

Nederduitse spraekkunst

Arnold Moonen

editie Frans A.M. Schaars

bron

A. Moonen, *Nederduitse spraekkunst*. François Halma, Amsterdam 1706.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/moon002nede01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Nederduitsche spraekkunst,

ten dienste van in- en uitheemschen uit verscheidene schryveren en aentekeningen opgemaekt en uitgegeeven door A. Moonen.

[vignet]
T'Amsteldam,

By François Halma, in
Konstantyn den Grooten, 1706.

[Opdracht]

AEN DE EXCELLENTIE
DER HOOGGEBOORE
GRAVINNE
EN VROUWE, MEVROUWE
ISABELLA JUSTINA,
GRAVINNE TE BENTHEIM,
TEKLABURG, STEINFURT
EN LIMBURG,
VROUWE TE RHEDA,
WEVELINGHOVEN,
HOJA, ALPEN, LENNEP
EN HELFENSTEIN,
ERFVOOGDINNE TE KOLEN,
GEBBOORE GRAVINNE VAN EN
TE HORNES,
BARONNESSE VAN BATENBURG
EN KESSEL,
VROUWE TE BIECHT,
STEIN EN ODENKIRCHEN,

TER GOEDER UURE GEHUWT AEN DEN
OUDSTEN DER HEEREN BENTHEIMSCHE
GRAVEN, BROEDEREN,
DIE IN HUNNE JONGKHEIT
IN DE VEREENDE NEDERLANDEN
HUNNE VRYE EN VEILIGE SCHUILPLAETS,
EN IN DEN MANLYKEN OUDERDOM HUNNE
DIERBAERE EN EENSGEZINDE GEMAEINNEN
UIT EEN EN HET ZELVE STAMHUIS
VERKREEGEN HEBBEN,
EENE NEDERLANTSCH E GRAVINNE, DIE, UIT
NEDERLANTSCH BLOET GESPROOTEN,
MET DE NEDERLANTSCH E ZEDEN OOK DE
NEDERDUITSCH E TAE L HANTHAEFT
IN EEN GEWESTE, WIENS LANTTAE L, VAN DE
ELVE TOT DE MONDEN VAN DEN RYN
GESPROOKEN,
DE MOEDERSPRAEK IS VAN HOOG- EN
NEDERDUITSCH EN,
WORD DEEZE NEDERDUITSCH E SPRAEKKUNST,
HAEREN TWEE HOOGHGRAEFLYKE ZONEN,
VAN DE NEDERLANDEN EN OVERYSSEL
BENOEMT,
EN ZOO VOOR DE NEDERLANDEN, ALS VOOR
HET ROOMSCH E RYK, ZOO WY HOOPEN,
GEBOOREN, TEN TOEKOOMENDEN
DIENSTE,
OP DEN DAGH DER EERSTE VERJAERINGE
VAN HAERE TWEEDE HOOGHGEBOORE SPRUIT,
MET EENE ALTOOS DANKBAERE EERBIEDE-
NISSE OPGEDRAEGEN VAN HAEREN
OOTMOEDIGSTEN EN VAERDIGSTEN DIENAER

A. MOONEN.

Aenspraek tot de Nederduitsche leezers, liefhebbers onzer moederspraeke.

Lieve en waerde lantslieden,

BElofte maekt schult, zegt het daegelyksche spreekwoord by ons Nederlanders; en de belofte moet gestant gedaen, en de schult betaelt worden, wil de beloover een eerlyk man blyven, en zyne achting by het gemeen behouden. Zoo is het met my geleege. Ik hebbe in het jaer 1700. toen myne Poë zy het licht allereerst aenschoude, onzen lantgenooten eene Nederduitsche Spraekkunst belooft, behaegde het Gode, in wien wy leeven en ons beweegen en zyn, my tot het voltooien des eersten ontwerps den noodigen tyt in de onleede myner lastige bedieninge te verleenen. En sedert dien tyt heeft het veelen myner goede vrienden behaegt den vaderlanderen, dien myne Poë zy niet in handen viel, opentlyk te

voorzeggen, wat zy van die belofte den te verwachten; gelyk wederom anderen niet nagelaeten hebben my tot het volbrengen deezer toezegginge door beleefde en gediensstige brieven aen te maenen en op te wekken. Dus koomt dan deeze Spraekkunst na vyf jaeren tyts voor den dagh, onder Godts goedertiere voorzienigheit en veele wisselvalligheden in dien staet gebraght, waer in de Nederduitsche werelt haer tegenwoordigh beschout, en in haere gemeene gedeelten op den voet der Grieken en Latynen beschreeven. Voor volmaekt en alles behelzende, wat tot eene onberispelyke Spraekkunst vereischt wordt, wordt zy echter van my niet uitgegeeven; hoewel, zoo veel moogelyk geweest is, gegrondt op vaste en onloochenbaere regels, en waer of wanneer die ontbraeken, op het gemeene gebruik, dat aen de regels den oirsprong geeft; ook zoo overvloedig en ryk, als, myns weetens, ooit een geschrift van deezen aert onder deeze of eenige andere benaeming in de Vereende Nederlanden is uitgegeeven. Ondertuschen begrypt zy alleen myne gedachten

ten over de geregelde schikking der woorden onzer vaderlantsche taele in het schryven en spreken, en wyder alles wat zy onderworpen is; gedachten, met zommigen der Nederduitsche letterkunstenaeren (gelyk uit het leezen ten vollen blyken kan) overeenstemmende, en insgelyks van anderen (waer van ook reden gegeven wordt) verschillende. Een doorluchtigh en ontwyfelbaer bewys, dat, schoon ik dit werk voor het myne in het licht brenge, ook in- en uitheemschen my hier in gedient en geholpen hebben. Om van den Grave van Klaravalle Gaspar Scioppius en zyne Filosofische Grammatika, en van den Kanonyk en Professor Geeraert Joan Vossius en zynen Aristarchus niet te spreken, de Wolfenbuttelsche hof- en kerkenraet Joost Georg Schottelius quam met zyn volwrocht werk van de Duitsche hooftspraeke my uit de vreemden meest te stade; Pontus de Heuiter, Kanonyk van Gorinchem, Henrik Laurenszoon Spiegel, schryver der Tweespraeke, voor hondert en twintigh jaeren door de Rederykkamer, in Liefde bloeiende, te Amsteldam eerst

uitgegeeven, Samuël Ampzing, een man van Overyssele afkomste, en na zynen vader Joannes, onzen lantsman van Ootmarsen, Predikant te Haerlem, Christiaen van Heule, een Wiskunstenaar te Leiden, de Rechtsgeleerden Antonis de Hubert en Kornelis Gyzelbertszoon Plemp, Alart Kok, Petrus Leupenius, die alle hunnen arbeit aen de Nederduitsche Spraekkunst in gedrukte boeken te koste geleght hebben, onder de inboorlingen. Waer by ik niet verzwynen magh de geschreeve Aenmerkingen of Waerneemingen op de Hollantsche tael van den ridderlyken Drost Pieter Korneliszoon Hooft, voor een gedeelte den vaderlander mede gedeelt van den Heere David van Hoogstraten, in wien de Latynsche en Nederduitsche poë zy om den lauwer stryden, achter het Berecht voor zyne Aenmerkingen over de Geslachten der zelfstandige Naemwoorden, den taellievenden ten dienste in het jaer 1700. uitgegeeven, en, hoewel kleen in haer begryp (gelyk de diamanten ook den straetsteenen in grootte en zwaerte wyken) nochtans hoognoodigh voor ieder, die

met zekerheit of zonder twyfelingen iet in het Nederduitsch wil schryven of spreken. Ook staet my (om zoo luttel van ondankbaerheit beschuldigt te worden, als van dieverye) de Hollantsche Spraekkunst niet te vergeeten van wylen den heere Geeraert Brandt; die, zich niet verder dan tot de Spelling uitstreckende, een taemelyk gedeelte van den inslagh der acht eerste hoofstukken deezer Spraekkunste maekt. Hier by koomt eene nieuwe Nederduitsche Spraekkunst, ten dienste der vreemdelingen in Duitsch en Fransch zonder naem in het jaer 1688. uitgekoomen; een werkje, dat, naer het voorgeeven des tytelblats, de rechte regels en gronden om onze tael wel te leezen, spreken en schryven behelzende, uit verscheidene schryveren met grooten vlyt te zamengesteld, en op eene behoorlyke orde gebraght is; hoewel het den ruimer en breeder tytel, dien het op zyn voorhoofd draegt, beter zoude beantwoorden, indien niet de schryver, wiens schikking wy pryzen, voor de Hollantsheit, (om zoo te spreken) door een vooroordeel te zeer ingenomen, allent-

halve liet blyken, dat hy deeze alleen te volgen houde voor zuiver Nederduitsch te schryven en te spreken; gelyk my, anders niet al te streng eenen rechter, na een naeukeurig en meer dan eens hervat onderzoek gebleeken is. De Aentekeningen van den Heere Joannes Vollenhove, het doorluchtigste sieraet der kerkredenaeren en dichteren onzer eeuwe, in zyne Mengeldichten te vinden, en de Aenleiding tot de Nederduitsche tael, van zynen eerwaardigen bloetverwant, die den naem verbergt, geschreeven, hebben in het langduurende en verouderde verschil over de spelling my ook ten merkelyken en noodigen dienste gestaen; hoewel ik met hunne Eerw. geenszins in allen deele overeenstemme; gelyk ook niet met eene menigte van hedensdaegsche schryveren in alle kunsten en weetenschappen, die, slechts eenige Nederduitsche woorden op hun papier plakkende, elk hun hoofd en zinlykheit uit hoofdigheit en eigenzinnigheit of ook uit gewoonte volgen, zonder op regels, gebruik, evenredenheit of ook welluidendheit behoorlyke acht te geeven. Hier uït is veroir-

zaekt, dat in myn werkje over de rechte schryfwyze en eene welgegronde spelling hier en gins met wederzydsche redenen getwist wordt, en die na een ryp en onzydigh overleg, onzes oordeels, aangewezen en vastgesteld. Ik geeve dan myne Spraekkunst in het licht; van welke lieden van een bekrompen en naeubezet gewisse misschien vraegen zullen, of zy myne jaeren en myne bedieninge voege. Deezen en hunne zwaerigheid zal ik niet beantwoorden, dan met voor eerst te zeggen, dat aen onze ryke en sierlyke moedertael zoo veel lichts te geeven, als ons ooit moogelyk is, en die den vreemdelingen lichter te maeken, naer het doorluchtigh voorbeeld van andere volken, een werk zy van alle jaeren, en van die voornaemelyk, in welke het verstant en oordeel rypst en bezadigst zyn. Mannen van jaeren, die op eene pryswaerdige wyze van jongs af gearbeidt hebben, om by mont en geschrift onze tael, zoo verlaeten, zoo ongehavent by zommigen, tot haere volkoomenheit te brengen, is het niet quaelyk af te neemen, indien zy den nakoomelingen de regels ter hant

stellen, waer naer het Nederduitsch voortaan zuiver gesproken en geschreeven wordt, en van elke letter, op het papier gebragt, reden en rekenschap gegeeven. Ja zy zyn te danken, die deezen arbeit, eenen eerlyken en loflyken arbeit, niet voor en by zich zelfs alleen behouden, noch ook (gelyk geschieden kost) hunnen kinderen en kintskinderen byzonderlyk als een erfgoet nalaeten, maer, geen broot voor vrienden spaerende, allen vaderlanderden goethartigh mededeelen; al waere het slechts, om andere taellievende geesten tot nader en naeukeuriger onderzoek op te wekken. Wat het tweede belangt, de twyfeling en vraeg, of de Spraekkunst myne bedieninge passe, hierop zegge ik, tot myn leetweezen, dat ik by veele, van deeze bedieninge, naer hunne inbeelding zelfs al groote meesters en bewinthebbers in onze tale, het meeste gebrek eener welgeregelde Spraekkunste in de schikkinge en samenvoeginge der Nederduitsche woorden gespeurt hebbe. Waerom zy voornaemelyk, die tot eene kerkelyke welspreekendheit opgevoedt en bequaem

gemaekt worden, het onderwys der Spraekkunste voor alle anderen behoeven, als genootzaekt in hunne geboortetaele tot hunne lantsgenooten hun leeven lang te spreken. En zy, die met Latyn, Grieksch en Hebreusch, dat tot hun ampt hoognoodigh is, ja met alle Oostersche taelen hun hoeft gebrooken hebben, en ondertusschen het Nederduitsch verwaerloost, waer in zy nochtans alle de schatten, uit deeze gewesten gehaelt, sierlyk mosten ontvouwen, zyn niet ongelukkigh, dat anderen voor hun het ys breeken in het voltooien eener kunste, die, zoo niet van hun veracht, ten minste aen anderen liever overgelaeten wordt; omdat zy met alle haere geheimenissen tot het natuurlyk en eigen voedsel der ziele, waer door wy vroomer en wyzer worden, quansuis niet behoort; als mede, omdat 'er noch rykdom, noch eere, noch wereltlyke achtbaerheit (waerom meest alles in deeze daegen te doen is) door behaelt kunnen worden. Daerenboven zyn het mannen van myne bedieninge geweest, die zich aen de Nederduitsche Spraekkunst

nevens, ja boven anderen in ons vaderlant hebben te koste gelegd. Om van de Heeren Ampzing, Leupenius, en Vollenhove, alle Predikanten, te Haerlem, Amsterdam, en in 's Gravenhage, en alle boven gemeldt, niet te zeggen, die kerkhelden, die, als afgezanten der Nederlantsche Hervormde Kerke, den heiligen Bybel uit de grontspraken des ouden en nieuwen Testaments met zoo groote eene trouwe, als naerstigheid, voor omtrent zeventigh jaeren te Leiden verduitschten, hebben, om op goede gronden hunne naeukeurige overzetting te bouwen, eene Nederduitsche Spraekkunst ontworpen, noch onder de eigene hantschriften van die zalige kerkvaderen, vertaeleren en overzieneren der heilige Schrift, te beschouwen, en (bedroog myn oog my niet, toen ik ze twee maelen zagh) geschreeven door de pen van den Heere Jakobus Revius, eerst Leeraer der Gemeente van Deventer, en namaels Regent van het Theologisch Kollegie der Edele en Grootmoogende Heeren Staeten van Hollant en Westvrieslant te Leiden; in dien tyt Schryver van de verga-

deringe der overzieneren des ouden Testaments. Op dit voorbeeld hebbe ik, die by die doorluchtige mannen op geen eenen dagh te noemen ben, maer slechts hunne schaduw en voetstappen van achteren volge, my onderwonden deeze Spraekunst uit te geeven; tot wiens volmaeking in en omtrent de Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden my de voornoemde Heer Hoogstraten rustigh en vaerdigh de hant boot in zyne voorhene gepreeze Aenmerkingen over die Geslachten, meest en best door de voorbeelden van den Heere Joost van den Vondel gesterkt en bevestigt; gelyk ik zelf ook de Woortvoeging myner Spraekkunste en haere regels allenthalve met diergelyke voorbeelden, in eene groote menigte tot beter overtuiging by een gestuwt, bekleedt hebbe uit den zelve Heere van den Vondel; dien de Professor Petrus Francius, tot een ongelooflyk nadeel der burgerlyke en kerkelyke welspreekendheit in het jaer 1704. overleeden, in zyne krachtige Voorrede voor Gregorius Nazianzen van de Mededeelzaamheit, met een ontwyfelbaer recht den naem geeft van *dien*

uitmuntenden dichter, dien natuurlyken, dien eenvoudigen en niet min krachtigen schryver, wien de Hollantsche dichtkunst en Nederlantsche welspreekendheit ten hoogste verplicht zyn. Immers ik, den Heer van den Vondel houdende voor den zinlyksten en naeukeurigsten onder de overleedene Nederduitsche schryvers, (anderen en zelfs den Drossaert Hooft, die als een arent in de wolken zweeft, niet te na gesproken) hebbe hem waardigst geoordeelt, dat men het wel en sierlyk schryven in onze moederspraeke met zyne achtbaerheit sterke; hoewel hy, na zynen doot van waenwyze betweeteren besprongen, ook dit zelve nootlot by zyn leeven heeft moeten ervaeren, door zulk slag van menschen ter oirzaeke zyner vertaelinge van Virgilius in onrym gehekelt, hoewel door de vernuftige jongkvrou Maria Heins, dochter van zynen ouden vrient Zacharias, in de opdragt van haeren Bloemhof der Doorluchtige Voorbeelden zoo braef verdedigt; dat het my luste, myne manhafte lantsmanninne haere woorden te ontleenen, en tot deeze Voorrede in te voegen.

Maer andere, zegt zy, die ervarentlyk daer van kunnen spreken, vertoonen, dat de geenen die 't laeken, weinig verstant van Duitsch en vertolken hebben, en dat de laekers, met 'er duizenden in een gesmolten, niet magtig zouden zyn dat werk zoo wel in Duitsch te stellen. Deeze geloof ik, wat my belangt, best, om dat ik, naer myn verstant, niets in onze tael geschreeven of vertolkt kan zien, dat op veel na by d'edelheit, schoonheit en vloeientheit in 't schryven, zoo in dicht als proze, van deezen geest haelen kan. Ik wenschte, voegt 'er die begaefde ziel by, dat ik hem in dit werk daer in wat beter had kunnen nabootsen; ik zou my om geen berispen daer op kreunen, maer ongemerkt laeten voorby gaen: dewyl daer meê veelyts meer dan met tegenblaffen te winnen is. Waerom het niemant ook vreemt moet voorkomen, indien ik, door de uitgave deezer Spraekkunste aen den wegh timmerende, eenig berispen onderworpen worde. Maer ik hebbe voor vast en onwrikbaer by my beslooten, geen harnas voor myne Spraekkunste,

die, uit liefde tot onze volschoone moedertaal en uit eigenen lust en zinlykheit geschreeven, my alrede tyts en vlyts genoeg gekost heeft, indien zy onredelyker wyze besprongen wordt, aen te trekken. Ook ben ik niet buiten hoope, dat zy zich door haer eigen geweer en wapens zal kunnen beschermen; gereedt anders en geneegen, om, indien my dit ontschiet, met goeden ooge te aenschouwen, dat deeze geheele timmeraedje met en voor haeren boumeester gesloopt worde, of met dak en muurwerk en alles instorte. Ondertusschen wil ik alle bescheidene en opmerkende leezers van harte gebeden hebben, om de misslagen, die in dit werk, zoo menighvouwigh en verscheiden van gedaente, om zyne geduurige verandering door myne vergeetelheit en onbedachtzaamheit ingesloopen zyn, (gelyk het onmoogelyk is, dat zinnen en gedachten, op eene zaak altoos ingespannen, somtyts niet verstompen) my in der minne en ter noodige verbeteringe in eenen tweeden druk (wordt de eerste haest uitverkoft) aen te wyzen, en de andere, die de onachtzaamheit der letter-

zetteren alleen veroorzaekt heeft, zelfs te verbeteren. Eer ik evenwel, van deeze Voorrede afscheidende, myne leezers tot de Spraekkunst zelve inleide, zal ik ten dienste van uitheemsche leerlingen en Latynsche schoolieren, dien myn arbeit, lust het hun, ook te stade koomen kan, de kunstwoorden, die ik (gelyk de vorstelyke wiskunstenauer Simon Stevin van Brugge, zoo groot een boumeester onzer taele, als van steden en vestingen, door alle zyne wiskunstige werken) in het Nederduitsch gestelt hebbe, zonder die met hem op elke blatzyde te vertolken, door de gewoone Latynsche benaemingen overzetten, in eene lyst samenvoegen, en hier mede myne leezers gebieden wel te vaeren. Gegeeven te Deventer, den 19 van Loumaent 1706.

**Kunstwoorden, in de spraekunst doorgaens gebruikt, met hunne
Latynsche benaemingen.**

SPraekunst, *Grammatica*.
Woortgronding, *Etymologia*.
Woortvoeging, *Syntaxis*.
Oirsprong, *Origo*.
Eigenschap, *Proprietas*.
Afleiding, *Derivatio*.
Verdubbeling, *Compositio*.
Letter, *Litera*.
Spelling, *Orthographia*.
Lettergreep, *Syllaba*.
Uitspraek, *Prosodia*.
Benaeming, *Nomen*.
Klank, *Sonus*.
Onderscheit, *Differentia*.
Verwisseling, *Mutatio*.
Samengryping, *Complexio*.
Klinker, *Vocalis*.
Medeklinker, *Consonans*.
Lange Klinkers, *Vocales Longae*.

Korte Klinkers, *Vocales Breves*.
Toevallige Letters, *Litterae Accidentales*.
Tweeklanken, *Diphthongi*.
Drieklanken, *Triphthongi*.
Wortelwoorden, *Voces Primitivae Radicales*.
Wortelwerkwoorden, *Verba Radicalia*.
Welluidendheit, *Euphonia*.
Werktuig, *Organum*.
Wortelletter, *Litera Radicalis*.
Stamwoord, *Vox Radicalis*.
Merkletter, *Litera Characteristica*.
Talletters, *Litterae Numerales*.
Laschwoord, *Vox Composita*.
Aeneenlasching, *Compositio*.
Dubbelzinnigheit, *Amphibolia*.
Hoofletters, *Litterae Majusculae*.
Zinslot, *Periodus*.
Merk, *Character*.
Tytdicht, *Chronostichon*.
Woort, *Vox*.
Scheiding, *Divisio*.
Koppelwoord, *Vox Composita*.
Spraekdeelen, *partes Orationis*.
Geslachtwoorden, *Articuli*.

Naemwoorden, *Nomina*.
Voornaemwoorden, *Pronomina*.
Werkwoorden, *Verba*.
Deelwoorden, *participia*.
Bywoorden, *Adverbia*.
Voegwoorden, *Conjunctiones*.
Voorzetsels, *Praepositiones*.
Tusschenwerpsels, *Interjectiones*.
Veranderlyk Woort, *Vox Variabilis*.
Onveranderlyk Woort, *Vox Invariabilis*.
Bepaelend of Eigentlyk Geslachtwoort, *Articulus Definitivus aut Proprius*.
Niet bepaelend of Oneigentlyk Geslachtwoort, *Articulus Indefinitus aut Impropius*.
Zelfstandigh Naemwoort, *Nomen Substantivum*.
Oirsprongkelyk Naemwoort, *Nomen Primitivum*.
Afgeleidt Naemwoort, *Nomen Derivativum*.
Weezentlyke Letters, *Litterae Essentiales*.
Eigen Naemwoort, *Nomen Proprium*.
Gemeen Naemwoort, *Nomen Commune*.
Byvoeglyk Naemwoort, *Nomen Adjectivum*.
Uitgang, *Terminatio*.

Toeval, *Accidens*.
Verandering, *Mutatio*.
Vergrooting, *Comparatio*.
Geslacht, *Genus*.
Getal, *Numerus*.
Naemval, *Casus*.
Buiging, *Declinatio*.
Koppeling, *Compositio*.
Rechte Naemvallen, *Casus Recti*.
Onrechte Naemvallen, *Casus Obliqui*.
Stamletters, *Litterae Radicales*.
Vergrootbaer Byvoeglyk Naemwoord, *Nomen Adjectivum Comparabile*.
Onver grootbaer Byvoeglyk Naemwoord, *Nomen Adjectivum Incomparabile*.
Trappen van Vergelykinge, *Gradus Comparationis*.
De Stellende, of Gronttrap, *Gradus Positivus*.
De Vergrootende of Middeltrap, *Gradus Comparativus*.
De Overschrydende of Boven trap, *Gradus Superlativus*.
Samenzetting, *Compositio*.
Aenwyzing, *Demonstratio*.
Het Manlyke Geslacht, *Genus Masculinum*.

Het Vroulyke Geslacht, *Genus Femininum*.
Het Onzydige Geslacht, *Genus Neutrum*.
Grontnaemwoorden, *Nomina Primitiva*.
Grontwerkwoorden, *Verba Primitiva*.
Evenredenheit, *Analogia*.
Zamenstelling, *Compositio*.
Werking, *Actio*.
Verdubbelde of Samengelaschte Naemwoorden, *Nomina Composita*.
Zelfstandige Stamwoorden, *Nomina Substantiva Primitiva*.
Enkele Naemwoorden, *Nomina Simplicia*.
Het Eenvouwige Getal, *Numerus Singularis*.
Het Meervouwige Getal, *Numerus Pluralis*.
Stoffe, *Materia*.
Gedaente, *Forma*.
Ondeelbaerheden, *Individa*.
De Noemer, *Nominativus*.
De Teeler, *Genitivus*.
De Geever, *Dativus*.
De Aenklaeger, *Accusativus*.
De Roeper, *Vocativus*.
De Neemer, *Ablativus*.
Voorbeelden, *Paradigmata*.

Stamnaemwoorden, *Nomina Primitiva*.
Afgeleide of Afkomstige Naemwoorden, *Nomina Derivativa*.
Klank der uitspraeke, *Accentus*.
Aenhangsels, *Affixa*.
Volknaemwoorden, *Nomina Gentilia*.
Verkleennaemwoorden, *Nomina Diminutiva*.
Afgenoemde Naemwoorden, *Nomina Denominativa*.
Werknaemwoorden, *Nomina Verbalia*.
Onscheidbaere Aenhangsels, *Affixa Inseparabilia*.
Deelwoordige Naemwoorden, *Nomina Participialia*.
Bywoordige Naemwoorden, *Nomina Adverbialia*.
Voorwoordige Naemwoorden, *Nomina Praepositiva*.
Aenwyzende, *Demonstrativa*.
Bezittende, *Possessiva*.
Betreklyke, *Relativa*.
Wederkeerende, *Reciproca*.
Vraegende, *Interrogativa*.
Doen, *Agere*.
Lyden, *Pati*.

Weezen, *Esse*.

De Tegenwoordige Tyt, *Tempus Praesens*.

De Verleeden Tyt, *Tempus Praeteritum*.

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum*.

Persoonlyke Werkwoorden, *Verba Personalia*.

Onpersoonlyke Werkwoorden, *Verba Impersonalia*.

De Gebiedende Wyze, *Modus Imperativus*.

De Aentoonende, *Indicativus*.

De Aenvoegende, *Subjunctivus*.

De Eindigende, *Terminativus*.

De Toelaetende, *Concessivus*.

De Bepaelde, *Finitus*.

De Onbepaelde, *Infinitus*.

De Onvolmaekte Verleeden Tyt, *Praeteritum Imperfectum*.

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Perfectum*.

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden

Tyt, *Tempus Praeteritum Plusquam perfectum*.

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum*.

Tytvoeging, *Conjugatio*.

De Gelykvloeiende of Geregelde Tytvoeging, *Conjugatio Regularis*.

De Ongelykvloeiende of Ongeregelde Tytvoeging, *Conjugatio Irregularis*.

Stamklinkers, *Vocales Radicales*.

Stamwoord, *Thema, Verbum Radicale*.

Persoonen, *Personae*.

De Eerste, *Prima*.

De Tweede, *Secunda*.

De Derde, *Tertia*.

Helpwoorden, *Verba Auxiliaria*.

Bedryvende Werkwoorden, *Verba Activa*.

Lydende Werkwoorden, *Verba Passiva*.

Onzydige Werkwoorden, *Verba Neutra*.

Wederkeerende Werkwoorden, *Verba Reciproca*.

Wortelwoord, *Vox Radicalis, Primitiva, Thema*.

Merkteken des Meervouwigen Getals, *Litera Characteristica Pluralis Numeri*.

Kenteken des Wortelwoorts, *Litera Characteristica Thematis*.

Merkklinkletters, *Vocales Characteristicae*.
Voorleste Lettergreep, *Syllaba Penultima*.
Onregelmaetige Werkwoorden, *Verba Irregularia*.
Deelwoorden of Deelneemende Woorden, *Participia*.
Werkende, *Activa*.
Lydende, *Passiva*.
Lettergreepigh Byvoegsel, *Augmentum Syllabicum*.
Hoegrootheid, *Quantitas*.
Plaets, *Locus*.
Tyt, *Tempus*.
Orde, *Ordo*.
Getal, *Numerus*.
Hoedaenigheid, *Qualitas*.
Bevestiging, *Affirmatio*.
Loochening, *Negatio*.
Aenwyzing, *Demonstratio*.
Aenporring, *Exhortatio*.
Verzameling, *Congregatio*.
Afzondering, *Separatio*.
Gelykenis, *Similitudo*.
Verkiezing, *Electio*.
Vergrooting, *Intensio*.
Ondervraeging, *Interrogatio*.

Toegeeving, *Concessio*.
Vermindering, *Remissio*.
Zelfsspruitelingen, *Primitiva*.
Samenzettingen, *Compositio*.
Samenbindende Voegwoorden, *Conjunctiones Copulativae*.
Verhaelende, *Narrativae*.
Toegeevende, *Discretivae*.
Wederstreevende, *Adversativae*.
Besluitende, *Conclusivae*.
Redeneerende, *Ratiocinativae*.
Voorwaerdelyke, *Conditionales*.
Oirzaekelyke, *Causales*.
Voorgaende, *Antecedentes*.
Navolgende, *Subsequentes*.
Onverschillige, *Mediae*.
Tydelyke Voorzetsels, *Praepositiones Temporales*.
Oirzaekelyke, *Causales*.
Ontbeerende, *Defectivae*.
Samenvoegende, *Conjunctivae*.
Plaetselyke, *Locales*.
Nazetsel, *Postpositio*.
Los en Scheidbaer, *Absoluta & Separabilis*.
Vast en Onscheidbaer, *Firma & Inseparabilis*.

Tusschenwerpingen, *Interjectiones*.
Verwonderinge, *Admirationis*.
Smeekinge, *Blanditiarum*.
Wenschen, *Optandi*.
Dreigement, *Comminandi*.
Droefheit, *Doloris*.
Blydschap, *Gaudii*.
van Bespotten, *Irrisionis*.
Lachen, *Risus*.
Versmaeden, *Indignandi*.
Roepen, *Vocandi*.
Gehuil, *Fletus*.
Stilzwygen, *Silentii*.
Overeenkomst, *Convenientia*.
Beheersching, *Rectio*.
Samenschikking, *Constructio*.
Uitzonderingen, *Exceptiones*.
Bevestigende Rede, *Oratio Affirmativa*.
Beheerschte Naemval, *Casus Rectus*.
Beheerschend Werkwoord, *Verbum Regens*.
Vraegende Rede, *Oratio Interrogativa*.
Beheerschend Voorzetsel, *Praepositio Regens*.
Benoeming, *Denominatio*.
Gestaltenis, *Figura, Situs, Habitus*.
Zelfstandigheit, *Substantia*.

Loochenende Rede, *Oratio Negativa*.
Toestemmende Zin, *Sensus Affirmativus*.
Ontkennende Zin, *Sensus Negativus*.
Aengevoegde Rede, *Oratio Subjunctiva*.
Het Beheerschte Naemwoord, *Nomen Rectum*.
De Beheerschte Aenklaeger, *Accusativus Rectus*.
Onbepaelde Werkwoord, *Verbum Infinitivum*.
Beheerschende Deelwoord, *Participium Regens*.
Onregelmatige Woortvoeging, *Syntaxis Irregularis*.
Uitlaeting, *Ellipsis*.
Schriftscheiding, *Distinctio in scriptione*.
Merk, *Character*.
Sneede, Zinsneede, *Comma*.
Streep, Streek, *Virgula*.
Stipsneede, *Comma cum puncto*, *Semicolon*.
Tweelingstip, *Colon*.
Stip, *Punctum*.
Tittel, *Apex*.

Teken, *Signum*.
Vraegteken, *Signum Interrogationis*.
Klagte, *Lamentatio*.
Vreugt, *Laetitia*.
Verwondering, *Admiratio*.
Tusschenstelling, *Parenthesis*.
Voorzetting, *Prosthesis*.
Inzetting, *Epenthesis*.
Nazetting, *Paragoge*.
Voorafkorting, *Aphaeresis*.
Uitbyting, *Syncope*.
Afkapping, *Apocope*.
Omzetting, *Metathesis*.
Wisseling, *Antithesis*.
Samentrekking, *Crisis*.
Afwending, *Apostrophus*.

Op de Nederduitsche spraakkunst.

Zie hier de deur van 't Nederduitsch ontsloten,
Voor minneren van deeze ryke taal,
Die niemant wykt van haare tytgenooten,
Wanneermen haar legt in de redenschaal:
Doch wie kon ons haar vaste gronden toonen,
En rykdom, dan de braave schryver MOONEN ?

F. HALMA.

Nederduitsche spraekkunst.

Het I. Kapittel.

DE *Spraekkunst*, by de Grieken en Latynen *Grammatica*, dat is, Letterkunst, geheeten, is eene kunst of weetenschap van recht en zuiver Nederduitsch te spreken en te schryven.

Zy bestaet uit twee deelen, die de *Woortgronding* en *Woortvoeging* genoemd worden.

De *Woortgronding*, het eerste deel der *Spraekkunst*, onderzoekt de *Oirsprongen*, *Eigenschappen*, *Afleidingen* en *Verdubbelingen* van enkele Woorden-

Hier toe eischt zy allereerst een onderzoek der *Letteren* of boekstaven, waer uit de Woorden samengezet worden, hoe naemelyk die, het zy enkel, het zy met andere gevoegt, recht naer de grondige eigenschap te schryven zyn. En dit stuk der *Woortgronding* wordt de *Spelling* geheeten.

Hier na slaet de *Woortgronding* de *Lettergreepen* gade, hoe die recht uit te spreken zyn. En dit deel noemt men de *Uitspraek*.

Eene *Letter* is een ondeelbaer deel van eene rede, een byzonder geluit hebbende. Omtrent de Letters zyn de *benaming*, *klank*,

onderscheit, verwisseling en samengryping aen te merken.

De Nederduitschen gebruiken de volgende XXVI. Letters: A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

De *Naem en Uitspraek* van alle deeze is als volgt.

A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, Ha, I, Je, Ka, eL, eM, eN, O, Pe, Que, eR, eS, Te, U, Ve, We, eX, Y, Ze.

Of, gelyk Kaspar van den Ende, Schoolmeester te Rotterdam, in de Lettertafelen van zyn Woordenboek verzonnen heeft, naer dat de Letters eene Lettergreep aenvangen of sluiten, A, B', en 'B, C' en 'C, D' en 'D, E,'F en F', G' en 'G, H' en 'H, I, J' en 'J, K' en 'K,'L en L', 'M en M"N en N', O, P', en 'P, Q'R en R','S en S', T' en 'T, U, V' en 'V, W' en 'W,'X en X', Y, Z' en 'Z.

En niet zonder gront; dewyl de Hebreeuwen en de Grieken de benaemingen van hunne F, L, M, N, R, S, X, al van outs niet, gelyk wy, van den Klinker, maer van den Medeklinker hebben begonnen uit te spreken; als *Fi, Lamed* en *Lambda, Mem* en *My, Nun* en *Ny, Resch* en *Ro, Samech* en *Sigma* en *Xi*.

Alle deeze Letters worden zoo gedeelt, dat etlyke *Klinkers*, en etlyke *Medeklinkers* genoemd worden.

De *Klinkers* draegen deezen naem, om dat zy, uit zich zelve en door hunne eige kracht klaer enduidelyk klinkende, met of zonder hulpe der Medeklinkeren eene Lettergreep of Woort kunnen uitmaeken. Deeze zyn in het Nederduitsch zes; als, A, E, I, O, U, Y.

Deezer eerste vyf zyn *kort*, en worden haestigh

uitgesproken, het zy tusschen twee Medeklinkers gebonden, het zy op zich zelfs en hun eigen geluit staende; en kunnen daerom tot *Lange Klinkers* gemaekt worden: waer van hier na gehandelt wordt. De leste, doorgaens *lang*, kan niet verlengt worden.

De *Medeklinkers* draegen deezen naem, om dat zy, uit zich zelve geenen klank hebbende, en voor of achter eenen of achter meer Klinkers gevoegt, mede klinken, en hun geluit den Klinkeren mededeelen, om door hunne hulp Lettergreepen en Woorden te maeken.

Deeze zyn de twintigh volgende: B, C, D, F, G, H, I, K, L, M, N, P, Q, R, S, T, V, W, X, Z.

Het II. Kapittel.

DE rechte Spelling bestaet hier in, dat zoo wel elke deezer Letteren, Klinkeren, in zynen rechten klank en rechte plaetse geschreeven worde, als anders elk Woort met zyne eigene boekstaven, zonder die te weinigh of te veel te hebben, uitgedrukt.

Weshalve Letters, die den Woorden in de Uitspraeke geene hulp toebrengen, als overtolligh, uitgelaeten en niet geschreeven moeten worden.

De rechte klank en het onderscheid deezer Letteren kan wyder gespeurt worden uit de voorbeelden der Spellinge: daer aangewezen wordt, hoe elke Letter in het begin of midden of einde der Woorden gestelt worde, en klinge. Met de A spelt men *Abt, adem, akker, ambacht, hart, smart*.

Met de B *Bal, ban, bek, bier, ebbe, kribbe*.

De B heeft in de uitspraake gemeenschap met de P, haere gebuurletter; en dus is de B, die de lippen in het uitspreken wat slapper opent, dan de P, als eene zachte P, en de P als eene scherpe B; gelyk blykt uit de Woorden *slab* en *slap*, *labben* en *lappen*, *ebben* en *eppen*, *tobben* en *toppen*.

De B, die voorhene plagh geschreeven te worden in *Embden*, *hembden*, is in deeze en diergelyke Woorden onnoodigh,

De C nu uitgesproken, als eene scherpe S, heeft by de oude Latynen de uitspraek gehadt van eene K; als blykt, om dat *Hic* en *hoc* by hen, gelyk noch by ons, het geluit hadden van *Hik* en *hok*; niet van *His* en *Hos*; gelyk had moeten geschieden, indien de C de uitspraek eener scherpe S had. Pontus de Heuiter van Delft, Kanonyk van Gorinchem, die in den jaere 1581. eene Nederduitsche Spelkunst uitgegeeven heeft, (voor wiens bezittinge ik den beleefden Professor Reelant, erfgenaem zyner vaderlyke genegenheit tot my, hier mede opentlyk bedancke) zegt, dat deeze letter tot den afgang des Roomschen ryks benoemt is met den naeme van *Ke*. En dit kan uit oude Latynsche Letterkundigen ten vollen worden beweezen. Immers behoudt zy noch hedensdaegs voor de A, O, en U de kracht der K; gelyk eertyts mede voor de E en I; als blykt, om dat de Grieken den Latynschen naem *Cicero* door *Kikeroon* vertaelt hebben. Waerom zy ook van Suidas de Roomsche K of *Kappa* genoemt is. Uit welken hoofde Scioppius, wiens herdrukt Onderwys in de Latynsche Letterkunst my naderhant in handen is gevallen, insgelyks bewyst, dat de oude Romainen

hun CAESAR of CAISAR (als zommige opschriften hebben) door KAISAR, gelyk de hedensdaegsche Hoogduitschen, hebben uitgesproken; als mede *Scipio*, *scire*, *discere*, als of 'er *Skipio*, *skire*, *diskere* geschreeven stond.

Doch de Nederlanders, die de K hebben, behooren de C, nu verbastert van klank, niet te gebruiken. En zy behoeven ze ook niet, dan in het opmaeken van de dubbele letter, die de Grieken X, *Chi* noemen, en waer mede zy de naemen van *Christus*, *Christoffer*, *Chrysostomus* spellen.

Deeze *Ch*, van de Grieken niet alleen door χ , maer eertyts ook door twee merken KH in KHRONOS, KHARON uitgedrukt, en scherper, dan de G, als blykt uit het onderscheit tusschen *lach* en *lag*, *echt*, *matrimonium*, en *egt*, *occat*, *juichte* en *ruigte*, wordt altyt in het midden en einde der lettergreepe gebruikt, achter de Klinkers, in *Och*, *doch*, *noch*, *toch*, *juichen loochenen huichelen*, *Acht*, *zacht*, *recht*, *knecht*, *licht*, *sticht*, *klucht*, *lucht*, *zucht*; en achter de S, in *schacht*, *schaep*, *ship*, *schoon*, *schuit*, *manschap*, *vrienschap*, *menschen*, *wenschen*, en diergelyke; als mede in eenige Byvoeglyke Naemwoorden, die van Zelfstandige afgeleidt zyn, als, *Aerdsch*, *hemelsch*, *helsch*, *wereltsch*, *Roomsch*, *Duitsch*, *Spaensch*, *Geldersch*, *Hollantsch*-

De woorden *cieraet*, *vercieren*, *cierlyk*, die men van outs met eene C schreef, worden voeglyker, naerdien men by den verbasterden klank der C niet behoort te blyven, met eene S gespelt; gelyk van den Drost Hooft geschiedt; als *Sieraet*, *versieren*, *sierlyk*. En deezen voet moet men houden in

het schryven van *Sedel* voor *Cedel*, en van *Syfer* voor *Cyfer*, als uit andere taelen, en van *Schedula* en *Sifra* afkomstigh.

Alle andere woorden, van Latynschen oirsprong, en met eene C beginnende, als, *Celle*, *cippier*, *cyns*, *cingel*, *cirkel*, moogen met de C onder de Nederlanders ook geschreeven worden; terwyl weder andere, uit het Grieksch oirsprongkelyk, schoon zy van de Latynen de C ontfangen, by ons hunne erflyke K nootwendigh moeten behouden; als in *Keder*, *kibori*, *kichorei*, *kypres* en andere.

De D heeft in den klank groote gemeenschap met de T, als beide de tong tegens de tanden slaende, en ras weder te rugge trekkende, doch de D slapper, dan de T. En dus is de D zachter van geluit; gelyk uit de volgende woorden blykt, *Gad*, een van Jakobs zoonen, *gat*, *Zweed*, *zweet*, *doch*, *toch*, *dieren*, *tieren*.

De E spelt *ebbe*, *echt*, *effen*, *bel*, *helle*, *kelk*, *melk* met een helder geluit. In *Erf*, *kerk*, *werk*, en in het gemeen voor de R klinkt zy eenigszins doffer.

De F vindt men in *fel*, *flesch*, *fok*, *draf*, *staf*, *lyf*, *wyf*, *beffen*, *straffen*.

De F, die met eene sterker beweeginge de onderste lip tegens de bovenste tanden trekt, dan de V, heeft in den klank eenige gemeenschap met de V, zo dat de F als eene scherpe V, en de V als eene zachte F wordt aangemerkt; gelyk blykt in *fel* en *vel*, *fier* en *vier*, *frisch* en *versch*.

Ook verkeert de F in veele woorden in een V; te weeten in het Meervouwige Getal der Buigingen en in de Tytvoegingen en haere verscheide Wyzen en Tyden; gelyk men zien kan in de volgende woorden, *Wyf*, *wyven*, *graf*, *graven*, *brief*, *brieven*,

hof, hoven, schryf, schryven, groef, groeven. De Engelschen koomen hier mede eenigszins over een, die van *wife wives*, van *knife knives*, maeken.

Met de F worden, naer de wyze der Latynen, die *Amfion, Fryx, Hierofanta* spelden, de woorden geschreeven, die van uitheemsche taelen afkomstigh, de *Ph* gebruikten; als *Fanuël, Farao, faem, filosoof, Stefanus*, en andere.

Met de G spelt men *Ga, gal, gelt, goet, bang, lang, rug, brug*. De G, die met eenen sterken aessem uit het midden van den mont omtrent het gehemelte voortkoomt, heeft een blaazend geluit, het zy voor eenen Klinker, het zy voor eenen Medeklinker eene Lettergreep beginnende; gelyk in *gaen, gout, gy, gloet, graeu*.

Wanneer zy eene Lettergreep na eenen Klinker besluit, of eene Lettergreep begint, die op eene G volgt, schynt zy een geluit te hebben, dat, zachter, dan het voorgaende, van de Franschen door *gue* wordt uitgedrukt; gelyk in *vlag, heg, rug, waggelen, troggelen, plaggen*.

Voor al heeft de G zulk een geluit, als zy na eene N de Lettergreep eindigt; als in *bang, gang, koning, wooning*; of ook na eene N eene Lettergreep begint; als in *Tanger, zwanger, engel, wrongel, honger, onger*. Achter verlengde Klinkers of Tweeklinkers behoudt zy echter haer geluit; als in *Vlaeg, plaeg, vlieg, boog, teug*. Waerom achter zulke Byvoeglyke woorden gemeenlyk de H gezet wordt.

De H spelt *Ham, hek, hier, hont, vryheit, blyheit*.

In het opmaeken der dubbele letter, die by de Grieken *xi, Chi* genoemt wordt, dient ook de H, die door de C, van outs in haere kracht eene K, als

boven gezien is, eene sterker uitblaazing ontfangt, dan zy van de G bekoomen kan. En dus spelt men door haer mensch, wensch, aerdsch, wereltsch, Duitsch, schyn, schoon, lichaem, juichen.

De H wordt van zommigen achter de G in het einde des woorts, daer zy van outs plagh geschreeven te worden, verworpen onder het voorgeeven van overtolligheid. Maer zy is noodigh, en brengt den Woorden in de uitspraeke hulp toe, zal men den *wegh*, dien men reist, van eene *weg* (wittebroot) den *dagh*, dien wy beleeven, van eene *dag*, dat een wapentuig en een tou te scheepe betekent, en *plagh*, *solebam*, vaneene *plag*, eene afgemaaide veltzoode, behoorlyk onderscheiden.

Om nu te weeten, waer de H achter de G diene gestelt te worden, waer niet, zoude men deeze regels kunnen geeven.

I. De Wortelwoorden in eene G eindigende, laeten achter zich geene H toe; als *Leg*, *zeg*, *zaeg*, *vraeg*, *neig*, *buig* en andere.

II. Zelfstandige Naemwoorden, na eenen langen Klinker of eenen Medeklinker eene G hebbende, wraeken insgelyks de H; gelyk *Aegt*, *maegt*, *jeugt*, *deugt*, *hoogte*, *droogte*, *ruigte*. De Byvoeglyke Woorden, als *Graeg*, *traeg*, *veeg*, *hoog*, *droog*, *vuig* en diergelyke, zoude ik hier van uitzonderen, en onderscheits halve met eene H in het einde schryven.

III. Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden, die na eenen enkelen Klinker in NG eindigen, verwerpen de H; als, *Bang*, *eng*, *jong*, *lang*, *sprong*, *heining*, *wooning*.

IV. Zelfstandige Naemwoorden, voor de G eenen

enkelen Klinker hebbende, neemen eene H achter die aen; als, *dagh, slaggh, zogh, bedrogh, maght*. Ook *braght* en *gebraght* van *brenghen*.

V. Alle andere Naemwoorden, het zy Zelfstandige, het zy Byvoeglyke, die in het Eenvouwige getal na eenen enkelen Klinker in eene G uitgaen, die in het Meervouwige verdubbelt wordt, wraeken de H achter de G; als, *Vlag, dag, pugio, log, vlog, rug, brug* en andere.

De I hoort men in *Ik, is, tin, zin, list, twist*.

Met de J spelt men *Ja, Jan, jok, jong, juk*.

Met de K *Kalf, kan, kegel, kint, knecht, bak, dak, dank*.

De eigene naemen, die uit het Hebreeusch of Grieksch afkomstigh zyn, behooren ook met de K gespelt te worden, schoon in het Latyn met eene C geschreeven; als *Kores, Kyrus, Kefas, Kyprus, Kyrenius*.

Van outs plagh men in veele woorden de C voor de K te voegen, en te schryven voor *Ik, blyk, ryk, wyk, ook*, dus *lck, blyck, ryck, wyck, oock*. Doch de C, deezen woorden in de uitspraeke geene hulpdoende, is hier geheel onnodigh en onnut.

Dewyl men de K billyk in haere eige plaetse behouden moet, en den natuurlyken klank, dien zy veroorzaekt, zonder oirzaeke aen geene andere letter overgeeven, moet men met twee KK schryven *bukken, krukken, stukken; stokken, drukken*; en niet met veranderinge der Wortelletter K in eene C (gelyk eertyts) *bucken, krucken, stucken, stocken, drucken*.

Eenigen dienen zich ook van de K in het spellen van *quaet, quellen, quyt*, schryvende *kwaet, kwellen, kwyt*: maer zonder noot; gelyk by de Q zal gezien worden.

De L spelt *Laf, lof, lust, vol, dol, heelen, hellen.*

De M *Maer, met, stam, stem, klimmen, nimmer.*

De N *Nacht, niet, nut, ban, been, binnen, onder.*

Met de O boekstaeft men *Och, of, op, orde, hof, hop, lot, kommer.*

Doch hier is aen te merken, dat de O in alle woorden geenen zelve klank heeft; gelyk hier onder gezien wordt.

Eerste klank.

Tweede klank.

Op

Hop

Bok, hoe dus.

Stok

Bol

Bol van een spinrokken.

Bot

Gebot

Dol

Dol in de roeischiit.

Wol

Volk.

De eerste klank deezer woorden zweemt eenigszins naer het geluit der O in de Latynsche woorden, *non, fons, constans*; de tweede naer de O in *nos, noster, fortis, vox* en *propter*.

Dit onderscheit in de uitspraeke moet men door het gebruik en de oeffening leeren: dan men zoude ten dienste der vreemdelingen de O in de woorden van den tweeden klank met eene streep kunnen tekenen, om hunne uitspraek daer naer te rechten, en schryven, *Hóp, stók* &c.

Ook zoude men deezen regel kunnen geeven: De O klinkt voor alle Medeklinkers niet even eens; voor de M en N behoudt zy haeren gewoonlyken klank; als, *Om, stom, ton, ront, vond*: voor de CH, F, G, GH, L, PR, S, T, wordt de uitspraek verandert; als in *Och, noch, stof, lof, dog, zogh, bedrogh*,

hol, bol van een spinrokken, *kop, krop, porren, orgel, los, vos, pot, kot*.

Hier van worden echter uitgezondert de woorden, die in het Hoogduitsch door den Tweeklinker *Au* of door hunne volmondige *U* uitgesproken worden; als *Op, Bot, stolidus, Vol*; die by de Hoogduitschen dus luiden, *Auf, But, Ful. Bol, tuber*, en *dol, furiosus*, worden by Hoog- en Nederduitschen even eens geschreeven en uitgesproken.

Met de *P* speltmen *Pacht, pek, punt, nap, trap, trop, krop*.

De *P*, na een sterke sluiting der lippen uitgesproken, heeft eenige gemeenschap van klank met de *B*, en is als eene scherpe *B*, gelyk de *B* als eene zachte *P*; dat uit de spellinge van *slap* en *slab* gemerkt wordt, en by de *B*. alrede is aangewezen.

De *P* plagh van outs achter de *M* geschreven teworden in *Ampt, amptman, amptenaer*, &c. maeris in deeze en diergelyke woorden onnoodigh.

Met de *Q* spelt men door tusschenkomste eener *U*, die haer aen de volgende Klinkletter hecht, en het verschil tusschen haer en haere geuurletter de *K*maekt, *Quast, quak, quispel, quisten*. Doch zommigen hebben in deezen tyt deeze letter verworpen, en daar voor *KW* begonnen te gebruiken, schryvende, *Kwast, kwak, kwispel, kwisten*. Maar wy keuren dit, als eene onnoodige nieuwigheit, met de beste schryveren ten eenen maele af; en zien geene redenen, dewyl men die woorden van outs met de *Qu* plagh te spellen, om die nu te verschuiven. Temeer, dewyl de *Romainen* hunne *C* en *V*, in klank en kracht de *K* en *W* gelyk, daer voor kunnende

gebruiken, de *Qu* nooit gewraekt hebben: gelyk zy van andere volken, schoon hunne taelen verbeterende, ook niet verworpen is; hoewel de dichter Ronsard zyne Franschen al in de zestiende eeuw met zyne *kalité, kantité*, voor *qualité, quantité* stoutmoedigh voorging. Waer by koomt, dat, indien men de spelling met *Kw* volgt, veelszins dubbelzinnigheit door misspelling en quaede scheiding der lettergreepen veroirzaekt kan worden; als in *Gekwaek, gekweest, gekwel*. En eindelyk, dat de weinige woorden, die met de *Qu* beginnen, geene nieuwe spelling met *Kw* behoeven.

Met de *R* spelt men *Ramp, recht, ridder, rust, meester, hooren*.

De *S*, een sterk geblaes, als blykt, om dat de Romainen voor *causa, casus, divisiones*, van outs uitgesproken en geschreeven hebben *caussa, cassus, divissiones*, spelt *Sap, schap*, dat is, eene werking, en daer van *vrientschap, boelschap, scherp, schicht, slot, smak, sop, suiker, glas, mes, menschen, muschen, vischen*.

Met *T* worden gespelt *Tak, tent, tin, tol, tucht, wet, wit, witten*.

De *T* heeft eenige gelykheit in het geluit met de *D*, doch is scherper van klank, dan de *D*; gelyk men uit de volgende woorden kan merken, *Wet, wed, wetten, wedden, smeeeten, smeeden*, en voorhene alrede by de *D* aengetekent is.

De *T* wordt met eenen valschen klank uitgesproken in woorden van eene Latynsche afkomste, wanneer zy naemelyk de twee enkele Klinkletters *lë* voorgaet; als in *Oratië, justitië, redemptië, &c.* die

met eenen bastertklank gehoord worden, als of 'er *Oraetsië, justietsië, redemptsië* geschreeven is; daar nochtans niet te bedenken is, dat de tweede Klinker E, die in het einde deezer woorden de voorgaende I volgt, zulke eene verandering in de natuurlyke uitspraake der T, die men hoort in *Titus, Tiberius*, maeken kan.

Met de T spelt men, als met de Merkletter, in de Werkwoorden den tweeden persoon in het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze; als, *Neemt, geeft, leeft, hoort, zingt, &c.* als afgeleidt van de Wortelwoorden, de tweede personen in het Eenvouwige Getal, *Neem, geef, lees, hoor, zing &c.*

De T is ook de merkletter en nootwendigh in het spellen der tweede personen van beide Getallen der Aentoonende Wyze, en des derden persoons in het Eenvouwige Getal; als *Gy, Hy, Neemt, geeft, leeft, hoort, zingt &c.*

Dit houdt zynen regel, schoon het Wortelwoord in een D eindigt, wanneer de T niet achtergelaeten wordt, noch de D in de T verandert. Want men schryft *Gy, Hy houdt, wordt, vindt, landt, grondt, &c.* alle afgeleidt van de Wortelwoorden in de Gebiedende Wyze, *Houd, word, bind, vind, land, grond.*

Met de U spelt men *Uw, uchtend, dun, dubbel, gunst, lust, juk, nu.*

Met de V *Vat, vel, vink, vlak, vocht, vrucht, erven, sterven.*

De V heeft in den klank (als boven by de F is aangemerkt) eenige gelykheit met de F, en gelyk de F eene scherpe V is, zoo is de V als eene zachte

F; gelyk men merkt in het spellen van *Vries* en *Fries*, *vel* en *fel*.

Met W spelt men *Wat*, *wet*, *wit*, *wol*, *wulp*, *wraek*, *eeuwen*, *leeuwen*.

Van outs misbruikten zommigen de W in het spellen van *Wt* voor *Uit*. maer deeze misspelling is met reden verworpen; dewyl de W, die niet dan een Medeklinker is, en geene dubbele U, als men gemeenlyk wil, voor eenen anderen Medeklinker gevoegt, geen geluit kan maeken, en niet, dan alleen voor de R gevonden wordt; als in *Wrak*, *wreet*, *wringen*, *wroegen*, *wryten*.

In het spellen van *vrouw*, *leeuw*, *eeuw*, &c. is de W overtolligh; en het is hier genoeg, dat men schryve *vrou*, *leeu*, *eeu*; maer in het Meervouwige Getal wordt zy 'er welluidendheits halve by gevoegt; als men schryft *vrouwen*, *leeuwen*, *eeuwen*. En dit geschiedt ook in de Werkwoorden *bouwen*, *brouwen*, *schreeuwen*, van de Wortelwoorden *bou*, *brou*, *schreeu* afkomstigh.

In de Twee- of Drieklanken, die met eene U eindigen, magh de W de stede der U niet inneemen; als zonder oirzaeke en gront geschiedt, wanneer zommigen voor *bou*, *trou*, *flaeu*, *nieu* schryven *bow*, *trow*, *flaew*, *niew*. De U is een Klinker, de W een Medeklinker, die zonder misbruik hier niet geplaetst kan worden.

De X is eigentlyk eene Grieksche letter, die echter ook by de Latynen gebruikt wordt in de woorden van *Ex*, *grex*, *lex*, *rex*, *nix*, *mox*, *vox*. Doch de Nederlanders dienen zich van de X in het schryven der Grieksche en Latynsche naemen *Xanthus*, *Xenophon*, *Xenokrates*, *Xerxes*, *Saxo*, *Styx*.

Maer zommigen gebruiken ook de X voor Ks, in het spellen van de volgende en diergelyke woorden, *Zulx, schrix, blyx, ryx*. Dan dit is, myns oordeels, eene nieuwigheit, die onnoodigh en ondienstigh is. Onnoodigh; want wat behoeft men zich van de Grieksche X te dienen in woorden, die men met de duitsche *Ks* bequaemlyk kan spellen? Ondienstigh; dewyl het spellen van zulke woorden met eene X hunne betekenis voor de uitheemschen verduistert. Want schryft men, *de staet des ryx*, zoo zal een vreemdeling zoo licht niet verstaen, dat *ryx* koomt van *ryk*, dan of men *ryks* schreef. Dus zal ook een uitlander lichter zien, dat *schriks* koomt van *schrik*, en *blyks* van *blyk*, dan of 'er *schrix* en *blyx* stond. Derhalve is best, dat men de *Ks* in het spellen van zulke woorden, die ze uit hunnen aart vereischen, behoude. *Fix*, dat vast betekent, en, van het Latynsch *fixum* afkomstigh, onder ons het burgerrecht verkreegen heeft, wordt met de X billyk en natuurlyk gespelt.

De Y plagh van outs by de Grieken gebruikt te worden voor eene enkele U; en dient men zich van haer in het schryven van oude Grieksche naemen, *Pyrrhus, Phrygië*; alwaer zy dan de Grieksche uitspraek behoudt. Maer van haer geluit en gebruik by ons zal onder de Klinkletters worden gesproken.

De Z had van outs by de Grieken de kracht van *Ds*; en wert van de Latynen somtyts in *Ss* verandert, en dus hart en zacht uitgesproken, even als of zy eene dubbele letter waere.

Maer eenige Nederlanders plaghten die somtyts voor eene S te gebruiken; zoo dat zy de woorden, die met eene S scherp of zacht klonken, zonder

onderscheit nu met eene S, en dan met eene Z spelden en schreeven, hoewel zich meest dienende van de S.

Doch in de Tweespraeke der Nederduitsche Letterkunst, voor hondert en twintigh jaeren by de Kamer in Liefde bloeiende te Amsterdam uitgegeeven, (door Henrik Laurenszoon Spiegel, meent men, geschreeven) wordt getuigt, dat onze voorouders, gelyk uit oude drukken en brieven blykt, de Z dikwyls en voor eene zachte S plaghten te gebruiken, schryvende *Zee, zoon, zon* &c.

Dit gebruik is toen by den gemelden Spiegel en zyne kunstgenooten weder ingevoerd, en sedert dien tyt van de treflykste Nederduitsche schryveren gevolgt: als van D.V. Koornhert in zyne vertaelinge van Boëthius, die in het jaer 1585. het licht zagh, Hooft in zyne Gedichten en Historiën, en van den Vondel in zyne Treurspelen, Dichten en Vertaelingen. En deeze hebben hier in tot hunne toestemmers de Fransche schryvers, die ook zoo zacht een geluit aen de Z geeven in de getalwoorden *Onze, douze, treize, quatorze* &c.

En met reden. Want ik hebbe langen tyt geoordeelt, dat de Z in de kracht en den klank zoo wel, als in de gedaente en het maeksel overeenkoomt met die letter der Hebreuwen, die zy *Zain* noemen, en dus ך schryven; waer aen zy het allerzachtste geluit der S toeëigenen. En ik ben te deezer ure blyde, dat de Kanonyk de Heuiter, wiens Nederduitsche Spelkunst my eerst voor twee maenden in handen viel, met my hier in eens is, vergelykende de Nederduitsche *Ze* met de Hebreusche *Zain*, en daer

aen eene natuurlyke en minnelyke zoetheit, die met een weinigh geblaes voor uit den mont spruit, by de Grieksche *Zeta* niet te vinden, met waerheit toeschryft.

Voorts kan het onderscheit tusschen het zachte geluit der Z, gelyk het nu in gebruik is, en den scherpen klank der S gezien worden in de volgende woorden:

<i>Zant</i> der zee,	<i>Sant</i> of heilige,
<i>Zaei</i> ,	<i>Saei</i> van Honskooten,
<i>Zuiger</i> ,	<i>Suiker</i> ,
<i>Zadel</i> ,	<i>Sabel</i> ,
<i>Zolder</i> ,	<i>Soldy</i> ,
<i>Zuchten</i> ,	<i>Suffen.</i> ,

De Z, dan voor de zachtste S genoomen, wordt op de volgende wyze gebruikt: *Zacht, zant, zin, zogh, zucht, zeker, zuster, verzaemen, bezichtigen, gehoorzaemen.*

Van de Medeklinkeren ontfangt de Z om haere zoetheit geenen achter zich, dan alleen de W; als in *Zwaer, zwart, zweep, zwichten, Zwolle, zwyn.* Weshalve zy ten hoogsten quaelyk schryven, die, haer met de scherpe S gelyk stellende, bestaen hebben te spellen *Zlaen, Znel*, en (het geen wy onder de misslagen der ouden rekenen) *Zmyrna, zmaragdus.*

Ook eindigt zy daerom geen Woort, dan alleen in de Hebreeusche naemen; en geene lettergreep, dan wanneer haer, uit eene S verandert, *E, En, End, Er*, of *Ing, lgh* volgen.

Het III. Kapittel.

NU staet ons, hebbende van alle de Letteren in het gemeen gesproken, ook in het byzonder de Klinkletters A, E, I, O, U, Y, te beschouwen, en haere verdubbeling en samenvoeging, als ook den klank, daer uit ontstaende, aen te wyzen.

De vyf eerste Klinkers, A; E, I, O, U, die *Kort* zyn, als wy voorhene alrede gezegt hebben, laeten de lettergreep, waer in zy gevonden worden, eenen korten tyt om uit te spreken, of worden zeer korten tyt in de uitspraeke gehoord; *dat, ben, zin, lof, put.*

Deeze worden alle tot *Lange Klinkers* gemaekt, of in hunnen klank verlengt.

De Klinkers A, E, I, worden van *Korte* in *Lange Klinkers* verandert door het byvoegen van de E; als in *Ban, baen, val, vael, hel, heel, best, beest, zit, ziet, tin, tien.*

Eertyts plagh men de O en U mede door eene E te verlengen. Dat de reden is, dat in oude boeken en geschriften *kloester, stroem, Goer, Voerst, Sloet* geleezen wordt, als mede *huer, zuer, stuer*, daer men nu doorgaens leest en schryft, *klooster, stroom, Goor, Voorst, Sloot, huur, zuur, stuur*. En zelfs is de uitspraek van eenige woorden, die *oe* hebben, by zommigen zoodaenigh geweest, als of zy twee *oo* voerden; gelyk zommige Delvenaers *boek, snoek* uitspreken, als of het *book, snook*, geschreeven waere.

Voor de E, in het verlengen der Klinkeren gebruikt, hebben onze vaders in zommige gewesten van Ne-

derlant ook de I gebruikt; als blykt in het schryven van *Hair, air, heir, voir, doir, oir, oirsprong, huur*, &c. waer van *heir, oir*, en *oirsprong* noch gebruikt worden.

Dat wy alleen aentekenen, om te toonen, dat zy de verlengde Klinkers in het leste niet zoo hart en met zoo open eenen mont uitgesproken hebben, als geschieden moet, wanneer zy, door zich zelfs verdubbelt, tot Lange Klinkers gemaekt worden; gelyk men nu doorgaens en zonder onderscheit van allen voorgeeft.

De Y, de leste en zeste Klinkletter, alleen lang, als wy voorhene gezegt hebben, en uit den langen klank der woorden *Vry, myn, pyn, tyt*, waer in zy gevonden wordt, blykt, kan niet verlengt worden.

Hedensdaegs verlengt men de Klinkers A, E, O, U, gemeenlyk door haer te verdubbelen; als in de volgende woorden te zien is: *Aal, daat, Been, beest, Boom, doof, Uur, huur*.

Hier worden de Klinkers A, E, O, U, verdubbelt, om hun geluit door deeze verdubbeling in de lettergreep te verlengen; en *al* verandert in *aal*, *dan* in *daat*; *ben* in *been*, *best* in *beest*, *bom* in *boom*, *dof* in *doof*, *Ur* in *uur*, *Hur* in *huur*.

Ook zyn'er geweest, die de I verdubbelt hebben in de woorden *bier, dier, fier, gier, hier, niet, vrient*, &c. schryvende daer voor *biir, diir, fiir, giir, hiir, niit, vriint*, &c.

Hoewel dit (gelyk ook het schryven der I zonder E achter zich in *dri, di, ille, ider, imant, nimant*, op de wyze der A in *kamer, mager, navel*, der E in *ezel, edel, gevel*, en der O in *bode, boter, boven*)

geenen ingang gevonden heeft, als te hart en oneigen, en zweemende naer het krysschende geschreeu der zwaluwen, nochtans is het verlengen der I door eene tweede I gebout op den gront der verlenginge van de andere Klinkletteren met zich zelve.

Immers het verdubbelen of verlengen van de I door het byvoegen van eene J is niet zoo goet of natuurlyk, en baert ook den zelve klank niet, dewyl de J een Medeklinker is, die, altyt in het hoofd der lettergreepen gestelt, eenen Klinker achter zich moet hebben; als in *jaer, jeugt, jong, juist, &c.* wel duidelyk te zien is.

Qualyk wordt ook voor eene verdubbelde I de Y gebruikt; want die wordt by de Nederlanders niet uitgesproken, als eene verlengde I, gelyk zommige willen; maer als een byzondere Klinker tusschen de I en EI; als gehoord wordt in *Ydel, ys, yver, yzer, vryheit, blyheit, schildery, drukkery*. En dit onderscheit tusschen deeze verscheidene klanken is te hooren in de uitspraeke van *Vil, viel, veil, vyl, Bidt, biedt, beidt, byt, Zit, ziet, zeit, zyt, Lit, liet, leidt, lydt*, en diergelyke.

Het IV. Kapittel.

NA dat wy in het voorgaende gezien hebben, hoe onze vaders, en hoe wy de Klinkletters verlengen, of van Korte tot Lange maeken, staen ons nu de wederzydsche redenen der spellinge met *Aa* en *Ae* te overweegen, om dus met zekerheit (doch onder verbetering) te kunnen vonnissen, wie voor de lange *A* te houden zy.

Die het verdubbelen der *Aa* eerst ingevoerd hebben, wraekende het spellen met *Ae* in *aen*, *baer*, *haer*, *schaep* &c. geeven voor, dat de *Ae* als het *blaeten* of het *bae* van een schaep wordt uitgesproken, als of die met eene Grieksche η of *eta* waere geschreeven, en de woorden, met *Ae* gespelt, eigentlyk luiden zouden, als de platte Amsterdamsche tael, gelyk zy daer wel eer werd gesproken, noch te deezen tyde by het graeu gebruikt; dat in de zelve woorden veel meer het geluit van de *E*, dan van de *A* zoude worden gehoord, of een gemengde klank, vallende tusschen de *A* en de *E*.

Dit heeft Spiegel, Koornhert, en andere Taelbouwers uit de Kamer in Liefde bloeiende in hunnen tyt bewoogen, om het spellen met *Ae* in zulke woorden te verwerpen, en die voortaan met *Aa* te schryven; het geen ook sedert by den Drossaert Hoofd en anderen is gevolgt.

Maer de vermaerde Poëet J. van den Vondel oordeelde, dat in dit slag van woorden niet alleen de klank van de *A*, maer in het flaeuwen der uitspraeke ook van de *E* wierd gehoord; en schreef ze derhalve met *Ae*, gelyk volgt, *daer*, *maer*, *tael* &c.

Ik stemme hem dit volmondigh toe, en ontkenne daerenboven, dat in *Ae* het geluit der schaepen of van de Grieksche η of *eta* gehoord worde. Want dat is de klank van de Engelsche *Ea* in *leave*, *ready*, *heaven*, *speake* &c. en van de Grieksche $\epsilon\alpha$ in de woorden $\tau\epsilon\acute{\iota}\chi\epsilon\alpha$, $\mu\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\alpha$, $\tau\acute{\epsilon}\mu\omega\epsilon\alpha$, die daerom samengetrokken wordt tot η , in plaetse van *teichea*, *melea*, *Tempea* uitbrengende, *teichē*, *melē*, *Tempē*.

Ook bevinden wy niet, dat in de woorden *aen*,

gaen, staen en diergelyke het geluit van van de E meer zoude gehoord worden, dan van de A.

Het tegendeel blykt in de uitspraeke van IE, OE voor OO, en mede UE, voor UU, daer de meeste klank op de eerste Klinkers I, O, U valt; gelyk eigen en natuurlyk is. Immers zoude het oneigen en onnatuurlyk zyn, dat de Ae de A, in deeze spellinge de eerste en in den klank de verhevenste, in de uitspraeke eener lange lettergreepe, minst en voor de helft niet gehoord zoude worden; en IE zyne volle uitspraek beter dan AE bereiken.

Uit deezen hoofde zoude ik van gevoelen zyn, dat men de ingevoerde spelling met *Aa* behoorde na te laeten. Immers behoeft zoo krachtigh niet aengedrongen te worden op de verdubbeling der A in *schaep, slaep, raet, daet, maet, &c.* dewyl die nergens dus sterk wordt uitgesproken, dan by de Stichtenaers en Groningers. De meeste Hollanders spreken diergelyke lettergreepen zachter uit, dan of er *Aa* in wordt gevonden; die, naer het oordeel van Samuël Ampzing in zyn Nederlantsch Taelberecht, al in het jaer 1628. uitgegeeven, den mont te wyt opspert, en om haere volheit te zwaer en onaengenaem klinkt.

In allen gevalle magh de *Aa* niet gebruikt worden in de woorden, die door eene Crasis of samentrekking ingekort worden; als *vaêr, blaên, draên, quaên, raên, paên*, voor *vader, bladen, draeden, quaeden, raeden, paden*. Waer nevens het Voorzetsel *naer, juxta*, gevoegt moet worden, als van *nacher*, by zommige Hoogduitschen gebruikt, zoo het schynt, afkomstigh; gelyk mede de Werkwoorden *gaen*,

staen, die zoo wel, als *zien* en *doen*, met alle de andere Werkwoorden, Eindigende en andere, (uitgezonderd *zyn*, *esse*) in EN, uitgaen; als uit de Hoogduitsche spellinge van *gehen*, *stehen*, *sehen*, en *thun*, daer de *e* in de *u* smelt, blykelyk is. Ook moet men *slaen* spellen, niet *slaan*; waer voor de Hoogduitschen hun *schlagen* gebruiken.

De Drossaert Hoofd heeft ook (dat hier aen te merken staet) de lange Klinkletters *Aa*, *Ee*, *Oo* niet alleen gebruikt in woorden, daer hy het nootzaekelyk oordeelde, en daer hem Spiegel en Koornhert in voorgingen, gelyk in *aan*, *daar*, *maar*, *staak*, *taal*, *raat*, *staat*, *maat*, &c. maer ook in woorden, daer men ze ter noot kan missen, en die veelen gewoon zyn met eenen Korten Klinker te schryven. Dus schreef hy voor

<i>Vader</i> ,	<i>Vaader</i> ,
<i>Vrede</i> ,	<i>Vreede</i> ,
<i>Koning</i> ,	<i>Kooning</i> ,
<i>Weder</i> ,	<i>Weeder</i> ,
<i>Neder</i> ,	<i>Needer</i> ,
<i>Teder</i> ,	<i>Teeder</i> ,

En zoo ook andere woorden, daer hy de dubbele of Lange Klinkers noodigh achtte, om de langkheit van den klank der lettergroepe uit te drukken, en en niet te leezen *Vadér*, *Vredé*, *Koníng*.

Maer tegens dit verdubbelen der Klinkletteren, en geen ander (hoewel het de Schryver der Aenleidinge tot de Nederduitsche tael verkeerdelyk voorgeeft) heeft zich Vondel met grooten en rechtvaardigen ernst gekant in een Noodigh Berecht, gestelt achter zyn treurspel van Lucifer in het jaer 1654.

uitgegeeven. En hy, die in dit Berecht (gelyk het aen de werelt van hem zelve en van den lesten uitgeever zyner Poëzye een en andermael geschonken is) in de woorden van *voorneemen*, van *lettergreep*, *oordeele*, *grooter*, *noodigh*, en *aenstootelyke* de voorbeelden zyner spellinge toont, oordeelde met den hooghgeleerden Heere Vossius, dit spellen van *Vaader*, *vreede*, *Kooning*, voor *Vader*, *vrede*, *Koning*, eene gansch ongerymde, overtollige en misselyke misspelling te wezen. En hy voegde 'er by, dat schoon men dien voet van verdubbelen al volgde, ev nwel noch het twyffelen over de langkheit of kortheit des klanks der lettergreep overbleef in een ongelyk grooter getal van andere woorden, daer de klank valt op de eerste of tweede of derde lettergreep; gelyk bleek by de volgende voorbeelden: op de eerste letter reep in *áfgaen*, op de tweede in *beerín*, op de derde in *koopvaerdÿ*.

Op deeze berisping en tegenwerping oordeele ik, dat elk gehouden is te bekennen, dat men de dubbele of Lange Klinkers *Aa*, of *Ae*, *Ee*, *Oo* omtrent veele woorden, daer ze de Drossaert gebruikt, kan missen.

Het V. Kapittel.

DOch dewyl men in het spellen van deeze en gelyke woorden alleen eenen enkelen of Korten Klinker *A*, *E*, en *O* gewoon is te gebruiken, en dus onzeker maekt, op welke lettergreep de klank in het uitspreken valle, zoude men ten dienste der vreemdelingen, om hen in de *Prosodia* of *Uitspraeke*, het tweede deel der *Spraekkunst*, op goede gronden te

onderwyzen, vooraf deeze regels aengaende de korthheit en langkheit der lettergreepen kunnen stellen.

I. Alle Toevallige Letteres, E, EN, ER, ERS, END, ENDE, DE, DEN, STE, STEN, die Uitgangen zyn van veranderde Vergrootingen of Buigingen of Tytvoegingen, zyn kort, of worden met eenen korten klank uitgesproken; als van *Heer, heere, heeren*, van *groot, grooten, grooter, grooters*, van *loop, loopend, loopende*, van *hoor, hoorde, hoorden*, van *zwart, zwartste, zwartsten*. En valt derhalve de klank op de eigene Stamwoorden.

II. De Onscheidbaere Voorzetsels *Be, ge, er, her, ver, ont*, zyn ten allen tyde kort, en valt daerom de klank op de volgende lettergreep; als in *Beding, bedongen, gewest, gewapent, erinnert, hertimmert, vergif, verliezen, onthout, ontmannen*.

Bedel, gevel, erger, erven, herder, verwen, en andere, waer in de eerste lettergreep geen Onscheidbaer Voorzetsel is, behooren niet tot deezen regel.

III. In alle Dubbele Naemwoorden van twee lettergreepen, waer van de eerste een Zelfstandigh, de leste een Zelfstandigh of ook Byvoeglyk is, is de eerste lang, de tweede kort, schoon uit veele Medeklinkeren bestaende; als in *Jaermarkt, Raethuis, Lantheer, Veltslagh, Biervlieg, Wynkan, Bloetroot, Sneeuwit, Zeegroen, Geltryk*.

IV. Diergelyke Naemwoorden van drie lettergreepen, welker eerste lit maer eene lettergreep maekt, worden in deeze eene lettergreep lang uitgesproken; als in, *Wintmolen, Putwater, Geltmiddel, Lantvrede, Zorgduivel, Wachtmeester*.

V. Dubbele Naemwoorden van drie lettergreepen,

welker twee leste het eene lit en een Afgeleidt Byvoeglyk woort zyn, hebben hunnen klank in de middelste lettergreep; als in *Rampzaligh, Moetwilligh, Eerwaerdigh, Hoogmoedigh*.

VI. Alle Afgeleide Naemwoorden, het zy Zelfstandige, het zy Byvoeglyke eindigende in *baer, dom, en, heit, igh, ing, lyk, nis, schap, zaem*, hebben, zoo zy uit twee en drie lettergreepen bestaen, de eerste lang, de tweede en derde kort; als, *Huwbaer, rykdom, linnen, vryheit, goedigh, leiding, manlyk, steurnis, kotschap, vreedzaam; handelbaer, vorstendom, koperen, heerlykheit, leevendigh, wandeling, koninglyk, groetenis, weetenschap, arbeidzaam*. Die in *Ier* eindigen, hebben de leste lettergreep lang; als, *Tuinier, poortier, hovenier* en andere.

VII. De Scheidbaere Voorzetsels *Aen, by, door, na, om, op, toe, uit, en af*, die onder de Voorzetsels geenen Naemval beheerschen, zyn ten allen tyde lang, en eischen daerom den klank in woorden van twee of drie lettergreepen, waer aen zy het begin geeven, het zy Naem- het zy Werkwoorden; als in *Aenneemen, aenslag, bynaem, byslaepen, doorgang, doorbrengen, nalaeten, nasleep, omwegh, omkooopen, opdraght, opschieten, toezang, toestemmen, uitgang, uitdroogen, afgront, afbranden. Omarmen* en *omhelzen* worden hier van uitgezondert.

VIII. De Scheidbaere Voorzetsels *Achter, binnen, boven, buiten, tegen, tusschen* hebben in de Uitspraeke den klank op de eerste lettergreep, het zy alleen staende, het zy voor Naem- of Werkwoorden van eene of twee of meer lettergreepen; als in *Achterhuis, achterklappen, binnenkamer, binnenlantsvaerder, bovenstem, bovenkoussen, buitenman, buitenleven*,

tegenzang, tegenstribbelen, tusschenspraek, tusschenwydte. Nevens, volgens, zonder volgen deezen regel; niet Rontom en Omtrent, in de leste lettergreepe lang.

IX. Naem- of Werkwoorden, door de Voorzetsels *Onder* en *Over* samengezet, behouden ten deele den klank in de eerste lettergreep; als in *Onderdaen, ondergaen, onderlyf, onderzaet, &c. Overgaen, overhaelen, overhant, overtoom &c.* of ontfangen dien op de derde lettergreep; als in *Ondergraeven, onderhuuren, ondermynen, ondertekenen, &c. Overdaedigh, overeischen, overlaeden, overtuigen, &c.*

X. De Zelfstandige Naemwoorden, door de Onscheidbaere Voorzetsels; *Aut, on, mis, en wan* beginnende, voeren den klank in het Voorzetsel; als in *Antwoord* (waer mede ook alle afgeleidde woorden overeenkoomen, als *antwoorden, beantwoorden, verantwoordten*) *onraet, ondank, ongunst, ontrou, misdaet, misdraght, misgreep, wantrou, wangunst, wanhoop, wanschepsel, &c.* De Werkwoorden, van *mis* beginnende, en uit twee of drie lettergreepen bestaende, hebben den klank in de leste of voorleste lettergreep; als in *Misdoen, misdraegen, misgrypen, misleiden, miszeggen &c.*

XI. Vrouwelyke Naemwoorden, die in *ES* en *IN* uitgaen, hebben den klank in deeze lettergreep; als in *Prinses, voogdes, meesteres, zondaeres, beerin, leeuwin, koningin, slavin.*

XII. Woorden van twee of drie lettergreepen, waer van de tweede kort en de derde lang of kort zyn, voeren den klank inde eerste, schoon alleen eene *A, E* of *O* zonder of na eene of meer Medeklinkers voerende; als in *Adem, ademen, adel, adeldom, edel, edelman, even, evenaer, open, openen, opening, oker, okernoot, oker-*

geel, hagel, hagelen, hagelbui, stapel, stapelen, stapelrecht, hemel, hemelryk, wrevel, wreveligh, boter, boteren, boterbloem, zomer, zomeren, zomertyt.

Gelyk nu hier toe het verdubbelen of verlengen der Klinkeren niet noodigh is, zoo meene ik, dat deeze verdubbeling omtrent veele andere woorden noodigh en dienstigh is: te weeten, eerst in Naemwoorden, van alle de drie Geslachten, die in hun Eenvouwich Getal eenen verlengden Klinker hebben, dien zy, myns bedunkens, in het Meervouwich moeten behouden, gelyk te zien is in de volgende en diergelyke woorden, *draek, draeken, tael, taelen, heer, heeren, priëel, priëelen, dier, dieren, stier, stieren, oor, ooren, spoor, spooren, uur, uuren muur, muuren.*

Daer na in Werkwoorden, die in hun Wortelwoort, den tweeden persoon des Eenvouwichen Getals in de Gebiedende Wyze, eenen langen Klinker gebruiken; als in *Haet, leer, stier, hoor, schuur*, waer van afkoomen *Ik haete, leere, stiere, hoore, schuure, wy haeten, leeren, stieren, hooren, schuuren.*

In welke woorden de helfte van den langen Klinker alzoo weinigh magh uitgeworpen worden, en dus de Wortelletter verminkt, om te spellen, *hate, lere, hore, schure, haten, leren, horen, schuren*, als men spellen magh in den Onvolmaekten Tyt der Aentoonende Wyze, *Ik hatte, lerde, horde, schurde, wy hatten, lerden, horden, schurden.*

Want (dat hier wel aen te merken is) de Wortelklinker is hier geen Korte Klinker A, E, O, U; die alleen verlengt zoude worden, om den toon lang uit te houden, en niet terstont tegens den volgenden Medeklinker te stooten, maer een der Lange Klinker-

ren, die wy voorheene aangewezen hebben te zyn *Aa* of liever *Ae, Ee, Ie, Oo, Uu*. Een Korte Klinker is de Wortelklinker in de volgende woorden; als *A*, in *Val, E*, in *Stel, I*, in *Zit, O*, in *Klop, U*, in *Ruk*; van welke daerom met verdubbelinge des volgenden Medeklinkers *Valle* en *vallen, stelle* en *stellen, zitte* en *zitten, kloppe* en *kloppen, rukke* en *rukken* gemaekt worden.

Dus behoort men ook andere woorden te spellen, die afkoomen van andere, die eenen Langen Klinker in den oirsprong hebben; gelyk *eenigh, eenigzins, eenigheit*, die gesprooten zyn van *een*, en *eeuwich* met *eeuwigheit*, die van *eeu* koomen. Breng hier ook toe *leeraer* van *leere, grooter* van *groot, boozet* van *boos*, in de plaetse van *leraer, groter, bozer*.

Immers Jeremias de Dekker, dien Vondel eenen dichter van eene sierlyke netheit plagh te noemen, heeft ook al in de Voorrede van zyne vertaelde Kathaensche Vrouwe, in het jaer 1660. uitgegeeven, geklaegt over het verenkelen der twee Klinkeren E en O, regelrecht aengaende tegens de oprechte en behoorlyke uitspraek onzer taele; en dat men bottelyk en spottelyk schreef *benen, stenen, bomen, bonen &c.* in plaetse van *beenen, steenen, boomen, boonen*: gelyk hem mede tegens de borst was, dat men door verdubbeling der E en O ter andere zyde schreef *steeden, leeden, kooten, kooper, (cuprum,)* in plaetse van *steden, leden, koten, koper*. Waer door niet alleen de uitspraek vervalscht, maer ook een geheele wagen vol homonymen of tweezinnige woorden ter taele ingevoert worden; zoo dat men somtyts niet weet, of zy van *koolen, caules*, of van *kolen, carbones*, van

reeden, stationes navium, of van reden, ratio &c. spreken. Dat niet geschieden zoude, zoo men scherp luisterde naer de oprechte uitspraek, en de spelling daer naer voegde.

Men moet daerenboven de verdubbeling of verlenging der Klinkeren ook behouden in woorden, die, met eenen Klinker geschreeven, dubbelzinnigh zouden zyn, en iet anders kunnen betekenen, dan men daer mede wil te kennen geeven; gelyk elk zien kan in de volgende en diergelyke woorden; waer in men geen onderscheit maeken kan, ten zy men ze elk in het byzonder met eenen korten of verlengden Klinkletter leere spellen;

Bedelen,

Bedeelen,

Beteren,

Beteeren,

Bekeren,

Bekeeren,

Beeken,

Beken,

Beeving,

Beving,

Het VI. Kapittel.

NA dat wy de Lange Klinkers en hun rechtmaetigh gebruik in het voorgaende naer eisch beschout en wytluchtigh tegens het ingekroopen misbruik aangewezen en verdedigt hebben, na dat wy ook in het voorgaende eenige zetregels wegens de korthheit en langkheit der lettergreepen en haere rechte uitspraek gegeeven hebben, die buiten de Nederduitsche Rym- of Dichtkunst, waer van hier niet gehandelt wordt, kunnen geacht genoegzaam te zyn, staet ons nu wyder te spreken van het samenvoegen van twee Korte Klinkeren, die, van een byzonder en

verscheiden geluit, wanneer zy alleen staen, in de samenvoeging het geluit der twee gevoegde Klinkeren al smeltende tevens uitspreken, en daerom *Tweeklanken* genoemd worden. Deeze zyn *Ai, Au*, (want *Ae* en *Ie* hebben wy voorhene gezegt eene verlengde *A* en *I* te zyn) *Ei, Eu, Oe*, (hoewel het geluit van deezen *Tweeklank* in voorgaende tyden eene lange *O* maekte) *Ou, Ui*. En hun gebruik is dusdaenigh.

Met *Ai* spelt men *Kai, klai, Mai, Kaizer, Romain* met zommigen.

Met *Au*, *Snau, snauwen, krauwen, bytebau, gau*.

Met *Ei, Lei, rei, rein, geit, schreit, reis, steil, veil*.

Met *Eu, Heul, beul, deur, steur, reuk, neus, Geus*.

Met *Oe, Gloet, goet, bloet, bloem, roem, zoen, doen, Jeroen*.

Met *Ou, Hout, gout, zout, mout, stout, behouder, behoudenis*.

Met *Ui, Uil, uit, bui, lui, buis, huis, vuil, zuil, spruit, geluit*.

Ook worden drie Klinkletters, die van eenen verscheidenen klank zyn, wanneer zy alleen en op zich zelfs staen, samengevoegt, en tot een geluit vereenigt; waerom zy *Drieklanken* heeten.

Deeze zyn *Aei, Aeu* (niet *Aau*, in *blaaui, flaaui, graaui, klaaui, laaui, paau*, om zyne onnodige gaeping, die eene zoete spraek hart maekt, al voor hondert en drie-en-twintigh jaeren van Pontus de Heuiter verworpen) *Eeu, leu, Oei, Ooi*

In de spellinge hebben deeze *Drieklanken* dit gebruik:

Met *Aei* spelt men *Zaei, maei, draei, kraei, zwaei, papegaei*.

Met *Aeu, Blaeu, flaeu, graeu, klaeu, laeu, paeu, raeu.*

Met *Eeu, Leeu, meeu, schreeu, sneeu, spreeu, Zeeu, Hebreeu.*

Met *Ieu, Nieu, kieu, kieuwen.*

Met *Oei, Boei, bloei, groei, gloeien, roeien, stoeien.*

Met *Ooi, Dooi, mooi, hooi, kooi, ooit, strooit.*

Het VII. Kapittel.

ALle deeze zes en twintigh letteren, in het gemeen en byzonder voorheene beschout, kunnen het begin eener lettergreepe zyn.

Alle kunnen zy ook woorden eindigen, uitgezondert, *v, z, b, d*, die, om haeren zachten klank achter aen quaelyk wordende gehoord, nooit of zelden daer worden gebruikt; maer die plaets ruimen voor andere, die, bykans van een en het zelve geluit geoordeelt, scherper en sterker klinken, als *f, s, p, t*.

In *b* en *d* eindigen echter eenige eigene naemen, die uit andere taelen oirspronkelyk zyn, als, *Nadab, Jakob, Job, Gad, David*; als mede de Wortelwoorden *Krab, schrab, heb, wend, zend, schud*, endiergelyke.

In *z* eindigen de eigene Hebreeusche naemen *Uz, Elifaz, Perez, Boaz, Thammuz*, en andere.

Z en *v* zouden, naer onze spelling, ook middellettergreepen kunnen eindigen, wanneer zy in de veranderingen der Buigingen en Tytvoegingen de plaets der *s* en *f* ingenoomen hebbende, van *lees* en *geef*: in de Werkwoorden, en van *huis* en *brief* in de Naemwoorden, *leezen* en *geev-en huiz-en* en *briev-en* maeken.

Maer wy kunnen ook lyden, dat in het schikken der lettergreepen de gewoonte, die een groot dwingelant is, van hun, dien het lust, gevolgt worde, en, gelyk door-gaens, gespelt, *lee-zen, gee-ven, hui-zen, brie-ven*.

Met een *J* eindigen zommige hedendaegsche schryvers de woorden, die in *aei* en *ai*, *ei*, *oei*, *ooi*, en *ui* uitgaen. Maer quaelyk; dewyl *J* geen Klinker is, om eenen Twee- of drieklank te helpen maeken, maer een Medeklinker, die altyt eenen Klinker voorgaet; als in *Jager*, *bejaegen*, *jeugt*, *Jisp*, *jong*, *juichen*, *juweel* te zien is.

Met eene *W* eindigen de Wortelwerkwoorden, *Duw*, *spuw*, *stuw*, &c. en de Naemwoorden, *Betuw*, *Veluw*, *Ruw*, *Schuw*, en *Uw*, *Tuus*, *vester* by de Latynen uitdrukkende.

Hierom kunnen wy niet goetkeuren de hedendaegsche nieugesmeedde spelling, waer door, om quansuis de afkomste en verwantschap der woorden nader te koomen, de welluidendheit ten hoogsten benadeelt wordt, en in plaetse van *graf*, *staf*, *hof*, *brief*, *gerief*; geschreeven *grav*, *stav*, *hov*, *briev*, *geriev*; gelyk ook voor *huis*, *gruis* gevonden wordt *huiz*, *gruiz*. Verwerpelyk is ook om de zelve reden het spellen der Naemwoorden, *land*, *zand*, *strand*, *hand*, *blind*, *kind*, *grond*, *vond* zonder *T*, die nochtans in de uitspraeke deezer woorden meer dan de *D* gehoord wordt: als mede der Werkwoorden in den tweeden en derden Persoon van de Aentoonende Wyze en Tegenwoordigen en Onvolkoomenen *Tyt*, *gy*, *hy bind*, *vind*, *gy bond*, *vond*, en diergelyke; gelyk ook der Deelwoorden *Verblind*, *gegrond* &c. zonder de zelve *T*, dewyl zoo de Werk- als Deel-woorden de *T*, als hunne merkletter in zommige Persoonen en Tyden, hier alzoo weinigh kunnen missen, als *gy*, *hy hoort*, *loopt*, *mint*, *gy riept*, *sleept*, en *gehoort*, *bemint*, *gegunt* &c. Waerom het nood-

igh is, dat men schryve *Gy, hy bindt, vindt, gy bondt, vondt, en Verblindt, gegrondt.*

Hierom ziet men zommige, zoekende met de spellinge den klank der woorden alleen uit te drukken, en overtollige letteren te myden, eenige woorden spellen, als volgt, *Lant, hant, brant, bant, verbont, raet, schilt* &c. terwyl anderen die woorden spellen met eene *dt* aldus, *Landt, handt, &c.* geevende deeze reden hunner spellinge, dat men die woorden in het Meervouwige Getal met een *D* moet schryven, en meenende, dat het Meervouwige Getal altyt van het Eenvouwige wordt gemaekt door byvoeging van *en*, dat men dan altyt ook in het Eenvouwige Getal de *D* moet behouden; waer by zy, om dat die woorden in het Eenvouwige Getal van een scherp geluit zyn, eene *T* stellen; die in het Meervouwige Getal wordt achtergelaeten, en spellen, gelyk volgt,

*Landt, Landen, Handt, Handen, Bandt, Banden,
Verbondt, Verbonden, Raedt, Raeden, Schildt, Schilden.*

Ook spellen zy de Byvoeglyke Naemwoorden, die in hunne Buigingen somwyle eene *D* hebben, op gelyke wyze, en schryven *Goedt*, dewyl men ook schryft, *goede, goeden, Oudt*, om dat men ook schryft, *oude, ouden*; daer de anderen, om dat in de uitspraeke geene *D* gehoord wordt, alleen *goet* en *out* schryven.

Beide deeze bovenstaende spellingen houden zommige voor goet, om dat zy den klank en de welluidendheit ten wederzyde voldoen.

Het is echter best de eerste te volgen, die, schryvende *Lant, hant, bant, goet, out, breet, eet*, schoon

het Meervouwige Getal eischt *Landen, handen, banden, goeden, ouden, breede, eeden*, verdedigt wordt met deezen grontregel, ook in andere taelen bekend en gebruikelijk, dat letters van het zelve werktuig dikwyls met elkandere verwisselt worden.

Godt echter, het Opperste Weezen, dat in den derden Naemval *Gode* heeft, en naer der Heidenen oordeel in het Meervouwige Getal *Goden* maekt, schryve ik met eene *D* voor de *T*, om hem van eenen *Got*, eenen inboorling uit Gotlant, te onderscheiden.

De tweede, hoe op haere reden steunende, hoe gemaklyk en dienstigh voor de vreemdelingen, om terstont te kunnen zien, dat deeze woorden in het Meervouwige Getal *Landen, handen* &c. moeten worden geschreeven, is daerom niet zoo goet te keuren, om dat zy, schryvende in de Naemwoorden *Landt, raedt, verbondt* &c. door dus te schryven, geen onderscheit maekt tusschen deeze en tusschen de Werkwoorden, *Landt*, in, *Hy landt te Oostende, raedt*, in, *Hy raedt hun ten beste*, en *verbondt*, in, *gy verbondt u tot de betaeling*. In welke leste de *D*, eene der Wortelletteren der Stamwoorden, *Land, raed, verbind*, aen en met de volgende toevallige en merkletter *T* gehecht en vereent wordt door eene verzweegene *E*, als de rustende Scheva der Hebreeuwen; die echter by zommige Nederlanders en hunne nabuuren in de uitspraeke van *Landet, raedet, verbondet* gehoort wordt of plagh te worden.

Alle andere Naemwoorden, die in het Meervouwig Getal geene *D*, maer *T* hebben, lyden in het Eenvouwige ook geene *D*, maer moeten alleen met eene *T* geschreeven worden: gelyk hier onder wordt aangewezen;

*Net, Netten, Staet, Staeten, Kaert, Kaerten,
Pot, Potten, Vraet, Vraeten, Taert, Taerten.*

Dus dient men ook te schryven *gehoort, bemint, gegunt*, &c. wanneer zy Deelwoorden zyn, of een gedeelte van den Volmaekten of Meer dan Volmaekten Tyt in de Werkwoorden worden, als in, *Ik hebbe gehoord, ik was bemint, het is my gegunt*; alzo zy dan geene veranderinge door de Buiging onderworpen zyn; die hun alleen overkoomt, wanneer zy in Byvoeglyke Naemwoorden veranderen.

Met het oogmerk om letters te spaeren, boven aengeroert, wordt ook van zommigen eene vreemde spelling omtrent de woorden met Drieklanken *eeu, leeu, nieu, flaeu* en diergelyke ingevoert, als zy die in het Meervouwige Getal dus spellen, *ewen, lewen, nieuwe, flawe*.

Doch hier staet te letten, dat men, in het Eenvouwige Getal *eeu, leeu*, &c. schryvende, ook in het Meervouwige *eeuwen, leeuwen* &c. moet schryven.

Want verwerpt men hier de leste *E* en *V*, die het meeste geluit van den Drieklank in *eeu* en *leeu* maeken, soo blyft daer alleen de klank van *e*; en voegt men by die *e* niet dan *wen*; en schryft *ewen*, zoo heeft men in dat *ewen* geenen anderen klank, dan van *e* en van *wen*: want de *w*, die geen Klinker is, kan niet dienen, om het geluit van *eeu* te maeken, maer alleen om *wen* te schryven. Derhalve behoort men in het Meervouwige den Drieklank *eeu* te laeten, en daer *wen* byvoegende te schryven *eeuwen, leeuwen*, &c. Behalve dat het ongeoorlooft

is, en zonder voorbeeld in eenige taele, dat men de Lange Klinkers en Drieklanken, Wortelletters der Naemwoorden, waer in zy geene verandeinge onderworpen zyn, daer uit neeme, of ook in de Werkwoorden, in welker Tytvoegingen de Lange Klinkers somtyts tot andere gemaekt worden, verminke. Het geen geschiedt, wanneer men, *heren, oren, flawe, nieuwe*, van de oirsprongkelyke Naemwoorden, *heer, oor, flaeu, nieu*, en *eren, leren, horen en smoren*, van de Stamwerkwoorden, *eer, leer, hoor* en *smoor* afleidt. Maer hier van is ook al voor hene gesproken.

Het VIII. Kapittel.

WY zouden nu van de Letteren kunnen afscheiden, waere 'er niet iets te zeggen van het schryven van zommige woorden en van de Talletteren.

Omtrent het schryven eeniger woorden moet men deeze regels waerneemen:

I. Zommige woorden moet men dus schryven, *Zuid- en Noordhollant, dagh- en gedenkschriften, voor- en tegenspoet*; op dat men door dit teken zie, dat *Zuid* mede aen *Hollant, dagh* aen *schriften*, en *voor* aen *spoet* behoore. Dus schryvende *Zuid- en Noord-hollant*, is het, als of'er stond *Zuidhollant en Noordhollant*. *Dagh- en gedenkschriften* is zoo veel, als *daghschriften en gedenkschriften*, en *voor- en tegenspoet*, als *voerspoet en tegenspoet*. Dit heeft ook plaets in alle andere woorden van gelyken aert.

II. De woorden *aerd-bodem, werelt-kloot, schout-*

amt, *man-slagh*, *pest-huis*, en diergelyke laschwoorden meer, dient men aldus zonder afscheidinge aen een te hechten, *aerdbodem*, *wereltkloot*, *schoutamt*, &c. want al is zulk een laschwoord uit twee woorden samengezet, het is nochtans door de aeneenasching een woort geworden.

III. *Begonze*, *hadze*, *deedmen*, *zoomen*, *zalmen*, en diergelyke behoort men van een te scheiden, en aldus te schryven, *Begon ze*, *had ze*, *deed men*, *zoo men*, *zal men*. Dus moet men ze scheiden, om dat het twee woorden zyn. Ook om dubbelzinnigheit te myden: want schryft men *zoomen* in plaetse van *zoo men*, en *zalmen* voor *zal men*, het schynt, dat men van *zoomen* van kleederen, en van *zalmen*, vischen, spreeke.

IV. Men moet groote of hoofdletters stellen voor eigene naemen van personen, landen, steden, stroomen; ook voor de naemen van waardigheden, bedieningen, godtsdiensten, gevoelens &c. Het begin van elk zinslot of *periodus* in ons schryven, en de eerste letter van elk vaers in een gedicht moet insgelyks een hoofdletter zyn.

V. Gelyk van de twee SS, die de Nederlanders in hunne schriften gebruiken, de eene gemeenlyk lang en de andere kort is, als volgt, *ss*, zoo moet met de eerste het begin van een woort dus gemaekt worden, *sabel*, *sap* &c. met de leste het einde op deeze wyze, *glas*, *huis* &c. Ook wordt de korte *s* bequaemlyk gebruikt in het midden van een woort, uit twee, welker eerste met deeze letter eindigt, samengevoegt, op deeze wyze, *paskaert*, *pasloot*, *busschieter*, *misslagen*, en diergelyke.

Het geen geschiedt, om dat *pas*, *bus*, *mis* niet met eene lange s maer met eene korte s gespelt worden.

De Talletters, die by de Nederlanders in het gebruik zyn, om talen tytschriften by een te stellen, zyn zeven, en deeze volgende, C, D, I, L, M, V, X.

Van deeze beteekent I, die uit eene enkele rechtopgaende streep bestaet, het getal van een; de V, uit twee schuinsche I samengesteld, vyf; de X, die niet anders is, dan twee V, met het scherpe tegens elkandere gestelt, tien. L, bestaende uit eene rechte en een dwersse I, beduidt vyfmael X, of vyftigh; C, of eerst twee L, waer van de eene recht, de andere omgekeert is, op deeze wyze [, betekent tweemaal L, of hondert; D, of eene [, van alle kanten gesloten op deeze wyze □ , betekent vyfhondert, en M duizent, of tweemaal □ .

Voorts gelyk het minder achter het meerder getal, de I, achter de V en X aldus gezet VI en XI, vyf en een, dat is, zes, en tien en een, dat is, elf betekent, zoo drukken IV. aldus gezet, vyf min een, dat is, vier, en IX op deeze wyze tien min een, dat is negen uit.

Dus stelt men ook XIV voor veertien, XIX voor negentien, XL, voor veertigh, XC voor negentigh.

Doch deeze IV, IX, XIV, &c, worden in de tytschriften niet gebruikt, maer wel in andere en enkele getallen.

Dus schryft men dit jaer, duizent zevenhondert en vier met deeze letteren, MDCCIV, of naer de wyze der Romeinen die geene M en D, maer

deezē merken CIO en IO voor duizent en vyfhondert in hunne getallen gebruikten, aldus, CIOIOCCIV. Maer zestienhondert negen en negentigh wordt geschreeven, MDCXCIX, of op zyn Roomsche dus; CIOIOXCIX.

Dat de XC en IX in geen tytdicht kan gebragt worden, heeft deezē reden, om dat elke Talletter, waer die ook in het tytdicht staet, volgens haer eigen getal wordt getelt, en eene X, voor eene C staende, van de C of hondert geene tien aftrekt, maer de eigene betekenis van tien behoudt; zoo dat XC in een enkel jaertal maer negentigh, en in een tytdicht hondert en tien uitbrengt.

Dat ondertusschen de X tot de zevende Talletter gestelt wordt, geschiedt op den gront van alle, die haer, waer voor wy liefst *Ks* gebruiken, in het spellen en schryven van Nederduitsche woorden behouden.

Voorts magh in een tytschrift of tytdicht niet een eenige Talletter meer worden gevonden, dan de letters, die het jaertal, dat men wil aenwyzen, net uitdrukken; gelyk het jaer 1568. toen Don Karel, Prins van Spanje, wierd vermoordt in

FILIVS ante DieM patrlos InqVirt In annos,
De zoon VIt LVst tot hoogh gezagh
Haekt naer zlln VaDers sterrefDagh;

En het jaer 1583. toen de toelegh des Hertogen van Anjou op Antwerpen mislukte in dit tytschrift, *aVXILIVM sVIs DeVs*, dat, te Antwerpen voor de Kipdorperpoort gezet, in onze taele luidt, GoDt VVas VerDaDIger zllns VoLX.

In deeze tydichten, die veel arbeit en tyt kosten, en daerom ten aenzien der spellinge niet te naeu bepaelt behoeven te worden, moet men, zoo veel mogelyk is, eene goede en vaste spelling houden, zonder D voor T, CH voor G te gebruiken, of ook, om een getal van hondert te vinden, eene onnoodige C voor een K te schryven; op dat men niet schyne by stoelen en banken te gaen, daar men recht op zyn lyf en rustigh moet wandelen.

Het IX. Kapittel.

Uit de Letteren werden Sillaben, gelyk Grieken en latynen spreekten, of *Lettergreepen* gemaekt.

Eene Lettergreep is een Woort of een deel eens Woorts, dat met eene montsluitinge of openinge wordt uitgesproken; als *Man*, *Va-der*, *on-be-schroomt*, *aen-ge-naem-heit*, *on-o-ver-win-lyk*, *Kon-stan-ti-no-po-len*. En elk van deeze deeltjes is eene Lettergreep.

Want de enkele Klinkers maeken niet alleen gedeelten van Woorden, als A in *a-del*, *a-dem*, *A-ken*, *A-men*, E in *e-del*, *e-gel*, *e-kel*, *E-pe*, I in *I-karus*, *I-sachar*, *I-talië*, *Sime-ï*, O in *o-pen*, *o-ker*, *o-ven*, *o-ver*, U in *Udem*, *U-denheim*, *U-kraine*, *U-trecht*, Y in *y-del*, *y-ven*, *y-ver*, *y-zer*, maer ook geheele woorden, als A, den naem van verscheide stroomen in Nederlant, E, in oude boeken voor een verbont (waer van *Egade*) O, eene uitroepende Tusschenwerping, U (*te* of *tibi*) Y, de rivier, waer aen Amsterdam gelegen is.

Van de *Scheidinge* der Lettergreepen in het spellen en leezen der Woorden kunnen deeze Regels gegeeuen worden.

I. Als tusschen twee Lettergreepen een enkele Medeklinker staet, behoort die tot de volgende Lettergreep in de Spellinge; als in *bo-de, vre-de, spa-de, ko-ren, to-ren, he-den, me-de, va-der, ta-fel*.

Uitgezondert in Naem- of Werkwoorden, waer in de Stam- of Wortelwoorden, die nootwendigh altyt geheel en ongebrooken blyuen, gevolgt worden van de Toevallige Letteren, E, EN, END, ENDE, ER, ERS, Uitgangen van veranderde Vergrootingen of Buigingen of Tytvoegingen, of ook van de Onscheidbaere Aenhechtselen AER, IG, IGHEIT, ACHTIG, ACHTIGHEIT, AEDJE, ING, INGE, INGEN.

En daerom moet men spellen zonder vermengeling der Wortelletteren met de Toevallige, of ook met de Aenhechtselen, *heer-e* van *heer*, *hoer-e* van *hoer*, *vorst-en* van *vorst*, *appel-en* van *appel*, *smeul-end* van *smeul*, *smeulend-e* vonken; gelyk ook *ik hoor-e*, *wy hoor-en*, *groot-er*, *vrolyk-er*, *loop-er*, *roep-er*, *groot-ers*, *snood-ers*; als mede *logen-aer*, *schulden-aer*, *goed-ig*, *goedigheid*, *waer-achtigh*, *waer-achtigheid*, *bosch-aedje*, *schenk-aedje*, *woon-ing*, *woon-inge*, *zegen-ingen*.

Van deezen Regel zyn mede uitgezondert de woorden, die, met MIS, ON, VOL, en WAN beginnende, door Klinkletters gevolgt worden.

En derhalve spelt men *Mis-aerden*, *on-eere*, *vol-einden*, *vol-op*, *wan-orde*. Zet hier by *mein-eet*, *mein-eedigh*.

II. Als een en de zelve Medeklinker in eenigh woort verdubbelt wordt, behoort de eerste tot de eerste, de andere tot de volgende Lettergreep; als in *ap-pel, kop-pel, gaf-fel, mos-sel, trof-fel, hom-mel, em-mer, slim-mer, stom-melen, trom-melen*.

III. Als in Wortelwoorden van twee Lettergreepen twee verscheidene Medeklinkers voorkoomen, wordt de eene tot de voorgaende, en de andere tot de volgende in de Spellinge gevoegt, als in *ar-beit, wan-del, kar-per, win-kei, kin-kei, win-ter, won-der, don-ker, en diergelyke*.

IV. Dit geschiedt ook, wanneer de Toevallige Letteren DE en DEN, en de onscheidbaere Aenhechtsels BAER, LOOS, LYK, DE, SCHAP, SEL, TE, ZAEM achter de Wortelwoorden gevoegt worden; als in *hoor-de, hoor-den, eer-baer, eer-loos, eer-lyk, lief-de, man-schap, hoog-sel, hoog-te, eer-zaem*.

V. In Woorden, die met de Voorzetselen, in eene Klinkletter eindigende, BE, GE, BY, TOE, NA, beginnen, heeft de Scheiding der volgende Klinkletteren geene plaets.

Waerom men spelt, *be-sluit, be-stier, be-vrydt, ge-dragh, ge-dwaelt, ge-trou, by-slaep, by-spreuk, by-stant, toe-kruit, toe-slaen, toe-vlucht, na-sleep, na-smaek, na-spooren*.

VI. In het Voorzetsel ONT, voor een woort, dat met eenen Klinker begint, blyven de Medeklinkers onscheidbaer; en men spelt derhalve *ont-aerden, ont-eeren, ont-erven*.

VII. In Koppelwoorden, uit Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden en anderszins samenge-

zet, heeft ook de Scheiding der Medeklinkeren geene plaats.

Daerom spelt men *Pols-ader, nest-ei, elk-ander, plomp-aert, steil-oor, slok-op, ront-om, voort-aen, waer-om, daer-om*.

VIII. Achter de Lange Klinkers en de Twee- of Drieklanken worden de S en T in STER, eenen der Uitgangen van Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden niet gescheiden, maer blyven in de Spellinge by elkandere. Dus spelt men uit deezen hoofde *plae-ster, hee-ster, mee-ster, prie-ster, roo-ster, plei-ster, dui-ster, lui-ster, naei-ster, schooi-ster, ly-ster, vry-ster*; terwyl achter de Korte Klinkers deeze zelve Medeklinkers, volgens den gemeenen regel, in de Spellinge van twee Lettergreepen gescheiden worden; gelyk in *las-ter, zus-ter*.

Het X. Kapittel.

DE Woortgronding onderzoekt alle uit Lettergreepen gemaekte enkele Woorden, naer hunne Verdeeling.

By de Nederlanders zyn de Woorden, gelyk by andere volken, als byzondere Spraekdeelen geschift.

Deeze zyn negen in getal, en draegen de naemen van *Geslachtwoorden, Naemwoorden, Voornaemwoorden, Werkwoorden, Deelwoorden, Bywoorden, Voegwoorden, Voorzetsels* en *Tuschenwerpingen*.

Deeze worden gedeelt in *Veranderlyke* en *Onveranderlyke*.

Veranderlyk zyn de *Geslachtwoorden*, *Naemwoorden*, *Voornaemwoorden*, *Werkwoorden*, *Deelwoorden*.

Onveranderlyk zyn alleen of ten meesten deele (als namaels breeder gezien zal worden) de *Bywoorden*, *Voegwoorden*, *Voorzetsels* en *Tuschenwerpingen*.

De *Geslachtwoorden* zyn *Woordekens*, die, in onze spraake vooraengezet, het *Geslacht* des volgenden *Naemwoorts* of *Deelwoorts* bekent maeken.

En deeze zyn tweërlei, *Het Bepaelende* of *Eigentlyke*, en het *Nietbepaelende* of *Oneigentlyke*.

Het *Bepaelende* *Geslachtwoord* is, door wiens voorzetting een gemeen *Naemwoord* op een zeker ding of persoon geduidt, en dus iet zekers benoemt wordt.

Dit is *De* en *Het* : *De Man*, *De Vrou*, *Het Kint*.

Het *Nietbepaelende* *Geslachtwoord* is, door wiens voorzetting geen zeker ding of persoon byzonderlyk wordt uitgedrukt, maer het gemeene *Naemwoord* by zyne ruime beduidenis gelaeten; zoo dat hier door iet zekers onbepaelt blyft. Dit is *Een*, *Eene*, *Een*; *Een Vader*, *Eene Moeder*, *Een Kint*.

Van deeze *Geslachtwoorden* zyn deeze *Regels* in acht te neemen:

1. Het *Bepaelende* *Geslachtwoord* is in het *Meervouwige* *Getal* in alle drie *Geslachten* gelyk, uitgezondert den *Geever* en *Neemer* van het *Vroulyke*.
2. Het *Nietbepaelende* *Geslachtwoord* heeft geen *Meervouwigh* *Getal*.

3. De Roepende Naemval ontbreekt in alle drie Geslachten en in beide Getallen; waer voor de Roepletter O met of zonder Gy gebruikt wordt.

4. De Aenklaeger is met den Noemer en Geever in het Vroulyke en Onzydige Geslachte gelyk.

Ondertusschen zyn deeze Regels alleen waerachtigh buiten de Uitgangen der Naemvallen, die van de Hoogduitschen door de Nederduitschen in het Vroulyke en Onzydige Geslachte van beiderlei Geslachtwoort overgenoomen, en door *of* aen ieder Naemval gehecht zyn.

5. De Geever en Neemer zyn overal in beiden gelyk.

Dit blykt uit de volgende voorbeelden allerklaerst.

Het Bepaelende Geslachtwoort heeft in het Eenvouwige Getal van het

	Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N.	<i>De</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
T.	<i>Des</i>	<i>Der</i>	<i>Des</i>
G.	<i>Den</i>	<i>De of Der</i>	<i>Het of Den</i>
A.	<i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
R.	O.	O..	O..
N.	<i>van Den</i>	<i>van De of Der</i>	<i>van Het of Den</i>

In het Meervouwige Getal

N.	<i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
T.	<i>Der</i>	<i>Der</i>	<i>Der</i>
G.	<i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Den</i>
A.	<i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
R.	O..	O..	O..
N.	<i>van Den</i>	<i>van De</i>	<i>Van Den.</i>

Het Nietbepaelende Geslachtwoord, dat alleen Eenvouwich van Getal is, heeft in het

	Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N.	<i>Een</i>	<i>Eene</i>	<i>Een</i>
T.	<i>Eens</i>	<i>Eener</i>	<i>Eens</i>
G.	<i>Eenen</i>	<i>Eene of Eener</i>	<i>Een of Eenen</i>
A.	<i>Eenen</i>	<i>Eene</i>	<i>Een</i>
R.	O..	O..	O..
N.	<i>van Eenen</i>	<i>van Eene of Eener</i>	<i>van Een of Eenen.</i>

Het XI. Kapittel.

DE *Naemwoorden* zyn *Veranderlyke* Woorden, waer mede men alle dingen en hunne hoedaenigheden benoemt; als, *Godt, geest, mensch, dier, hemel, aerde, eeuwich, tydelyk, groot, kleen, out, jong.*

De *Naemwoorden* zyn *Zelfstandigh* of *Byvoeglyk*.

Een *Zelfstandigh* Naemwoord is, dat, alleen staende en zonder hulpwoord, het Weezen eener *Zelfstandige* zaeke, die men noemt, volkoomelyk betekent; als *Man, Vrou, Kint, Hemel, Aerde, Zee, Lucht.*

En hier voor kunnen de *Geslachtwoorden* *Een, Eene, De, Het* worden gezet.

De *Zelfstandige* Naemwoorden zyn *Oirsprongkelyk* of *Afgeleidt*.

Oirsprongkelyk zyn *Visch, Vleesch, Vogel, Tuin, Vrient, Vader &c.* En deeze van allerlei *Uitgangen*.

Afgeleidt zyn, die hunnen oirsprong aen de voorgaende schuldigh zyn, of ook aen *Byvoeglyke*

Naemwoorden of aen Werkwoorden, en door de Weezentlyke letteren, die, met hunne aenkomste het Weezen des Oirsprongkelyken Naemwoorts veranderende, daerom dus heeten, in ER, AER, AERT, IER, SCHAP, DOM, HEIT, NIS, SCHE, ES, STER, IN, DE, TE, uitgaen; als *Eeter, Zondaer, Dronkaert, Valkenier, Vrientschap, Rykdom, Wysheit, Kennis, Meestersche, Zondaeres, Naeister, Lengte, Liefde.*

De Zelfstandige Naemwoorden zyn *Eigen* of *Gemeen*.

Een *Eigen* Zelfstandigh Naemwoort is, dat alleen een eenigh Zelfstandigh ding betekent, en daer aen met uitsluitinge van anderen eigen is.

Zoodanige zyn de Naemen van *Landen, Steden, Bergen, Stroomen, Mannen, Vrouwen*; als, *Duitschlant, Vrankryk, Overysse, Amstelredam, Utrecht, de Alpen, de Pyreeneen, de Ryn, de Yssel, de Vecht, Vrederyk, Everhart, Geertruit, Machtelt.*

En kunnen de Geslachtwoorden *Een* en *Eene*, die Nietbepaelende zyn, voor geene van deeze gestelt worden; dan by vergelyking; als, *Een Yssel vloeit langs Deventer, en een Yssel loopt by Ysselmonde in de Maes.*

De, het Bepaelende Geslachtwoort, wordt voor de Bergen en Stroomen doorgaens, en voor de Landen somtyts gevonden; als, *De Apennyn, de Wael, de Donau, de Elzas, de Betuw, de Veluw, de Peel.*

Het wordt voor Landen en Steden gezet, wanneer zy met Byvoeglyke Naemwoorden beschreeven worden; als, *Het staetzuchtigh Vrankryk, het weeligh Engelant, het heiligh Jerusalem, het prachtigh Amsterdam.*

Het wordt nochtans voor die rivier ook gezet, waer aen Amsterdam gelegen is, *Het Y*, en die door Haerlem loopt, *Het Sparen*; gelyk men dus ook gewoon is, *het Gooi* voor Gooilant te zeggen.

Dit geschiedt ook, wanneer Landen en Steden van andere, die den zelve naem draegen, worden onderscheiden; als, *Het Hollant, dat in Pruissen, Het Zeelant, dat in Denmark, het Bergen, dat in Noordhollant, het Ootmarsen, dat in de Elzas gelegen is.*

Eigene Naemen van Persoonen lyden het Geslachtwoord *De* niet voor zich, dan wanneer by vergelyking van de Persoonen gesproken wordt. Dus luidt het niet wel, *Godt schiep Eva den Adam tot hulp*; en zeer quaelyk, *De naem van den Jehova*; daer deeze godlyke gedenknaem in het Hebreusch geene of *He*, of *De*, gelyk wy het vertaelen, voor zich gedooft. Maer men magh zeggen, *Ik spreek niet van den Salomon, die koning was, van den Judas, die zynen meester verried, &c.*

Een Zelfstandigh Gemeen Naemwoord is, dat aen veele Zelfstandige dingen, die van een en het zelve Weezen zyn, gemeen is, en de Geslachtwoorden *Een, Eene, De, Het* voor zich kan ontfangen; als, *Een Mensch, de Man, Eene Vrou, de Stadt, Een Kint, het Huis.*

De *Byvoeglyke Naemwoorden* zyn Veranderlyke Woorden, die de hoedanigheid en gedaente eener zaeke, niet de zaeke zelve, uitdrukken; als, *Blint, Schoon, Zwak.*

En deeze kunnen altyt by de Zelfstandige Naemwoorden gevoegt worden, zonder welke

zy geene volkooome betekenis eens dings uitdrukken.

Doch hun wordt geen Bepaelend of Niet bepaelend Geslachtwoort, als *De* en *Het*, *Een* en *Eene* voorgezet, ten zy 'er de Zelfstandige Naemwoorden aengehecht zyn; als *Een Blint Man*, *Eene Schoone Vrouw*, *Een Zwak Kint*, en *De Blinde Man*, *De Schoone Vrouw*, *Het Zwakke Kint*.

De Byvoeglyke Naemwoorden zyn ten deele *Oirsprongkelyk*, ten deele *Afgeleidt*.

De Oirsprongkelyke, die van allerlei Uitgangen zyn, zyn *Ryk*, *Arm*, *Jong*, *Out*, *Wys*, *Dwaes*, *Groot*, *Kleen*, en diergelyke.

De Afgeleide zyn, die ten deele van Zelfstandige Naemwoorden, ten deele van Werkwoorden afgegeleidt worden, en in LYK, BAER; SCH, ISCH, IGH, ZAEM, EN, ACHTIGH, LOOS, HAFT, HAFTIGH eindigen; als *Geestelyk*, *Vruchtbaer*, *Hemelsch*, *Afgodisch*, *Moedigh*, *Minzaem*, *Gouden*, *Waerachtigh*, *Eerloos*, *Manhaft*, *Naemhaftigh*.

De vordere en volle kennis der Naemwoorden, zoo Zelfstandige, als Byvoeglyke, wordt verkreegen uit deeze acht Hoofstukken, die Toevallen der Naemwoorden zyn, naemelyk, *de Veranderinge*, *Vergrootinge*, *het Geslachte*, *het Getal*, *de Naemvallen*, *de Buiginge*, *Afleidinge*, *Koppeling*.

Het XII. Kapittel.

DE *Verandering* der Naemwoorden is, waer door deeze van het eene in het andere Geslacht kunnenverandert worden en overwandelen.

Deeze Verandering geschiedt niet alleen in de *Byvoeglyke*, maer ook in de *Zelfstandige* Naemwoorden.

In de *Byvoeglyke*, welker Manlyk en Onzydigh Geslacht eenen zelven uitgang hebben, wordt de Verandering tot het Vroulyke gemaekt door byvoeging der merkletter *E*; als in *Goet, groot, Goede, groote, Goet, groot*; waer van *Goet, groot* Manlyk en Onzydigh, *goede, groote* Vroulyk zyn.

Hier van worden uitgezondert de *Byvoeglyke* Naemwoorden, die, van eenige Stoffen oirsprongkelyk, en in *EN* uitgaende, in het Veranderen tot het Vroulyke Geslacht geene *E* aenneemen, maer de leste *N* verwerpen; als *Aerden, Tinnen, Koperen, Linnen, Wollen, Yzeren, Zilveren, Staelen, Gouden*.

Want men zegt in het Vroulyke Geslacht, *Eene Aerde kruik, eene Tinne schotel, eene Kopere kroon, eene Linne kous, eene Wolle py, eene Yzere keten, eene Zilveren naeld, eene Staele doos, eene Goude plaet*.

Insgelyks die Naemwoorden, die, eertyts Deelwoorden geweest, en in *EN* uitgaende, door hunne Buiging toonen *Byvoeglyke* geworden te zyn; want deeze, de *N* in het Vroulyk Geslacht ook verwerpene, maeken van *Gebonden, Gebooren, Gedwongen, Gevangen, Verkooren*, in dit Geslacht *Gebonde, Geboore, Gedwonge, Gevange, Verkoore*. En men kan dus zeggen van Andromeda, dat zy, Perseus *Verkoore* bruit, eene *Gedwonge, Gevange, Gebonde* jongkvrou was, hoewel eene *Geboore* ryksprinses van Moorenlant.

Deezen voet volgen ook de Woorden, *Eigen, Verscheiden, Onderscheiden*.

In de Zelfstandige geschiedt deeze Verandering door IN, SCHE, ES, achter een Manlyk Naemwoort gevoegt; als *Vorst, vorstin, Meester meestersche, Voogt, voogdes*. Doch dit behoort eigentlyk tot de Buiging; waer van namaels gesproken wordt.

Zoo dikwyls het Niet bepaelende Geslachtwoort *Een, Eene, Een* voor het Byvoeglyke Naemwoort gezet wordt, zoo dikwyls geschiedt de Verandering alleen in het Vroulyk Geslacht door den uitgang *E*; als, *Een Schoon Man, Eene Schoone Vrou, Een Schoon Kint*.

Maer wanneer het Bepaelende Geslachtwoort *De* en *Het* voor het Byvoeglyke Naemwoort in het Manlyke en in het Onzydige Geslachte gestelt wordt, neemen deeze Geslachten zoo wel, als het Vroulyke, den Vroulyken uitgang *E* aen; en dus zegt men *De Ryke Man, De Ryke Vrou, Het Ryke Kint*.

Uitgezondert in Byvoeglyke Naemwoorden, die van Deelwoorden, in *EN* uitgaende, gesprooten, of zulke Deelwoorden zelfs zyn; gelyk men daerom zegt, *De welgebooren Heer, Het ongebonden Kint, De nooitvolpreezen Vorst, Het hooghgebooren Bloet*.

Dit blykt uit de volgende Voorbeelden; en eerst van het Niet bepaelende Geslachtwoort, dat alleen het Eenvouwige Getal heeft in het

	Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht
N.	<i>Een Goet</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet</i>
T.	<i>Eens Goeden</i>	<i>Eener Goede</i>	<i>Eens Goeden</i>
G.	<i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede of Eener</i>	<i>Een Goet, of Eenen Goeden</i>
A.	<i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet</i>
R.	<i>O .. Goede</i>	<i>O .. Goede</i>	<i>O .. Goet</i>
N.	<i>van Eenen Goeden</i>	<i>van Eene Goede of Eener</i>	<i>van Een Goet, of Eenen Goeden.</i>

Waer in aen te merken is, dat (uitgezondert de Hoogduitsche Uitgangen, door of getekent) in het Vroulyke Geslacht alle de Naemvallen, Rechte en Onrechte, eenen en zelve uitgang *E* hebben, dat in het Manlyke de Onrechte in *EN* uitgaen, behalve dat de Roeper hier ook den Vroulyken uitgang *E* heeft, gelyk doorgaens, en dat in het Onzydige de Rechte en Onrechte met elkanderen overeenkoomen, uitgenoomen den Teeler, die in *EN* eindigt.

Hier voegen wy by het Bepaelende Geslachtwoort in beide Getallen van het

	Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht.
N.	<i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
T.	<i>Des Goeden</i>	<i>Der Goede</i>	<i>Des Goeden</i>
G.	<i>Den Goeden</i>	<i>De Goede of der Goede</i>	<i>Het Goeden of den Goeden</i>
A.	<i>Den Goeden</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
R.	<i>O . Goede</i>	<i>O . Goede</i>	<i>O . Goet</i>
N.	<i>van Den Goeden</i>	<i>van De Goede of der Goede</i>	<i>van Het Goede of Den Goeden.</i>

Het Meervouwige Getal luidt dus:

N.	<i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>
T.	<i>Der Goede</i>	<i>Der Goede</i>	<i>Der Goede</i>
G.	<i>Den Goeden</i>	<i>De Goede</i>	<i>Den Goeden</i>
A.	<i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>
R.	<i>O . Goede</i>	<i>O . Goede</i>	<i>O . Goede</i>
N.	<i>van de Goede</i>	<i>van de Goede</i>	<i>van de Goede.</i>

Hier zyn in het Vroulyke Geslachte de Uitgangen der Naemvallen in beide Getallen even eens; in het Manlyke gaen alle de Onrechte Naemvallen in het Eenvouwige Getal in *EN* uit; die in het Meervouwige zoo wel, als de Rechte, in *E* eindigen, uitgezondert den Geever, *Den Goeden*.

In het Onzydige gaen geene Naemvallen der beide Getallen in *EN* uit, dan alleen de Teeler des Eenvouwigen, en de Geever des Meervouwigen Getals, *des Goeden* en *den Goeden*; indien men alleen de Hoogduitsche Uitgangen, door *of* van de andere gescheiden, uitzondere.

Ondertusschen geschiedt deeze Verandering in de Byvoeglyke Naemwoorden alleen, als zy voor de Zelfstandige gestelt, de Geslachtwoorden *Een* of *Eene*, *De* of *Het* voor zich hebben.

Anders, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden zonder hunne Geslachtwoorden of achter een Zelfstandigh Naam- en Werkwoord gezet worden, blyven zy altyt Onveranderlyk, en in hunne Stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aenneemen; als, *de Man is sterk*, *de Vrou is vroom*, *de Kinderen zyn goetaerdigh*.

Dus zegt men ook, *Ik kenne eene vrou, die ryk en*

schoon is, voor, Ik kenne eene ryke en schoone vrou; deeze jongkvrou was schoonst boven alle, in plaetse van, deeze jongkvrou was de schoonste (naemelyk jongkvrou) boven alle.

Het XIII. Kapittel.

DE *Vergrooting*, die den Naemwoorden overkoomt, is, waer door hunne Betekenis Trapswyze vergroot en verhoogt kan worden.

Deeze heeft plaets in de *Byvoeglyke Naemwoorden* voor een gedeelte; gelyk mede in eenige *Deelwoorden* en *Bywoorden*.

Om de Vergrooting worden de Byvoeglyke Naemwoorden in *Vergrootbaere* en *Onver grootbaere* gescheiden.

De Vergrootbaere zyn, die door *Trappen* van *Vergelykinge* geboogen worden.

Deeze Trappen zyn drie, *de Stellende, de Vergrootende, en de Overschrydende, of de Grontrap, de Middeltrap, en de Boven trap.*

De *Grontrap* der Vergelykinge is ieder Vergrootbaer Woort, op zich zelf staende, waer van als op den Middeltrap eerst getreeden wordt; gelyk, *Groot, vroom, gezwint, traeg.*

De *Middeltrap* is, waer door de Betekenis van eenigh Woort by Vergelyking vergroot wordt; als in, *Grooter, vroomer, gezwinder, traeger.*

De *Boven trap, de Overschrydende*, is, waer door de Woorden andere van den Middeltrap in de Vergrootinge overtreffen; gelyk in *Grootst, vroomst, gezwintst, traegst.*

Deeze Vergrootbaere Woorden neemen in den Middeltrap, den tweeden Trap der Vergelykinge, ER aen, en worden van den Noemer in den Grontrap afgeleidt; als, *Groot, Grooter, Vroom, Vroomer, Gezwint, Gezwinder*, (daer de T in de D verandert wordt) *Traeg, Traeger*.

In den Boventrap neemen de Vergrootbaere Woorden ook de ST aen, die als Toevallige letteren aen den Noemer in den Grontrap gehecht worden; als, *Groot, Grootst, Vroom, Vroomst, Gezwint, Gezwintst, Traeg, Traegst*.

Vergrootbaere woorden, die in den Grontrap, den eersten Trap der Vergelykinge, achter eenen enkelen Klinker eenen eenigen Medeklinker hebben, neemen in den Middeltrap voor ER dien Medeklinker by verdubbeling aen; als in *Zwak, Zwakker, Vrek, Vrekker, Dik, Dikker, Snel, Sneller, Zot, Zotter*.

Vergrootbaere woorden, die in AER, EER, IER, UUR, en ER in den Grontrap eindigen, neemen in den Middeltrap voor ER welluidendheids halve eene D aen; als in, *Zwaer, Zwaerder, Klaer, Klaerder, Teêr, Teerder, Dier, carus, Dierder, Zuur, Zuurder, Helder, Helderder, Tanger, Tangerder*.

Eenige Byvoeglyke Naemwoorden worden hier van uitgezondert, en op eene ongeregelde wyze vergroot; als *Goet, beter, best, Veel, meer, meest, Weinigh, weiniger of minder, weinigst of minst*. En deeze zelve Vergrooting houdt plaets, wanneer deeze Woorden in *Bywoorden* verkeeren.

Etlyke andere *Bywoorden*, die ook *Voorzetsels* zyn, kunnen mede vergroot, en hunne Betekenis Traps-

wyze verhoogt worden; als, *Na, nader*, met aenneeminge van eene *D, naest, Voor, voorder, voorst*, (waer van het oude Sassensche woort *Vorst* oirsprongkelyk is) *Wyt, wyder, wytst, Ver, verder, verst*.

Onvergrootbaere Naemwoorden zyn, die door geene Trappen van Vergelykinge kunnen worden geboogen.

Hier toe behooren de *Byvoeglyke Naemwoorden*, die eene *Stoffe* of *Afkomst* of *Gezintheit* te kennen geevende, in EN en SCH eindigen, als, *Aerden, Steenen, Wollen, Aerdsch, Kintsch, Rechtsch, Slinksch, of Recht en Slink*.

Onvergrootbaer zyn ook de *Deelwoorden* van allerlei uitgang, zoo wel *Werkende*, als *Lydende*; gelyk *Hoorende, Leezende, Gehoort, Geleezen*.

Doch, hoewel zy Onvergrootbaer heeten, om dat zy de uitgangen *ER* en *ST* weigeren aen te neemen, nochtans worden zy in de Betekenisse vergroot, wanneer in de Vergelykinge door den Middel- en Boventrap by deeze Deelwoorden de Bywoorden *Meer* en *Meest* gevoegt worden; als in, *Meer Hoorende, Leezende, Meest Gehoort, Geleezen*.

Wanneer echter de *Lydende* Deelwoorden den aert van *Byvoeglyke Naemwoorden* door de Buigingen aenneemen, worden zy ook op gelyke wyze vergroot; als in, *Geleert, Geleerder, Geleertst, Gereedt, Gereeder, Gereedst*.

De *Werkende Deelwoorden*, door de Samenzetting of Verdubbeling tot *Byvoeglyke Naemwoorden* gemaekt, zyn ook de Vergrootinge onderworpen; als, *Uitneemend, Uitneemender, Uitneemendst, Hoog-*

draevend, Hoogdraevender, Hoogdraevendst, en diergelyke.

Eer wy van de Vergrootinge afscheiden, dient ook noch aengemerkt te worden, dat Byvoeglyke Naemwoorden, en Deelwoorden, die hunne natuur aengenoomen hebben, tot krachtiger Betekenis gebragt worden, wanneer voor den Gronttrap de woorden *Groot, Hoogh, Over, Door, Wel* gestelt worden; als in *Grootachtbaer, Grootmoogend, Grootmaghtigh, Grootdaedigh, Hooghedel, Hooghgeleert, Hoogverlicht, Hoogwys, Hoogdringend, Overout, Overheerlyk, Overkunstigh, Overschoon, Overgroot, Overgoelyk, Overkrachtigh, Doorgeleert, Weledel.*

Zelfstandige Naemwoorden, anders geene Vergrootinge onderworpen, worden ook in hunne Beteknisse verwydt en verhoogt, door voor zich het Onscheidbaere *Aerts* aen te neemen; als in, *Aertsengel, Aertspriester, Aertsbisschop, Aertsvader, Aertsoffervinder, Aertsschelmstuk.*

Het XIV. Kapittel.

HET *Geslacht* der Naemwoorden is eene Aenwyzing, die ons toont, van wat Stamme en Geslachte elk Naemwoord zy.

En deeze Geslachten, waer van twee in de natuure, die door Man en Vrou de schepsels voortplant, haeren gront hebben, zyn drie; als *het Manlyke, het Vroulyke*, en het derde, dat, beide voorgaende uitsluitende, eigentlyk geen Geslacht is, *het Onzydige.*

Voor Naemwoorden van het Manlyke Geslacht

worden de Geslachtwoorden *Een* en *De* gezet; als, *Een Man, De Man, Een Heer, De Heer.*

Voor het Vroulyke Naemwoort zet men *eene* en *De*; als, *Eene Vrou, De Vrou, Eene Stadt, De Stadt.*

Het Onzydige Geslacht eischt voor zich *Een* en *Het*; als, *Een Paert, Het Paert, Een Boek, Het Boek.*

Om nu te weeten, wat Naemwoorden Manlyk, of Vroulyk, of Onzydigh van Geslachte zyn, let men, wat merkteken de Teeler of Aenklaeger (die hier voornaemelyk geldt) in hunne Buiging hebben, *Des* of *Der, Den,* of *De,* of *Het*

Des is het Merkteken des Teelers in het Manlyke en Onzydige Geslachte; *Des Vaders, Des Kints.*

Der is het Merkteken des Teelers in het Vroulyke Geslachte; *Der Vrouwe, Der Moeder.*

Den merkt den Aenklaeger in het Manlyke Geslachte; *Den Koning, Den Veltheer.*

De merkt den Aenklaeger in het Vroulyke Geslachte; *De Aerde, De Zee.*

Het merkt den Aenklaeger in het Onzydige Geslachte, *Het Water, Het Zout.*

Wyders worden de Geslachten der Naemwoorden by deeze volgende Algemeene Regels gekent.

Tot het *Manlyke* Geslacht behooren de Zelfstandige Naemwoorden, die 1. *Godt* en zyne eerttitels raeken, uitgezondert *Het Woort*, voor Godt den Zoone genoomen.

2. de *Geesten*, goede en quaede, en de *Manlyke Afgoden* onder de Heidenen; als, *Engel, Duivel, Gabriël, Uriël, Rafaël, Apollyon, Abaddon, Baal,*

Moloch, Dagon, Jupiter, Mars, Herkules; en de Heidensche benaemingen van *Zeegodt, Wyngodt, Wintgodt, Stroomgodt, Veltgodt, Boschgodt, Berghgodt*, en andere.

3. der *Mannen Eigene Naemen, Ampten en Eigenschappen*; als, *Vrank, Aernout, Henryk, Herman, Karel, Vader, Zoon, Broeder, Koning, Vorst, Grave, Schout, Koopman, Smit, Boer, Reus, Dwerg, Jonge*.

4. *Manlyke gebreken en Misdaeden*; als, *Boef, Schelm, Dief, Guit, Gek, Nar*.

5. De zeven *Dagen* der weeke, *Zondagh, Maendagh* en de andere met hunne byzondere Deelen, den *Morgenstont, Dageraet, Middagh* en *Avont*. Ook is *de Nacht* van het Manlyke Geslachte.

6. De meeste *Viervoetige Dieren*; als de *Olifant, Leeu, Beer, Stier, Var, Bul, Hengst, Bever, Otter, Ezel, Eenhoren, Neushoren, Krokodil, Vos, Wolf, Haes, Hont*; en *Vogels, Arent, adelaer, havik, gier*, als *sperwer, nachtegael, uil, nachtuil*; en *Vischen*, als *de Walvisch, de Potvisch, kreeft, steur, zalm, snoek, ael, baers, braessem*; en *Boomen*, als *de Pyn, eik, els, esch, hazelaer, appelaer, roozelaer &c.*

7. Tot de *Zelfstandige Naemwoorden* van het Manlyke Geslachte behooren eindelyk de grootste en vermaertste *Stroomen* des Aerdryks, die ten meesten deele Manlyk zyn in Van den Vondels schriften; als *de Donau, Ryn, Teems, Taeg, Tyber, Wyssel, Arar, Tiger, Eufraet, Eridaen of de Po, Hebrus, Ganges, Deemer, Amstel, Belt, Eurotas, Alfeus, Nifates, Tanager, Timavus, Mella, Nyl*.

Tot de *Zelfstandige Naemwoorden* van het Vroulyke Geslachte worden gebraght,

1. De *Vrou* (niet *het Wyf*) met de *Vroulyke Naemen, Ampten en Gebreken*, als *Geertruit, Machtelt, Adelheit, Hildegont, Moeder, Dochter, Zuster, Maegt, Jongkvrou, Koningin, Vorstin, Dienersche, Schoutin, Hoer, Toveres, Hex*.

2. De *Vroulyke Afgoden* onder de *Heidenen*; als *Astaroth, Astarte, Derketo, Isis, Juno, Kybele, Ceres, Venus, Hekate*.

3. Eenige *Rivieren* met de *Zee*; als de *Jordaan, Elve, Wezer, Eems, Moezel, Schelde, Loire, Seine, Wael, Yssel, Vecht, Eem, Maes, Merwe*.

4. Allerlei *Korenvruchten, Kruiden, Planten, Bloemen, Boomgewassen*; als, *Rogge, terwe, gerst, haver, geers, boekweit, rys, beet, kervel, kersse, kool, bloemkool, Roos, tulp, leli, tyloos, Peer, pruim, kers, noot, persik, moerbes*.

Tot het *Onzydige Geslacht* behooren de *Zelfstandige Naemwoorden*,

1. van het *Aerdryk* en zyne *wooningen*; als, *Het veen, velt, broek, moeras, bosch, wout, Oosten, Westen, Zuiden, Noorden*.

2. van *Landen* en *Steden*, *Vrankryk, Overyssel, Deventer, Zwolle*.

3. van de *Metaelen* en *Bergstoffen*; als, *Gout, Zilver, Koper, Tin, Loot, Yzer*.

4. van *Verkleende Naemwoorden*, en die in betekenis verkleenen; als, *Manneken, Wyfken, Boomken, Windeken, Mondeken, Kint, Kalf, Volen, Ree, Lam, Kieken*.

Nevens deeze *Algemeene Regels* kunnen noch andere *Aenmerkingen* over het onderscheid der *Geslachten* in de *Zelfstandige Naemwoorden* gegeven

worden, die van hunne Uitgangen, of van Samenstellingen, of van elders worden genoomen.

De Uitgangen der Zelfstandige Naemwoorden zyn verscheiden; als eerst in de Klinkeren, naderhant in de Twee- of Drieklanken, eindelyk in de Medeklinkeren; die wy dus vervolgens zullen beschouwen.

In A gaen geene Naemwoorden uit, zoo veel wy weeten, als de *A*, een naem van veele stroomen in Nederlant, die Vroulyk is, en *Spa*, een dorp in het Bisdom van Luik, dat van het Onzydige Geslachte is; ten zy men hier *Boha*, eer een Tuschenwerpsel, dan Zelfstandigh Naemwoort, wil byvoegen, dat in het Manlyke Geslachte by Vondel voorkomt.

Juda, Kana, Anna, Maria, Martha, Kornelia, Petronilla en andere zyn uitheemsche en Eigene Naemwoorden; van welker Geslachte naer hunnen aert geoordeelt moet worden. Dus is *Juda*, voor eenen man genoomen, Manlyk, voor eene lantstreek, Onzydigh; gelyk ook *Kana*, eene stadt in Galilee; de volgende zyn alle Vroulyk.

In E vindt men verscheidene uitgangen; als van eene zuivere E, dat is, waer voor geen Medeklinker gaet, en van DE, GE, TE, VE, ZE achter Klinkers en Tweeklanken, en eindelyk van BBE, DDE, F FE, GGE, LLE, NNE, PPE, TTE, en DE, LE, NE, TE, NE en WE achter andere Medeklinkers.

Van deeze behooren tot het Manlyke Geslachte, behalve de naemen van *Manlyken Ouderdom, Staet, Bedieninge, en Gebreken, Vrede*, dat

het Hoogduitsche *Fried* in zyn Geslacht volgt, *Wille, Ruggē*.

Tot het Vroulyke worden gebraght *Salome, Magdalene, Helene, Kandake, Minerve, Diane*, Eigene vrouwennaemen, *Zee, Lade, made, gade, genade, vlade, kade* voor *kaei, schade, spade, palissade, wade, zwade, Zede, onlede, slede, rede, stede, vede, wede, reede*, statio navium, *Miede, heide, spreide, weide, hoede, Armoede, roede, koude, oude, zyde, blyde*, ballista, *Zege, ryge, vyge, Boete, groete, Weite, Have, gave, schave, nave, rave, Teve, zeve, klove, stove, hoeve, Groeze, looze, Vaerze, Krabbe, quabbe, slabbe, Ebbe, lebbe, nebbe, webbe, Kribbe, ribbe, Tobbe, Schubbe, Kladde, padde, schadde, cespes, Wedde, Kodde, vodde, Kudde, zudde, Straffe, Beffe, heffe, Moffe, sloffe, Bagge, dagge, plagge, vlagge, Egge, hegge, legge* van koren op den dorschvloer, *dregge, wegge, Wigge, Ralle*, mulier garrula, *Valle, Lelle, schelle, telle, welle, Dille, stille, Wolle, Bulle* van den Paus, *hulle, Wanne, Benne, henne, Spinne, pinne, tinne, Eppe, sneppe, Hitte, Grootte, Liefde, Weelde, Hulde, Mandē, schande, Bende, ellende, hinde, linde, spinde, winde, Ronde, sponde, wonde, Kunde, Paerle, Keerne, diefte, gifte, diepte, dierte, dikte, ente, lente, engte, lengte, hoogte, droogte, warmte, ruimte*, en de Zelfstandige Naemwoorden, die, van Werkwoorden of ook van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleidt, en met *BE* of *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *Begeerte, belofte, beroerte, Geboorte, gedaente, gemeente, gewoonte, Garve, erve, Tarwe, verwe, malwe*.

Tot het Onzydige behooren *Vee, Wee, hartewee, Wadde*,

Bedde, Mudde, Bigge, Gilde, Einde, gelyk ook alle woorden, die van andere Zelfstandige Naemwoorden afgeleidt, en met het Onscheidbaer Voorzetsel *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *Gebeente, gebergte, geboefte, geboomte, gedarmte, gedeelte, gedierte, gehemelte, geraemte, gestarrente, gesteente, gestoelte, gewormte*.

Waer mede overeenstemmen *Geleide, geweide, getyde, gewisse*.

Athene, Thebe, Egipte, Spanje, Britanje, Naemwoorden van Steden en Landen, zyn ook Onzydigh.

De Uitgangen in de *I* zyn *LI, MI, RI, VI*, achter *Klinkers* en *TSI*, en de zuivere *I*.

De woorden van deeze Uitgangen behooren ten deele tot het Manlyke Geslacht; als *Oli*; ten deele en wel meest tot het Vroulyke; als *bali, fali, mali, schali, trali, peterseli, leli, foeli, Akademi, merri, glori, histori, kevi, Predikaetsi, staetsi*, en tot het Onzydige; als *Euangeli. Levi, Zimri, Simej*, zyn Manlyk.

In *O* zyn de Uitgangen met eenen langen *Klinker OO* in *Stroo* en *Vloo*; van welke twee woorden het tweede tot het Vroulyke, en het eerste tot het Onzydige Geslacht behoort.

In *U* gaen geene Naemwoorden uit by de *Nederduitschen*, ten zy de *U* een gedeelte van den *Drieklank EEU* maeke.

In *Y*, den naem van den stroom, waer in zich de hooftkoopstat der werelt spiegelt, zyn de Uitgangen *BY, DY, FY, GY, LY, MY, NY, PY, RY, SY, TY, ZY*; en alle de woorden, die dus eindigen, zyn van het Vroulyke Geslachte; als *By*,

apis, honigby, dy, femur, Abdy, Proosdy, voogdy, dwingelandy, koopvaerdy, Filosofy, Theology, ly, sly, of zeelt, Astrology, Astronomy, artseny, Py, penula, maetschappy, heerschappy, Pry, cadaver, ry, burglary, vischery, bodemery, profesy, party, poëzy.

In IE, eenen verlengden Klinker, gaen uit de Naemwoorden *Spie* en *Knie*, waer van het eerste tot twee Geslachten behoort, en het leste tot een eenigh. *Spie* is Manlyk, als het eenen verspieder betekent, en Vroulyk, wanneer het voor eenen yzeren bout of nagel genoomen wordt. *Knie* is Vroulyk van Geslachte.

In AI, den eersten Tweeklank, eindigen *Hai, Kai, klai, Mai*.

Van deeze behooren *Kai*, een mansnaem onder de Romainen, en *Mai*, de Bloeimaent, zonder byvoeginge van *maent* tot het Manlyke Geslacht. *Hai*, een verslindende visch, en *klai* zyn Vroulyk; hoewel het leste ook van Vondel Onzydigh is gebruikt.

In AU gaen uit *Bytebau, dau, snau*; waer van het tweede tot het Manlyke, het eerste en derde tot het Vroulyke Geslacht behooren.

In EI gaen de volgende woorden uit *Ei, kei, lei, palei, polei, rei, porrei*.

Van deeze behooren *Kei* en *Rei* tot het Manlyke Geslacht; tot het Vroulyke *lei, palei, polei, porrei*; tot het Onzydige *Ei*.

In OU (want in OE gaet alleen *Koe* uit, dat, in het Meervouwige Geslachte *Koeien* hebbende, daerom van ons tot OEI gebraght wordt) behooren tot het Manlyk Geslacht, *Bou, Dou, pressio, hou, rou*.

Tot het Vroulyke, *Schou, vlou, mou, sprou, trou, vrou, vou, wou*, lutea.

Tot het Onzydige, *Tou*.

In UI gaen uit *Bui, hui, pui*; die alle Vroulyk zyn.

In AEI, den eersten Drieklank, gaen uit *Draei, haenekraei, papegaei, zwaei*, die tot het Manlyke, *Kaei, kraei*, cornix, die tot het Vroulyke, en *Baei, saei*, die tot het Onzydige Geslacht behooren.

In AEU eindigen de woorden *Kaeu, paeu, klaeu, graeu*; waer van het derde tot het Manlyke, de twee eerste tot het Vroulyke, het leste tot het Onzydige Geslacht behooren.

In EEU uitgaende behooren tot het Manlyke Geslacht, *Leeu, geeu, schreeu*.

Tot het Vroulyke, *Eeu, meeu, spreeu*.

Tot het Onzydige, *Sneeu*, hoewel by Vondel ook Manlyk.

In IEU eindigt alleen *Kieu*, dat Vroulyk is.

In OEI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte *Bloei, groei*.

Tot het Vroulyke behooren *Boei, koei, moei*.

Tot het Onzydige wordt geen Zelfstandigh woort gevonden; als de Werknaemwoorden, *Geloei, gestoei*.

In OOI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte, *Dooi, gooi, rooi*.

Tot het Vroulyke worden gebraght *Fooi, kooi, plooi*.

Tot het Onzydige behoort *Hooi*.

De uitgangen der Zelfstandige Naemwoorden door de Klinkers en Twee- of Drieklanken beschout hebbende gaen wy over, om naer te spooren,

wat uitgangen zy door de Medeklinkers ontvangen.

In B, C, en D gaen geene Zelfstandige Naemwoorden uit, om redenen, alrede gemeldt, daer wy van de letteren gesproken hebben; als eenige eigene naemen alleen, die uit andere taelen oirsprongkelyk zyn.

Die in F uitgaen, zyn tweërlei, zommige op Klinkers en Tweeklanken, andere op de Medeklinkers L en R de F laetende volgen.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte, *Draf*, van een paert, *Staf*, *Hof*, hortus, *Lof*, *oorlof*, by Hooft, *Mof*, voor eenen Westfaling, *Dief*, *Brief*, *Hoef*, ungula, *Roof*, *Olyf*, *Snotolf*, *Tootolf*, *wolf*, *korf*, *turf*.

Tot het Vroulyke *Raf*, *Staef*, *Dreef*, *Loef*, *proef*, *roef*, *troef*, *duif*, *huif*, *kuif*, *luif*, *druif*, *struif*, *Schyf*, *ryf*, *Zalf*, *Golf*, *kolf*, *Scherf*, *kerf*, *nerf*, *werf*.

Tot het Onzydige *Kaf*, *laf*, voor laeffenis, *draf* voor voeder, *graf*, *taf*, *Kif*, *klif*, *rif*, *Hof*, curia, aula, *Stof*, *Lief*, *Loof*, *Lyf*, *knyf*, *wyf*, *Kalf*.

In G uitgaende woorden eindigen na de Klinkers met eene enkele G, of met LG, NG, RG.

Hier van zyn Manlyk *Dag*, *slag*, *Honig*, *Dog*, *Maeg*, affinis, *Veeg*, *Boeg*, *Ploeg*, *Boog*, *Kryg*, *Balg*, *Gang*, *hang*, *rang*, *drang*, *vang*, *dwang*, *zwang*, *zang*, *Teerling*, en alle Zelfstandige Naemwoorden, van andere Grontnaemwoorden afgeleydt, die in LING uitgaan, schoon zy van Vrouspersoonen ook gebruikt worden, als *Vondeling*, *voedsterling*, *doopeling*, *vluchteling* &c.

Penning, Koning voor *Konning*, eene Manlyke Oppermaght, van *Konnen, rotting, ring, haring, Sprong, oirsprong, Berg, dwerg, Burg.*

Vroulyk zyn *Brug, mug, Haeg, kaeg, laeg, plaeg, maeg*, stomachus, *schraeg, kraeg, vaeg*, by Hooft, *waeg, zaeg, Steeg, Vlieg, wieg, Koog, loog, Kroeg, Teug, zeug, Guig, Galg, walg, telg, velg, Slang, stang, wang, Streng, Kling*, en de Werklyke Naemwoorden, die in ING uitgang en van de Grontwerkwoorden afgeleidt worden, het zy die in hunne vorminge den lesten Medeklinker na eenen korten Klinker voor het aenneemen van ING verdubbelen, het zy niet, als *Kalling, spelling, winning, redding*, en *Werking, krooning, wooning, roeping, leering*, &c. oirspronkelyk van *Kal, spel, win, red*, en *werk, kroon, woon, roep, leer*, &c. *Bong, long, tong, wrong, Zorg.*

Tot het Onzydige behooren, *Log, zog, Deeg, Oog, Tuig, Ding, Jong*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *Merg.*

Die in CH uitgaen, eindigen dus achter eenen of twee Klinkers: die in SCH eindigen, hebben somtyts eenen Medeklinker voor zich.

Hier van zyn Manlyk, *Lach, troch, esch, disch, visch, eisch, mensch, wensch.*

Vroulyk zyn deeze volgende, *Roch, asch, tasch, flesch, musch.*

Onzydigh zyn *Rach, wasch, vleesch, bosch, mosch.*

Die in K uitgaan, eindigen met eene enkele K of met LK, NK, RK.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte *Bak, lak*, voor misdryf, *smak, krak, tak, quak,*

zak, Bek, gek, nek, drek, trek, vrek, Hik, schik, knik, snik, schrik, prik, strik, leeurik, havik, Kok, rok, brok, wrok, stok, Druk, ruk, Dyk, Haek, smaek, staek, vaek, Steek, Smook, rook, wierook, Doek, hoek, koek, snoek, vloek, Eik, Reuk, Buyk, struik, Balk, valk, Kelk, dolk, kolk, tolk, Dank, klank, stank, Enk, wenk, zwenk, Klink, colaphus, pink, Dronk, pronk, stronk, Berk, betula.

Tot het Vroulyke *Klak, plak, Plek, slek, vlek, macula, sek, Mik, quik, Fok, lok, klok, vlok, zok, Kruk, Tyk, wyk, Baek, kaek, spraek, wraek, taek, zaek, Beek, preek, streek, week, Pook, strook, Piek, wiek, Scheuk, breuk, kreuk, spreuk, broek*, voor een kleet, *roek, Fuik, huik, kruik, pruike, Kalk, talk, Melk, Bolk, wolk, Hulk, Bank, rank, Blink, klink* van eene deure, *Bonk, lonk, Bark, Herk, kerk, zerk, Ork.*

Van het Onzydige Geslachte zyn deeze volgende, *Dak, jak, lak* tot brieven, *pak, rak, wrak, vak, wak, Dek, hek, lek, vlek, vicus, pek, Blik, rik, Hok, jok, blok, Juk, stuk, Lyk, huwelyk, slyk, Look, Doek* voor eene geheele webbe van Lynwaet, *Luik, puik, Honk, Merk, perk, werk, zwerk, Durk, kurk.*

In L zyn veelerlei uitgangen, als van eene enkele L na Klinkers en Tweeklanken, van EL na CH, van BEL, DEL, FEL, GEL, KEL, MEL, PEL, REL, TEL, VEL, WEL, ZEL achter Klinkers en Tweeklanken, en eindelyk BBEL, DDEL, FFEL, KKEL, MMEL, PPEL, RREL, SSEL, TTEL, MPEL, NDEL, NGEL, NKEL, NTEL, RDEL, RGEL, RPEL, RSEL, RSTEL, RTEL, RVEL, SPEL, CHTEL.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte *Bal, stal, diefstal, val, wal, Stel, Tril, Pol, tol, Bul, sul, Ael, nachtegael, pael, strael, Steel, Jool, Pyl, styl, Beul, Uil, guil, kuil, muil, rostrum, Poel, stoel, Adel, zadel, Kedel* voor een overkleet, *Breidel, Boedel, Buidel, Hagel, nagel, Degel, vlegel, pegel, regel, Spiegel, Kogel, vlogel* of *vleugel, vogel, Beugel, heugel, teugel, Rekel, Hamel, hemel, Stapel, Tepel, Ketel, zetel, tytel, Navel, snavel, Gevel, hevel, nevel, wrevel, Heuvel, Duivel, Gruwel, Ezel, Dobbel* voor lotspel, *Buffel, Prikkel, Trommel, Appel, Kneppel, Kluppel, druppel, Dissel, Tittel* voor een stip, *Drempel, stempel, tempel, Bandel, handel, wandel, Bondel, Angel, Engel, bengel, hengel, stengel, zwengel, Enkel, talus, Kinkel, rinkel, krinkel, winkel, Kronkel, karbonkel, Mantel, Tintel, Pardel, Gordel, Gorgel, dorpel, Worpel, Wortel, Haspel, Zwachtel.*

Van het Vroulyke Geslachte zyn *Gal, hal, El, bel, hel, schel* voor bast, *snel* een steenen kanneken, *Bil, kil, spil, bril, til, Dol, bol, kol, mol, knol, snol, rol, Lul, Bael, fael, gael, scabies, schael, mael, pera, mael* voor eene bepaeling des tyts, *quael, prael, tael, zael, Keel, Hiel, kiel, ziel, School, kool, fiool, zool, Yl, byl, gyl, myl, quyl, vyl, wyl, zyl, Geul, peul, Boel, spoel, Buil, zuil, Kachel, Fabel, kabel, sabel* by Vondel, *Dadel, Schedel, vedel, Tafel, wafel, Schoefel, Gagel, Kegel, Stegel* voor den stygbeugel, *tegel, Heugel, Schakel, Ekel, hekel, pekel, Zemel, kruimel, Kapel, Lepel, Hoepel, Ratel, Netel, Schotel, Keutel, sleutel, reutel, Knevel, krevel, stevel, Kovel, Vezel, quezel, wezel, Bobbel, knobbel,*

Middel voor een gedeelte des lichaems, *Gaffel, Griffel, Toffel, troffel, Fakkell, quakkell, Bikkell, sikkell, Sprokkell, Hommell, Greppell, Stoppell, Korrell, Geessel, Wissell, Mossell, Bussell, Rimpell, wimpell, Grendell, quendell, Windell, Gondell, Grendell, Sprengell, venkel, Winkel, Horsell, Borstell, Kervell, Quispell, Wachtell.*

Onzydigh zyn van Geslachte *Dal, tal, Spel, evel, vel, exempel, Hol, Hael, mael* voor maeltyt, met alle Woorden, die 'er van afgeleidt worden, *koraell, stael, schandael, metaell, poortael, Deel, meel, zeel, bordeel, priëell, krakkeell, panneel, tooneel, penseell, jareell, tafereell, houweell, juweell, Wiel, Heil, peil, veil, zeil, Vaendell of vendell, Legell, zegell, Schepell, Zwavel, Zuivel, Reuzell, Middell, Schimmel, Koppell, Mangel, Ongell, wrongell, Tintell, Mergell, Orgell, Mortell*, en alle Werknaemwoorden, die in SEL eindigen; als *Schepsell, &c.*

De in M uitgaende woorden eindigen met eene enkele M achter Klinkers en Tweeklanken of met LM, en RM.

Van deeze zyn Manlyk *Dam, ham, uitham, inham, Kam, ram, stam, Adem, radem, bodem, Drom, Naem, erfgenaem, Teem, Priem, riem, Oom, boom, room,, droom, schroom, stroom, toom, zoom, Tym, Roem, Duim, Balsem, bliksem, waessem, deessem, bloessem, droessem, boezem, Halm, galm, palm, Helm, schelm, Olm, ulmus, Arm, barm, zwarm, Scherm, Storm, vorm, worm.*

Vroulyk zyn *Vlam, Mam of mem, pram, wam, zwam, Klem, brem of braem, stem, Kim, rim, schim, vim, Gom, kom, kolom, mom, trom, som, Ym,*

lym, zwym, Faem, kaem, kraem, praem, raem, Streem of striem, Bloem, Luim, pruim, Olm, voor Molm.

Onzydigh zyn *Lam, Klim, Slym, rym, Zeem, Leem, Heim, Schuim.*

De met N sluitende woorden brengen tot het Manlyke Geslachte *Ban, man, Wagen, degen, regen, zegen, morgen, Molen, Doren, horen, loren, toren, turris, Ren, steven, oven, Zin, Dolfyn, schyn, wyn, Haen, waen, Steen, teen aen den voet, Hoon, loon, troon, persoon, toon, zoon, Deun, dreun, steun, Ajuin, ruin, kruin, tuin, Harpoen, zoen, torn.*

Tot het Vroulyke behooren, *Kan, pan, span, wan, Pen, orden, deken voor deksel, keten, zeissen, wen, Kin, min, pin, vin, Bron, non, ton, zon, Baen, kaen, kraen, laen, maen, saffraen, spaen, traen, vaen, zaen, zwaen, Speen, teen, vimen; Boon, koon, kroon, woon, Gordyn, bagyn, lyn, pyn, Limoen, sitroen, Kluin* voor zeker bier of turf, *kruin, fortuin.*

Tot het Onzydige *Ven, Mergen, Laken, bekken, Koren, Kussen, Teken, Kluwen*, en alle de Werkwoorden der Onbepaalde Wyze, voor Zelfstandige Naemwoorden genoomen, als het *Zitten, Ryden, Loopen, Draeven, Rusten, Werken, Lyden, &c. Tin, Venyn, schryn, zwyn, Graen, Leen, been, veen, plein, brein, grein, Hoen, groen, Galjoen, scorpioen, katoen, Saizoen, Duin, puin.*

Die met P eindigen, gaen uit in eene enkele P achter Klinkers en Tweeklanken, en in LP, MP, RP, SP na eenen eenigen Klinker.

Hier van zyn Manlyk *Hap, klap, nap, snap, stap, trap, tap, Dop, schop, kop, drop, krop, strop, top,*

Slaep, knaep, paep, Sleep, reep, Doop, hoop, acervus, knoop, koop, loop, stroop, Hoep, Poep voor eenen Westfaling, *roep, troep, Yp, ulmus, Schelp, of schulp, Wulp, Damp, kamp, ramp, Slemp, Glimp, Klomp, romp, tromp, Slorp, worp.*

Tot het Vroulyke Geslacht behoren *Kap, lap, pap, Flep, klep, Lip, klip, slip, knip, pip, wip, Hop, nop, pop, grop, prop, rop, Schup, ligo, Knyp, pyp, ryp, Kaep, raep, Keep, neep, kneep, greep; streep, zweep, Hoop, spes, sloop, stoop, Heup, Sloep, stoep, Kuip, stuip, Hulp, stulp, tulp, Homp, pomp, Harp, Lerp, Rasp, gesp.*

Van het Onzydige Geslachte zyn *Sap, succus, Schip, stip; tip, Sop, jus, top, Schaep, Scherp*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *Dorp.*

De woorden, in R eindigende, hebben verscheidene uitgangen, R achter Klinkers en Tweeklanken; ER achter EI en UI; vervolgens AER, IER en ER, BAER, BER, DER, GER, KER, MER, PER, TER, VER, WER, ZER, achter Klinkers en Medeklinkers; en eindelyk DDER, FFER, KKER, MMER, TTER, LFTER, NTSER, NSTER achter korte Klinkers.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslacht *Nar, nektar, var*; en alle de Werklyke Naemwoorden, die, meest van de Werkwoorden, hoewel somtyts ook van Zelfstandige woorden afgeleidt, in AER, IER en ER uitgaen; als *Zondaer, maekelaer, schuldenaer, logenaer, tuinier, poortier, looper, draeger, schipper, roskammer, &c. Berkemeier, uier, sluier, Beukelaer, hazelaer, kandelaer, lepelaer, roozelaer, pylaer, Beer, heer, keer, weer, aries, Populier,*

gier, laurier, stier, zwier, Moor, Buur, duur, duratio, muur, Boer, loer, vloer, toevoer, Geur, steur, Oorber, Hinder, Kelder, Kolder, zolder, Donder, wonder, Zwager, Reiger, steiger, tiger, vinger, honger, beker, kerker, koker, spyker, waeker, duiker, Hamer, Zomer, Roemer, Temper, Skepter, Yver, vyver, oever, Lauwer, houwer, Ridder, Modder, Blaffer, doffer, Akker, makker, Jammer, emmer, kommer, Etter, Ketter, Halfter, Laster, rooster, luister.

Van het Vroulyke Geslachte zyn *Kar, star, Aer, baer, schaer, maer, snaer, waer, Eer, leer, peer, speer, Klier, lier, mier, nier, manier, pier, sier, zier, Boor, spoor, calcar, Huur, schuur, kuur, luur, quetsuur, natuur, Hoer, Deur, keur, koleur, sleur, Ader, veder, kalander, salamander, schouder, Slinger, Suiker, Kamer, Citer, myter, Haver, klaver, lever, Ladder, Koffer, Lemmer, Letter.*

Tot het Onzydige behooren *Misbaer, paer, altaer, Meer, lacus, teer, veer, trajectus, zweer, zeer, Bier, dier, papier, vier, wier, Koor, spoor, vestigium, Vuur, stuur, Heir, Moer, palus, snoer, roer, voeder, tonder, Leger, Anker, Koper, Purper, Water, kouter, Lemmer, Offer, pantser, Venster, Yzer.*

De met S eindigende woorden hebben deeze uitgangen, S achter Klinkers en Tweeklanken, en DS, LS, NS, RS, TS en RTS achter Klinkers en Tweeklanken.

Hier van zyn Manlyk *Plas, Parnas, Aenwas, Nes, Os, tros, Nardus, Kus, Prys, Baes, haes, Pais, Droes, kroes, roes, Geus, neus, reus, Hals, els, pels, pols, Dans, glans, krans, trans, Koers, thirs, Kreits, Erts.*

Tot de Vroulyke behooren *As*, by Vondel in dit Geslachte gebruikt, *das, rondas, gas, kas, tas, Bes, uva, les, bres, Gis, pis*, en alle Werklyke Naemwoorden die NIS tot hunnen uitgang hebben; als *Schennis, kennis, steurnis* &c. zelf *getuigenis* niet uitgezondert, dat Vondel doorgaens in het Vroulyke Geslachte om de evenredenheit gebruikt; *Pos, vos, karos, Bus, zus, Spys, rys, Blaes, kaes, Mees, pees, vrees, Bies, kies, spies, Doos, hoos, poos, roos, Buis, luis, sluis, muis, struis, Reis, Leus, Smids, Knods, Gans, schans, kans, lans, Gens, pens, Gryns, Kaers, laers, Kers, pers, Schors, Schets, Splits, Spits, acies bellica, trits, Rots, Muts, Plaets, Koets, Koorts, toorts*.

Onzydigh van Geslachte zyn *Glas, vlas, harnas, pas, kompas, moeras, gras, was, zas, Mes, Vonnis, Ros, Paradys, patrys, Ys, rys* van berkenhout, *Aes, Lies, vlies, Moes, Huis, kruis, gespuis, Palais, Dons, Hars, Vaers*.

De woorden met T eindigende, zyn van menigerlei uitgangen; van eene enkele T en vervolgens van BT, FT, GT, CHT, KT, LT, MT, NT, RT, ST, RFST, GST, MST, NGST, NST, RNST, RST, achter Klinkers en Tweeklanken.

Van deeze zyn Manlyk *Tret, Zet, Spot, strot, zot, Dut, put, stut, Nyt, stryt, tyt, Haet, maet, socius, naet, draet, graet* voor trap, *praet, raet, huisraet, vraet, staet, Eet, jusjurandum, Planeet, poeët, kreet, Vliet, Boot, doot, schoot, klood, noot, speelnoot, vennoot, poot, stoot, Hoet, kloet, vloet, moet, knoet, spoet, stoet, voet, Inhout, kout, Buit, duit, guit, snuit, stuit, Abt, Drift, grex, kreeft, Nacht, Knecht, Plicht, schicht, Togt, Voogt, Helt, schilt, vilt, bult, Beemt, Bant*,

tulbant, kant, latus, karkant, quant, brant, rant, trant, sant, heilig, stant, want, paries, Vent, arent, uchtent, Wint, Hont, mont, stont, avont, Aert, baert, tabbaert, standaert, haert, wyngaert, ponjaert, staert, waert, Boort, moort, oort, mirt, Bast, gast, last, mast, quast, Mist, twist, Kost, most, Lust, Geest, Troost, Hoest, Herfst, Oogst, Hengst, Dienst, Ernst, Dorst.

Vroulyk zyn *Kat, lat, mat, rat, glis, Smet, kornet, trompet, wet, Bot* voor visch, *hot, mot, pot, sprout, Hut, Byt, vlyt, myt, spyt, ryt, canalis, vyt, wyt, Baet, daet, plaet, maet, mensura, smaet, graet*, van visch, *straet, Beet, sleet, peet, reet, weet, Goot of geut, noot of neut, koot, sloot, vloot, moot, toot, Geit*, en alle Naemwoorden, die in *heit* uitgaen als *Dwaesheit, wysheit, &c.* en *majesteit, Huit, schuit, kuit, fluit, kluit, luit, puit, spuit, spruit, ruit, tuit, Graft, drift, impetus, schrift, bruiloft, kluft, Hacht, schacht, pacht, kracht, pracht, vracht, vacht, wacht, Plecht, vlecht, Gicht, nicht, zicht, Klucht, lucht, vlucht, vrucht, tucht, zucht, desiderium, Jagt, venatio, klagt, magt, dragt, Bogt, Maegt, Deugt, jeugt, vreugt, Markt, Naelt, Spelt, ador, werelt, stelt, schult, Dant, hant, ledekant, plant, Prent, rent, Lont, klont, Munt, Maent, Smart, Weert, Poort, soort, Buurt, Kast, tast, Best, vetula, gest, pest, rest, test, vest, hantvest, Kist, list, rist, Kust, rust, lyst, leest, Roest, vuist, Komst, Winst, Gunst, kunst, Gerst, Borst, inborst, vorst, gelu.*

Van het Onzydige Geslachte zyn, *Bat, gat, blat, plat, nat, pat, rat, rota, vat, Met* van een verken, *net, vet, banket, winket, lemet, Git, lit, pit, spit, wit*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *bot*, dat men biedt,

kot, lot, slot, vlot, rot, Nut, Plakkaet, sieraet, lynwaet, zaet, Leet, zweet, Liet, spriet, riet, Loot, schroot, Pleit, goet, bloet, roet, Gout, hout, mout, smout, wout, zout, Kruit, Hecht, recht, Dicht, licht, sticht, wicht, gedrocht, vocht, Haft, ooft, Velt, Wilt, Amt, hemt, Lant, eilant, pant, strant, ingewant, want voor laken of sloopstouwerk, *Talent, element, Testament, Kint, lint, Bont, pont, ront, Punt, Hart, Paert, gevaert, zwaert, Nest, gevest, gewest, Feest, Kroost.*

In Z gaen geene Zelfstandige Naemwoorden uit, ja zelfs geene andere Woorden, als by de Letters voorheene is gezien, buiten de Eigene Naemen, in de Hebreeusche taele gebruiklyk.

De Geslachten der byzondere Naemwoorden door hunne uitgangen in alle Letters beschout hebbende zullen wy noch eenige Regels over de Geslachten geeven, die van de Zamenstellingen der Naemwoorden en elders genoomen zyn.

1. Zelfstandige Naemwoorden, in *Schap*, dat eene werking betekent, eindigende, en van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleidt, zyn van het Vroulyke Geslachte: als *Blydschap, dronkenschap, eigenschap, gramschap, vroedschap.*

2. Andere Naemwoorden, die ook dus eindigen, en van Zelfstandige woorden oorspronkelyk zyn, behooren ten deele tot het Vroulyke, ten deele tot het Onzydige Geslacht. Dus zegt men, *De Manschap, ridderschap, burgerschap, broederschap;* en wederom, *Het Boelschap, heerschap, waertschap, maegschap, verwantschap, bloetverwantschap, gezelschap, bontgenootschap, lantschap, meesterschap, martelaer-*

schap, graefschap, apostelschap, burgemeesterschap.

3. Alle Werklyke Naemwoorden van twee Lettergreepen, die met de Onscheidbaere Voorzetselen, *Be, Ge, Ont,* en *Ver* beginnen, behooren tot het Onzydige Geslacht; als, *Bedryf, gewoel, verstant, onthael, &c.*

4. Verdubbelde of Samengelaschte Naemwoorden, welker beide leden Zelfstandige Naem- en Stamwoorden zyn, waer van het eene het Grontwoort, het andere Bygevoegt is, volgen het Geslachte van het Grontwoort, dat de leste plaets der Samengelaschte woorden inneemt, en daerom in den zin meest gade geslaegen wordt. Dus schikken zich *Hooft-man, vier-steen* naer *man* en *steen*, die Manlyk zyn; *lant-vrou, koop-stadt* naer *vrou* en *stadt*, beide Vroulyk, en *tucht-huis, zee-dorp*, naer *huis* en *dorp*, die Onzydigh zyn.

Deezen zelve voet volgen de Woorden, die uit drie Zelfstandige Stamwoorden samengelascht zyn; zelfs als 'er noch een ander Stamwoort voorgezet wort; als, *Haegappelboom, veltmaerschalk, wyngaertman, overlantrentmeester, erfstadthouderampt.*

Hier van worden uitgezondert *Vroumensch*, dat Onzydigh is, schoon uit een Vroulyk en Manlyk Naemwoort samengezet, en *Booswicht*, dat in deeze samenlaschinge Manlyk is, hoewel, in *Boos* en *wicht*, dat een klein kint betekent, gescheiden, Onzydigh; en *Beereklaeu*, dat, schoon uit twee Manlyke Naemwoorden gedubbelt, Onzydigh is.

5. Zelfstandige Naemwoorden behouden hun Geslacht: schoon zy van Enkele in Samengelaschte door de Scheidbaere Voorzetsels verandert worden.

Dus volgen de Woorden, *Aenslag, Afkeer, Achterhoede, Byleger, Bovenzolder, Binnenhof, Buitendeur, Doortogt; Inborst, Nadorst, Onderrok, Opgelt, Overkleet, Tegenspoet, Toezang, Voorrede*, den aert en het Geslacht der Enkele Zelfstandige Naemwoorden, *Slag, Keer, Hoede, Leger, Zolder, Hof, deur, Togt, Borst, dorst, Rok, Gelt, Kleet, Zang, Spoet, Rede*,

6. Byvoeglyke Naemwoorden, voor Zelfstandige genoomen, zyn van het Onzydige Geslachte;

Hier toe behooren de Byvoeglyke Woorden, die eene taal uitdrukken; als, *Het Latyn, het Grieksch, het Hebreusch, het Duitsch, het Engelsch, het Recht, het Onrecht, het Ront, het Vierkant, &c.*

7. Onzydigh zyn ook deeze Woorden van Telling; *het Paer, het Dozyn, het Vyftigh, het Hondert, het Duizent.*

8. Zelfstandige Naemwoorden, die in *Dom* eindigen, dat den oirsprong, of staet of andere eigenschap eener zaeke betekent, zyn van het Onzydige Geslachte, wanneer zy van Zelfstandige Naemwoorden zyn afgeleidt; als *Bischopdom* of *Bisdome*, *Christendom, Heidendom, Hertogdom, Jodendom, Keizerdom, Pausdom, Priesterdom, Vorstendom, Keurvorstendom*; met *Engelsdom, Geestendom, Menschdom*, voor de algemeenheit van Engelen, Geesten, Menschen, *Bewysdom, Heiligdom.*

6. *Eigendom, Maegdom, Rykdom, Vrydom, Weedom*, afgeleidt van Byvoeglyke Naemwoorden, of van Zelfstandige, byvoeglyker wyze genoomen, zyn met *Wasdom* van het Manlyke Geslachte.

Het XV. Kapittel.

DE Zelfstandige Naemwoorden worden door hunne *Getallen* onderscheiden.

De naemen deezer *Getallen* zyn, het *Eenvouwige*, en het *Meervouwige*.

Het *Eenvouwige* Getal is, dat alleen van een eenigh ding spreekt, *De Vader, de Vrou, het Huis*.

Het *Meervouwige* Getal is, dat van veele dingen spreekt, *De Vaders, de Vrouwen, de Huizen*.

In de rechte vorminge des *Meervouwigen* Getals geschiedt geene kleene *Verandering*; die namaels ten vollen zal aangewezen worden.

Het Naemwoord *Man* ontfangt met alle, die'er van gedubbelt zyn, in het *Meervouwige* Getal *Mannen* en *Lieden*; als *Speelman, speellieden* en *speelmannen, Krygsman, krygslieden* en *krygsmannen, Stierman, stierlieden* en *stiermannen*.

Eenige Woorden worden in het *Veelvouwige* Getal niet of zelden uitgesproken; als

1. Werklyke Naemwoorden, die, met *Ge, Be, Ont, en Ver* beginnende, van twee of drie lettergreepen en het *Onzydige* Geslachte zyn; als *Geklap, Gerammel, Bedrog, Onthout, Verhael, Verraet, Ontwerp, Bedryf*.

Eenige weinige, als *Geslacht, Geschil, Gebou, Verbont, Vernuft, Verstant &c.* worden hier van uitgezondert.

2. Woorden, die in het *Meervouwige* een *Werkwoord* zouden betekenen; als *Bloet, mest, zweet, raet*, die in het *Veelvouwige* *Bloeden, mesten, zwee-*

ten,raeden zouden hebben: dat alle Werkwoorden zyn, en zoo in het Veelvouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts in de Aentoonende Wyze, als in den Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze gebruikt worden.

3. De Naemen der *Metaelen* en *Bergstoffen*; als *Gout, Zilver, Koper, Messing, Loot, Tin, Yzer Stael, Zwavel, Teer, Pek, Hars, Lym, &c.*

4. Veele Naemen van *Vruchten*, en *Aerdgewassen*; als *Rogge, Tarwe, Gerst, Haver, Boekweit, Gras, Hooi, Vlas, Hennep, Riet, Lies, Geers, Rys, Hoppe, Mostert, Venkel, Stroo, Heide, Meel, Zemel.*

5. De Naemen van Veele *Natte Waeren*; als *Water, Honigh, Melk, Oli, Edik, Most, Wyn, Bier, Meede, Mol, Mom, Zuivel, Boter, Gist, Inkt, Droessem, &c.*

6. De *Jaergetyden* en *Wereltsdeelen* en *Hoofstoffen*; als *Lente, Voorjaer, Zomer, Herfst, Najaer, Winter, Oost, West, Zuiden, Noorden, Lucht, Aerde, Vier, Helle.*

7. Het *Weder* en de *Luchttekens* en *Daghdeelen*, *Koude, Hitte, Sneeu, Hagel, Ryp, Dau, Vorst, Ys, Donder, Bliksem, Licht, Duisternis, Krieken, Dageraet, Schemering, Morgen, Middag, Uchtent.*

8. *Stoffen*, die tot de *Kleeding* behooren; als *Want, Laken, Lynwaet, Fluweel, Fulp, Satyn, Saei, Baei, Zyde, Garen, Wolle, Kemelshaer.*

9. Allerlei *Eetwaeren* en *Speseryen*; als *Vleesch, Spek, Meel, Broot, Kaes, Vet, Smout, Reuzel, Ongel, Talk, Zout, Peper, Gengber, Foeli, Kaneel, Suiker, Syroop, Amber, Wierook.*

10. *Deugden* en *Ondeugden, Krankheden, Eigen-*

schappen, Vochten en Beweegingen der Menschelyke Zinnen en Toevallen; als, Verstant, Brein, Trou, Tucht, Ontucht, Yver, Geloof, Waen, Kuisheit, Geilheit, Woeker, Gicht, Pest, Hooftpyn, Voetevel, Pracht, Prael, Rust, Slaep, Vaek, Onrust, Ernst, Jok, Geboorte, Kintsheit, Jeugt, Jongkheit, Maegdom, Ouderdom, Bloet, Zweet, Merg, Gal, Toren, Haet, Nyt, Vrees, Kommer, Leet, Moet, Honger, Dorst, Reuk, Stank, &c.

Behalve deeze vindt men noch zeer veele, die het Meervouwige Getal doorgaens wraeken; als in

- A. *Aert, Adel, Adem.*
- B. *Baet, Buskruit.*
- D. *Dank, Deeg, Draf, Drek &c.*
- E. *Echt, Eere, Etter.*
- G. *Glas voor de stoffe in het gemeen, Gelt, Gruis.*
- H. *Handel, Heil, Hinder.*
- K. *Kaf, Klai.*
- L. *Leder, Leem, Lever, Long.*
- M. *Midden, Min, Molm, Modder, Mul.*
- O. *Onkruit, Oorlof, Overschot.*
- R. *Roest, Roet.*
- S. *Slib, Slyk, Slym, Stof, Pulvis.*
- V. *Vee, Vergif, Voorraet.*
- W. *Wasch, Wasdom.*

Zommige echter deezer Naemwoorden worden in het Eenvouwige Getal uitgesproken, wanneer zy het Geslachte der dingen in het gemeen en hunne Stoffe, en niet de byzondere Ondeelbaerheden in die Geslachten, uit de Stoffe en de Gedaente bestaende, betekenen.

Dus zegt men, op het Geslacht der dingen ziende, *Een zak broot, eene tonne haring, eene mande turf, eene winkel vol laken, eene benne visch, duizent pont kaes*. De Ondeelbaerheden, in welke de Gedaente by de Stoffe koomt, worden betekent in dit volgende, *Zeven brooden, zes haringen, twintigh turven, vyftigh lakens, hondert vischen, duizent kaezen*.

Eenige Zelfstandige Naemwoorden worden in het Meervouwige Getal alleen uitgesproken; als, *Herssenen, Ouders, Voorouders, Lieden, Staeten, Ordines, Landeryen*.

Waer toe zommige Eigene Naemen ook behooren, naemelyk van Steden en Dorpen, die, in het Meervouwige Getal uitgesproken, maer eene Eenvouwige betekenis hebben; als *Huizen*, een dorp in Goeilant, *Warmenhuizen, Enkhuizen, Bergen, Driebergen, Tienhoven, Achtienhoven, Schoonhoven, &c.*

Het XVI. Kapittel.

DE Naemwoorden zyn eenige *Naemvallen* onderworpen, dat is, byzondere aenwyzingen, waer door hun Getal en geboogene Uitgangen in hunne Buigingen gekent worden.

Deeze Naemvallen zyn by de Nederduitschen, gelyk by de Latynen en andere volken, zes in het Eenvouwige en Meervouwige Getal; die men gemeenlyk den *Noemer*, den *Teeler*, den *Geever*, den *Aenklaeger*, den *Roeper*, den *Neemer* noemt.

Van deeze koomt de *Roeper* met den *Noemer* over een; maer wordt zonder Geslachtwoort, en alleen met of ook zonder het roepende Inwerpsel *O*

in de dagelyksche redenen gebruikt; en de Neemer is in den Uitgang ook den Geever in alle Buigingen gelyk.

De *Noemer* is de eerste en Rechte Naemval, die, voor het Werkwoord henegaende, en het Vraagwoord, *Wie, Welke* of *Wat* beantwoordende, het Naemwoord in zyne eerste en weezentlyke Beduidenis stelt.

Dees heeft tot zyne Merktekens in het Eenvouwige Getal *Een, Eene, De, Het*; als in *Een Man, De Man, Eene Vrou, De Vrou, Een Paert, Het Paert*; en in het Meervouwige *De*; als in *De Mans, De Vrouwen, De Paerden*.

De *Teeler* is de tweede Naemval, en de eerste der vier, die Onrecht of Geboogen zyn; waer door men op de Vrage, *Wiens* of *Van Wien*, iet toeëigent, of aentoont, van wat *Aert, Eigenschap, Geslachte* elk ding zy.

Dees draegt tot Merktekens in het Eenvouwige Getal *Eens, Eener, Des, Der*; als in *Eens Mans, Des Mans, Eens Kints, Eener Vrouwe, Der Vrouwe*; en in het Meervouwige *Der*; als in *Der Mannen, Vrouwen, Kinderen*.

Waer voor veelyts *Van Eenen, van Den, van Het* gebruikt wordt; als, *De sleutel van den hof*, voor *De sleutel des hofs*, *het hoofd van eenen walvisch*, voor *het hoofd eens walvisches*, *het welvaeren van de stadt*, voor *het welvaeren der stadt*, *de rug van het paert*, voor *de rug des paerts*.

Voornaemelyk als de Noemer van het Manlyke en Onzydige Geslachte in E en S eindigt; als *Van denwille, van den vrede, van het einde, van het huis*,

van het vlas, van den kroes, van het mes, van den glans; die alle de S zeer noode achter zich willen lyden; als namaels breeder blyken zal.

De *Geever* is de derde Naemval, waer door men, het *Einde* en *Oogmerk* en *Voorwerp* eener *Gifte* bepaelende, de Vrage *Wien* of *Wie* beantwoordt.

Dees heeft tot zyne Merktekens in het Eenvouwige Getal *Eenen, Den, Eene, De, Een, Het*; als in *Eenen Hertoge, Den Heere, Eene Jongkvrouwe, De Vorstinne, Een Paert, Het Kint*; en in het Meervouwige *Den* en *De*; als in *Den Heeren, De Jongkvrouwen, den Kinderen*.

De *Aenklaeger* is de vierde Naemval, in wien iet wordt *Volbragt*, en die, van het Werkwoord afhangende, de Vragen *Wien* of *Wat* beantwoordt.

Dees voert tot zyne Merktekens *Eenen, Den, Eene, De, Een, Het* in het Eenvouwige Getal; als in *Eenen Meester, Den Leeraer, Eene Koningin, De Jongkvrou, Een Kint, Het Paert*; en in het Meervouwige *De*; als in *De Meesters, Jongkvrouwen, Kinders, Paerden*.

De *Roeper*, de vyfde Naemval, waer door men iemand aenspreekt of roept, en die met den Noemer overeenkoomt, heeft geen Geslachtwoord tot zyn Merkteken. En daerom zegt men, *Godt, Heer, Vader, Moeder, Kint* in het Eenvouwige Getal; en in het Meervouwige *Goden, Heeren, Vaders, Moeders, Kinders*. Maer de Tusschenwerping *O* wordt 'er met of zonder het Voornaemwoord *Gy* dikwyls voorgezet.

De *Neemer* is de zeste Naemval, die, de *Oirzaeken* en *Werktuigen* eener zaeke stellende, de Vragen *Van Wien* of *Van Wat* beantwoordt.

Dees heeft tot Merktekens in het Eenvouwige Getal *Van Eenen, van Den, van Eene, van De, van Een, van Het*, als in, *Van Eenen Vorst, van Den Grave, van Eene Maegt, van De Dochter, van Een Volk, van Het Huis*; en in het Meervouwige *Van De*; als in *Van De Mannen, Vrouwen, Kinderen*.

Deeze Naemvallen zyn Tweërlei, de *Rechte of Staende*, en de *Onrechte of Geboogene*.

De Rechte zyn twee, de *Noemer*, of het Naemwoord zelf; als *De Man, de Vrou, het Kint*; en de *Roeper*, die het Naemwoord zonder Geslachtwoord dus aanspreekt, *Man, Vrou, Kint*.

De Onrechte zyn de vier andere, die alle van den eersten Rechten afvloeien; als de *Teeler*, de *Geever*, de *Aenklaeger*, en de *Neemer*; luidende met hunne Geslachtwoorden in het Eenvouwige Getal dus, *des Mans, den Manne, den Man, van den Manne; der Vrouwe, de Vrouwe, de Vrou, van de Vrouwe; des Kints, het Kint, het Kint, van het Kint*.

Het XVII. Kapittel.

ALle Zelfstandige Naemwoorden worden in alle deeze Naemvallen, gelyk ook voor hen de Geslachtwoorden, door drie *Buigingen* verandert.

De Eerste Buiging is, waer toe alle Naemwoorden van het *Manlyke Geslachte*, door *Een* en *De* gemerkt, behooren.

De Tweede Buiging is, waer toe alle Naemwoorden van het *Vroulyke Geslachte*, door *Eene* en *De* gemerkt, behooren.

De Derde Buiging is, waer toe alle Naemwoorden

van het *Onzydige Geslachte*, door *Een* en *Het* gemerkt, behooren.

Eigene Naemwoorden, gevoegt by het *Zelfstandige*, waer onder elk behoort, worden echter niet geboogen noch verandert.

Dus zegt men, *De stat Deventer, der stat Deventer, het lantschap Drente, des lantschaps Drente, het ryk Polen, des ryks Polen, de berg Thabor, des bergs Thabor, de koning Salomon, des konings Salomon, de koningin Kandake, der koninginne Kandake.*

Om eene vaste en gewisse zekerheit in alle drie Buigingen te hebben, is het noodigh, dat voor af eenige algemeene Stellingen worden waergenoomen, die tot alle drie de Buigingen behooren.

I. De *Noemer, Aenklaeger* en *Roeper* zyn alomme en in beide Getallen gelyk.

II. De *Geever* en *Neemer* zyn alomme en in beide Getallen gelyk; en gaen in het Meervouwige Getal, gelyk ook de *Teeler*, altyt in EN uit; uitgezondert in zommige Naemwoorden, die in EN, en in de verkleende, die in KE of KEN eindigen; die alle in alle de Naemvallen van het Meervouwige Getal de S aenneemen; als, *Molens, Zeissens, Boekskens, Korfkens*, en andere.

Vondel houdt ook deezen voet in etlyke Naemwoorden, die in ER uitgaen, schryvende in den Neemer en Geever van het Meervouwige Getal, *Voor de Maejers, voor schaepsherders, met volle uiers, het doet dorre akkers deugt*; waer voor, onzes oordeels, naer evenredenheit beter geschreeven waere, *Voor de Maejeren; voor Schaepherderen, met volle uiere, dorre Akkeren.*

III. De Geslachtwoorden maeken zoo dikwyls, als de Naemvallen der Naemwoorden gelyk zyn, een recht onderscheit tusschen hen; dat noodigh te weeten en tot beter verstant dienstigh is; als in, *De Vader, den Vader, van den Vader, de Bank, der Bank, van de Bank*, en in de Hoogduitsche Uitgangen van het Onzydige Geslachte, *Den Huize, van den Huize*. In welke woorden, als ook in andere diergelyke de Geslachtwoorden alleen de Naemvallen onderscheiden, dewyl in hunne Uitgangen eenerlei Letters gevonden worden.

Dit geschiedt voornaemelyk en altyt en alomme in het Meervouwige Getal van die Naemwoorden, die door alle Naemvallen in EN uitgaen; als, *De Menschen, Boomen, Stroomen, Steden, Maegden, Deugden, Boeken, Dorpen, Vlekken*, vici; en in den *Teeler, Geever* en *Neemer* van die Naemwoorden, die het Meervouwige door S eindigen; als in *Der Vaderen, de Vaderen, van de Vaderen, Der Zoonen, de Zoonen, van de Zoonen*.

Hier op laeten wy de Eerste Buiging volgen; waer toe alle Naemwoorden van het Manlyke Geslachte, die *Een* of *De* voor zich hebben, behooren; en wiens Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal.

N.	Man	Burger	Hemel	Mensch
T.	Mans	Burgers	Hemels	Menschen
G.	Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche
A.	Man	Burger	Hemel	Mensch
R.	Man	Burger	Hemel	Mensch
N.	Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche.

In het Meervouwige,

N.	Mans <i>of</i> Mannen	Burgers	Hemeln	Meenschen
T.	Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
G.	Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
A.	Mans <i>of</i> Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
R.	Mans <i>of</i> Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
N.	Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen

Alle Naemwoorden, tot deeze Buiging behoorende, neemen in den tweeden Naemval of *Teeler*, die van den *Noemer* afgeleidt wordt, in het Eenvouwige Getal de S aen; als, *Zoon, des Zoons, Koning, des Konings, Vyant, des Vyants, Jakob, Jakobs, Peter, Peters, Vrederyk, Vrederyks*; en ES in Eigene Naemwoorden, die in A of I uitgaen; als *Juda, Judaes, Eliza, Elizaes, Levi, Levies, Omri, Omries*; wanneer de A, en I met de Merkletter des Teelers S door eene E in de leste Lettergreepe samengevoegt worden, en, om die te verlangen, samen in de uitspraeke smelten.

Die in O en U eindigen, verdubbelen deeze Klinkers voor de Merkletter S; als in *Farao, Faraos, Plato, Platoos, Jehu, Jehuus, Abihu, Abihuus*.

Esau, maekt *Esaus*, als in den Tweeklank AU eindigende; gelyk de Manlyke Naemwoorden, Eigene en Gemeene, in Twee- of Drieklanken uitgaende, in den Teeler enkelyk de S aenneemen; die niet aengenoomen wordt, wanneer de Eigene naemen in de S den Noemer eindigen; als, *Christus, Jesus, Joannes, Paulus*, en andere; gelyk blykt,

om dat men zegt, *Christus geboorte, Jesus moeder, Joannes Euangeli, Paulus leven*, voor, *De geboorte van Christus, de moeder van Jesus, het Evangeli van Joannes, het leven van Paulus*.

Hier van worden echter zommige uitgezondert; als in het Voorbeeld *Mensch* te zien is; wiens Teeler, van den Noemer afgeleidt, niet in eene S, maerin EN uitgaet; als, *Mensch, des Menschen*; waer mede overeenkoomen *Heer, Vorst, Grave, Hertoge, Getuige*, en andere, welker Teeler is *des Heeren, des Vorsten, des Graven, des Hertogen, des Getuigen*; zoo dat de Tweede Naemval in beide Getallen eenen zelve uitgang heeft. En deeze uitgang in EN lydt geene tegenspraek; gelyk blykt uit eenige Eigene Naemwoorden, welker eerste deel uit deezen Teeler bestaet; als, *'s Heerenberg, 's Heerenbroer, 's Gravenhage, 's Gravenmoer, 's Hertogenbosch, 's Hertogenrade*.

Zommige Naemwoorden zyn 'er ook, die in den Teeler geene S noch EN aenneemen, maer zich gevoeglyker door *Van den* laeten omschryven; hoedaenige zyn, die in FT, GHT, CHT, en ST achter Klinkers of Medeklinkers uitgaen, als, *Kreeft, Toght, Nacht*, (hoewel ook het bywoord *des Nachts* hier van oirsprongkelyk is) *Knecht, Schicht, Last, Twist, Kost, Lost, Angst, Hengst, Ernst, Herfst*, en andere; die, in den Tweeden Naemval de S bezwaerlyk kunnende ontfangen, uitgesproken worden door *Van den Kreeft, Toght, Nacht, Knecht, Schicht, Last, Twist, Kost, Lust, Angst, Hengst, Ernst, Herfst*.

Hier toe behooren ook, die in SKH uitgaen; als, *Esch, Disch, Visch, Eisch, Wensch, Vorsch*, en an-

dere; en de Manlyke Naemwoorden, in E en S eindigende; waer van voorheen al eenigzins, doch in het gemeen, by de Naemvallen gesproken is; als; *Vrede, Wille, Aenwas, Dans, Els, Glans, Haes, Hals, Keers, Krans, Kroes, Os, Pais, Plas, Prys, Tros.*

Waer by gevoegt worden de Eigene Naemwoorden der rivieren; als, *De Eurotas, De Hebrus, De Sarmes*, en andere, die, met de Naemwoorden, van bergen; als, *Pindus, Parnas*, en van persoonen, als, *Jesus, Paulus, Judas*, in S uitgaende, door alle Naemvallen onveranderlyk blyven.

De Geever en Neemer of Derde en Zeste Naemval gaen in zommige Naemwoorden deezer Buiging in E uit, en worden gemaekt van den Noemer, of door het enkel hechten der E aen dien; als in, *Heere, mensche, zoone*; of door het herhaelen des Medeklinkers, achter eenen korten Klinker in den Noemer volgende, voor de E; als in, *Manne, banne, damme, nekke.*

Want in andere Naemwoorden, die in EL, EM, EN, ER, ING, LING, en AER, uitgaen, zyn de Geever en Neemer den Noemer gelyk. Daerom schryft men *Den en van den Ezel, den en van den Adem, den en van den Regen, den en van den Donder, den en van den Koning, den en van den Jongeling, den en van den Zondaer, den en van den Schuldenaer.*

In het Meervouwige Getal gaen twee deezer Voorbeelden door alle Naemvallen, gelyk het betaemt, in EN uit; als *Hemel en Mensch.*

De twee andere gaen in den Noemer, Aenklaeger en Roeper in S, en in den Teeler, Geever, en Nee-

mer, die door verandering der S in EN afgeleidt worden, in EN uit; als *Man* en *Burger*.

En wordt dit onderscheid ook gespeurd in andere Naemwoorden, die in ER en AER uitgaen; als in *Vader, broeder, verraeder, meester, leeraer* en *zondaer*; die in de voornoemde Naemvallen *De Vaders, broeders, verraeders, meesters, leeraers* en *zondaers*, en *Der, den*, en *van den Vadersen, broederen, verraederen, meesteren, leeraeren* en *zondaeren* hebben.

Dit wordt gevolgt van veele Naemwoorden, die, in EL en EM, uitgaende, van het Manlyke Geslachte zyn; als, *Boedel, buidel, nagel, regel, spiegel, kogel, rekel, tepel, beitel, gevel, duivel, ezel, bliksem, bodem, boezem*, en meer diergelyke; die alle in den Noemer, Aenklaeger en Roeper van het Meervouwige Getal in S eindigen, en in de overige Naemvallen in EN.

Tot de Tweede Buiging worden alle Naemwoorden gebraght, die van het Vroulyke Geslachte zyn, en door *Eene* en *De* gemerkt worden.

Om eene betere zekerheit in deeze Buiging te hebben, moeten de Naemwoorden, hier toe behoorende, in *Stamnaemwoorden* en *Afgeleide* gedeeltworden.

De *Stamnaemwoorden* gaen ten deele in *Medeklinkers*, ten deele in *Klinkers* en *Twee-* en *Drieklanken* uit.

De *Afgeleide* worden geëindigt in DE, TE, Y, HEIT, IN, ING, NIS, ES, SCHE, SCHAP, STER.

Alle *Stamnaemwoorden*, in twee *Medeklinkeren* eindigende, en van het Vroulyke Geslachte, blyven

in beide Getallen onveranderlyk, en hebben door alle Naemvallen eenen zelveu
uitgang; als uit deeze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N.	Bank	Kracht	Borst	Deugt
T.	Bank	Kracht	Borst	Deugt
G.	Bank	Kracht	Borst	Deugt
A.	Bank	Kracht	Borst	Deugt
R.	Bank	Kracht	Borst	Deugt
N.	Bank	Kracht	Borst	Deugt

In het Meervouwige,

N.	Banken	Krachten	Borsten	Deugden
T.	Banken	Krachten	Borsten	Deugden
G.	Banken	Krachten	Borsten	Deugden
A.	Banken	Krachten	Borsten	Deugden
R.	Banken	Krachten	Borsten	Deugden
N.	Banken	Krachten	Borsten	Deugden

Hier van worden uitgezondert *Asch, Beurs, Galg, gerst, Harp, hulp, Kaers, kans, kerk, kist, klont, koets, komst, koorts, knods, Lamp, long, Munt, Naeld, Pest, plaets, pers, poort, Rist, rots, rust, Schans, schors, slang, smart, smids, soort, spelt, spies, spits, stang*; die, in den Teeler en Geever en Neemer eene E aenneemende, spellen *Assche, Beurze, Galge, gerste, Harpe, hulpe, Kaersse, kansse, kerke, kiste, klonte, koetse, komste, koortse, knodze, Lampe, lange, Munte, Naelde, Peste, plaetse, persse, poorte, Riste, rotse, ruste, Schansse, schorsse, slange, smarte, smidze, soorte, spelte, spiesse, spitse, stange*; eveneens, als

of hun Noemer ook in eene E uitging; van hoedaenige Naemwoorden namaels gesproken wordt.

Naemwoorden van twee Lettergreepen, op welker eerste de klank der uitspraeke valt, en welker leste achter eenen korten Klinker eenen Medeklinker heeft, neemen insgelyks in den Teeler geene E aen; hoedaenige zyn *Ader, Citer, Fabel, fakkel, Geessel, greppel, Haven, hekel, Kamer, keten, klaver, Ladder, letter, Modder, Myter, Pekel, Schakel, schotel, schouder, sikkal, sleutel, stapel.*

Naemwoorden van eene Lettergreep, die achter eenen korten Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben, worden in den Teeler, en Geever en Neemer met eene E, waer voor de Medeklinker verdubbelt wordt, geboogen; als *Bres, bron, brug, bus, Gal, grop, Hef, hel, hop, Kap, kim, kin, klip, klok, Min, Pen, plek, Rol, Schel, schim, schop, slip, slof, smet, som, star, stem, zon,* en ook *Rondas.*

Naemwoorden, die voor hunnen lesten Medeklinker eenen langen Klinker of eenen Tweeklank hebben, neemen in den Teeler eene E aen; als, *Aer, Baen, baer, breuk, Deur, duif, druif, Eer, Faem, fluit, fortuin, Geit, gordyn, Heup, hoop, Kaes, keel, keur, kloof, kraen, kreuk, kroon, kruik, Leer, lier, luit, Maeg, stomachus, maen, manier, maet, mensura, muzyk, Natuur, nederlaeg, Plaeg, poos, preek, proef, pruike, pyn, pyp, Quael, quetsuur, Reet, reis, roos, Schael, schaer, school, schyf, snaer, speer, spraek, spreuk, spruit, spuit, spys.* Alleen met deeze uitzonderinge, dat in de Naemwoorden, die in F en S uitgaen, deeze Medeklinkers in de vorminge des Teelers, Geever en Neemer in V en Z verandert

worden; als in, *Der Duive, druive, kloove, proeve, schyve, reize, rooze, spyze*, Zommige Naemwoorden, die voor eenen of twee leste Medeklinkers eenen Korten of Langen Klinker hebbende, met eene S eindigen, verdubbelen welluidendheids halve de S voor de aengenoome E; als in, *Der Spiesse, Kaersse, kansse, persse, Schansse, schorsse*, van *De Spies, Kaers, kans, Pers, Schans, schors*; en voegen de Tweede S in de spellinge voor de leste Lettergreep.

Hier van worden uitgezondert, als in den Tweeden, Derden en Zesten Naemval nooit of zeer zelden de E aenneemende, deeze volgende Naemwoorden, *Bloem, byl, Daet, doot, Guig, Huit, Kaek, kaep, kiel, kleur, kneep, kool, caulis, zeissen, kruin, kuit, Loef, luim, lyn, Neep, noot, nux, Prael, Schuit, schulp, sleet, sleur, sloep, sloot, smaet, spyt, staef, stoep, Tulp*.

Vroulyke Naemwoorden, die, in E uitgaende, tot deeze Buiging behooren, blyven in beide Getallen onveranderlyk, en hebben door alle Naemvallen eenen zelveu uitgang; als uit deeze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N.	Zee	Paerle	Kudde	Gave
T.	Zee	Paerle	Kudde	Gave
G.	Zee	Paerle	Kudde	Gave
A.	Zee	Paerle	Kudde	Gave
R.	Zee	Paerle	Kudde	Gave
N.	Zee	Paerle	Kudde	Gave

In het Meervouwige,

N.	Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
T.	Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
G.	Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
A.	Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
R.	Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
N.	Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven

Hier toe behooren ook *Knie*, *Spie*, voor eenen yzeren nagel genoomen.

Naemwoorden, die in I en Y uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer eene E aen; als, *Merri*, *glori*, *histori*, *kassi*, *staetsi*, *py*, *ry*. Vondel gebruikt echter *Kevi* in den zesten Naemval.

Dit volgen de Naemwoorden, in de Drieklanken AEI en OOI eindigende; als, *Kraei*, *kooi*.

Ook de Naemwoorden, die in den Tweeklank EI en UI uitgaen; als *Palei*, *polei*, *porrei*, *pui*.

Naemwoorden, die in den Tweeklank OU en in den Drieklank EEU uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer de E en voor die welluidendheids halve eene W aen; als, *Vrou*, *schou*, *trou*, *landou*, *eeu*, *meeu*; die in deeze drie Naemvallen *Vrouwe*, *schouwe*, *trouwe*, *landouwe*, *eeuwe*, *meeuwe*, schryven. *Klai*, *hei*, *hui*, *ly*, zyn in alle Naemvallen onveranderlyk.

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, tot deeze Buiging behorende, en in HEIT en SCHAP uitgaende, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit dee-

ze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N.	Ydelheit	Broederschap
T.	Ydelheit	Broederschap
G.	Ydelheit	Broederschap
A.	Ydelheit	Broederschap
R.	Ydelheit	Broederschap
N.	Ydelheit	Broederschap

In het Meervouwige,

N.	Ydelheden	Broederschappen
T.	Ydelheden	Broederschappen
G.	Ydelheden	Broederschappen
A.	Ydelheden	Broederschappen
R.	Ydelheden	Broederschappen
N.	Ydelheden	Broederschappen

Hier is aen te merken, dat, gelyk het Meervouwige Getal in de Naemwoorden deezer Buiging alomme met EN geslooten wordt, de beide EE in *Zeen* in elkandere smeltende, zoo van *Ydelheit* in het bovenstaende Voorbeelt *Ydelheden* in het Meervouwige gemaekt wordt; volgens den aert van die Zelfstandige Naemwoorden, die, van Byvoeglyke afgeleidt, en in HEIT uitgaende, in het Meervouwige Getal de I en T in D veranderen, die voegende by de leste lettergreep EN; als in *Waerheit*, *waerheden*, *dapperheit*, *dapperheden*, *vryheit*, *vryheden*. Ten waere men zeggen wilde, dat de uitgang *heit*, naer den aert Hoogduitsch, most verandert worden in

heet; en aldus *Ydelheet*, *Waerheet*, *Vryheet* uitgesproken voor *Ydelheit*, *Waerheit*, *Vryheit*; gelyk men in plaetse van *allein alleen* zegt, en van *klein kleen*: waer van *rein* en *onrein* schynen uitgezondert, om die van *reên* en *onreên*, dat is, *reden* en *onreden* te onderscheiden.

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in DE, TE, en SCHE uitgaen, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit deeze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal;

N.	Schreede	Hoogte	Meestersche
T.	Schreede	Hoogte	Meestersche
G.	Schreede	Hoogte	Meestersche
A.	Schreede	Hoogte	Meestersche
V.	Schreede	Hoogte	Meestersche
N.	Schreede	Hoogte	Meestersche

In het Meervouwige,

N.	Schreeden	Hoogten	Meesterschen
T.	Schreeden	Hoogten	Meesterschen
G.	Schreeden	Hoogten	Meesterschen
A.	Schreeden	Hoogten	Meesterschen
R.	Schreeden	Hoogten	Meesterschen
N.	Schreeden	Hoogten	Meesterschen

De Afgeleidde Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in ING en Y uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal eene E aen, en zyn in alle Naemvallen van

het Meervouwige onveranderlyk; als uit de volgende Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N.	Belegering	Opening
T.	Belegeringe	Openinge
G.	Belegeringe	Openinge
A.	Belegering	Opening
R.	Belegering	Opening
N.	Belegeringe	Openinge

N.	Tovery	Afgodery
T.	Toverye	Afgoderye
G.	Toverye	Afgoderye
A.	Tovery	Afgodery
R.	Tovery	Afgodery
N.	Toverye	Afgoderye

In het Meervouwige,

N.	Belegeringen	Openingen
T.	Belegeringen	Openingen
G.	Belegeringen	Openingen
A.	Belegeringen	Openingen
R.	Belegeringen	Openingen
N.	Belegeringen	Openingen

N.	Toveryen	Afgoderyen
T.	Toveryen	Afgoderyen
G.	Toveryen	Afgoderyen
A.	Toveryen	Afgoderyen
R.	Toveryen	Afgoderyen
N.	Toveryen	Afgoderyen

Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in ES, NIS en IN uitgaen, verdubbelen den Medeklinker voor de E, die zy in den Teeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal aenneemen, en zyn in alle de Naemvallen van het Meervouwige onveranderlyk, als uit de volgende Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N.	Voogdes	Belydenis	Herderin
T.	Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
G.	Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
A.	Voogdes	Belydenis	Herderin
R.	Voogdes	Belydenis	Herderin
N.	Voogdesse	Belydenisse	Herderinne

in het Meervouwige,

N.	Voogdessen	Belydenissen	Herderinnen
T.	Voogdessen	Belydenissen	Herderinnen
G.	Voogdessen	Belydenissen	Herderinnen
A.	Voogdessen	Belydenissen	Herderinnen
R.	Voogdessen	Belydenissen	Herderinnen
N.	Voogdessen	Belydenissen	Herderinnen

De Afgeleide Naemwoorden, die in STER uitgaen, volgen in allen deele de Buiging van *Burger* in het Manlyke Geslachte, uitgezondert, dat de Teeler van het Eenvouwige Getal geene S aenneemt, als in deze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N.	Vryster	Voedster	Snoepster
T.	Vryster	Voedster	Snoepster

G.	Vryster	Voedster	Snoepster
A.	Vryster	Voedster	Snoepster
R.	Vryster	Voedster	Snoepster
N.	Vryster	Voedster	Snoepster

in het Meervouwige Getal,

N.	Vrysters	Voedsters	Snoepsters
T.	Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
G.	Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
A.	Vrysters	Voedsters	Snoepsters
R.	Vrysters	Voedsters	Snoepsters
N.	Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren

Zommige Naemwoorden worden echter in den Teeler van het Eenvouwige Getal dus geboogen, *Vrous, dochters, moeders, zusters, nichts* en andere, in stede van *Vrouwe, dochter, moeder, zuster, nichte*. En dit geschiedt, wanneer een Heerschend Zelfstandigh Naemwoort het Beheerschte volgt; als, *de Vrouws tabbert, de dochters man, het moeders goet, een zusters zoon, eene nichts schoondochter*. In welke schikkinge de Geslachtwoorden tot het Heerschende en niet tot het beheerschte Naemwoort behooren; als blykt uit deeze uitdrukkinge, *De tabbert der vrouwe, de man der dochter, het goet der moeder, een zoon der zuster, eene schoondochter der nichte*. Dus zegt men ook, *Het stats goet, het stats lant, de stats waeg, de stats weide, voor het goet, het lant, de waeg, de weide der stat*.

Vindt men in andere gelegenheden de Bezittende Voornaemwoorden voor de Beheerschte Naemwoor-

den, waer mede zy overeenkoomen, gestelt, die blyven onverandert, als of zy met het Naemwoort een Woort uitmaeken; als in, *Myne vrouw tabbert, uwe dochters man, zyne moeders goet, haere zusters zoon, onze nichts schoondochter*, in stede der volgende uitdrukkingen, *De tabbert myner vrouwe, de man uwer dochter, het goet zyner moeder, de zoon haerer zuster, de schoondochter onzer nichte*.

Ook geschiedt dit, als men spreekt, *Zy was vrouw genoeg, vol wysheits, weinigh welspreekendheits, veel dapperheits, vrientschaps halve*. Dit geschiedt eindelyk mede in de Vroulyke Eigene Naemen, die, in E of in eenen Medeklinker uitgaende, in den Teeler eene S aenneemen; als in *Salome, Salomes, Magdalene, Magdalenes, Brechje, Brechjes, Aeltje, Aeltjes, Walburg, Walburgs, Hadewich, Hadewichs, Geertruit, Geertruits, Machtelt, Machtelts, Ermgaert, Ermgaerts*. Wanneer deeze in A uitgaen, ontfangen zy, om die te verlengen, in den Teeler ES, dat, met de A smeltende, van *Anna, Maria, Martha, Annaes, Mariaes, Marthaes* maekt.

Het Meervouwige Getal gaet in de meeste Voorbeelden deezer Buiging in EN uit; maer wordt ook somtyts gemaekt door het aenneemen der S tot den Noemer des Eenvouwigen Getals, en gebeurt dit doorgaens in de Naemwoorden, die in EL, EN, en ER uitgaen. En daerom zegt men *Spiegels, schakels, fakkels, schotels, sleutels, Ketens, havens, Moeders, kamers, zusters, letters, myters*. De Teeler, Geever en Neemer van het Meervouwige Getal schryven *Spiegelen, schakelen, fakkelen, schotelen, sleutelen, ketenen, havenen, moederen, kameren, zusteren, letteren, myteren*.

Tot de derde Buiging worden alle Naemwoorden gebragt, die van het Onzydige Geslachte zyn, en met *Een* en *Het* gemerkt worden.

In deeze Buiging is het Eenvouwige Getal de eerste Buiging gelyk, dat de Aenklaeger en Roeper met den Noemer gelyk zyn, de Teeler de S aenneeme, en de Geever en Neemer eenen zelveu uitgang hebben.

Waer van deeze Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal,

N.	Hooft	Volk	Jaer
T.	Hoofds	Volks	Jaers
G.	Hooft of de Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere
A.	Hooft	Volk	Jaer
R.	Hooft	Volk	Jaer
N.	Hooft of den Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere

in het Meervouwige,

N.	Hoofden	Volken	Jaeren
T.	Hoofden	Volken	Jaeren
G.	Hoofden	Volken	Jaeren
A.	Hoofden	Volken	Jaeren
R.	Hoofden	Volken	Jaeren
N.	Hoofden	Volken	Jaeren

De Teeler neemt hier, gelyk wy zien, de S tot zyne vorming aen; dat nochtans in alle uitgangen niet geschiedt; waerom men dien veelszins door *van*

het omschryft; voornaemelyk, wanneer de Noemer in E, S, SCH, ST, CHT, uitgaet; gelyk men dus spreekt, *Van het ree, van het einde, van het geweide, van het gewisse, van het aes, van het glas, van het vlas, van het mes, van het ros, van het moes, van het buis, van het gruis, van het kruis, van het wasch, van het vlasch, van het bosch, van het gevest, van het gewest, van het kroost, van het gewricht, van het gezicht, van het gerucht, van het gezucht*; die alle met meer diergelyke woorden de S achter zich wraeken.

De Geever heeft hier ook eenen Hoogduitschen uitgang met den Noemer, die van den Nederlanderen is overgenoomen; als, *Den hoofde, den volke, den jaere*; die evenwel in alle woorden niet gevonden wordt, noch ook kan werden gebruikt by *Kalf, graf, wyf, ding, geding, dak, gemak, blok, boek, doek, lyk, ryk, stuk, geschenk, werk, mark, Spel, deel, nadeel, oordeel, voordeel, Bisdome, hertogdom, vorstendom, Been, zwyn, hoen, koren, Schaep, schip, Dier, oor, haer, crinis, paer, water, venster, klooster, weder, uier, Glas, vlas, gras, mes, ros, moes, gruis, hars, Net, hout, mout, zout*; noch ook by *Bekken, verken, kussen, zegel*, en de Verkleende Naemwoorden, *Boomken, kindeken*, en diergelyke.

Waerom het misschien beter waere, en ten dienste der vreemdelingen gevoeglyker, deezen uitgang, die hen over het Geslachte der Woorden, waer by die gevonden wordt, in twyffeling brengt, geheel en al te verwerpen, en niet meer *In den beginne, van den geslachte, uit den huize*, maer *In het begin, van het geslachte, uit het huis* te schryven.

Voor al moet men zich wachten van in den Aenklaeger,

die met den Noemer gelyk is, *den vleesche, denzaede*, te schryven; dat nootwendigh *het vleesch, hetzaet* zyn moet; en met *tot dien einde* verworpen wordt.

Het Meervouwich Getal gaet in de bovenstaende Voorbeelden door alle Naemvallen in EN uit; dat evenwel niet altyt geschiedt; want *Bekken, verken, kussen*, en de Verkleende Naemwoorden, *Manneken, boomken, kindeken, meisje, vogeltje, hontje* en diergelyke besluiten het Meervouwige Getal met eene S, en behouden deezen uitgang, met *koks* en *maets*, voor vrienden, door alle de Naemvallen. *Venster, klooster, anker, zegel, teken*, die in den Noemer van het Meervouwige Getal *Vensters, kloosters, ankers, zegels, tekens* hebben, schryven in den Teeler, Geever en Neemer *Vensteren, kloosteren, ankeren, zegelen, tekenen*.

Verscheidene Naemwoorden van het Onzydige Geslachte wyken in het Meervouwige Getal af van de gemeene Buiging; als, *Kint, kleet, kalf, lam, liet, runt, hoen, spaen, ej*; die, in het Meervouwige de lettergreepen vermeerderende, (gelyk men gemeenlyk gevoelt) hebben *Kinderen* en *kinders, kleeden*, (ten minste in de samenstelling van *dekkleeden, paerdekleeden, tafelkleeden*) *kleeders*, en *kleederen, kalvers*, en *kalveren, lammers*, en *lammeren, liederen, runders* en *runderen, hoenders* en *hoenderen, spaenders* en *spaenderen* (die de D welluidendheits halve voor de T of ook zonder veranderinge, in hun midden aenneemen) *eieren* en *eiers*; hoewel wy liever oordeelen, dat de Uitgangen in ERS tot den Noemer, Aenklaeger en Roeper, en in EREN tot den Teeler, Geever en Neemer alleen behooren.

Waer by anderen noch het oude *bert* voegen, waer voor wy nu *bort* gebruiken, en *blat, rat, rota, gemoet, loof, been, volk*; dien dan voor het Meervouwige Getal gegeven wordt *bladen, bladers en bladeren, raden, raders en raderen, gemoederen, lovers en loveren, beenders en beenderen, volken en volkeren*; hoewel nu beter *bladen, raden, beenen, gemoeden en volken* gezegt wordt. *Lovers* en *loveren* hebben tot hun Eenvouwich Getal *lover*, niet *loof*; dat geen Meervouwich Getal heeft. *Borden* klinkt ook beter, en is regelmaetiger, dan *berders* en *berderen*.

Noch meer wyken in het Meervouwige Getal van de Buiging af *Schip, lit, spit*, gelyk ook *smit* en *stat* in het Manlyke en Vroulyke Geslachte, maekende in het Meervouwige *Schepen, leden, speten, smeden* en *steden*. In welke woorden alle de P, D en T by de leste lettergreepen in de spellinge gevoegt worden.

Dit Meervouwige Getal der Zelfstandige Naemwoorden, in EN uitgaende, wordt in de drie Buigingen gevormt naer de byzondere gestaltenis der zelve Naemwoorden.

Hier van zyn deeze Regels;

1. Zelfstandige Naemwoorden, in E uitgaende, maeken hun Meervouwich Getal door de verandering der uitgaende E des Eenvouwichen Getals in EN; als in *Bode, boden, slave, slaven, weide, weiden, engte, engten, einde, einden, egge, eggen*.

Dit volgen de Naemwoorden, die in EE en IE uitgaen, die dus tot eene lettergeep en uitspraek smelten; als in *Zee, zeen, ree, reen, knie, knien, spie, spien*.

2. Naemwoorden, in den Klinker Y, of in de Tweeklanken AI, EI, UI, of in de Drieklanken AEI, OEI, OOI eindigende neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal enkelyk de Merkleeters EN aen; als in *Py, pyen, pry, pryen, hai, haien, galei, galeien, mei, meien, bui, buien, kraei, kraeien, saei, saeien, koei, koeien, kooi, kooien*; zonder dat echter de I der Twee- of Drieklanken by het volgende EN gevoegt worde. Waerom men spelt *Py-en, pry-en, hai-en, galei-en, mei-en, bui-en, kraei-en, saei-en, koei-en, kooien*.

3. Naemwoorden, die in de Tweeklanken AU en OU, en in de Drieklanken AEU, EEU, IEU uitgaen, neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal voor de Merkleeters EN de W welluidendheids halve aen; gelyk die in OO eindigen, de I aen de eerste lettergreep hechten, wanneer zy tot het Meervouwige Getal overgaen; als blykt in *Snau, snau-wen, vrou, vrou-wen, paeu, paeu-wen, leeu, leeu-wen, kieu, kieu-wen, en vloo, vlooi-en*.

4. Naemwoorden, die voor een eenigen Medeklinker eenen langen Klinker of Tweeklank hebben, maeken het Meervouwige Getal door het enkel aenneemen der Merkleeteren EN; als in *Pyl, pyl-en, pyn, pyn-en, staek, staek-en, pael, pael-en, deel, deel-en, keel, keel-en, ziel, ziel-en, dier, dier-en, boom, boom-en, troon, troon-en, muur, muur-en, uur, uur-en, zeil, zeil-en, geit, geit-en, deur, deur-en, steur, steur-en, bout, bout-en, hout, hout-en, zuil, zuil-en, spruit, spruit-en*.

Zommige deezer Naemwoorden, in F, S, en T uitgaende, veranderen somtyts in het Meervouwige

Getal de F in V, de S in Z, en de T in D, brengende met eenen de veranderde letters, die geene lettergreep kunnen sluiten, tot de volgende lettergreep over; als in *Druif*, *druiven*, *brief*, *brieven*, *schoof*, *schooven*, *blaes*, *blazen*, *kaes*, *kaezen*, *roos*, *roozen*, *huis*, *huizen*, *muis*, *muisen*, *zaet*, *zaeden*, *kleet*, *kleeden*, *broot*, *brooden*, *hoet*, *hoeden*, *huit*, *huiden*, *bruit*, *bruiden*.

4. Naemwoorden, die na eenen korten of verlengden Klinker of na eenen Tweeklank twee of meer Medeklinkers hebben, neemen, om het Meervouwige Getal te maeken, enkelyk EN aen; als in *Galg*, *galgen*, *balg*, *balgen*, *balk*, *balken*, *kerk*, *kerken*, *galm*, *galmen*, *arm*, *armen*, *harp*, *harpen*, *klomp*, *klompen*, *spits*, *spitsen*, *koorts*, *koortsen*, *kaert*, *kaerten*, *buurt*, *buurten*, *jacht*, *jachten*, *dienst*, *diensten*, *hengst*, *hengsten*, *herfst*, *herfsten*.

Eenige deezer Naemwoorden, in F, S, en T uitgaende, veranderen somtyts in het Meervouwige Getal de F in V, de S in Z, en de T in D, en beginnen met deeze veranderde letteren de volgende lettergreep; als in *Kolf*, *kolven*, *korf*, *korven*, *hals*, *halzen*, *grens*, *grenzen*, *baert*, *baerden*, *haert*, *haerden*, *hont*, *honden*.

Andere, in S uitgaende, verdubbelen deeze letter voor de aengenoome Merkleeters EN in het Meervouwige Getal welluidendheids halve; als in *Pels*, *pels-sen*, *dans*, *dans-sen*, *glans*, *glans-sen*, *kans*, *kans-sen*, *krans*, *krans-sen*, *lans*, *lans-sen*, *schans*, *schanssen*, *schors*, *schors-sen*. Dit volgt ook *Spies*, dat *spies-sen* heeft.

Grens evenwel heeft *grenzen*, en *teems* *teemzen*

door de verandering der S in eene Z, en *grynsgrynzen*.

6. Naemwoorden van eene of meer lettergreepen, behelzende in de leste maer eenen Klinker voor eenen Medeklinker, verdubbelen deezen Medeklinker in het Meervouwige voor de Merkleeters EN; als in *Man, mannen, bal, ballen, mof, moffen, rykdom, rykdommen, lantschap, lantschappen, harnas, harnassen, huisgezin, huisgezinnen*.

Waer van echter uitgezondert worden *Dagh, dies, slaggh, wegh, graf, staf, hof, dak, trek, dal, hol, bevel, glas, pat, vat, lot, slot, gebedt*; die alle in het Meervouwige den uitgaenden Medeklinker by het volgende EN voegende, maeken *Dagen, slagen, wegen, graven, staven, hoven, daken, treken, dalen, holen, bevelen, glazen, paden, vaten, loten, sloten, gebeden*. Waer in aen te merken is, dat in zommige deezer Naemwoorden de H in het Meervouwige Getal verworpen, en de F, S, en T in V, Z, en D, die van een zachter geluit zyn, gelyk elders, verandert worden.

Het XVIII. Kapittel.

DE Byvoeglyke Naemwoorden zyn ook de Buigingen door de Naemvallen in hunne Geslachten onderworpen. Waer van alrede Voorbeelden gegeven zyn in het Byvoeglyke *Goet*.

Waer in aen te merken is, dat de Byvoeglyke Naemwoorden tot de vorming van hun Meervouwigh Getal eene enkele E in de plaetse van het EN der Zelfstandige aenneemen; maer met die waer-

neemingen, die omtrent de Zelfstandige gade geslagen worden.

Woorden van eene lettergreepe, die achter eenen enkelen Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben, verdubbelen dien in het maeken van het Meervouwige Getal; als in, *Laf, laf-fe, vlug, vlug-ge, gek, gek-ke, stil, stil-le, stom, stom-me, dun, dun-ne, slap, slap-pe, dor, dor-re, ras, ras-se, nat, nat-te*. *Grof* alleen heeft *grove*. De woorden, die 'er van worden samengezet, volgen den zelven regel; als in, *Stapelgek, stapelgek-ke, dootstil, dootstil-le, doornat, doornat-te, sneeuwit, sneeuwit-te*.

Woorden van eene of meer lettergreepen, die in de leste lettergreepe na eenen langen of verlengden Klinker of na eenen Tweeklank eenen eenigen Medeklinker hebben, neemen in het Meervouwige Getal blootelyk de E aen; als in *Graeg, graeg-e, veeg, veeg-e, hoog, hoog-e, ruig, ruig-e, ryk, ryk-e, vrolyk, vrolyk-e, bleek, bleek-e, kloek, kloek-e, schrael, schrael-e, geel, geel-e, geil, geil-e, koel, koel-e, vuil, vuil-e, eerzaam, eerzaam-e, vroom, vroom-e, ruim, ruim-e, kleen, kleen-e, schoon, schoon-e, rein, rein-e, groen, groen-e, bruin, bruin-e, leep, leep-e, ryp, ryp-e, zwaer, zwaer-e, fier, fier-e, goor, goor-e, guur, guur-e, heet, heet-e, bloot, bloot-e, zoet, zoet-e, stout, stout-e*.

Zommige Woorden van deezen aert, die in F, S, en T uitgaen, veranderen, gelyk de Zelfstandige Naemwoorden, in het vormen van het Meervouwige Getal deeze letters in V, Z, en D; als in *Braef, scheef, lief, doof, droef, boos, loos, eerloos, wys, grys, quaet, wreet, root, goet, out*; van welke, na

het voegen der Klinkletteren by de volgende lettergreep, gemaakt worden, *Brae-ve, schee-ve, lie-ve, doo-ve, droe-ve, boo-ze, loo-ze, eerloo-ze, wy-ze, gry-ze, quae-de, wree-de, roo-de, goe-de, ou-de*.

Woorden, die in de Drieklanken AEI en OOI uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal blootelyk de E aen; als in *Fraei, fraei-e, mooi, mooi-e*; die in AEU en IEU, voor de E welluidendheids halve de W; als in, *Laeu, laeu-we, nieu, nieu-we*.

Woorden, welker Uitgangen eindigen met de twee Medeklinkeren NG, RG, NK, RK, SK, RM, MP, RP, neemen in het vormen des Meervouwigen Getals enkelyk de E aen; als in *Bang, bang-e, streng, streng-e, jong, jong-e, blank, blank-e, sterk, sterk-e, brusk, brusk-e, arm, arm-e, plomp, plomp-e, scherp, scherp-e*.

Woorden, die in LS en RS uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal voor de Merkleter E de leste Klinkletter S by verdubbeling aen; als in *Mals, mals-se, bars, bars-se, dwers, dwers-se, nors, nors-se*: geheel anders als de in PS en TS uitgaende Woorden; want die, slechts de enkele E in het Meervouwige aenneemende, vormen van *Loops, bits, stoots, trots, Loops-e, bits-e, stoots-e, trots-e*.

Woorden, in SCH, na voorgaende Klinkers en Medeklinkers, uitgaende, voegen dit aenhangsel in het maeken van het Meervouwige Getal in de spellinge voor de Merkleter E; als in, *Kiesch, kie-sche, afgodisch, afgodi-sche, aerdsch, aerd-sche, hemelsch, hemel-sche, zomersch, zomer-sche, dootsch, doot-sche*.

Byvoeglyke Naemwoorden, in LF, FT, CHT, LT, MT, NT, RT, ST uitgaende, neemen tot

het maeken van het Meervouwige Getal de E aen; terwyl zommige deezer woorden de F en T in V en D veranderen, en voor de volgende E in de spellinge voegen; als in *Half, hal-ve, manhaft, manhaft-e, wuft, wuft-e, zacht, zacht-e, slecht, slecht-e, licht, facilis, licht-e, wilt, wil-de, vreemt, vreem-de, gezwint, gezwin-de, bont, bont-e, gezont, gezon-de, zwart, zwart-e, hart, durus, har-de, vast, vast-e, gerust, gerust-e.*

Woorden van twee en meer lettergreepen, in IGH uitgaende, verwerpen in het vormen des Meervouwigen Getals de H, als niet meer noodigh om de uitspraek der G achter eene korte Klinkletter te sterken, en neemen enkelyk de E aen; als in, *Zaligh, zalig-e, weeligh, weelig-e, heiligh, heilig-e, molligh, mollig-e, keurigh, keurig-e, slaeperigh, slaeperig-e, kinderachtigh, kinderachtig-e.*

Woorden van twee en meer Lettergreepen, in EL, EN, en ER eindigende, neemen tot het maeken van het Meervouwige Getal de bloote Merkleter E aen; als in, *Edel, edel-e, kregel, kregel-e, enkel, enkel-e, vermetel, vermetel-e, schamel, schamel-e, verscheiden, verscheiden-e, effen, effen-e, eigen, ei-gen-e, open, open-e, schrander, schrander-e, teder, teder-e, zwanger, zwanger-e, mager, mager-e, wakker, wakker-e, dapper, dapper-e, bitter, bit-ter-e.*

Hier van worden uitgezondert de Byvoeglyke Naemwoorden, die, van stoffen afkomstigh, in EN uitgaen. Want deeze maeken, in plaetse van de Merkleter E tot zich te neemen, hun Meervouwigh Getal door het verwerpen der leste N; als blykt in, *Goude ringen,*

zilvere bekers, kopere kroonen, yzere plaeten, staele gespen, aerde vaten, steene potten, houte lepels, eike kasten, beuke nappen, greene planken, doorne stokken, berke roeden, wolle lakens, linne doeken.

Ondertusschen geschiedt op deeze wyze de vorming van het Meervouwige Getal in de Byvoeglyke Naemwoorden, zoo lang zy Byvoeglyke blyven, en als zulke met de Zelfstandige door hulp der beide Geslachtwoorden in de drie Geslachten geboogen worden.

Waer van wy deeze Voorbeelden geeven; en allereerst in het Manlyke Geslachte,

	In het Eenvouwige Getal;	In het Meervouwige Getal;
N.	Een Vroom of De Vroome Man,	De Vroome Mans of Mannen,
T.	Eens of Des Vroomen Mans,	Der Vroome Mannen,
G.	Eenen of Den Vroomen Man of Manne,	Den Vroomen Mannen,
A.	Eenen of Den Vroomen Man,	De Vroome Mans of Mannen,
R.	Vroome Man,	Vroome Mans of Mannen
N.	Van Eenen of Den Vroomen Man of Manne.	Van De Vroomen Mannen.

In het Vrouwelyke Geslachte is dit het Voorbeeld:

	In het Eenvouwige Getal;	In het Meervouwige Getal;
N.	Eene of De Groote Vrou,	De Groote Vrouwen,
T.	Eener of Der Groote Vrouwe,	Der Groote Vrouwen,
G.	Eene of De Groote Vrouwe,	De Groote Vrouwen,
A.	Eene of De Groote Vrou,	De Groote Vrouwen,
R.	Groote Vrou,	Groote Vrouwen,
N.	Van Eene of De Groote Vrouwe.	Van De Groote Vrouwen.

Van het Onzydige Geslachte is dit het Voorbeelt

	In het Eenvouwige Getal,
N.	Een Jong of Het Jonge Kint,
T.	Eens of Des Jongen Kints, of Van Een Jong of Het Jonge Kint,
G.	Een Jong of Het Jonge Kint, of Eenen of Den Jongen Kinde,
A.	Een Jong of Het Jonge Kint,
R.	Jong of Jonge Kint,
V.	Van Een Jong of Het Jonge Kint, of Van Eenen of Den Jongen Kinde.
	In het Meervouwige,
N.	De Jonge Kinders,

T.	Der Jonge Kinderen,
G.	Den Jongen Kinderen,
A.	De Jonge Kinders,
R.	Jonge Kinders,
V.	Van de Jonge Kinderen.

Maer wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden in de betekenis der Zelfstandige overgaen, en op zich zelfs en zonder byvoeginge van een Zelfstandigh Naemwoort worden gebruikt, worden zy als Zelfstandige geboogen, en neemen tot hunne Merkletter, gelyk die, in het Meervouwige Getal EN aen.

Waer van deeze volgende Voorbeelden zyn in het Manlyke Geslachte, in het Eenvouwige Getal;

N.	Een, De Overste,	Heilige,
T.	Eens, Des Oversten,	Heiligen,
G.	Eenen, Den Overste,	Heilige,
A.	Eenen, Den Overste,	Heilige,
R.	Overste,	Heilige,
N.	Van Eenen, Den Overste.	Heilige.

Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke.	Rechtsgeleerde.

In het Meervouwige;

N.	De Oversten,	Heiligen,
T.	Der Oversten,	Heiligen,
G.	Den Oversten,	Heiligen,
A.	De Oversten,	Heiligen,
R.	Oversten,	Heiligen,
N.	Van de Oversten.	Heiligen.

Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken.	Rechtsgeleerden.

Op deeze wyze wordt ook *Een* en *De Ander* geboogen, als het zonder Zelfstandigh Naemwoort of gelyk zulk een gebruikt wordt, of ook zulks, dat'er het Zelfstandige onder verstaen worde. Men zie deeze Voorbeelden

	In het Eeuvouwige Getal	In het Meervouwige Getal.
N.	Een Ander,	Veele Anderen,
T.	Een Anders,	Veeler Anderen,
G.	Een Ander,	Veelen Anderen,
A.	Een Ander,	Veele Anderen,
R.		
N.	Van Een Ander.	Van Veele Anderen.

In welk Voorbeeld het Geslachtwoord *Een* als onscheidbaar in het Eenvouwige Getal wordt aangemerkt.

N.	De Ander,	De Anderen,
T.	Der Anderen,	Der Anderen,
G.	Den Anderen,	Den Anderen,
A.	Den Anderen,	De Anderen,
R.		
N.	Van De Anderen.	Van de Anderen.

Dus buigt men ook *De Een* of *De Ander*.

N.	De Een of De Ander,
T.	Des Eenen of Des Anderen,
G.	Den Eenen of Den Anderen,
A.	Den Eenen of Den Anderen,
R.	
N.	Van Den Eenen of Den Anderen.

Het XIX. Kapittel.

Zommige deezer Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden, die met de Oirsprongkelyke of Stamwoorden hunnen Naemvallen en Buigingen onderworpen zyn, gelyk voorhene gezien is, zyn ook hunne *Afleidinge* onderhevigh, te weeten, de Afkomstige.

De Afleiding toont aen, hoe en op wat wyze de Afkomstige Naemwoorden van hunne Oirsprongkelyke of Stamwoorden uitspruiten, en rechtmatigh afgeleidt kunnen worden.

De Afleiding geschiedt door het hechten van zekere *Aenhangselen*, die ten meesten deele in zich zelven niet betekenen, aen het einde der Oirsprongkelyke Naemwoorden.

De Aenhangsels, die alle tweeëndertigh in het getal zyn, bestaen, alleen twee uitgezondert, uit eene enkele lettergreep, en luiden dus: ACHTIGH, AER, BAER, DE, DOM, EN, ER, ES, HAFT, HAFTIGH, HEIT, IER, IGH, IN, ING, ISCH, JE, KEN, LING, LOOS, LYK, NIS, SCH, SCHAP, SCHE, SEL, ST, T, TE, TJE, Y, ZAEM.

Wanneer een deezer Aenhangselen by een Naemwoord gevonden wordt, kan men onfaelbaer besluiten, dat dit een Afgeleidt Naemwoord zy, dat door het wechwerpen van zyn Aenhangsel tot zyne Oirsprongkelyke letteren of Stamnaemwoord weder gebraght kan worden; als in, *Vruchtbaer, ydelheit, duisternis, manschap, diepte, ruitery, eenzaem*; die na het verwerpen der Aenhangselen, *Baer, heit, nis, schap, te, y, zaem* blyven *Vrucht, ydel, duister, man, diep, ruiter, een*.

Zommige van deeze Afgeleide Naemwoorden zyn *Byvoeglyk*, zommige *Zelfstandigh*.

De Byvoeglyke gaen uit in de Aenhangselen *Achtigh, baer, en, haft, haftigh, igh, isch, loos, lyk, sch, zaem*; als *Steenachtigh, dienstbaer, koperen, manhaft, zeeghaftigh, veenigh, afgodisch, vredeloos, heerlyk, hemelsch, eerzaam*. In *Ling* gaen uit *Ouderling, zonderling*.

De Zelfstandige eindigen in de Aenhangselen *Aer, de, dom, er, es, heit, in, ing, je, ken, ling, nis, schap, sche, sel, st, t, te, tje, y*; als, *Zondaer,*

liefde, rykdom, roeper, voogdes, wysheit, poortier, vorstin, meening, popje, manneken, huurling, vuilnis, weetenschap, meestersche, doopsel, dienst, dragt, diepte, starretje, voogdy.

De Afgeleide Zelfstandige Naemwoorden zyn Vierderlei slag; als *Volknaemwoorden, Verkleennaemwoorden, Afgenoemde, en Werknaemwoorden.*

De Volknaemwoorden beduiden 1. een huisgezin, 2. een vaderlant, en 3. eenigh volck; als, *Madian-ner, Ismaëller, Nassauwer, Oranjer; Korinther, Rotterdammer, Enkhuizer, Londenaer; Batavier, Syrier, Hollander, Duitscher.*

De Verkleennaemwoorden verminderen de betekenis der Oirsprongkelyke Naemwoorden door aenneeming van *je* met of zonder eene voorgaende *t*, en van *ken* met of zonder voorgaende *s*; als in, *Knaepje, schaepje, straetje, steegje, hoekje, huisje, steentje, boomtje, beddetje, manneken, mondeken, hondaken, doeksken, boeksken, broeksken, jongskan, afgeleidt van Knaep, schaep, straet, steeg, hoek, huis, steen, boom, bed, man, mont, hont, doek, boek, broek, jong.*

Waer in aen te merken staet, dat in de Verklaeringe der Naemwoorden, die in het Meervouwige Getal achter eenen enkelen Klinker den Medeklinker, L, M, N, R verdubbelen, of in het Eenvouwige Getal achter de Klinkers twee Medeklinkers hebben, voor *tje* of *ken* noch eene *e* gebruikt wordt; als in *Balletje, lammetje, pennetje, starretje, handeken, beeldaken, paerdeken, maegdeken.* Dit volgt ook *hoedeken* afgeleidt van *hoet*; gelyk de voorgaende van *Bal, lam, pen, star, hant, beelt, paert, maegt.*

Afgenoemde Naemwoorden, die noch Volk- noch

Verkleennaemwoorden zyn, worden van de Oirsprongkelyke Naemwoorden afgeleidt door verandering van zommige letteren, of door aenneeming der Aenhangselen, en eindigen in *Aer, de, dom, es, heit, ier, in, ling, nis, sche, ster, te, y*; als *Zondaer, liefde, rykdom, prinses, waerheit, tuinier, vorstin, jongeling, vuilnis, dienersche, vryster, hoogte, voogdy*; alle afkomstigh van *Zonde, lief, ryk, prins, waer, tuin, vorst, jong, vuil, diener, vryer, hoog, voogt*.

De Werknaemwoorden spruiten uit Werkwoorden, en verschillen hier in van de voorgaende Afgeleidde, dat die tot hunnen oirsprong de Naemwoorden, deeze de Werkwoorden hebben; en deeze gaen uit in ER, ING, NIS, SEL, ST, en in zoo veele uitgangen, als de Wortelwoorden hebben, van welke door het voortzetten van de lettergreep GE, het Merkteken des Verleedenen Tyts in Werkwoordenen Deelwoorden ook eenige Werknaemwoorden gevormt worden; als in *Leezer, leezing, gelees*, van *lees, roeper, roeping, geroep*, van *roep, kennis, schennis*, van *ken, schen, schraepsel, voedsel*, van *schraep, voed, dienst, gunst*, van *dien, gun*.

Behalve deeze Afgeleide Naemwoorden, die door de Onscheidbaere Aenhangsels van de Naemwoordenen Werkwoorden gemaekt worden, zyn 'er noch andere, die van *Deelwoorden, Bywoorden* en *Voorwoorden* afspruiten, en daerom *Deelwoordige, Bywoordige* en *Voorwoordige* genoemd kunnen worden.

Deelwoordige Naemwoorden zyn, die, Deelwoorden in den aenvang, tot de betekenis van By-

voeglyke Naemwoorden overgaen; als *Geleert, gelieft, gepreezen*.

Bywoordige Naemwoorden zyn, die van de Bywoorden worden afgeleidt; als *Zeldzaam, huidigh, van zelden, huden, anders heden* uitgesproken.

Voorwoordige Naemwoorden zyn, die van de Voorwoorden hunnen oirsprong trekken; als *Voorigh, nederigh, overigh, onderling, zonderling, van voor, neder, over, onder, zonder*.

Het XX. Kapittel.

Alle deeze Naemwoorden, die tot noch toe in alle hunne toevallen, als *Enkel*, aangemerkt zyn, worden in onze taele tot haer grootste en kunstigste sieraat en tot betooning van haar krachtigste vermoogen, veelszins *Dubbel* gemaekt of *Samengezet* door de *Koppeling*.

De Koppeling der Naemwoorden geschiedt, wanneer twee, drie, of meer Woorden samengevoegt en als broederlyk vereenigt, door deeze verdubbeling eene gansch nieuwe betekenis in dit Samengezette woort ontfangen.

In de Koppeling worden samengevoegt, om een Naemwoort te maeken, I. Twee Zelfstandige Naemwoorden; als in *Gasthuis, Vischmarkt, Wynkan, Waterkruik, Bierglas*.

II. Drie Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Zeevischmarkt, Haegappelboom, Wyngaertman, Veltmaerschalk*.

III. Vier Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Erflantmaerschalk, Erfrykskamerheer, Erfstedehouderampt*.

IV. Een Zelfstandigh met een Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Kunstryk, Sneeuwit, Zeegroen, Reisvaerdigh, Eerwaerdigh, Roemruchtigh*; in welke Woorden het Byvoeglyke Naemwoort achter gestelt wordt, dat in de volgende voorgaet; als in, *Hoogmoet, gulzigaert, wysneus, grootvorst, langtong, krombeen*.

V. Twee Byvoeglyke Naemwoorden; als in, *Grootmaghtigh, kleenhartigh, boosaerdigh, zwaerlyvigh, hoogmoedigh, dunhaerigh*.

VI. Een of meer Zelfstandige met een of meer Byvoeglyke Naemwoorden; als in, *Halsstrafwaerdigh, Turfveenryk, Aertsboosaerdigh*.

VII. Een Voornaemwoort met een Zelfstandigh of Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Zelfmoort, zelfqueller, zelfstryt, zelfwilligh*.

VIII. Een Werkwoort met een Zelfstandigh Naemwoort; als in, *Werkwoort, zegsman, spreekwyze, draegbant, strykyzer, braspennig, teergelt, vaertuig, waschvrou*.

IX. Een Zelfstandigh Naemwoort met een Werknaemwoort; als in, *Noothelper, Raetgeever, Turfdraeger, Vischkooper*.

X. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Werknaemwoort; als in, *Grootspreeker, quaetdoener, reinmaeker, schoonmaekster*.

XI. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Deelwoort; als in, *Zoetvloeiend, grootmoogend, hoogheleert, wytberoemt*.

XII. Een Bywoort met een Zelfstandigh of Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Welvaert, welkomst, hedensdaegsch, hierlantsch*.

XIII. Een Scheidbaer Voorwoort met een Zelf-

standigh Naemwoort; als in, *Bynaem, aenschyn, opkamer, intrede, voorhuis, narede, metgezel, doorvaert, uithoek, omwegh, onderkleet, tuschenwydte, bovenzael, tegenspoet, buitenhof, binnenkeuken, overspel, achterdeur.*

Waer by men *afgodt* en *toekruit* en *wederwil* in diergelyke voegen kan, als van *af* en *toe* en *weder* oirsprongkelyk, die als Voorzetsels wel in Gekoppelde Naem- en Werkwoorden voorkoomen, maer by de Nederduitschen geenens Naemval, gelyk de andere, beheerschen.

XIV. Een Scheidbaer Voorwoort met een Byvoeglyk Naemwoort of Deelwoort; als in, *Byziende, aenstootelyk, oprecht, ingelandt, voorvluchtigh, nalaetigh, medegaende, doorluchtigh, uitmuntend, omzichtig, onderhaevigh, tusschentydigh, bovenmatigh, tegenstrydigh, buitenlantsch, binnendyksch, overgroot, achterdenkende*; hoewel zommige deezer Naemwoorden niet voeglyk gescheiden kunnen worden, en tot de Afgeleide schynen te behooren.

XV. Een Onscheidbaer Voorwoort met een Naemwoort; als in, *Bestant, Ervaren, Ondank, Vergangbaer, Wantrou, Antwoort.*

XVI. Etylyke Voorwoorden en Aenhangsels, een of meer, door elkander met een Naemwoort of Werkwoort; als in, *Onwilligheid, ongenaekbaer, onverantwoordelyk, onwederroeplykheit.*

Zommige van deeze Koppelwoorden, uit twee Zelfstandige Naemwoorden samengezet, ontfangen achter hun eerste lit veelszins eene S, als of zy van den Teeler of den tweeden Naemval zyn afgeleidt; als blykt in *Lantsman, lantsknecht, lantsheer, lantsvrouw, lantsoverheit, gerechtsdiener, gerechtshof, ryksdagh, ryksvorst, hongersnoot, dootsnoot, lyfsgevaer, krygsman,*

kalfsvel, schaepshoofd, scheepslaeding, lamsbout, verkenworst, ezelsvleesch, arbeidslieden, raetsheeren, raetsvrienden, raetsverwanten.

Het XXI. Kapittel.

DE Voornaemwoorden, tot welke wy nu overgaen, zyn Woorden, die, voor een Naemwoort gestelt, eenen persoon of zaek, die iet lydt of doet, aenwyzen; als, *Myn Vader, Uw Broeder, Zyn Wyf, Ik Burger, Gy Lantsknecht, Hy Boer, Die Mensch, Deeze Stat, Dit Huis, Dat Ding, &c.*

Of de Voornaemwoorden worden in de plaetse des Naemwoorts gestelt, en dan een ander daer onder verstaen; als in, *Dees heeft het gedaen*, naemelyk, *Man, knecht, mensch; Het myne heeft het getroffen*, naemelyk, *Roer, zwaert, geweer; De uwe wil het waegen*, naemelyk, *Zoon of Dochter; De zynen zyn geholpen*; naemelyk, *Kinderen of huisgenooten.*

Uit welke drie leste spreekwyzen aen te merken is, dat in zulke uitlaetingen der Naemwoorden ook de Geslachtwoorden voor de Voornaemwoorden gestelt worden.

De Voornaemwoorden zyn by de Nederduitschen deeze volgende, *Ik, gy, hy, zy, die, dees, de zelve, wie, welke, myn, uw* (tuus) *zyn, ons, uw* (vester) *hun, haer, zelf.*

De Voornaemwoorden worden ten aenzien van het *Geslachte* aangemerkt, als *Manlyk, Vroulyk* en *Onzydigh*; dat uit de veranderinge in het einde gezien kan worden; hoewel 'er eenige by alle Geslachten gebruikt worden, zonder eenige verandering toe

te laeten; als, *Ik, gy, tu, wy, gy, vos, zy*, mans en vrouwen.

In de Voornaemwoorden zyn drie *Persoonen* aen te merken; de *Eerste*, die 'er spreekt; als *Ik*, de *Tweede*, die aengesproken wordt; als, *Gy*; de *Derde*, van wien men spreekt; als, *Hy*.

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien van den *Aert* ten deele Oirsprongkelyk; als, *Ik, gy, hy, die, dees, wie, welke, zelf*; en ten deele Afgeleidt; als, *Myn, uw, zyn*,

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien der *Hoedanigheit* vyfderlei; als, *Aenwyzende, Bezittende, Betreklyke, Wederkeerende* en *Vraegende*.

De Aenwyzende zyn *Ik, Gy, Hy, Die, ille, Dees, hic*.

De Bezittende zyn *Myn, Uw* (tuus) wanneer van eenen persoon gesproken wordt, *Ons, Uw*, waer door men *vester* van veelen personen vertaelt, *Zyn*, dat eenen van het Manlyke en Onzydige Geslachte toebehoort, *Haer*, dat iemand uit het Vrouwelyke eigen is; *Hun*, dat van veele Manlyke en Onzydige Geslachtnaemen gebruikt wordt, *Haer*, waer door iet aen veele van het Vrouwelyke wordt geëigent.

De Betreklyke hebben hun opzicht op iemand of iet, waer van voorhene gesproken is; en zyn *Die, Dat, Wie*, qui, quae, quod; als in deeze redenen, *Hy slaept nu, die altyt waekte; het zwaert, dat ik ontkoomen ben; de vyant, wiens maght te vreezen is; de vrou, wiens man gestorven is*.

De Wederkeerende, op meer dan eenen persoon passende, zyn deeze, *Zyn, Hun, Haer*; als uit dee-

ze redenen blykt, *David worp uit zynen slinger den steen Goliath in zyn voorhoofd; de Nederlanders ontnaemen in hunne zege den vyanden eene meenigte hunner vaendelen en standaerden; Penelope, zoo naerstigh op haer weefgetou, dient de vrouwen van onze eeuwe tot haer voorbeelt.*

De Vraegende, waer door men iet vraegt of onderzoekt, zyn *Wie, Wat.*

De Voornaemwoorden worden ook geboogen door de Naemvallen in beide Getallen; maer wyken vry wat van de gemeene Buiging af; als in de volgende Voorbeelden te zien is,

	In het	Eenvouwige Getal,	In het	Meervouwige Getal.
N.	Ik,	Gy,	Wy,	Gy,
T.	Myns,	Uws,	Onzer,	Uwer,
G.	My,	U,	Ons,	U,
A.	My,	U,	Ons,	U,
R.		Gy,		Gy,
N.	Van My.	Van U.	Van Ons.	Van U.

Het Voornaemwoord *Hy*, voor den man zelve gebruikt, dat in het Vrouwelyke Geslachte *Zy* in het Onzydige *Het* heeft, wordt dus geboogen in het Eenvouwige Getal, van alle Geslachten,

N.	Hy,	Zy,	Het,
T.	Zyns,	Haers,	Zyns,
G.	Zich,	Zich,	Zich,
A.	Zich,	Zich,	Zich,
R.			
N.	Van Zich.	Van Zich.	Zich.

In het Meervouwige,

N.	Zy,	Zy,	Zy,
T.	Hunner,	Haerer,	Hunner,
G.	Zich,	Zich,	Zich,
A.	Zich,	Zich,	Zich,
R.			
N.	Van Zich.	Van Zich.	Van Zich.

Het Voornaemwoort *Hy, Is of Ille* by de Latynen, voor eenen anderen gebruikt, dat ook in het Vrouwelyke Geslachte *Zy* heeft, en in het Onzydige *Het*, wordt in alle Geslachten dus geboogen in het Eenvouwige Getal;

N.	Hy,	Zy,	Het,
T.	Van Hem,	Van Haer,	Van Het,
G.	Hem,	Haer,	Het,
A.	Hem,	Haer of Ze,	Het,
R.			
N.	Van Hem.	Van Haer.	Van Het.

In het Meervouwige,

N.	Zy,	Zy,	Zy,
T.	Hunner,	Haerer,	Hunner,
G.	Hun,	Haer,	Hun,
A.	Hen of Ze,	Haer of Ze,	Hen of Ze,
R.			
N.	Van Hun-	Van Haer.	Van Hun.

Het Voornaemwoord *Die*, het zy Aenwyzend, *Iste*, het zy Betreklyk, *Qui*, dat in het Vrouwelyke Geslachte ook *Die*, in het Onzydige *Dat* heeft, wordt door alle Geslachten dus geboogen in het Eenvouwige Getal,

N.	Die,	Die,	Dat,
T.	Diens,	Dier,	Van Dat,
G.	Dien,	Die,	Dat,
A.	Dien,	Die,	Dat,
R.			
N.	Van Dien.	Van Die.	Van Dat.

In het Meervouwige Getal,

N.	Die,	Die,	Die,
T.	Dier,	Dier,	Dier,
G.	Dier,	Die,	Dien,
A.	Die,	Die,	Die,
R.			
N.	Van Die.	Van Die.	Van Die.

Op dezelve wyze wordt het Voornaemwoord *Dees*, *Deeze*, *Dit*, geboogen in het Eenvouwige Getal,

N.	Dees,	Deeze,	Dit,
T.	Van Deezen,	Deezer,	Van Dit,
G.	Deezen,	Deeze,	Dit,
A.	Deezen,	Deeze,	Dit,
R.			
N.	Van Deezen.	Van Deeze.	Van Dit.

In het Meervouwige Getal,

N.	Deeze,	Deeze,	Deeze,
T.	Deezer,	Deezer,	Deezer,
G.	Deezen,	Deeze,	Deezen,
A.	Deeze,	Deeze,	Deeze,
R.			
N.	Van Deeze.	Van Deeze.	Van Deeze.

Het Voornaemwoord *De zelve*, *De zelve*, *Hetzelve* (Idem, Eadem, Idem) wordt in alle Geslachten door alle Naemvallen op de volgende wyze geboogen in het Eenvouwige Getal;

N.	De zelve,	De zelve,	Het zelve,
T.	Des zelven,	Der zelve,	Van Het zelve,
G.	Den zelven,	De zelve,	Het zelve,
A.	Den zelven,	De zelve,	Het zelve,
R.			
N.	Van Den zelven.	Van De zelve.	Van Het zelve.

In het Meervouwige Getal,

N.	De zelve,	De zelve,	De zelve,
T.	Der zelve,	Der zelve,	Der zelve,
G.	Den zelven,	De zelve,	Den zelven,
A.	Den zelve,	De zelve,	De zelve,
R.			
N.	Van De zelve.	Van De zelve.	Van De zelve.

Het Vraegende Voornaemwoort *Wie, Wie, Wat*, Quis, Quae, Quid, wordt dus in de drie Geslachten geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N.	Wie,	Wie,	Wat,
T.	Wiens,	Wiens,	Van Wat,
G.	Wien,	Wie,	Wat,
A.	Wien,	Wie,	Wat,
R.			
N.	Van Wien.	Van Wie.	Van Wat.

In het Meervouwige Getal,

N.	Wie,	Wie,	Wie,
T.	Wier,	Wier,	Wier,
G.	Wien,	Wie,	Wien,
A.	Wie,	Wie,	Wie,
R.			
N.	Van Wie.	Van Wie.	Van Wie.

Dit is ondertusschen hier aen te merken, dat *Wie* en *Wat* dus geboogen worden, wanneer zy op zich zelfs, en zonder volgende Naemwoorden van *Man, Vrou, Dier* gevonden worden; dewyl zy in de samenvoeginge met deeze Naemwoorden in alle Geslachten het Onzydige *Wat* in de plaetse van *Wie* voor zich aenneemen; waer door men vraegt in beide Getallen, *Wat Man, Wat Vrou, Wat Dier, Wat Mans, Wat Vrouwen, Wat Dieren? Wat Mans Naam? Wat*

Vrouwen bedryf? Wat Kints vader? Wat Man, Vrouwe, Kint is dit gebeurt? Wat Man, Vrou, Kint hebt gy gezien? Van Wat Man, Vrouwe, Kint spreekt gy? en zoo voort: daer dan het Onzydige *Wat*, als onscheidbaer, by alle Naemvallen voorkomt.

Het Voornaemwoort *Welke, Welke, Welk*, het zy Vraegende, het zy Betreklyke, *Qui, Quae, Quod* by de Latynen, wordt dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N.	Welke,	Welke,	Welk,
T.	Welken,	Welker,	Van Welk,
G.	Welken,	Welke,	Welk,
A.	Welken,	Welke,	Welk,
R.			
N.	Van Welken.	Van Welke.	Van Welk.

In het Meervouwige Getal,

N.	Welke,	Welke,	Welke,
T.	Welker,	Welker,	Welker,
G.	Welken,	Welke,	Welken,
A.	Welke,	Welke,	Welke,
R.			
N.	Van Welke.	Van Welke.	Van Welke.

De Bezittende Voornaemwoorden *Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer* worden door alle Geslachten op eenerlei wyze geboogen; als in de volgende Voorbeelden blykt; en allereerst in het Manlyke Geslachte.

In het Eenvouwige Getal,

N.	Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
T.	Myns,	Zyns,	Uws,	Huns,	Haers,
G.	Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A.	Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
R.	Myn,				
N.	Van Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren.

In het Meervouwige Getal,

N.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T.	Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G.	Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R.	Myne,				
N.	Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Vroulyke Geslachte in het Eenvouwige Getal,

N.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T.	Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
A.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R.	Myne,				
N.	Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Meervouwige Getal,

N.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T.	Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
A.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R.	Myne,				
N.	Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Onzydige Geslachte in het Eenvouwige Getal,

N.	Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
T.	Myns,	Zyns,	Uws,	Huns,	Haers,
G.	Myn, Mynen,	Zyn, Zynen,	Uw, Uwen,	Hun, Hunnen,	Haer, of Haeren,
A.	Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
R.	Myn,				
N.	Van Myn, Mynen,	Zyn, Zynen,	Uw, Uwen,	Hun, Hunnen,	Haer, of Haeren.

In het Meervouwige Getal,

N.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T.	Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G.	Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,
A.	Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R.	Myne,				
N.	Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

Het Voornaemwoort *Onze* en *Ons* wordt in alle drie Geslachten dus geboogen; In het Eenvouwige Getal,

N.	Onze,	Onze,	Ons,
T.	Van Onzen of Onzes,	Onzer,	Van Ons of Onzes,
G.	Onzen,	Onze,	Ons of Onzen,
A.	Onzen,	Onze,	Ons,
R.	Onze,	Onze,	Ons,
N.	Van Onzen,	Van Onze,	Van Ons of Onzen.

In het Meervouwige Getal,

N.	Onze,	Onze,	Onze,
T.	Onzer,	Onzer,	Onzer,
G.	Onzen,	Onze,	Onzen,
A.	Onze,	Onze,	Onze,
R.	Onze,	Onze,	Onze,
N.	Van Onze.	Van Onze.	Van Onze.

Waer in aen te merken is, dat de Teeler van het Meervouwige Getal in deeze Voornaemwoorden in eene *ER* eindigt, daer de Byvoeglyke Naemwoorden, voor Zelfstandige gevoegt, in eene *E*, en anders, daer zy als Zelfstandige gebruikt worden, in eene *EN* uitgaen. En deeze uitgang in *ER* geschiedt, zoo het schynt, omdat de Voornaemwoorden in dit Geval het Geslachtwoort *Der*, het merkteeken des

Teelers in het Meervouwige Getal, vervangen of evenaeren.

Deeze Voornaemwoorden worden in het aenneemen van de R in den Meervouwigen Teeler gevolgt van andere Byvoeglyke Naemwoorden, maer die naer den aert der Voornaemwoorden zweemen; als *Zoodaenige, zulke, zommige, eenige, etlyke, geene, andere, beide, veele, alle*; die alle zoo wel, als de Voornaemwoorden, het Geslachtwoort *Der* in den Teeler van het Meervouwige Getal gewoon zyn voor zich te verwerpen of te wraeken; als uit het voorbeeld van *Etlyke*, dat alleen Meervouwich in getal is, blykt,

N	Etlyke Mans, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinders,
T.	Etlyker Mannen, Etlyker Vrouwen, Etlyker Kinderen,
G.	Etlyken Mannen, Etlyke Vrouwen, Etlyken Kinderen,
A.	Etlyke Mans, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinders,
R.	
N.	Van Etlyke Mannen, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinderen.

Maer wanneer de Voornaemwoorden, *Myne, Uwe, Zyne, Onze, Hunne, Haere*, en de Byvoeglyke Naemwoorden *Zoodaenige, Zulke, Andere*, als Zelfstandige Naemwoorden by uitlaeting gebruikt worden, en daerom voor den Neemer van het Meervouwige Getal het Geslachtwoort *De* plaetsen, nee-

men zy, die in den Noemer achter de uitgaende E de N ontvangen hebben, in den Teeler ook *Der* aen; als in deeze Voorbeelden te zien is;

N.	De Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
T.	Der Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
G.	Dne Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
A.	De Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen;
R.				
N.	Van De Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen.

De Voornaemwoorden, *Ik, Gy, Hy Zelf*, (Egomet, Tumet, Ipsemet,) worden in het Manlyke Geslachte dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N.	Ik, Gy, Hy Zelf,
T.	Myns, Uws, Zyns Zelfs,
G.	My, U, Zich Zelfen,
A.	My, U, Zich Zelfen,
R.	
N.	Van My, U, Zich Zelfen.

In het Meervouwige Getal,

N.	Wy, Gy, Zy Zelfs,
T.	Onzer, Uwer, Hunner Zelfen,
G.	Ons, U, Zich Zelfen,
A.	Ons, U, Zich Zelfs,
R.	
N.	Van Ons, U, Zich Zelfen.

In het Vroulyke Geslachte,

N. Ik, Gy, Zy Zelf,
 T. Myns, Uws, Haer Zelfs,
 G. My, U, Zich Zelve,
 A. My, U, Zich Zelve,
 R.
 N. Van My, U, Zich Zelve.

N. Wy, Gy, Zy Zelf,
 T. Onzer, Uwer, Haerer Zelve,
 G. Ons, U, Zich Zelve,
 A. Ons, U, Zich Zelfs,
 R.
 N. Van Ons, U, Zich Zelve.

En in het Onzydige,

N. Het Kint Zelf,
 T. Des Kints Zelfs,
 G. Het Kint Zelf of den Kinde Zelven,
 A. Het Kint Zelf,
 R.
 N. Van Het Kint Zelf of Den Kinde Zelven.

N. De Kinders Zelfs,
 T. Der Kinderen Zelven,
 G. Den Kinderen Zelven,
 A. De Kinders Zelfs,
 R.
 N. Van de Kinderen Zelven.

Het XXII. Kapittel.

DE *Werkwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn zulke *Veranderlyke* woorden, die eenigh werk van *Doen*, *Lyden* of *Weezen* beteekenen met de omstandigheden van den *Tegenwoordigen*, den *Voorgaenden* en den *Toekomstenden Tyt*; als *Ik Hoore*, *Ik Worde Gehoort*, *Ik Ben*, *Ik Hoorde*, *Ik Werd Gehoort*, *Ik Was*, *Ik Zal Hooren*, *Ik Zal Gehoort Worden*, *Ik Zal Zyn*.

De *Werkwoorden* worden in *Persoonlyke* en *Onpersoonlyke* gemeenlyk onderscheiden.

Een *Persoonlyk Werkwoord* is, waer voor altyt de *Voornaemwoorden* *Ik*, *Gy*, *Hy*, of *Zy* of *Het* in het *Eenvouwige*, en *Wy*, *Gy*, *Zy* in het *Meervouwige* Getal gevoegt worden; als, *Ik Hoore*, *Gy Hoort*, *Hy Hoort*, *Zy Hoort*, *Het Hoort*, *Wy Hooren*, *Gy Hoort*, *Zy Hooren*.

Een *Onpersoonlyk Werkwoord* is, dat niet als in den *derden Persoone* gevonden, en door voorzetting der *woordekens* *Men* en *Het* of *'t* gekent wordt; als, *Men Zegt*, *Het Schynt*, *'t Vriest*. Maer hier van zal namaels gesproken worden.

Alle de *Werkwoorden*, als met hunne *Getallen* en *Persoonen* *Veranderlyk*, worden naer hunne *Wyzen* en *Tyden* in hunne *Tytvoegingen* verandert.

De *Wyzen* zyn in ieder *Werkwoord* vierderlei; als de *Gebiedende*, de *Aentoonende*, de *Aenvoegende*, en de *Eindigende Wyze*; van welke de drie eerste *Bepaelt* genoemd worden, als het *Getal* en den *Persoon* bepaelende, en de leste *Onbepaelt*, om dat van haer geen *Getal* noch *Persoon* bepaelt wordt.

De Gebiedende Wyze is, waer door men iet gebiedt of bidt; als, *Loop, Ga, Geef, Hoor, Leer.*

De Aentoonende Wyze is, waer door men iet rechtsdraets of eenvoudigh naer de verscheidenheit der Tyden aentoot of verklaert; als, *Ik Roepe, Ik Hoorde, Ik Hebbe Geantwoordt, Ik Hadde Gesproken, Ik Zal Koomen.*

De Aenvoegende Wyze, die ook de *Toelaetende* genoemd kan worden, wordt gebruikt in iet op zekere voorwaerden of tot zekere einden te stellen, en moet zich eenigszins naer de By- en Voegwoorden *Zoo, Als, Dat, Opdat* en diergelyke voegen en rechten; als in, *Zoo Ik Koome, Dat Zy Hoorden, Opdat Hy Gestraft Wierd;* en Toelaetender Wyze, met *Dat* of *Laet*; als in, *Dat Zy Roepen, Laet Hy Zoeken, Laeten Zy Schreeuwen.*

De Eindigende Wyze is, waer door een Werkwoordgeslooten wordt, die noch Persoon noch Getal noch Wyze noch Tyt zekerlyk bepaelt; die daerom ook de *Onbepaelde heet*; als in *Hooren, Geeven, Neemen, Draegen.*

De Tyden zyn in ieder Werkwoord vyfderlei; als de *Tegenwoordige, de Onvolmaekte Verleeden, de Volmaekte Ganschverleeden, de Meerdanvolmaekte Voorverleeden, de Toekomstige Tyt.*

De Tegenwoordige Tyt betekent, dat eene zaekin het zelve oogenblik, waer in men spreekt, geschiede; als, *Ik Minne, Hoore, Leeze; Ik Worde Gemint, Gehoort, Gelezen.*

De Onvolmaekte Verleeden Tyt zegt, dat eene zaak wel begonnen, maer niet volbragt is; als, *Ik Minde, Hoorde, Las; Ik Werd Gemint, Gehoort, Gelezen.*

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt drukt uit,

dat eene zaak volbraght is; als, *Ik Hebbe Gemint, Gehoort, Geleezen; Ik Ben Gemint, Gehoort, Geleezen.*

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt betekent, dat eene zaak volbraght is, eer eene anderegedaen is; als, *Ik Hadde Gemint, Gehoort, Geleezen; Ik Was Gemint, Gehoort, Geleezen.*

De Toekoomende Tyt zegt, dat eene zaak zal geschieden; als, *Ik Zal Minnen, Hooren, Leezen, Ik Zal Gemint, Gehoort, Geleezen Worden.*

Deeze vyf Tyden worden in alle de Wyzen der Werkwoorden, uitgezondert de *Gebiedende* en *Eindigende*, gevonden.

Doch de *Aenvoegende Wyze* heeft 'er zeven, door twee *Volmaekte* en twee *Meerdanvolmaekte Tyden* die ook gevonden worden in de *Aentoonende Wyze* der *Lydende Werkwoorden*; wanneer het Helpwoord by het Hooftwoord verdubbelender wyze gebruikt wordt; als *Ik Ben Gehoort Geworden* of *Geweest, Ik Was Gehoort Geworden* of *Geweest*; hoewel het beter en aengenaemer is, gelyk ook in de dagelyksche samenspraeke geschiedt, dat men zonder het verdubbelen zegge, *Ik Ben Gehoort, Ik Was Gehoort.*

De *Tytvoegingen* zyn veranderingen en buigingen der Werkwoorden naer de verscheidenheit van Wyzen, Tyden en Persoonen.

Deeze Tytvoegingen zyn by ons Nederduitschen maer twee; de *Gelykvloeiende* of *Geregelde*, en *Ongelykvloeiende* of *Ongeregelde*.

De Gelykvloeiende of Geregelde Tytvoeging is, waer in de Werkwoorden hunne Wortel- of Stam-letters door alle de Afgeleidde Tyden behouden; als

Min, Hoor, Ik Minne, Hoore, Ik Minde, Hoorde, Ik Hebbe Gemint, Gehoort, Ik Zal Minnen, Hooren.

De Ongelykvloeiende of Ongeregelde Tytvoeging is, waer in de Werkwoorden hunne Wortel- of Stamletters in de Afgeleide Tyden eens of meerveranderen.

En dit geschiedt op verscheide wyzen; eerst naemelyk door verandering der Stamklinkeren in den Verleedenen Onvolmaekten of Tweeden Tyt; als in *Lees, Ik Leeze, Ik Las; Loop, Ik Loope, Ik Liep; Val, Ik Valle, Ik Viel.*

Naderhant geschiedt dit door verandering der Stamklinkeren in den Tweeden en Derden Tyt op eenerlei wyze; als in *Prys, Ik Pryze, Ik Prees, Ik Hebbe Gepreezen; Giet, Ik Giete, Ik Goot, Ik Hebbe Gegooten; Zwem, Ik Zwemme, Ik Zwom, Ik Hebbe Gezwommen, Zing, Ik Zinge, Ik Zong, Ik Hebbe Gezongen.*

Ten derden geschiedt de verandering, wanneer de Stamklinker in de drie eerste Tyden verscheiden zyn; als in *Breek, Ik Breeke, Ik Brak, Ik Hebbe Gebrooken; Bid, Ik Bidde, Ik Bad, Ik Hebbe Gebeeden, Scheer, Ik Scheere, Ik Schoer, Ik Hebbe Geschooren.*

Eindelyk geschiedt dit, wanneer het Werkwoord in den Tweeden Tyt ongeregelde uitgangen heeft, eene of meer, door verandering zoo der Medeklinkeren, als Klinkeren in het Wortelwoord; als in *Zoek, Ik Zoeke, Ik Zocht, Ik Moet* (dat met andere Werkwoorden geen Stamwoord heeft, dan in de Aentoonende Wyze) *Ik Most, Ik Magh, Ik Moght,*

Ik Kan, Ik Kon of Kost, Begin, Ik Beginne, Ik Begon of Begost, Werd, Ik Worde, Ik Word, Schuil, Ik Schuile, Ik Schulde of School, Vry, Ik Vrye, Ik Vryde of Vree; gelyk de inwooners van het Sticht veelszins gewoon zyn te spreken.

In de Werkwoorden zyn Drie *Persoonen* aen te merken; die naer het Tweërlei Getal geschikt worden; en deeze zyn *Ik, Gy, Hy, Het, Wy, Gy, Zy*.

De Eerste Persoon, die van zich zelve spreekt, is in het Eenvouwige Getal, *Ik Hoore*, in het Meervouwige, *Wy Hooren*.

De Tweede Persoon is, tot wien in het Eenvouwige of Meervouwige Getal gesproken wordt, en dus wordt uitgedrukt door *Gy Hoort, Gy Leest*.

De Derde Persoon, van wien, als van eenen afwezenden door *Hy* of *Zy* of *Het*, naer onderscheit der sexe, in het Eenvouwige, en ook door *Zy* in het Meervouwige Getal gesproken wordt, is *Hy* of *Zy* of *Het Hoort, Zy Hooren*.

Hier uit blykt ook, dat de Werkwoorden twee *Getallen* hebben; het Eenvouwige, dat van eenen Persoone door *Ik, Gy, Hy* of *Zy* of *Het* spreekt; het Meervouwige dat van meer Persoonen door *Wy, Gy, Zy* gewaegt.

Het XXIII. Kapittel.

DE Werkwoorden kunnen in hunne Tytvoegingen niet geboogen noch verandert worden ten aenzien der Wyzen en Tyden en Persoonen, dan door hulp van eenige andere Werkwoorden, die om deeze oirzaak *Helpwoorden* genoemd worden, en by

de Nederlanders, gelyk by meer Europische volken, in het gebruik zyn.

Deeze Helpwoorden zyn *Hebben*, *Zullen*, *Worden* en *Zyn*; welker leste twee Wezentlyk of Zelfstandigh zyn.

Het Helpwoord *Hebben* maekt by de Nederduitschen alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Bedryvende Werkwoorden.

Door het Helpwoord *Zyn* worden alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen van het Lydende Werkwoord gemaekt.

De Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Onzydige Werkwoorden, worden ten aenzien van zommige door *Hebben*, en ten aenzien van andere door *Zyn* gemaekt; zoo dat de Onzydige Werkwoorden in hunne Tytvoegingen of met de Bedryvende of met de Lydende overeenkoomen.

Het Helpwoord *Zullen*, zonder welk de andere Helpwoorden niet kunnen opgemaekt worden, maekt in alle Wyzen der Bedryvende, Lydende, en Onzydige Werkwoorden alle Toekoomende Tyden, en den tweeden Verleedenen en Voorverleedenen Tyt der Aenvoegende Wyze.

Door het Helpwoord *Worden* worden alle Lydende Werkwoorden gemaekt.

Derhalven moet de Tytvoeging deezer Helpwoorden eerst aangewezen worden in alle haere onderscheide Wyzen en Tyden, hoewel hier in verscheide veranderingen en gebreklykheden onderworpen.

Het Helpwoord *Zyn* (waer mede wy eerst beginnen zullen) wordt dus in de Tytvoeginge geboogen.

	De Gebiedende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
Eenv. . . .	Wees.
Meerv. . . .	Zyt of Weest.
	De Aentoonende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
Eenv.	Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is.
Meerv.	Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn.
	Onvolmaekte Verleeden Tyt.
Eenv.	Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was.
Meer.	Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.
	Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
Eenv.	Ik Ben Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy, Zy, Het Is Geweest.
Meer.	Wy Zyn Geweest, Gy Zyt Geweest, Zy Zyn Geweest.
	Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
Eenv.	Ik Was Geweest, Gy Waert Geweest, Hy, Zy, Het Was Geweest.
Meerv.	Wy Waeren Geweest, Gy Waert Geweest, Zy Waeren Geweest.

Eenv.		Toekomstige Tyt. Ik Zal Zyn, Gy Zult Zyn, Hy, Zy, Het Zal Zyn.
Meerv.		Wy Zullen Zyn, Gy Zult Zyn, Zy Zullen Zyn.
Eenv.		De Aenvoegende Wyze. Tegenwoordige Tyt. Ik Zy, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Zy.
Meerv.	Dat	Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn.
Eenv.		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt. Ik Waere, Gy Waert, Hy, Zy, Het Waere.
Meerv.	Dat	Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.
Eenv.		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt. Ik Zoude Zyn, Gy Zoudt Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Zyn.
Meerv.	Als	Wy Zouden Zyn, Gy Zoudt Zyn, Zy Zouden Zyn.

Eenv.		Volmaekte Ganschverleeden Tyt. Ik Zy Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy, Zy, Het Zy Geweest.
	Dat	
Meerv.		Wy Zyn Geweest, Gy Zyt Geweest, Zy Zyn Geweest.
		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
Eenv.		Ik Waere Geweest, Gy Waert Geweest, Hy, Zy, Het Waere Geweest.
	Dat	
Meerv.		Wy Waeren Geweest, Gy Waert Geweest, Zy Waeren Geweest.
		2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
Eenv.		Ik Zoude Geweest Zyn, Gy Zoudt Geweest Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Geweest Zyn.
	Als	
Meerv.		Wy Zouden Geweest Zyn, Gy Zoudt Geweest Zyn, Zy Zouden Geweest Zyn.

Eenv.	Toekomstige Tyt.
	Ik Zal Zyn of Geweest Zyn, Gy Zult Zyn of Geweest Zyn, Hy, Zy, Het Zal Zyn of Geweest Zyn.
	Als
Meerv.	Wy Zullen Zyn of Geweest Zyn, Gy Zult Zyn of Geweest Zyn, Zy Zullen Zyn of Geweest Zyn.
	De Eindigende Wyze. Tegenwoordige Tyt. Zyn.
	Volmaekte Ganschverleeden Tyt. Geweest Zyn.
	Toekomstige Tyt. Zullen Zyn.
	De Deelwoorden zyn drie, Het Tegenwoordige, Zynde of Weezende.

Het Verleedene,
Geweest.

Het Toekomstige.
Zullende Zyn of Weezen.

Het Helpwoord *Worden* wordt in de Tytvoeginge dus geboogen.

	De Gebiedende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E. . . .	Word.
M. . . .	Wordt.
	De Aentoonende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E.	Ik Worde, Gy Wordt, Hy, Zy, Het Wordt.
M.	Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden.
	Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.	Ik Werde, Gy Werdt, Hy, Zy, Het Werd.
M.	Wy Werden, Gy Werdt, Zy Werden.

		Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.		Ik Ben Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy, Zy, Het Is Geworden.
M.		Wy Zyn Geworden, Gy Zyt Geworden, Zy Zyn Geworden.
		Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
E.		Ik Was Geworden, Gy Waert Geworden, Hy, Zy, Het Was geworden.
M.		Wy Waeren Geworden, Gy Waert Geworden, Zy Waeren Geworden.
		Toekoomende Tyt.
E.		Ik Zal Worden, Gy Zult Worden, Hy, Zy, Het Zal Worden.
M.		Wy Zullen Worden, Gy Zult Worden, Zy Zullen Worden.
		De Aenvoegende Wyze. Tegenwoordige Tyt.
E.		Ik Worde, Gy Wordt, Hy, Zy, Het Worde.
	Dat	
M.		Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden.

E.		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt. Ik Wierde, Gy Wierdt, Hy, Zy, Het Wierde.
M.	Dat	Wy Wierden, Gy Wierdt, Zy Wierden.
E.		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt. Ik Zoude Worden, Gy Zoudt Worden, Hy, Zy, Het Zoude Worden.
M.	Als	Wy Zouden Worden, Gy Zoudt Worden, Zy Zouden Worden.
E.		Volmaekte Ganschverleeden Tyt. Ik Zy Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy, Zy, Het Zy Geworden.
M.	Dat	Wy Zyn Geworden, Gy Zyt Geworden, Zy Zyn Geworden.
E.		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Waere Geworden, Gy Waert Geworden, Hy, Zy, Het Waere Geworden.
M.	Dat	Wy Waeren Geworden, Gy Waert Geworden, Zy Waeren Geworden.

E.	Als	<p>2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.</p> <p>Ik Zoude Geworden Zyn, Gy Zoudt Geworden Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Geworden Zyn.</p>
M.		<p>Wy Zouden Geworden Zyn, Gy Zoudt Geworden Zyn, Zy Zouden Geworden Zyn.</p>
E.	Als	<p>Toekomstige Tyt.</p> <p>Ik Zal Geworden Zyn, Gy Zult Geworden Zyn, Hy, Zy, Het Zal Geworden Zyn.</p>
M.		<p>Wy Zullen Geworden Zyn, Gy Zult Geworden Zyn, Zy Zullen Geworden Zyn.</p>
		<p>Eindigende Wyze. Tegenwoordige Tyt. Worden.</p>
		<p>Volmaekte Ganschverleeden Tyt. Geworden Zyn.</p>
		<p>Toekomstige Tyt. Zullen Worden.</p>

De Deelwoorden zyn drie,
 Het Tegenwoordige,
 Wordende.

Het Verleedene,
 Geworden.

Het Toekomstige.
 Zullende Worden.

Het Helpwoord *Hebben* wordt in zyne Tytvoeginge dus geboogen.

	De Gebiedende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E.	Heb.
M.	Hebt.

	De Aentoonende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E.	Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft.
M.	Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had.
 M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy, Zy, Het Heeft Gehadt.
 M. Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy Hebben Gehadt.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy, Zy, Het Had Gehadt.
 M. Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy Hadden Gehadt.

Toekoomende Tyt.

- E. Ik Zal Hebben, Gy Zult Hebben, Hy, Zy, Het Zal Hebben.
 M. Wy Zullen Hebben, Gy Zult Hebben, Zy Zullen Hebben.

		De Aenvoegende Wyze. Tegenwoordige Tyt.
E.		Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe.
	Dat	
M.		Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben.
		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde.
	Dat	
M.		Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden.
		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Zoude Hebben, Gy Zoudt Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Hebben.
	Als	
M.		Wy Zouden Hebben, Gy Zoudt Hebben, Zy Zouden Hebben.
		Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.		Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy, Zy, Het Hebbe Gehadt.
	Dat	
M.		Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy Hebben Gehadt.

E.		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy, Zy, Het Hadde Gehadt.
	Dat	
M.		Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy Hadden Gehadt.
E.		2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Zoude Gehadt Hebben, Gy Zoudt Gehadt Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gehadt Hebben.
	Als	
M.		Wy Zouden Gehadt Hebben, Gy Zoudt Gehadt Hebben, Zy Zouden Gehadt Hebben.
E.		Toekomstige Tyt. Ik Zal Gehadt Hebben, Gy Zult Gehadt Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gehadt Hebben.
	Als	
M.		Wy Zullen Gehadt Hebben, Gy Zult Gehadt Hebben, Zy Zullen Gehadt Hebben.
		Eindigende Wyze. Tegenwoordige Tyt. Hebben.

Volmaekte
Ganschverleeden Tyt.
Gehadt Hebben.

Toekoomende Tyt.
Zullen Hebben.

De Deelwoorden zyn drie,
Het Tegenwoordige,
Hebbende.

Het Verleedene,
Hebbende Gehadt.

Het Toekoomende.
Zullende Hebben.

Het Helpwoord *Zullen*, dat, hoewel in veele Wyzen en Tyden gebreklyk, evenwel tot alle, en ook tot de Tytvoegingen der voorgaende Helpwoorden noodigh vereischt wordt, wordt in zyne overgebleeve Wyzen en Tyden dus geboogen.

	De Aentoonende Wyze.
E.	Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal.
M.	Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen.

E. De Aenvoegende Wyze.
Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude.

M. Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden.

Eindigende Wyze.
Zullen.

Het Deelwoord is
Zullende;

dat, by het Hoofwoord in de Eindigende wyze gevoegt, de Deelwoorden van den Toekoomenden Tyt maekt; als, *Zullende Hooren*.

Behalve deeze Helpwoorden zyn 'er noch eenige andere, die, in zich zelve ten deele Onzydigh, ten deele als Onzydigh gehouden, en in hunne Tytvoegingen gebreklyk, veelszins by de Werkwoorden gebruikt worden, als *Kunnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen*.

Waerom wy ook hunne Tytvoegingen, doch allereerst in de Aentoonende Wyze (dewyl zommige geene Gebiedende Wyze hebben) hier zullen stellen; zoo als zy voor andere Werkwoorden geboogen worden; dewyl zy, op zich zelfs staende, en zonder eenigh ander volgend Werkwoord, in den Volmaekten en Meerdanvolmaekten Tyt dus geboogen worden, *Ik Hebbe, Ik Hadde Gekont of Gekost, Gemogt, Gewilt, Gemost, Gedurft, Gelaeten, Geholpen, Gedaen*.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. Ik Kan, Magh, Wil, Moet, Durve, Laete, Helpe, Doe; Gy Kunt, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet; Hy, Zy, Het Kan, Magh, Wil, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet.
- M. Wy Kunnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen; Gy Kunt, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet; Zy Kunnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E. Ik Kon of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed; Gy Kon of Kost, Mogt, Wilde of Woudt, Most, Durfde, Liet, Helpt, Deedt; Hy, Zy, Het Kon of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed.
- M. Wy Konden of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden; Gy Kont of Kost, Mogt, Wildt of Woudt, Most, Durft, Liet, Holpt, Deedt; Zy Konnen of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft
Kunnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben
Kunnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had
Kunnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden
Kunnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Toekoomende Tyt.

E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Kunnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Kunnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

En van deeze buigingen in deeze drie leste Tydender Tytvoeginge zyn deeze Voorbeelden; als, *Ik Hebbe* of *Hadde* of *Zal Kunnen Zingen*, *Gy Hebt* of *Hadt* of *Zult Moogen Hooren*, *Hy, Zy, Het*

Heeft of Had of Zal Willen Zwygen, Wy Hebben of Hadden of Zullen Moeten Gaen, Gy Hebt of Hadt of Zult Durven Loocheneen, Zy Hebben of Hadden of Zullen Laeten Onderzoeken, Wy of Zy Hebben of Hadden of Zullen Helpen Begraeven, Gy Hebt of Hadt of Zult Doen Antwoorden.

Hier mede kooft ook over een, *Ik Hebbe of Hadde Zullen Zwygen, Gy Hebt of Hadt Zullen Spreeken, Hy, Zy, Het Heeft of Had Zullen Antwoorden, Wy Hebben of Hadden Zullen Zeggen, Gy Hebt of Hadt Zullen Hooren, Zy Hebben of Hadden Zullen Verhaelen.*

		De Aenvoegende Wyze.
		Tegenwoordige Tyt.
E.		Ik Konne, Mooge, Wille, Moete, Durve, Laete, Helpe, Doe.
	Dat	Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet.
		Hy, Zy, Het Konne, Mooge, Wille, Moete, Durve, Laete, Helpe, Doe.
M.		Wy Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
	Dat	Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet.
		Zy Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

E.	1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
	Dat Ik Kon of Kost, Mogt, Wilde of Wou, Most &c. gelyk in den Onvolmaekten Verleedenen Tyt der Aentoonende Wyze.
E.	2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
	Als Ik Zoude Konnen, Moogen, Willen, Moeten &c. en wyders, als in den 2. Onvolmaekten Verleedenen Tyt der Helpwoorden <i>Hebben</i> , <i>Worden</i> en <i>Zyn</i> .
E.	Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
	Ik Hebbe Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
	Dat Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
	Hy, Zy, Het Hebbe Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
M.	Wy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
	Dat Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
	Zy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

E.	Dat	1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Hadde Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen. Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen. Hy, Zy, Het Had Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
M.	Dat	Wy Hadden Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen. Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen. Zy Hadden Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

De Tweede Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt is nevens den Toekomstenden Tyt in deeze Wyze niet gebruiklyk.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Konnen, Moogen, Willen,
Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

Volmaekte
Ganschverleeden Tyt.

Hebben Konnen, Moogen,
Willen, Moeten, Durven,
Laeten, Helpen, Doen.

Toekomstige Tyt.

Zullen Konnen, Moogen,
Willen, Moeten, Durven,
Laeten, Helpen, Doen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Konnende, Mogende,
Willende, Moetende,
Durvende, Laetende,
Helpende, Doende.

Het Verleedene.

Hebbende Konnen,
Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen,
Doen.

Het Toekomstige.

Zullende Konnen, Moogen,
Willen, Moeten, Durven,
Laeten, Helpen, Doen.

Het XXIV. Kapittel.

DOor middel der voornoemde vier Helpwoorden worden alle de Werkwoorden in hunne Tytvoegingen geboogen; en elk naer zynen aert.

Want de byzondere Werkwoorden zyn drieërlei, *Bedryvende*, *Lydende*, en *Onzydige*.

Bedryvende Werkwoorden zyn, die eenigh be-

dryf uitdrukken, dat tot een voorwerp overgaet; als *Bidden, Hooren, Leezen, Pryzen*.

Lydende Werkwoorden zyn, die eene Lyding, van buiten iemand aankoomende, betekenen; als *Gebeden Worden, Gehoort Worden, Geleezen Worden, Gepreezen Worden*.

Onzydige Werkwoorden zyn, die, in den werker met de daet blyvende, en niet overgaende, iet tenvollen betekenen; als *Zyn, Worden, Staen, Bloeien, Leeven, Sterven*.

Deeze zyn verscheiden; dewyl zommige eene *Plaets* betekenen; als, *Blyven, Woonen, Toeven, Wachten, Vernachten, Overwinteren*; andere eenen *Stant*; als, *Staen, Zitten, Leggen, Duuren, Bloeien, Groeien, Verdwynen, &c.*

Onder deeze behooren eenige *Wederkeerende* Werkwoorden, in welke de daet tot den werker wederkeert; als, *Zich Verwonderen, Zich Schaemen, Zich Verheugen, &c.*

Van de buiginge door eene Gelykvloeiende of geregelde Tytvoeging en alle haere Wyzen en Tyden zullen wy een Voorbeelt laeten volgen van een *Bedryvend*, van een *Lydend*, en van een *Onzydigh* Werkwoord.

Het Bedryvend Werkwoord *Hooren* buigt men dus:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. . . .

Hoor.

M. . . .

Hoort.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E.

Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoort.

M.

Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.

Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde.

M.

Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E.

Ik Hebbe Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Hy, Zy, Het Heeft Gehoort.

M.

Wy Hebben Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Zy Hebben Gehoort.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E.

Ik Hadde Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Hy, Zy, Het Had Gehoort.

M.

Wy Hadden Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Zy Hadden Gehoort.

		Toekomstige Tyt.
E.		Ik Zal Hooren, Gy Zult Hooren, Hy, Zy, Het Zal Hooren.
M.		Wy Zullen Hooren, Gy Zult Hooren, Zy Zullen Hooren.
		De Aenvoegende Wyze.
		Tegenwoordige Tyt.
E.		Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoore.
	Dat	
M.		Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.
		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde.
	Dat	
M.		Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.
		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy, Zy, Het Zoude Hooren.
	Als	
M.		Wy Zouden Hooren, Gy Zoudt Hooren, Zy Zouden Hooren.

E.		Volmaekte Ganschverleeden Tyt. Ik Hebbe Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Hy, Zy, Het Hebbe Gehoort.
	Dat	
M.		Wy Hebben Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Zy Hebben Gehoort.
E.		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Gehoort Hadde, Gy Gehoort Hadt, Hy, Zy, Het Gehoort Hadde.
	Dat	
M.		Wy Gehoort Hadden, Gy Gehoort Hadt, Zy Gehoort Hadden.
E.		2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Zoude Gehoort Hebben, Gy Zoudt Gehoort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Hebben.
	Als	
M.		Wy Zouden Gehoort Hebben, Gy Zoudt Gehoort Hebben, Zy Zouden Gehoort Hebben.

E.

Toekomstige Tyt.

Ik Zal Gehoort Hebben, Gy
Zult Gehoort Hebben, Hy,
Zy, Het Zal Gehoort
Hebben.

Als

M.

Wy Zullen Gehoort
Hebben, Gy Zult Gehoort
Hebben, Zy Zullen Gehoort
Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Hooren.

Volmaekte

Ganschverleeden Tyt.

Gehoort Hebben.

Toekomstige Tyt.

Zullen Hooren.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Hoorende.

Het Verleedene,
Hebbende Gehoort.

Het Toekomstige,
Zullende Hooren.

Doch behalve deze buiging in de Tytvoeginge ontfangt dit Werkwoord, dat nevens het Werkwoord *Zien* het bedryf van twee menschelyke zinnen uitdrukt, in zommige Tyden, zoo der Aenvoegende, als der Aentoonende Wyze, de buiging der Werkwoorden *Konnen, Moogen, Willen* &c. wanneer zy gevolgt worden van een ander Werkwoord in de Eindigende Wyze. Waer van deeze voorbeelden zyn in de Aentoonende Wyze:

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

1.

E.	Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft
Hooren Zeggen.
M.	Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Hooren
Zeggen.

2.

E,	Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft
Zien Vechten.
M.	Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Zien
Vechten.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

1.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had
Hooren Zeggen.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Hooren
Zeggen.

2.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Zien
Vechten.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Zien
Vechten.

In de Aenvoegende Wyze zyn deeze voorbeelden:

Volmaekte
Ganschverleeden Tyt.

1.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy,
Het Hebbe Hooren
Zeggen.

Dat

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy
Hebben Hooren Zeggen.

2.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy,
Het Hebbe Zien Vechten.

Dat

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy
Hebben Zien Vechten.

		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
E.		1. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde Hooren Zeggen.
	Dat	
M.		Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Hooren Zeggen.
		2.
E.		Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde Zien Vechten.
	Dat	
M.		Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Zien Vechten.
		2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
E.		1. Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Hebben Hooren Zeggen.
	Als	
M.		Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Hebben Hooren Zeggen.

E.		2. Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Hebben Zien Vechten.
	Als	
M.		Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Hebben Zien Vechten.
		Toekomstige Tyt.
E.		1. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Hebben Hooren Zeggen.
	Als	
M.		Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben Hooren Zeggen.
		2.
E.		Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Hebben Zien Vechten.
	Als	
M.		Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben Zien Vechten.

In de Eindigende Wyze, en haere drie byzondere Tyden volgen zy ook de voornoemde Werkwoorden; als in, Hooren Zeggen, Zien Vechten, Hebben Hooren Zeggen, Hebben Zien Vechten, Zullen Hooren Zeggen, Zullen Zien Vechten.

De drie Deelwoorden koomen ook daer mede over een; als in Hoorende Zeggen, Zierende Vechten, Hebbende Hooren Zeggen, Hebbende Zien Vechten, Zullende Hooren Zeggen, Zullende Zien Vechten.

Het Lydend Werkwoord *Gehoort Worden* wordt dus geboogen:

	De Gebiedende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E. . .	Word Gehoort.
M. . .	Wordt Gehoort.
	De Aentoonende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E.	Ik Worde Gehoort, Gy Wordt Gehoort, Hy, Zy, Het Wordt Gehoort.
M.	Wy Worden Gehoort, Gy Wordt Gehoort, Zy Worden Gehoort.
	Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.	Ik Werd Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Hy, Zy, Het Werd Gehoort.
M.	Wy Werden Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Zy Werden Gehoort.

1. Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
 E. Ik Ben Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Hy, Zy,
 Het Is Gehoort.

M. Wy Zyn Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Zy Zyn
 Gehoort.

2. Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
 E. Ik Ben Gehoort Geworden of Geweest,
 Gy Zyt Gehoort Geworden of Geweest,
 Hy, Zy, Het Is Gehoort Geworden of
 Geweest.

M. Wy Zyn Gehoort Geworden of Geweest,
 Gy Zyt Gehoort Geworden of Geweest,
 Zy Zyn Gehoort Geworden of Geweest.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
 E. Ik Was Gehoort, Gy Waert Gehoort, Hy,
 Zy, Het Was Gehoort.

M. Wy Waeren Gehoort, Gy Waert Gehoort,
 Zy Waeren Gehoort.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
 E. Ik Was Gehoort Geworden of Geweest,
 Gy Waert Gehoort Geworden of
 Geweest, Hy, Zy, Het Was Gehoort
 Geworden of Geweest.

M. Wy Waeren Gehoort Geworden of
 Geweest, Gy Waert Gehoort Geworden
 of Geweest, Zy Waeren Gehoort
 Geworden of Geweest.

E.		Toekomstige Tyt. Ik Zal Gehoort Worden, Gy Zult Gehoort Worden, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Worden.
M.		Wy Zullen Gehoort Worden, Gy Zult Gehoort Worden, Zy Zullen Gehoort Worden.
E.		De Aenvoegende Wyze. Tegenwoordige Tyt. Ik Gehoort Worde, Gy Gehoort Wordt, Hy, Zy, Het Gehoort Worde.
M.	Dat	Wy Gehoort Worden, Gy Gehoort Wordt, Zy Gehoort Worden.
E.		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt. Ik Gehoort Wierde, Gy Gehoort Wierdt, Hy, Zy, Het Gehoort Wierde.
M.	Dat	Wy Gehoort Wierden, Gy Gehoort Wierdt, Zy Gehoort Wierden.

		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Zoude Gehoort Worden, Gy Zoudt Gehoort Worden, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Worden.
	Als	
M.		Wy Zouden Gehoort Worden, Gy Zoudt Gehoort Worden, Zy Zouden Gehoort Worden.
		Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.		Ik Zy Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Hy, Zy, Het Zy Gehoort.
	Dat	
M.		Wy Zyn Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Zy Zyn Gehoort.
		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
E.		Ik Waere Gehoort, Gy Waert Gehoort, Hy Zy, Het Waere Gehoort.
	Dat	
M.		Wy Waeren Gehoort, Gy Waert Gehoort, Zy Waeren Gehoort.

E.	2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
	Ik Zoude Gehoort Geweest Zyn, Gy Zoudt Gehoort Geweest Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Geweest Zyn.
M.	Als
	Wy Zouden Gehoort Geweest Zyn, Gy Zoudt Gehoort Geweest Zyn, Zy Zouden Gehoort Geweest Zyn.
E.	Toekomstige Tyt.
	Ik Zal Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort Zyn, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Zyn.
M.	Als
	Wy Zullen Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort Zyn, Zy Zullen Gehoort Zyn.
	Eindigende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
	Gehoort Worden.
	Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
	Gehoort Zyn.
	Toekomstige Tyt.
	Zullende Gehoort Worden.

De Deelwoorden zyn drie,
 Het Tegenwoordige,
 Wordende Gehoort.

Het Verleedene,
 Gehoort.

Het Toekomstige,
 Zullende Gehoort Worden.

Het Onzydige Werkwoord *Woonen* zullen wy hier op laeten volgen, dat in zyne Tytvoeginge door alle Wyzen en Tyden dus geboogen wordt:

	De Gebiedende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E. . . .	Woon.
M. . . .	Woont.
	De Aentoonende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E.	Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woont.
M.	Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde.

M. Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Hy, Zy, Het Heeft Gewoont.

M. Wy Hebben Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Zy Hebben Gewoont.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Hy, Zy, Het Had Gewoont.

M. Wy Hadden Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Zy Hadden Gewoont.

Toekomstige Tyt.

E. Ik Zal Woonen, Gy Zult Woonen, Hy, Zy, Het Zal Woonen.

M. Wy Zullen Woonen, Gy Zult Woonen, Zy Zullen Woonen.

		De Aenvoegende Wyze. Tegenwoordige Tyt.
E.		Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woone.
	Dat	
M.		Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.
		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde.
	Dat	
M.		Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.
		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy, Zy, Het Zoude Woonen.
	Als	
M.		Wy Zouden Woonen, Gy Zoudt Woonen, Zy Zouden Woonen.
		Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.		Ik Hebbe Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Hy, Zy, Het Hebbe Gewoont.
	Dat	
M.		Wy Hebben Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Zy Hebben Gewoont.

E.		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Hadde Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Hy, Zy, Het Had Gewoont.
	Dat	
M.		Wy Hadden Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Zy Hadden Gewoont.
E.		2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gewoont Hebben.
	Als	
M.		Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont Hebben.
E.		Toekomstige Tyt. Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont Hebben.
	Als	
M.		Wy Zullen Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Zy Zullen Gewoont Hebben.

Eindigende Wyze.
Tegenwoordige Tyt.
Woonen.

Volmaekte
Ganschverleeden Tyt.
Gewoont Hebben.

Toekomstige Tyt.
Zullen Woonen.

De Deelwoorden zyn drie.
Het Tegenwoordige.
Woonende.

Het Verleedene.
Hebbende Gewoont.

Het Toekomstige.
Zullende Woonen.

Het XXV. Kapittel.

NA dat wy de verandering der Werkwoorden zoo ten aenzien der Helpwoorden in eene Ongelykvloeiende, als eeniger Hooftwoorden in de Gelykvloeiende Tytvoeginge, door hunne Wyzen en Tyden gezien hebben, staet ons voort te gaen, om te beschouwen, hoe deeze gevormt en afgeleidt worden.

Het Wortelwoord is in de Werkwoorden de *Gebiedende Wyze* van het *Bedryvende* of *Onzydige Werkwoord* in het Eenvouwige Getal, die, maar eenen eenigen, dat is, den tweeden Persoon hebbende, in dien alle de Wortel- of Stamletters begrypt; als, *Ga, Zie, Loop, Keer, Zet, Slaep, Waek*.

Van dit Werkwoord worden alle *Tyden* in alle *Wyzen*, zoo der *Bedryvende* en *Onzydige*, als *Lydende Werkwoorden*, door byvoeging van een of meer letteren afgeleidt.

De vorming aller *Tyden* in de byzondere *Wyzen*, zoo der *Bedryvende*, als *Onzydige Werkwoorden*, is eene en de zelve.

Het *Meervouwige Getal* der *Gebiedende Wyze* wordt in die beide van het Eenvouwige Getal of Wortelwoord gemaekt door het byvoegen eener *T* die by de Nederduitschen, zoo wel, als by de Grieken en Latynen, het merkteken des Meervouwigen Getals in de *Gebiedende Wyze* is; dewyl het Eenvouwige nooit eene *T* gebruikt, dan in de Wortelwoorden, die met deeze letter eindigen, en daerom in het Meervouwige door de Merkleter *T* niet vermeerdert worden.

Dus maekt men van *Zie, Loop, Keer, Slaep, Waek* het Meervouwige *Ziet, Loopt, Keert, Slaept, Waekt*.

Zet met *Vat, Kryt, Smyt, Zit, Eet* wordt in beide Getallen, tot eenen en tot veele gezegt.

Eindigt het Wortelwoort in *A*, het Meervouwige wordt gemaekt door het aenvoegen van *ET*, waer door de *A* in eene lettergreep verlengt wordt; als van *Ga, Sta, Sla, Gaet, Staet, Slaet*.

In het *Lydende Werkwoort* wordt de *Gebiedende Wyze* in beide Getallen gemaekt van het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts*, voor zich aenneemende het *Helpwoort Word en Wordt*; als in, *Word Gehoort, Wordt Gehoort, Word Gelezen, Wordt Gelezen*.

In den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze* van de *Bedryvende en Onzydige Werkwoorden* wordt de *Eerste Persoon*, die in alle *Werkwoorden* met eene *E* eindigt, uitgezondert in *Ik Kan, Magh, Wil, Moet, Ben* en *Zal*, afgeleidt door het aenhechten der gemelde *E*.

Dit geschiedt op verscheide wyzen; waer van deeze regels zyn:

Indien het Wortelwoort in *twee Medeklinkeren* eindigt, wordt de *E* enkelyk aen het Wortelwoort gehecht; als in, *Ik Dank-e, Krenk-e, Krimp-e, Terg-e, Tart-e*; uitgezondert welker uitgang is in *ANS, ENS, ERS, ORS*; want deeze verdubbelen welluidendheids halve den lesten *Medeklinker S* voor de merkletter *E*; als in, *Ik Dans-se, Verslens-se, Pers-se, Lors-se, Grenz-e* van *Grens* wordt uitgezondert.

De *E* wordt enkelyk by het Wortelwoort in deeze vorminge gevoegt, wanneer het voor eenen uitgaenden *Medeklinker* eenen *Langen Klinker* of eenen

Tweeklank heeft; als in *Ik Waek-e, Leer-e, Droom-e, Huur-e, Zeil-e, Treur-e, Zoek-e, Houd-e, Fluit-e, Smyt-e*.

Insgelyks, wanneer het Wortelwoord in eenen Klinker eindigt; als in *Ik Ga-e, Sta-e, Sla-e*; hoewel die echter als eene lettergreep uitgesproken worden; gelyk ook *Ik Doe, Zie*; waer achter de merkletter *E* welluidendheitshalve wordt uitgelaeten, of in de voorgaende smelt.

Eindigt het Wortelwoord in eenen *Enkelen Medeklinker* achter eenen *Korten Klinker*, zoo wordt voor de toegevoegde *E* de Medeklinker herhaelt; als in, *Ik Val-le, Stel-le, Zit-te, Klop-pe, Val-le*.

Wortelwoorden, die in eenen *Drieklank Aei, Oei, Ooi* of in den *Tweeklank Ui* of in de Lange Klinker *Y* eindigen, voegen ook tot de vorming des Eersten Persoons in den Tegenwoordigen Tyt aan zich de *E*: en daerom zegt men, *Ik Maei-e, Zaei-e, Groei-e, Bloei-e, Strooi-e, Tooi-e, Krui-e, Vry-e*.

Achter de *Tweeklanken* en *Drieklanken*, die in eene *U* de Wortelwoorden eindigen, als *Brou, Blaeu, Schreeu, Vernieu*, wordt de *Eerste Persoon* gevormt door het aenneemen eener *W* voor de aengevoegde *E*; en dus zegt men, *Ik Brou-we, Blaeu-we, Schreeuwe, Vernieu-we*.

Woorden, die in de dubbele letter *CH* na eene of meer Klinkletters eindigen, maeken den *Eersten Persoon* des *Tegenwoordigen Tyts* in de *Aentoonende Wyze* ook door het enkel aenneemen der *E*; en dus zegt men, *Ik Lach-e, Prach-e, Juich-e*; zonder dat de *CH* voor de aengevoegde *E* behoeve herhaelt te worden; gelyk hedensdaegs in eene nieugesmeede

spellinge op eene vreemde wyze geschiedt; dewyl in de Grieksche taele zelve haere χ of *Chi* met andere nooit verdubbelt wordt, en by de Nederlanders nooit eene lettergreep begint, dan alleen in de uitheemsche woorden *Christus, Christen, Cherubyn, Chloë, Chaldeë, Chrysostomus, Chrysippus* en diergelyke.

De *Tweede* en *Derde Persoon* in het *Eenvouwige*, en de *Tweede Persoon* in het *Meervouwige Getal* des zelve *Tegenwoordigen Tyts*, die eenen zelve uitgang hebben, worden van het Wortelwoord afgeleidt door het byvoegen der *T*; als *Gy, Hy, Zy, Het Ziet, Loopt, Keert, Slaept, Waekt*; of van *ET*, indien het Wortelwoord in *A* eindigt; als *Gy, Hy, Zy, Het Gaet, Staet, Slaet*.

De *Eerste* en *Derde Persoon* in het *Meervouwige Getal* des *Tegenwoordigen Tyts* voegen tot hunne vorming achter het Wortelwoord, in twee Medeklinkeren of in eenen Medeklinker achter eenen Langen Klinker of Tweeklank eindigende, de Merkletters *EN*; als in *Wy, Zy Dank-en, Krenk-en, Terg-en, Waek-en, Droom-en, Smyt-en, Zeil-en, Treur-en, Fluit-en*: uitgezondert die in *ANS, ENS, ERS, ORS* uitgaen; want die verdubbelen den lesten Medeklinker voor de Merkletters; als in, *Wy, Zy Dans-sen, Verslens-sen, Pers-sen, Lors-sen*.

Insgelyks geschiedt dit, als het Wortelwoord in *A, Ae, Oe* uitgaet; als in *Wy, Zy Ga-en, Sla-en, Sta-en*; die nochtans met *Zien* en *Doen*, als eene lettergreep, uitgesproken worden, om dat in deeze beide de *E* in *EN* welluidendheids halve wordt uitgelaeten, of in de leste letter van het Wortelwoord smelt.

Wortelwoorden, in eenen enkelen Medeklinker

na eenen Korten Klinker eindigende, herhaelen den Medeklinker voor de Merkleeters *EN*; als in *Wy, Zy Min-nen, Val-len, Klop-pen, Stel-len*.

Wortelwoorden, die in den Langen Klinker *Y*, in den Tweeklank *Ui*, en in de Drieklanken, *Aei, Oei, Ooi* uitgaen, neemen ook tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Meervouwige Getal* enkelyk de Merkleeters *EN* aen; als in, *Wy, Zy Vry-en, Krui-en, Maei-en, Zaei-en, Groei-en, Bloeien, Strooi-en, Tooi-en*.

Achter den Tweeklank *OU* en de Drieklanken *Aeu, Eeu, Ieu* neemt het Wortelwoord, daer in eindigende, tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Eenvouwige Getal* voor de Merkleeters *EN* de *W* aen; als in *Wy, Zy Brou-wen, Blaeu-wen, Schreeu-wen, Vernieu-wen*.

Wortelwoorden, die na eenen *Langen Klinker*, of *Tweeklank*, of *ON* en *YN* in eene *S* eindigen; als, *Raes, Lees, Rys, Reis, Verhuis, Bons, Gons, Gryns*, veranderen in de *Eerste Persoonen* van *beide Getallen* en in den *Derden* van het *Meervouwige* des *Tegenwoordigen Tyts* de leste Stamletter *S* in eene *Z* voor de *E* en *EN*; als in, *Raez-e, Leez-e, Ryz-e, Reiz-e, Ver-huiz-e, Bonz-e, Gonz-e, Grynz-e, Wy, Zy Raezen, Leez-en, Ryz-en, Reiz-en, Verhuiz-en, Bonz-en, Gonz-en, Grynz-en*.

Dit wordt gevolgt van Wortelwoorden, die, na eenen *Langen Klinker* of na eenen *Tweeklank* in eene *F* eindigende, die *F* in eene *V* veranderen. Waerom van *Schaef, Draef, Geef, Leef, Loof, Stoof, Schroef, Schuif, Blyf, Schryf* afgeleidt worden *Ik Schaev-e, Draev-e, Geev-e, Leev-e, Loov-e, Stoov-e*,

Schroev-e, Schuiv-e, Blyv-e, Schryv-e, Wy, Zy Schaev-en, Draev-en, Geev-en, Leev-en, Loov-en, Stoo-v-en, Schroev-en, Schuiv-en, Blyv-en, Schryven.

De *Tegenwoordige Tyt* in de *Aentoonende Wyze* van het *Lydende Werkwoord* wordt gemaakt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, voor zich aenneemende het *Helpwoord Worden* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als *Ik Worde, Gy Wordt, Hy Wordt Gehoort, Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden Gehoort.*

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* wordt in het *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoord* van het *Wortelwoord* afgeleidt door het byvoegen der *Merkletteren DE* in alle de *Persoonen* des *Eenvouwigen*, en van *DEN* in alle de *Persoonen* des *Meervouwigen Getals*; als in *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Stel-de, Hoor-de, Dwael-de, Draei-de, Reis-de, Luis-de, Vry-de, Wy, Gy, Zy, Stel-den, Hoor-den, Draei-den, Reis-den, Luis-den, Vry-den.*

Waerom *Wortelwoorden*, die in eene *D* na eenen voorgaenden *Medeklinker* of eenen *Langen Klinker* of *Tweeklinker* uitgaen, in deeze *Persoonen* met eene dubbele *D* geschreeven worden; als, *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Wend-de, Wond-de, Verbeeld-de, Antwoord-de, Smeed-de, Spaed-de, Scheid-de, Spoed-de, Luid-de, Wy, Gy, Zy Wend-den, Wond-den, Verbeeld-den, Antwoord-den, Smeed-den, Spaed-den, Scheid-den, Spoed-den, Luid-den.* Die achter eenen *Korten Klinker* in eene *D* eindigen, zyn in den *Tegenwoordigen* en *Onvolmaekten Tyt* even eens; als *Ik Schudde, Wy, Zy Schudden* in den *Tegenwoordigen*, en ook *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Schudde, Wy, Gy, Zy Schudden* in den *Onvolmaekten Tyt.*

Voor *DE* en *DEN* wordt echter *TE* en *TEN* inden *Onvolmaekten Tyt* gebruikt, wanneer de Wortelwoorden in *harde Medeklinkers* uitgaen; als in *AF, EF, OF, UF, K, LK, NK, RK, AP, AEP, MP, OP, UP, UIP, AS, ES, OS, US, ANS, ENS, ERS, AT, ET, IT, UT, RT, ST, CH, SCH, CHT*. Dus zegtmen *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Schaf-te, Kef-te, Stof-te, Verbluf-te, Pak-te, Wek-te, Stik-te, Druk-te, Bulk-te, Wenk-te, Merk-te, Klap-te, Raep-te, Stamp-te, Klop-te, Drup-te, Kuip-te, Pas-te, Pres-te, Pis-te, Los-te, Kus-te, Dans-te, Verslens-te, Pers-te, Lors-te, Schat-te, Let-te, Spit-te, Schut-te* (welke vier dit alleen met elkander gemeen hebben, dat zy in den *Tegenwoordigen* en *Onvolmaekten Tyt* met eene dubbele *T* geschreeven worden) *Schort-te, Troost-te, Lach-te, Juich-te, Ruisch-te, Biecht-te, Acht-te, Zucht-te, Hecht-te*. En in het Meervouwige Getal, *Wy, Gy, Zy Schaf-ten, Kef-ten, Stof-ten, Verbluf-ten, Pakten, Wek-ten, &c. Grens-de* van *Grens* wordt uitgezondert.

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* in het *Lydende Werkwoord* wordt gemaakt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, voor zich ontvangende het *Helpwoord Worden* in den zelve *Tyt* der zelve *Wyze*; als *Ik Werd Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Hy Werd Gehoort, Wy Werden Gehoort, Gy Werdt Gehoort, Zy Werden Gehoort*.

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* wordt gemaakt van een *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het *Lydende Werkwoord*; waer voor in het *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoord* het *Helpwoord Hebben* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze* gezet

wordt; als *Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Gehoort, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gehoort; Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Gewoont, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gewoont.*

In het *Lydende Werkwoord* wordt tot het maeken van den *Volmaekten Verleedenen Tyt* voor het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *Woort* het *Helpwoord Zyn* gebruikt in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als in *Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Gehoort, Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Gehoort.*

De *Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt* wordt gemaekt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het *Lydende Werkwoord*; waer voor in het *Bedryvende en Onzydige Werkwoord* het *Helpwoord Hebben* in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze* gevoegd wordt; als in, *Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Gehoort, Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gehoort; Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Gewoont, Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gewoont.*

In het *Lydende Werkwoord* wordt tot het vormen van den *Meerdanvolmaekten Voorverleedenen* voor het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* het *Helpwoord Zyn* gebruikt in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als in, *Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Gehoort, Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren Gehoort.*

Eenige *Onzydige Werkwoorden* volgen in beide deeze *Tyden* het *Lydende Werkwoord*, en gebruiken voor het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *woort* het *Helpwoord Zyn*; als in, *Ik Ben, Ik Was Geklommen, Ik Ben, Ik Was Gedaelt, Ik Ben, Ik Was Gebleeven, Ik Ben, Ik Was Vertrokken, Ik Ben, Ik Was Gekoomen*, en diergelyke. Ook zegt

men in deeze betekenisse, *Ik Ben, Ik Was eenen anderen Gevolgt*, voor *Ik Hebbe, Ik Hadde Gevolgt*; schoon *Volgen* een *Bedryvend Werkwoord* is: en *Ik Ben, Ik Was den zelve wegh Gekeert* of *Wedergekeert*.

De *Toekomende Tyt* der *Aentoonende Wyze* wordt gemaekt in ieder *Werkwoord* uit den *Tegenwoordigen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, hebbende voor zich het *Helpwoord Zal*; als in het *Bedryvende Werkwoord, Ik Zal Hooren, Zy Zult Hooren, Hy, Zy, Het Zal Hooren, Wy Zullen Hooren, Gy Zult Hooren, Zy Zullen Hooren*; in het *Onzydige, Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Woonen, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Woonen*; en in het *Lydende, Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Worden, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gehoort Worden*.

De *Aenvoegende Wyze* is in den *Tegenwoordigen Tyt* de zelve met de *Aentoonende Wyze* van elk byzonder *Werkwoord*, uitgezondert den *Derden Persoon* in het *Eenvouwige Getal*, die met den *Eersten* eenen zelve uitgang heeft; als in het *Bedryvende Werkwoord, Dat Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoore*; in het *Onzydige, Dat Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woone*; in het *Lydende, Dat Ik Gehoort Worde, Gy Gehoort Wordt, Hy, Zy, Het Gehoort Worde*.

De *Eerste Onvolmaekte Verleeden Tyt* kooft met den *Onvolmaekten Verleedenen Tyt* der *Aentoonende Wyze* in de *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoorden* over een, uitgezondert den *Tweeden Persoon* in beide *Getallen*, die met den *Eersten* en *Derden* eenen zelve uitgang heeft; als in het *Bedryvende Werkwoord, Dat Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde; Wy Hoor-den, Gy Hoorden, Zy Hoorden*; en in het *Onzydige,*

Dat Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde, Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.

In het *Lydende Werkwoord* wordt deeze Tyt gemaekt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het zelve Woort, voor zich ontfangende het *Helpwoord Wierde*; als, *Dat Ik Wierde Gehoort, Gy Wierdt Gehoort, Hy, Zy, Het Wierd Gehoort, Wy Wierden Gehoort, Gy Wierdt Gehoort, Zy Wierden Gehoort.*

De *Tweede Onvolmaekte Verleedene Tyt* wordt in alle drie *Werkwoorden* gemaekt van den *Tegenwoordigen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, voor zich ontfangende het *Helpwoord Zoude*; als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Als Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy, Zy, Het Zoude Hooren, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Hooren*; in het *Onzydige*, *Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy, Zy, Het Zoude Woonen, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Woonen*; in het *Lydende*; *Ik Zoude Gehoort Worden, Gy Zoudt Gehoort Worden, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Worden, Wy Zouden Gehoort Worden, Gy Zoudt Gehoort Worden, Zy Zouden Gehoort Worden.*

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* is in alle uitgangen, gelyk die der *Aentoonende Wyze*, uitgezondert in den *Derden Persoon* der *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoorden* die met den *Eersten* overeenstemt; als, *Dat Ik Gehoort Hebbe, Gy Gehoort Hebt, Hy, Zy, Het Gehoort Hebbe; Dat Ik Gewoont Hebbe, Gy Gewoont Hebt, Hy, Zy, Het Gewoont Hebbe.*

In het *Lydende Werkwoord* is tusschen den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Aentoonende* en *Aenvoegende Wyze* dit onderscheit, dat de leste in den *Eersten* en *Derden Persoon* gemaekt worde door

het Helpwoord *Zy*; als, *Dat Ik Zy Gehoort, Gy Zyt Gehoort, Hy, Zy, Het Zy Gehoort.*

De *Eerste Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt* is dien der *Aentoonende Wyze* in alles zonder eenige uitzonderinge gelyk.

De *Tweede Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt* wordt in de drie Werkwoorden gemaekt van den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* in de *Eindigende Wyze*, voor zich aenneemende het Helpwoord *Zoude*; als in het *Bedryvende Werkwoord, Als Ik Zoude Gehoort Hebben, Gy Zoudt Gehoort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Hebben, Wy Zouden Gehoort Hebben, Gy Zoudt Gehoort Hebben, Zy Zouden Gehoort Hebben*; in het *Onzydige, Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gewoont Hebben, Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont Hebben*; in het *Lydende, Ik Zoude Gehoort Zyn, Gy Zoudt Gehoort Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Gehoort Zyn, Wy Zouden Gehoort Zyn, Gy Zoudt Gehoort Zyn, Zy Zouden Gehoort Zyn.*

De *Toekomstige Tyt* wordt in de drie Werkwoorden gemaekt van den zelve *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Eindigende Wyze*, voor zich het Helpwoord *Zal* hebbende; als in het *Bedryvende Werkwoord, Als Ik Zal Gehoort Hebben, Gy Zult Gehoort Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gehoort Hebben*; in het *Onzydige, Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gewoont Hebben*; in het *Lydende, Ik Zal Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort Zyn,*

Hy, Zy, Het Zal Gehoort Zyn, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gehoort Zyn.

In de *Eindigende Wyze*, die geenen zekeren *Persoon* noch *Getal* heeft, wordt de *Tegenwoordige Tyt* in het *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoord*, in *EN* eindigende, (uitgezonderd *Zyn* voor *Zyen* van het verouderde *Zy*,) gemaekt van het *Wortelwoord* door het byvoegen van het enkele en bloote *EN*; als *Kamp-en, Lonk-en, Werk-en, Hoor-en, Woon-en, Kraei-en, Bloei-en, Krui-en, Vry-en, Schrei-en, Lach-en, Juich-en, Gruw-en*, en na het veranderen der Wortelletteren *S* in *Z* en *F* in *V* in *Raez-en, Vreez-en, Groez-en, Bruiz-en, Schaev-en, Geev-en, Schuiv-en, Dryv-en*.

Voor dit *EN* wordt de Medeklinkende Wortelletter herhaelt in *Val-len, Zet-ten, Bid-den, Klop-pen, Stut-ten*; en de *W* gezet in *Blaeu-wen, Schreeu-wen, Vernieu-wen, Brou-wen*.

En hier in volgen wy den voet van Kornelis Gyzelbertszoon Plemp; die in zyn Latynsch geschrift van de Nederduitsche Spelkunst (want het Nederlantsche hebbe ik nooit gezien) wel oordeelde, dat men schryven most *Heb-en, wed-en, suf-en, leg-en, bak-en, wil-en, tem-en, min-en, klap-en*; maer evenwel, de gewoonte volgende, zelf schreef, *Hebben, wedden, suffen, leggen, bakken, willen, temmen, minnen, klappen*; op dat het gemeene volk uit onkunde niet spelde en laeze, *He-ben, we-den, su-fen, le-gen, ba-ken, wi-len, te-men, mi-nen, kla-pen*. Om die zelve reden schryven wy ook (dat hy niet doet; gelyk het ook anders onnoodigh is) de woorden, die in de Twee- en Drieklanken *AU* en *OU*,

AEU en *EEU* in de Gebiedende Wyze eindigen, in de tweede Lettergreep en voor het Eindigende *EN* met eene *W*; als *Grau-wen*, *inrepare*, *Snau-wen*, *Dau-wen*, *Bou-wen*, *Kou-wen*, *Hou-wen*, *caedere*, *Rou-wen*, *Schou-wen*, *Brou-wen*, *Maeu-wen*, *Graeu-wen*, *Baeu-wen*, *Flaeu-wen*, *Blaeu-wen*, *Geeu-wen*, *Breeu-wen*, *Schreeu-wen*, *Sneeu-wen*; op dat men uit zommige van deeze woorden, zonder *W* geschreeven, als *Grauen*, *Bouen*, *Houen*, *Rouen*, *Schouen*, *Graeuen*, *Geeuen*, *Schreeuen*, niet maeke *Gra-ven*, *Bo-ven*, *Ho-ven*, *Ro-ven*, *Scho-ven*, *Grae-ven*, *Gee-ven*, *Schree-ven*, *Snee-ven*.

Doch hier van kan gezien worden in de vorminge der *Eerste* en *Derde Persoonen* des *Meervouwigen Getals* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*, die met de *Eindigende Wyze* der *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoorden* eenen zelve[n] *Uitgang* hebben.

In het *Lydende Werkwoord* wordt die *Tegenwoordige Tyt* gemaekt van den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* van het *Helpwoord Worden*, hebbende voor zich het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*; als in, *Gehoort Worden*.

De *Volmaekte Ganschverleeden Tyt* wordt in het *Bedryvende* en *Onzydige Werkwoord* gemaekt door den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* in het *Helpwoord Hebben*, ontfangende voor zich het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*; als in, *Gehoort Hebben*, *Gewoont Hebben*; en in het *Lydende*, als mede in eenige *Onzydige* door den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* in het *Helpwoord Zyn*, voor zich het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* ook aenneemende; als in *Gehoort Zyn*, *Geleezen Zyn*, *Gevallen Zyn*, *Gekoomen Zyn*.

De *Toekomende Tyt* wordt in het *Bedryvende* en *Onzydige* en *Lydende Werkwoord* gemaekt door het Samenvoegen des Helpwoorts *Zullen* met den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* van iegelyk byzonder Werkwoord; als in *Zullen Hooren, Zullen Woonen, Zullen Gehoort Worden*.

Deeze drie Tyden der *Eindigende Wyze* worden in de *Woortvoeginge* (dat hier ter aenmerkinge dient) zelden gebruikt zonder tuschenkomste of byvoeginge van het wordeken *TE*; als in, *Te Hooren, Gehoort te Hebben, Geleezen te Zyn, te Zullen Woonen, te Zullen Gehoort Worden*.

Het XXVI. Kapittel.

GElyk eenige Werkwoorden in de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* ten voorbeelde van alle, die 'er toe behooren, voorgesteld zyn, en de vorming aller hunner *Wyzen* en *Tyden* beschout is, uitgezondert in de *Deelwoorden*, die naderhant byzonderlyk verklaert zullen worden, zoo zullen wy ook eenige Werkwoorden in de *Ongelykvloeiende Tytvoeginge* laeten volgen, en de afleiding hunner *Wyzen* en *Tyden* namaels beschouwen, waer zy van de andere verschillen.

Het *Ongelykvloeiende Bedryvende Werkwoord Breeken* wordt dus geboogen:

	De Gebiedende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E.	Breek.
M.	Breekt
	De Aentoonende Wyze.
	Tegenwoordige Tyt.
E.	Ik Breeke, Gy Breekt, Hy, Zy, Het Breekt.
M.	Wy Breeken, Gy Breekt, Zy Breeken.
	Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.	Ik Brak, Gy Braekt, Hy, Zy, Het Brak.
M.	Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.
	Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.	Ik Hebbe Gebrooken, Gy Hebt Gebrooken, Hy, Zy, Het Heeft Gebrooken.
M.	Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gebrooken.
	Meerdanvolmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.	Ik Hadde Gebrooken, Gy Hadt Gebrooken, Hy, Zy, Het Had Gebrooken.
M.	Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gebrooken.

		Toekomstige Tyt.
E.		Ik Zal Breeken, Gy Zult Breeken, Hy, Zy, Het Zal Breeken.
M.		Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Breeken.
		De Aenvoegende Wyze.
		Tegenwoordige Tyt.
E.		Ik Breeke, Gy Breekt, Hy, Zy, Het Breeke.
	Dat	
M.		Wy Breeken, Gy Breekt, Zy Breeken.
		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Braeke, Gy Braekt, Hy, Zy, Het Braeke.
	Dat	
M.		Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.
		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Breeken.
	Als	
M.		Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Breeken.

E.		Volmaekte Ganschverleeden Tyt. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe Gebrooken.
	Dat	
M.		Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gebrooken.
E.		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde Gebrooken.
	Dat	
M.		Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gebrooken.
E.		2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt. Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Gebrooken Hebben.
	Als	
M.		Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Gebrooken Hebben.
E.		Toekoomende Tyt. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Gebrooken Hebben.
	Als	
M.		Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gebrooken Hebben.

De Eindigende Wyze.
Tegenwoordige Tyt.
Breeken.

Verleeden Tyt,
Gebrooken Hebben.

Toekomstige Tyt.
Zullen Breeken.

De Deelwoorden zyn drie,
Het Tegenwoordige,
Breekende.

Het Verleedene,
Hebbende Gebrooken.

Het Toekomstige,
Zullende Breeken.

Het Lydende Werkwoord *Gebrooken Worden* wordt hier niet ten voorbeelde voorgesteld; om dat het in allen overeenkomt met het Lydende Werkwoord der Gelykvloeiende of regelmatige Tytvoeginge, als door en door gevormt van het Verleedene Lydende Deelwoord, dat hier *Gebrooken is*, waer by en voor de Helpwoorden naer eisch gevoegt worden; als lichtelyk uit de Voorstellinge der Gelykvloeiende Tytvoeginge in *Gehoort Worden* te zien is.

Het Onzydige Werkwoord *Koomen* wordt in deeze Tytvoeginge dus geboogen.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E.

Koom.

M.

Koomt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E.

Ik Koome, Gy Koomt, Hy, Zy, Het Koomt.

M.

Wy Koomen, Gy Koomt, Zy Koomen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E.

Ik Quam, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quam.

M.

Wy Quaemen, Gy Quaemt, Zy Quaemen.

		Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.		Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Gekoomen.
M.		Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Gekoomen.
		Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
E.		Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Gekoomen.
M.		Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren Gekoomen.
		Toekoomende Tyt.
E.		Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Koomen.
M.		Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Koomen.
		De Aenvoegende Wyze. Tegenwoordige Tyt.
E.		Ik Koome, Gy Koomt, Hy, Zy, Het Koome.
	Dat	
M.		Wy Koomen, Gy Koomt, Zy Koomen.
		1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Quaeme, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quaeme.
	Dat	
M.		Wy Quaemen, Gy Quaemt, Zy Quaemen.

		2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.
E.		Ik Zoude Koomen, Gy Zoudt Koomen, Hy, Zy, Het Zoude Koomen.
	Als	
M.		Wy Zouden Koomen, Gy Zoudt Koomen, Zy Zouden Koomen.
		Volmaekte Ganschverleeden Tyt.
E.		Ik Zy Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen, Hy, Zy, Het Zy Gekoomen.
	Dat	
M.		Wy Zyn Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen, Zy Zyn Gekoomen.
		1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
E.		Ik Waere Gekoomen, Gy Waert Gekoomen, Hy, Zy, Het Waere Gekoomen.
	Dat	
M.		Wy Waeren Gekoomen, Gy Waert Gekoomen, Zy Waeren Gekoomen.

E.	Als	2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.
		Ik Zoude Gekoomen Zyn, Gy Zoudt Gekoomen Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Gekoomen Zyn.
M.		Wy Zouden Gekoomen Zyn, Gy Zoudt Gekoomen Zyn, Zy Zouden Gekoomen Zyn.
E.	Als	Toekomstige Tyt. Ik Zal Gekoomen Zyn, Gy Zult Gekoomen Zyn, Hy, Zy, Het Zal Gekoomen Zyn.
M.		Wy Zullen Gekoomen Zyn, Gy Zult Gekoomen Zyn, Zy Zullen Gekoomen Zyn.
		Eindigende Wyze. Tegenwoordige Tyt. Koomen.
		Volmaekte Ganschverleeden Tyt. Gekoomen Zyn.
		Toekomstige Tyt. Zullen Koomen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Koomende.

Het Verleedene,

Gekoomen.

Het Toekoomende.

Zullende Koomen.

Na het voorstellen deezer twee Werkwoorden, als voorbeelden der *Ongelykvloeiende Tytvoeginge*, achten wy het onnoodigh noch eenige andere te laeten volgen; dewyl het verschil tusschen deeze Werkwoorden en andere, die van de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* zyn, alleen gelegen is in het onderscheit der buiginge in de *Onvolmaekte Verleedene Tyden* zoo der *Aentoonende*, als *Aenvoegende Wyze*, en in den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der zelve *Aentoonende Wyze*, en alle andere Tyden, daer van afgeleidt; als uit de wederzydsche voorbeelden te zien is.

Tot de vorming dan overgaende der verschillende en Ongelykvloeiende Tyden bespeuren wy, dat beide de *Onvolmaekte Verleedene Tyden*, zoo des *Onzydigen* Werkwoorts *Koom*, als des *Bedryvenden Breek*, niet afgeleidt worden van het Wortelwoord door het byvoegen der Merkleetters *DE* in alle de *Persoonen*

des *Eenvouwigen*, en van *DEN* in alle de *Persoonen* des *Meervouwigen Getals*, als in de *Werkwoorden* der *Gelykvloeiende Tytvoeginge* geschiedt, maer door veranderen der *Klinkletteren*, die het kenteken des *Wortelwoorts* zyn, in andere *Klinkletters*; behalve dat ook de eerste *Medeklinker* van het *Wortelwoord Koom* in eenen anderen *Medeklinker*, maer byna van den zelve klank en kracht verandert is. Dus vindt men van *Breek* gevormt, *Ik Brak*, *Gy Braekt* (waer van het geheele *Meervouwige Getal* gevormt wordt met den zelve *Onvolmaekten Tyt* in de *Aenvoegende Wyze*, doch in zommige *Woorden* met veranderinge der sterke *Klinkletteren F* en *S* in de zachte *V* en *Z*, als in *Gy Gaeft*, *Gy Laest*, *Wy Gaeven*, *Wy Laezen*) *Hy*, *Zy*, *Het Brak*; en van *Koom*, *Ik Quam*, *Gy Quaemt*, *Hy*, *Zy*, *Het Quam*, *Wy Quaemen*, *Gy Quaemt*, *Zy Quaemen*.

Ook vinden wy in den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der *Aentoonende Wyze*, en alle, die 'er hunnen oorsprong van trekken, een *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, dat van het *Deelwoord* des zelve *Tyts* in de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* verschilt, eensdeels in de veranderinge der *Wortelklinkletteren*, en andersdeels in den uitgang. Dus wordt gezegt, *Ik Hebbe*, *Ik Hadde Gebrooken*, *Ik Ben*, *Ik Was Gekoomen*, &c. Maer hier van zal in de *Deelwoorden* gehandelt worden.

Nu zullen wy alleen eenige regels stellen, die de vorming van den *Onvolmaekten Verleedenen Tyt* in de *Werkwoorden* der *Ongelykvloeiende Tytvoeginge* raeken.

1. De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* wordt gevormt

door het veranderen der *Stamletteren* van het *Wortelwoort*, het *Woort* der *Gebiedende Wyze*.

Dit geschiedt allereerst, wanneer de *Korte* of ook *Lange Klinker*, of de *Tweeklank*, die het Merkteken des Wortelwoorts is, in eenen anderen *Klinker*, ofook in eenen *Tweeklank* verandert wordt.

Deeze verandering is veelvoudigh en verscheiden.

De eerste Klinkletter *A*, enkelyk gestelt, wordt verandert in eene *I* in *Hing*, *Ving*, *Ontfing*, van *Hang*, *Vang*, *Ontfang*; in eene *IE* of verlengde *I* in *Viel*, *Wies*, van *Val*, *Was*, *cesce*.

De *A* door de *E* verlengt, of tot eene Lange Klinkletter gemaekt, verkeert insgelyks in *IE* in *Ried*, *Bried*, *Sliep*, *Blies*, *Liet*, van *Raed*, *Braed*, *Slaep*, *Blaes*, *Laet*; of in den Tweeklank *OE* in *Groef*, *Joeg*, *Droeg*, *Voer*, van *Graef*, *Jaeg*, *Draeg*, *Vaer*.

De tweede Klinkletter *E* verandert in eene *O*. Dus koomt *Gold*, *Schold*, *Dolf*, *Molk*, *Holp*, *Smolt*, *Zwol*, *Trok*, *Zwom*, *Schond*, *Zond*, *Bedorf*, *Verkorf*, *Worf*, *Storf*, *Worp*, *Borst*, van *Geld*, *Scheld*, *Delf*, *Melk*, *Help*, *Smelt*, *Zwel*, *Trek*, *Zwem*, *Schend*, *Zend*, *Bederf*, *Verkerf*, *Werf*, *Sterf*, *Werp*, *Berst*. *Schep*, *crea*, alleen maekt *Schiep*.

De verlengde *E* of *EE* verandert in eene *A*; als in *Trad*, *Gaf*, *Brak*, *Sprak*, *Stak*, *Stal*, *Beval*, *Nam*, *Las*, *Genas*, *At*, *Mat*, *Vrat*, van *Treed*, *Geef*, *Breek*, *Spreek*, *Steek*, *Steel*, *Beveel*, *Neem*, *Lees*, *Genees*, *Eet*, *Meet*, *Vreet*; somtyts in den Tweeklank *OE*; als in *Woeg*, in libra pendebam, *Schoer*, *Zwoer*, van *Weeg*, *Scheer*, *Zweer*.

De *I* wordt in eene *A* verandert; als in *Bad*, *Lag*,

Zat, van *Bid*, *Lig*, *Zit*; somtyts in eene *O*; als in *Klom*, *Spon*, *Won*, *Verzon*, van *Klim*, *Spin*, *Win*, *Verzin*; het geen voornaemelyk geschiedt, wanneerde Merkleetter *I* van twee Medeklinkeren gevolgtwordt; als in *Bond*, *Verslond*, *Vond*, *Wond*, *Dong*, *Drong*, *Sprong*, *Dwong*, *Zong*, *Klonk*, *Dronk*, *Stonk*, *Kromp*, van *Bind*, *Verslind*, *Vind*, *Wind*, *Ding*, *Dring*, *Spring*, *Dwing*, *Zing*, *Klink*, *Drink*, *Stink*, *Krimp*.

De *IE* of verlengde *I* verandert in *OO*; als in *Bood*, *Gebood*, *Vlood*, *Zood*, *Loog*, *Vloog*, *Bedroog*, *Koos*, *Verloos*, *Goot*, *Genoot*, van *Bied*, *Gebied*, *Vlied*, *Zied*, *Lieg*, *Vlieg*, *Bedrieg*, *Kies*, *Verlies*, *Giet*, *Geniet*. *Wieg* maekt *Wiegde*.

De *O*, enkelyk gestelt, is geene veranderinge onderworpen.

De verlengde *O* of *OO* verkeert in *IE* in *Liep* en *Stiet* van *Loop* en *Stoot*.

Alle de andere Werkwoorden, uitgezondert *Koop*, dat namaels gezien zal worden, volgen de gemeenebuiging, gebruikende elk naer zynen aert *DE* of *TE* tot de vorming des Onvolmaekten Verleedenen Tyts.

De *U* en *UU*, eene Korte en Lange Klinkletter, gedoogen geene verandering; ten waere, dat men *Kon* of *Kost* niet van *Konnen*, maer van *Kunnen* wilde afleiden.

De *Y* wordt in zommige Werkwoorden in *EE* verandert; als in *Leed*, *Gleed*, *Reed*, *Sneed*, *Streed*, *Keef*, *Bleef*, *Dreef*, *Schreef*, *Wreef*, *Steef*, *Kreeg*, *Steeg*, *Zweeg*, *Zeeg*, *Keek*, *Leek*, *Streek*, *Week*, *Bezweek*, *Green*, *Sleep*, *Kneep*, *Neep*, *Peep*, *Greep*,

Beet, Spleet, Sleet, Smeet, Queet, Reet, Kreet, Weet, Rees, Prees, Wees, van Lyd, Glyd, Ryd, Snyder, Stryd, Kyf, Blyf, Dryf, Schryf, Wryf, Styf, Kryg, Styg, Zwyg, Zyg, Kyk, Lyk, Stryk, Wyk, Bezwyk, Gryn, Slyp, Knyp, Nyp, Pyp, Gryp, Byt, Splyt, Slyt, Smyt, Quyt, Ryt, Kryt, Wyt, Rys, Prys, Wys. Die in YL en YM uitgaen, volgen de gemeene buiging; gelyk ook zommige van andere uitgangen.

De Tweeklanken *EI* en *EU* en de Drieklanken *AEI, AEU, EEU, OEI* en *OOI* zyn geene veranderinge onderhavigh.

De Tweeklank *OE* blyft ook onverandert; uitgezondert, dat in *Roep* en *Doe* die verandert worde in *IE* en *EE*; als in *Riep* en *Deed*. In *Moet* en *Zoek* verkeert die in eene enkele *O*, terwyl noch eenige verandering in de Medeklinkeren voorkomt; gelyk in *Most* en *Zocht* blykt.

De Tweeklank *OU*, die de Merkleetter maekt van *Hou*, caede, en *Houd*, tene, verandert in *IEU* in het eerste, en in *IEL* in het tweede Werkwoord; gelyk men dus *Hieu* en *Hield* zegt. In andere Werkwoorden, als in *Bou, Brou, Vou, Schou, Trou*, en meer, wordt de buiging der *Gelykvloeiende Tytvoeginge* gevolgt.

De Tweeklank *UI* wordt verandert in de verlengde *O* of *OO*, in de Werkwoorden *Schoof, Snoof, Stoof, Boog, Zoog, Dook, Look, Rook, School* by Vondel, *Sloop, Droop, Kroop, Zoop, Slood, Snoot, Sproot*, van *Schuif, Snuif, Stuij, Buig, Zuig, Duik, Luik, Ruik, Schuil, Sluip, Druip, Kruip, Zuip, Sluit, Snuif, Spruit*.

2. Ook wordt in de tweede plaetse de *Onvolmaekte Verleeden Tyt* gevormt door de verandering der *Medeklinkeren*, terwyl de *Klinkletters*, die de *Merkletters* des *Wortelwoorts* zyn, maer ten deele behouden blyven.

Dit geschiedt, wanneer van *Koop* en *Zoek*, waer in de *OO* en *OE* ten wederzyde de *Merkletters* zyn, *Kost* of *Kocht* en *Zocht* afgeleidt worden.

3. Eindelyk wordt de *Onvolmaekte Verleeden Tyt* gevormt door verandering, in de *Merkklinkletters* en *Medeklinkers* tevens vallende; als in *Wrocht*, *Dacht*, *Braght*, *Wist*, van *Werk*, *Denk*, *Breng*, *Weet* afgeleidt; en door de aenneeming van eenen of meer *Medeklinkeren* tot de uitgaende, maer tevens veranderende *Klinkletters*; als in *Ging*, *Stond*, *Zag*, *Sloeg*, *Deed*, *Plaght*, solebam, gevormt van *Ga*, *Sta*, *Zie*, *Sla*, *Doe*, *Pleeg*; hoewel dit leste ongebruiklyk is.

Het XXVII. Kapittel.

EEr wy van de *Werkwoorden* en hunne verandederingen door de beide *Tytvoegingen* geheel afscheiden, zullen wy noch eenige *Aenmerkingen* hier nederstellen.

1. Van de *Nederduitsche Naemwoorden* worden, naer de sierlykheit der taele, een of meer *Werkwoorden* afgeleidt of gevormt, die de byzondere *Eigenschap*, *Werking* en *Gebruik* der *Stamnaemwoorden* aenwyzen. En deeze *Werkwoorden* (dat wel aengegemerkt moet worden) volgen alomme in hunne buigingen de *Gelykvloeiende Tytvoeging*. Deeze afleiding

of vorming der *Werkwoorden* geschiedt eerst van de *Zelfstandige Naemwoorden*.

Dus zegt men van *Man*, *Bemannen*, *Ontmannen*, *Overmannen*, van *Maegt*, *Ontmaegden*, van *Hoofft*, *Onthoofden*, van *Bol* voor een *Hoofft*, *Suizebollen*, *Hardebollen*, van *Haer*, *crinis*, *Haeren*, het haer uitwerpen, van *Huit*, *Herhuiden*, van *Vel*, *Vervellen*, van *Oog*, *Oogen*, *Beoogen*, *Naoogen*, *Pinkoogen*, *Staroogen*, van *Hant*, *Behandigen*, van *Hals*, *Onthalzen*, *Behelzen*, *Omhelzen*, van *Keel*, *Keelen*, de keel afsteeken, van *Gorgel*, *Gorgelen*, van *Stem*, *Stemmen*, van *Bek*, *Trekkebekken*, van *Tant*, *Watertanden*, van *Vinger*, *Vingeren*, *Bevingeren*, van *Lyf*, *Inlyven*, *Ontlyven*, van *Ziel*, *Bezielen*, *Ontzielen*, van *Knie*, *Knielen*, van *Scheen*, *Scheenen*, van *Voet*, *Voeten*, voor *Vastgaen*, ook van *Pyn*, *Pynigen*, *Verpynen*, van *Smart*, *Smarten*, van *Zweer*, *Zweeren*, van *Pok*, *Pokken*, van *Mazel*, *Mazelen*.

Gelyk deeze *Werkwoorden* van den *Mensche* en zyne *Gedeelten* en *Lichaemlyke Ongevallen* gevormt zyn, zoo zyn 'er andere oirsprongkelyk van andere dingen; en eerst van de *Gedierten*; als van *Vogel*, *Vogelen*, van *Visch*, *Vischen*, van *Kalf*, *Kalven*, van *Lam*, *agnus*, *Lammen*, van *Luis*, *Luizen*, van *Muis*, *Muizen*, van *Aep*, *Naäepen*, van *Kraei*, *Kraeien*, *cornicari*, van *Rave*, *Nachtraeven*; naderhant van den *Tyt* en zyne *Gedeelten*, die de duurzaemheit van *Menschen* en *Gedierten* bepaelen; als van *Jaer*, *Verjaeren*, *Dag*, *Daegen*, *diëscere*, *Daegen*, in jus vocare, *Nacht*, *Vernachten*, *Nachtbraeken*, *Wyl*, *Verwylen*, *Kortswylen*, *Zomer*, *Zomeren*, *Winter*, *Winteren*; en eindelyk van de *Wooningen*, *Eigendommen*,

Huisraet en Gereetschap der Menschen; als van Huis, Huizen, Hof, Hooven, Herberg, Herbergen, van Lant, Belanden, Aenlanden, Toelanden, Landen, Dyk, Dyken, Stroom, Stroomen, van Keten, Ketenen, Nagel, Nagelen, Spyker, Spykeren, Boor, Booren, Doorbooren, Pael, Paelen, Bepaelen, Aenpaelen, Toepaelen, Muur, Bemuuren, Toemuuren, van Pek, Pekken, Bepekken, Teer, Teeren, Beteeren, Lym, Lymen, Verwe, Verwen, en ontelbaere diergelyke.

Ook worden 'er *Werkwoorden* op de zelve wyze afgeleidt van *Byvoeglyke Naemwoorden*, het zy inden *Gronttrap*, het zy in den *Middeltrap* der *Vergelykinge* voorkoomende.

Dus vormt men van *Jong, Jongen*, dat is, jongen werpen, *Verjongen*, van *Out, Verouden, Grys, Gryzen, Graeu, Graeuwen, Groen, Groenen, Bleek, Bleeken, Verbleeken, Warm, Warmen, Verwarmen, Kout, Verkouden, Lam, mancus, Verlammen, Flaeu, Flaeuwen, Verflaeuwen, Hart, Harden, Verharden, Uitharden, Krom, Krommen, Recht, Rechten, Aenrechten, Oprechten, Uitrechten, Wit, Witten, Zwanger, Bezwangeren, Zwaer, Bezwaeren, Verzwaeren, Zwart, Zwarten, Styf, Styven, Verstyven, Slap, Verslappen, Goet, Vergoeden, Meer, Vermeeren, Beter, Beteren, Verbeteren, Erger, Ergeren, Verergeren, Ouder, Ouderen, Verouderen, Minder, Minderen, Verminderen, Slimmer, Verslimmeren*. Van *Myn*, het eenigste onder de *Voornaemwoorden*, wordt *Mynen* afgeleidt.

2. Alle *Werkwoorden*, die in de *Gebiedende Wyze* twee of drie *Lettergreepen* hebben, op welker voorleste in de *uitspraek*e de klank valt, terwyl de leste kort blyft, behooren tot de *Gelykvloeiende Tytvoeging*.

En deeze hebben veele en verscheidene Uitgangen. En die de enkele A, of de verlengde of AE in de voorleste Lettergreep voor eenen of meer Medeklinkers tot eenen Merkleter hebben, eindigen in ABEL, ADEL, AFEL, AGEL, AKEL, AMEL, APEL, ATEL, AVEL, ADEM, AESSEM, APEN, AVEN, ADER, AGER, AKER, AMER, ATER, AVER, ADIG, ALIG, ABBEL, AGGEL, AKKEL, AMMEL, AGGER, AKKER, APPER, ANDEL, ANGEL, ANKEL, ANSEL, ANTEL, ANDER, ANGER, ANKER, ARKEL, ARTEL, ASPEL, ASTIG, ACHTIG, ARTIG, AERDTS, AERSTIG, AESTER; als *Sabel, Zadel, Schrafel, Nagel, Kakel, Stamel, Stapel, Ratel, Kavel, Adem, Aessem, Waessem, Wapen, Haven, Gader, Vermager, Baker, Kamer, Schater, Daver, Begeadig, Zalig, Babbel, Waggel, Hakkel, Rammel, Bagger, Wakker, Wapper, Wandel, Mangel, Wankel, Quansel, Trantel, Verander, Bezwanger, Sparkel, Spatel, Haspel, Bemagtig, Bekrachtig, Behartig, Anker, Verwaerdig, Benaerstig, Plaester.*

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep voor eenen of meer Medeklinkers de enkele E of de verlengde of de EE tot hunnen Merkleter hebben, zyn van deeze uitgangen EDEL, EGEL, EKEL, EMEL, EPEL, ETEL, EVEL, EZEL, EKEN, EDER, EKER, EKER, ETER, EVER, EDIG, ENGEL, ENKEL, ERGEL, ERGER, ESTEL, EFFEN, EMMER, ETTER, ELDER, ERKER, ESTIG, EESSEL, EESTER, EEDIG, EENIG; als *Bedel, Kegel, Hekel, Wemel, Lepel, Zetel, Prevel, Vezel, Reken, Verneder, Verzecker, Verbeter, Zever, Bevre-*

dig, Strengel, Sprenkel, Mergel, Nestel, Effen, Belemmer, Verketter, Kelder, Erger, Kerker, Bevestig, Geessel, Meester, Beleedig, Vereenig.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep voor twee of meer Medeklinkers de enkele *I* tot eenen Merkletter hebben, eindigen in *IBBEL, IGGEL, IKKEL, IMMEL, IPPEL, ISSEL, ITTEL, IMPEL, INDEL, INGEL, INTEL, ISPEL, ITSEL, IKKER, ITTER, ILDER, ILVER, INGER, INSTER, ILLIG*; als in *Knibbel, Biggel, Prikkel, Schimmel, Trippel, Wissel, Kittel, Bewimpel, Windel, Omsingel, Tintel, Quispel, Ritsel, Knikker, Schitter, Schilder, Verzilver, Slinger, Glinster, Bewillig*. De verlengde *I* of *IE* is in de Voorleste Lettergreep voor eenen Medeklinker de Merkletter der Werkwoorden *Spiegel, Wriemel* voor *Wemel*, en *Vernietig*.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergeep de enkele *O* of verlengde of *OO* voor eenen of meer Medeklinkers hebben, zyn van deeze uitgangen, *OPEL, OPEN, OPER, OVER, OBBEL, ODDEL, OFFEL, OKKEL, OMMEL, OMPEL, ONGEL, ONKEL, ONSEL, OPPEL, ORGEL, ORREL, ORSEL, ORSTEL, OBBER, ODDER, OKKER, OMMER, OPPER, ORDEN, OLDER, OLFER, OLSTER, OLTER, ONDER, ONGER, ONKER, ONSTER, ONTER, ONDIG, OSTIG, OODIG*; als in *Popel, Open, Verkoper, Tover, Hobbel, Broddel, Moffel, Tokkel, Dommel, Dompel, Schongel, Monkel, Fronsel, Koppel, Gorgel, Borrel, Vermorsel, Borstel, Dobber, Modder, Flokker, Bekommer, Opper, Orden, Zolder, Golfer, Bolster, Folter,*

Verwonder, Honger, Flonker, Monster, Klonter, Verkondig, Bekostig, Noodig.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep de enkele *U* voor twee of meer Medeklinkers tot eenen Merkleter hebben, eindigen met deeze uitgangen, *UBBEL, UFFEL, UGGEL, UKKEL, UPPEL, UTSEL, ULDER, UNKER, ULDIG, UCHTIG, UNSTIG*; als in *Verdubbel, Knuffel, Truggel, Sukkel, Huppel, Hutsel, Bulder, Hunker, Ontschuldig, Tuchtig, Begunstig.*

De Werkwoorden, die de Klinkletter *Y* in de voorleste Lettergreep tot eenen Merkleter hebben, gaen uit op deeze wyze, *YDEL, YFEL, YFER, YKER, YMEL, YTEL, YVER, YZEL, YDIG, YTIG*, als in *Verydel, Twyfel, Syfer, Spyker, Fymel, Tytel, Yver, Gyzel, Smydig, Bevlytig.*

De andere Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreepen eenen der Tweeklanken *AI, AU, EI, EU, OE, OU, UI*, of den Drieklank *EEU* voor eenen of meer Medeklinkers tot eenen Merkleter hebben, zyn van de volgende uitgangen, *AISTER, AUWEL, EIDEL, EIGEN, EIGER, EISTER, EUGEL, EUTEL, EUZEL, OEDEL, OEDER, OEKER, OESTER, OEPEL, OETEL, OEFEN, OUDER, OUTER, UIDEL, UIFEL, UIKEL, UIMEL, UITEL, UIZEL, UIER, UIMER, UIVER, UISTER, EEUWIG*; als in *Taister, Knauwel, Breidel, Eigen, Weiger, Pleister, Teugel, Reutel, Beuzel, Bezoedel, Voeder, Woeker, Koester, Hoepel, Hoetel, Oefen, Ouder, Louter, Buidel, Schuifel, Struikel, Tuimel, Buitel, Duizel, Kuier, Sluimer, Huiver, Verduister, Vereeuwig.*

3. Ook wordt de Gelykvloeiende Tytvoeging gevolgt van die Werkwoorden, die, van Zelfstandige Naemwoorden en anders afgeleidt, en eene *Genegenheit* of *Drift* tot en *Navolging* van en *Overeenkomst* met die dingen, waer van zy benoemt zyn, uitdrukkende, in de Eindigende Wyze in EEREN, IEREN en UUREN uitgaen; als *Vrouweeren, Hoereeren, Hoveeren, Banketeeren, Redeneeren, Stoffeeren, Quinkeleeren, Tierelieren, Rentenieren, Hovenieren, Vreugdevieren; Zegevieren*, dat is, openbaere vieren in tyden van vreugt en zege ontsteeken, *Tureluuren*, en andere diergelyke.

4. *Oordeelen, Veroordeelen, Oorloogen, Beoorloogen, Bevoordeelen, Benadeelen, Gehoorzaemen*, en andere, welker twee leste Lettergreepen lang zyn, volgen eindelyk mede de Gelykvloeiende Tytvoeging.

Het XXVIII. Kapittel.

GElyk wy in het voorgaende aangewezen hebben, hoe de Klinkletters en Tweeklanken, of zommige van hun, in de Ongelykvloeiende Tytvoeginge verandert worden, zoo zullen wy nu eene reeks Onregelmaatige Bedryvende en Onzydige Werkwoorden hier laeten volgen, die, eerst naer den rang der letteren zoo in de Gebiedende, als in de Eindigende Wyze voorkoomende, naderhant in den Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt der Aentoonende Wyze gestelt worden, te gelyk met de Lydende Deelwoorden des Verleedenen Tyts, en met de letteren T, V, D, als hunne merken, getekent.

Deeze beginnen dan dus:

			B.	
	BEDERF.		BEDERVEN.	
T.	Ik Bederve. V.		Ik Bedorf. D.	Bedorven.
	BEDRIEG.		BEDRIEGEN.	
T.	Ik Bedriege. V.		Ik Bedroog. D.	Bedroogen.
	BEGIN.		BEGINNEN.	
T.	Ik Beginne. V.		Ik Begon, of Begost. D.	Begonnen, of Begost.
	BERG.		BERGEN.	
T.	T. Ik Berge. V.		Ik Borg. D.	Geborgen.
	BERST.		BERSTEN.	
T.	Ik Berste. V.		Ik Borst. D.	Geborsten.
	BEVEEL.		BEVEELEN.	
T.	Ik Beveele. V.		Ik Beval. D.	Bevoolen.
	BEVRIES.		BEVRIEZEN.	
T.	Ik Bevrieze. V.		Ik Bevroor. D.	Bevrooren.
	BEZIN.		BEZINNEN.	
T.	Ik Bezinne. V.		Ik Bezon. D.	Bezonnen.
	BEZWYK.		BEZWYKEN.	
T.	Ik Bezwyke. V.		Ik Bezweek. D.	Bezweeken.
	BEZWYM.		BEZWYMEN.	
T.	Ik Bezwyme. V.		Ik Bezweem. D.	Bezweemen.
	BID.		BIDDEN.	
T.	Ik Bidde. V.		Ik Bad. D.	Gebeden.
	BIED.		BIEDEN.	
T.	Ik Biede. V.		Ik Bood. D.	Gebooden.
	BIND.		BINDEN.	
T.	Ik Binde. V.		Ik Bond. D.	Gebonden.
	BLAES.		BLAEZEN.	
T.	Ik Blaeze. V.		Ik Blies. D.	Geblaezen.

	BLYF.		BLYVEN.		
T.	Ik Blyve.	V.	Ik Bleef.	D.	Gebleeven.
	BLYK.		BLYKEN.		
T.	Ik Blyke.	V.	Ik Bleek.	D.	Gebleeken.
	BRAED.		BRAEDEN.		
T.	Ik Braede.	V.	Ik Bried.	D.	Gebraeden.
	BREEK.		BREEKEN.		
T.	Ik Breeke.	V.	Ik Brak.	D.	Gebrooken.
	BRENG.		BRENGEN.		
T.	Ik Breng.	V.	Ik Braght.	D.	Gebraght.
	BUIG.		BUIGEN.		
T.	Ik Buige.	V.	Ik Boog.	D.	Geboogen.
	BYT.		BYTEN.		
T.	Ik Byte.	V.	Ik Beet.	D.	Gebeeten.
			D.		
	DELFF.		DELVEN.		
T.	Ik Delfe.	V.	Ik Dolf.	D.	Gedolven.
	DENK.		DENKEN.		
T.	Ik Denke.	V.	Ik Dacht.	D.	Gedacht.
	DING.		DINGEN.		
T.	Ik Dinge.	V.	Ik Dong.	D.	Gedongen.
	DOE.		DOEN.		
T.	Ik Doe.	V.	Ik Deed.	D.	Gedaen.
	DRAEG.		DRAEGEN.		
T.	Ik Draege.	V.	Ik Droeg.	D.	Gedraegen.
	DRING.		DRINGEN.		
T.	Ik Dringe.	V.	Ik Drong.	D.	Gedrongen.
	DRINK.		DRINKEN.		
T.	Ik Drink.	V.	Ik Dronk.	D.	Gedronken.
	DRUIP.		DRUIPEN.		
T.	Ik Druipe.	V.	Ik Droop.	D.	Gedroopen.

	DRYF.		DRYVEN.		
T.	Ik Dryve.	V.	Ik Dreef.	D.	Gedreeven.
	DWING.		DWINGEN.		
T.	Ik Dwinge.	V.	Ik Dwong.	D.	Gedwongen.
	DUIK.		DUIKEN.		
T.	Ik Duike.	V.	Ik Dook.	D.	Gedooken.
	DYG.		DYGEN.		
T.	Ik Dyge.	V.	Ik Deeg.	D.	Gedeegen.
	EET.		EETEN.		
T.	Ik Eete.	V.	Ik At.	D.	Gegeeten.
			G.		
	GA.		GAEN.		
T.	Ik Gae.	V.	Ik Ging.	D.	Gegaen.
	GEEF.		GEVEN.		
T.	Ik Geeve.	V.	Ik Gaf.	D.	Gegeeven.
	GELD.		GELDEN.		
T.	Ik Gelde.	V.	Ik Gold.	D.	Gegolden.
	GELYK.		GELYKEN.		
T.	Ik Gelyke.	V.	Ik Geleek.	D.	Geleeken.
	GENEES.		GENEEZEN.		
T.	Ik Geneeze.	V.	Ik Genas.	D.	Geneezen.
	GENIET.		GENIETEN.		
T.	Ik Geniete.	V.	Ik Genoot.	D.	Genooten.
	GIET.		GIETEN.		
T.	Ik Giete.	V.	Ik Goot.	D.	Gegooten.
	GLIM.		GLIMMEN.		
T.	Ik Glimme.	V.	Ik Glom.	D.	Geglommen.
	GLYD.		GLYDEN.		
T.	Ik Glyde.	V.	Ik Gleed.	D.	Gegleeden.
	GRAEF.		GRAEVEN.		
T.	Ik Graeve.	V.	Ik Groef.	D.	Gegraeven.

	GRYN.		GRYNEN.		
T.	Ik Gryne.	V.	Ik Green.	D.	Gegreenen.
	GRYP.		GRYPEN.		
T.	Ik Grype.		Ik Greep.		Gegreepen.
			H.		
	HANG.		HANGEN.		
T.	Ik Hange.	V.	Ik Hing.	D.	Gehangen.
	HEB.		HEBBEN.		
T.	Ik Hebbe.	V.	Ik Hadde.	D.	Gehadt.
	HEF.		HEFFEN.		
T.	Ik Heffe.	V.	Ik Hief.	D.	Geheeven.
	HELP.		HELPEN.		
T.	Ik Helpe.	V.	Ik Holp.	D.	Geholpen.
	HOU.		HOUWEN.		
T.	Ik Houwe.	V.	Ik Hieu.	D.	Gehouwen.
	HOUD.		HOUDEN.		
T.	Ik Houde.	V.	Ik Hield.	D.	Gehouden.
			J.		
	JAEG.		JAEGEN.		
T.	Ik Jaege.	V.	Ik Joeg.	D.	Gejaegt.
			K.		
	KERF.		KERVEN.		
T.	Ik Kerve.	V.	Ik Korf.	D.	Gekorven.
	KIES.		KIEZEN.		
T.	Ik Kieze.	V.	Ik Koos of Koor.	D.	Gekooren.
	KLIM.		KLIMMEN.		
T.	Ik Klimme.	V.	Ik Klom.	D.	Geklommen.
	KLINK.		KLINKEN.		
T.	Ik Klinke.	V.	Ik Klonk.	D.	Geklonken.
	KNYP.		KNYPEN.		
T.	Ik Knype.	V.	Ik Kneep.	D.	Gekneepen.

			KONNEN.		
T.	Ik Kan.	V.	Ik Konde of Kost.	D.	Gekont of Gekost.
	KOOM.		KOOMEN.		
T.	Ik Koome.	V.	Ik Quam.	D.	Gekoomen.
	KRIMP.		KRIMPEN.		
T.	Ik Krimpe.	V.	Ik Kromp.	D.	Gekrompen.
	KRUIP.		KRUIPEN.		
T.	Ik Kruipe.	V.	Ik Kroop.	D.	Gekroopen.
	KRYG.		KRYGEN.		
T.	Ik Kryge.	V.	Ik Kreeg.	D.	Gekreegen.
	KRYT.		KRYTEN.		
T.	Ik Kryte.	V.	Ik Kreet.	D.	Gekreeten.
	KYF.		KYVEN.		
T.	Ik Kyve.	V.	Ik Keef.	D.	Gekeeven.
	KYK.		KYKEN.		
T.	Ik Kyke.	V.	Ik Keek.	D.	Gekeeken.
			L.		
	LAET.		LAETEN.		
T.	Ik Laete.	V.	Ik Liet.	D.	Gelaeten.
	LEES.		LEEZEN.		
T.	Ik Leeze.	V.	Ik Las.	D.	Geleezen.
	LEG.		LEGGEN.		
T.	Ik Legge.	V.	Ik Leide.	D.	Gelegt.
	LIEG.		LIEGEN.		
T.	Ik Liege.	V.	Ik Loog.	D.	Geloogen.
	LIG.		LIGGEN.		
T.	Ik Ligge.	V.	Ik Lag.	D.	Geleegen.
	LOOP.		LOOPEN.		
T.	Ik Loope.	V.	Ik Liep.	D.	Gelooopen.
	LUIK.		LUIKEN.		
T.	Ik Luike.	V.	Ik Look.	D.	Gelooken.

	LYD.		LYDEN.		
T.	Ik Lyde.	V.	Ik Leed.	D.	Geleeden.
			M.		
	MEET.		MEETEN.		
T.	Ik Meete.	V.	Ik Mat.	D.	Gemeeten.
	MELK.		MELKEN.		
T.	Ik Melke.	V.	Ik Molk.	D.	Gemolken.
			MOETEN.		
T.	Ik Moet.	V.	Ik Most.	D.	Gemost.
			MOOGEN.		
T.	Ik Magh.	V.	Ik Mogt.	D.	Gemoght.
			N.		
	NEEM.		NEEMEN.		
T.	Ik Neeme.	V.	Ik Nam.	D.	Genoomen.
	NYG.		NYGEN.		
T.	Ik Nyge.	V.	Ik Neeg.	D.	Geneegen.
	NYP.		NYPEN.		
T.	Ik Nype.	V.	Ik Neep.	D.	Geneepen.
			P.		
	PRYS.		PRYZEN.		
T.	Ik Pryze.	V.	Ik Prees.	D.	Gepreezen.
	PYP.		PYPEN.		
T.	Ik Pype.	V.	Ik Peep.	D.	Gepeepen.
			Q.		
	QUYT.		QUYTEN.		
T.	Ik Quyte.	V.	Ik Queet.	D.	Gequeeten.
			R.		
	RAED.		RAEDEN.		
T.	Ik Raede.	V.	Ik Ried.	D.	Geraeden.
	REN.		RENNEN.		
T.	Ik Renne.	V.	Ik Ron.	D.	Geronnen.

	ROEP.		ROEPEN.		
T.	Ik Roepe.	V.	Ik Riep.	D.	Geroepen.
	RUIK.		RUIKEN.		
T.	Ik Ruike.	V.	Ik Rook.	D.	Gerooken.
	RYD.		RYDEN.		
T.	Ik Ryde.	V.	Ik Reed.	D.	Gereeden.
	RYF.		RYVEN.		
T.	Ik Ryve.	V.	Ik Reef.	D.	Gereeven.
	RYG.		RYGEN.		
T.	Ik Ryge.	V.	Ik Reeg.	D.	Gereegen.
	RYS.		RYZEN.		
T.	Ik Ryze.	V.	Ik Rees.	D.	Gereezen.
	RYT.		RYTEN.		
T.	Ik Ryte.	V.	Ik Reet.	D.	Gereeten.
			S.		
	SCHEER.		SCHEEREN.		
T.	Ik Scheere.	V.	Ik Schoer.	D.	Geschooren.
	SCHELD.		SCHELDEN.		
T.	Ik Schelde.	V.	Ik Schold.	D.	Gescholden.
	SCHEN.		SCHENNEN..		
T.	Ik Schenne.	V.	Ik Schon.	D.	Geschonnen.
	SCHEND.		SCHENDEN.		
T.	Ik Schende.	V.	Ik Schond.	D.	Geschonden.
	SCHENK.		SCHENKEN.		
T.	Ik Schenke.	V.	Ik Schonk.	D.	Geschonken.
	SCHEP.		SCHEPPEN.		
T.	Ik Scheppe.	V.	Ik Schiep.	D.	Geschaepen.
	SCHIET.		SCHIETEN.		
T.	Ik Schiete.	V.	Ik Schoot.	D.	Geschooten.
	SCHRYD.		SCHRYDEN.		
T.	Ik Schryde.	V.	Ik Schreed.	D.	Geschreeden.

	SCHRYF.		SCHRYVEN.		
T.	Ik Schryve.	V.	Ik Schreef	D.	Geschreeven.
	SCHUIF.		SCHUIVEN.		
T.	Ik Schuive.	V.	Ik Schoof.	D.	Geschooven.
	SCHYN.		SCHYNEN.		
T.	Ik Schyne.	V.	Ik Scheen.	D.	Gescheenen.
	SLA.		SLAEN.		
T.	Ik Slae.	V.	Ik Sloeg.	D.	Geslaegen.
	SLAEP.		SLAEPEN.		
T.	Ik Slaepe.	V.	Ik Sliep.	D.	Geslaepen.
	SLUIP.		SLUIPEN.		
T.	Ik Sluipe.	V.	Ik Sloop.	D.	Gesloopen.
	SLUIT.		SLUITEN.		
T.	Ik Sluite.	V.	Ik Sloot.	D.	Geslooten.
	SLYP.		SLYPEN.		
T.	Ik Slype.	V.	Ik Sleep.	D.	Gesleepen.
	SLYT.		SLYTEN.		
T.	Ik Slyte.	V.	Ik Sleet.	D.	Gesleeten.
	SMELT.		SMELTEN.		
T.	Ik Smelte.	V.	Ik Smolt.	D.	Gesmolten.
	SMYT.		SMYTEN.		
T.	Ik Smyte.	V.	Ik Smeet.	D.	Gesmeeten.
	SLUIP.		SLUIPEN.		
T.	Ik Sluipe.	V.	Ik Sloop.	D.	Gesloopen.
	SNYD.		SNYDEN.		
T.	Ik Snyder.	V.	Ik Sneed.	D.	Gesneeden.
	SPIN.		SPINNEN.		
T.	Ik Spinne.	V.	Ik Spon.	D.	Gesponnen.
	SPLYT.		SPLYTEN.		
T.	Ik Splyte.	V.	Ik Spleet.	D.	Gespleeten.
	SPREEK.		SPREEKEN.		
T.	Ik Spreeke.	V.	Ik Sprak.	D.	Gesproken.
	V. D.				

	SPRING.		SPRINGEN.		
T.	Ik Springe.	V.	Ik Sprong.	D.	Gesprongen.
	SPRUIT.		SPRUITEN.		
T.	Ik Spruite.	V.	Ik Sproot.	D.	Gesprooten.
	STA.		STAEN.		
T.	Ik Stae.	V.	Ik Stond.	D.	Gestaen.
	STEEK.		STEEKEN.		
T.	Ik Steeke.	V.	Ik Stak.	D.	Gestooken.
	STEEL.		STEELEN.		
T.	Ik Steele.	V.	Ik Stal.	D.	Gestoolen.
	STINK.		STINKEN.		
T.	Ik Stinke.	V.	Ik Stonk.	D.	Gestonken.
	STERF.		STERVEN.		
T.	Ik Sterve.	V.	Ik Storf.	D.	Gestorven.
	STOOT.		STOOTEN.		
T.	Ik Stoote.	V.	Ik Stiet.	D.	Gestooten.
	STRYD.		STRYDEN.		
T.	Ik Stryde.	V.	Ik Streed.	D.	Gestreeden.
	STRYK.		STRYKEN.		
T.	Ik Stryke.	V.	Ik Streek.	D.	Gestreeken.
	STUIF.		STUIVEN.		
T.	Ik Stuive.	V.	Ik Stoof.	D.	Gestooven.
	STYF.		STYVEN.		
T.	Ik Styve.	V.	Ik Steef.	D.	Gesteeven.
	STYG.		STYGEN.		
T.	Ik Styge.	V.	Ik Steeg.	D.	Gesteegen.
	TREED.		TREEDEN.		
T.	Ik Treede.	V.	Ik Trad.	D.	Getreeden.
	TREF.		TREFFEN.		
T.	Ik Treffe.	V.	Ik Trof.	D.	Getroffen.

	TREK.		TREKKEN.		
T.	Ik Trekke.	V.	Ik Trok.	D.	Getrokken.
	TYG.		TYGEN.		
T.	Ik Tyge.	V.	Ik Teeg of Toog.	D.	Getoogen.
	VAER.	V.	VAEREN.		
T.	Ik Vaere.	V.	Ik Voer.	D.	Gevaeren.
	VAL.		VALLEN.		
T.	Ik Valle.	V.	Ik Viel.	D.	Gevallen.
	VANG.		VANGEN.		
T.	Ik Vange.	V.	Ik Ving.	D.	Gevangen.
	VECHT.		VECHTEN.		
T.	Ik Vechte.	V.	Ik Vocht.	D.	Gevochten.
	VERGEET.		VERGEETEN.		
T.	Ik Vergeete.	V.	Ik Vergat.	D.	Vergeeten.
	VERLIES.		VERLIEZEN.		
T.	Ik Verlieze.	V.	Ik Verloor.	D.	Verlooren.
	VERSLIND.		VERSLINDEN.		
T.	Ik Verslinde.	V.	Ik Verslond.	D.	Verslonden.
	VIND.		VINDEN.		
T.	Ik Vinde.	V.	Ik Vond.	D.	Gevonden.
	VLECHT.		VLECHTEN.		
T.	Ik Vlechte.	V.	Ik Vlocht.	D.	Gevlochten.
	VLIED.		VLIEDEN.		
T.	Ik Vliede.	V.	Ik Vlood.	D.	Gevlooden.
	VLIEG.		VLIEGEN.		
T.	Ik Vliege.	V.	Ik Vloog.	D.	Gevloogen.
	VLIET.		VLIETEN.		
T.	Ik Vliete.	V.	Ik Vloot.	D.	Gevlooten.
	VREET.		VREETEN.		
T.	Ik Vreete.	V.	Ik Vrat.	D.	Gevreeten.
	VRIES.		VRIEZEN.		
T.	Ik Vrieze.	V.	Ik Vroor.	D.	Gevrooren.

			W.		
	WAS.		WASSEN.		
T.	Ik Wasse.	V.	Ik Wies.	D.	Gewassen.
	WEEG.		WEEGEN.		
T.	Ik Weege.	V.	Ik Woeg.	D.	Gewoogen.
	WEET.		WEETEN.		
T.	Ik Weete.	V.	Ik Wist.	D.	Geweeten.
	WERF.		WERVEN.		
T.	Ik Werve.	V.	Ik Worf.	D.	Geworven.
	WERP.		WERPEN.		
T.	Ik Werpe.	V.	Ik Worp.	D.	Geworpen.
	WIN.		WINNEN.		
T.	Ik Winne.	V.	Ik Won.	D.	Gewonnen.
	WIND.		WINDEN.		
T.	Ik Winde.	V.	Ik Wond.	D.	Gewonden.
	WORD.		WORDEN.		
T.	Ik Worde.	V.	Ik Werde.	D.	Geworden.
	WRYF.		WRYVEN.		
T.	Ik Wryve.	V.	Ik Wreef.	D.	Gewreeven.
	WYK.		WYKEN.		
T.	Ik Wyke.	V.	Ik Week.	D.	Geweeken.
	WYS.		WYZEN.		
T.	Ik Wyze.	V.	Ik Wees.	D.	Geweezen.
	WYT.		WYTEN.		
T.	Ik Wyte.	V.	Ik Weet.	D.	Geweeten.
			Z.		
	ZEND.		ZENDEN.		
T.	Ik Zende.	V.	Ik Zond.	D.	Gezonden.
	ZIE.		ZIEN.		
T.	Ik Zie.	V.	Ik Zag.	D.	Gezien.
	ZIED.		ZIEDEN.		
T.	Ik Ziede.	V.	Ik Zood.	D.	Gezooden.

	ZING.		ZINGEN.		
T.	Ik Zinge.	V.	Ik Zong.	D.	Gezongen.
	ZINK.		ZINKEN.		
T.	Ik Zinke.	V.	Ik Zonk.	D.	Gezonken.
	ZIT.		ZITTEN.		
T.	Ik Zitte.	V.	Ik Zat.	D.	Gezeeten.
	ZOEK.		ZOEKEN.		
T.	Ik Zoeke.	V.	Ik Zocht.	D.	Gezocht.
	ZUIG.		ZUIGEN.		
T.	Ik Zuige.	V.	Ik Zoog.	D.	Gezoogen.
	ZUIP.		ZUIPEN.		
T.	Ik Zuipe.	V.	Ik Zoop.	D.	Gezoopen.
	ZWEER.		ZWEEREN.		
T.	Ik Zweere.	V.	Ik Zwoer.	D.	Gezwooren.
	ZWEL.		ZWELLEN.		
T.	Ik Zwelle.	V.	Ik Zwol.	D.	Gezwollen.
	ZWELG.		ZWELGEN.		
T.	Ik Zwelge.	V.	Ik Zwolg.	D.	Gezwolgen.
	ZWEM.		ZWEMMEN.		
T.	Ik Zwemme.	V.	Ik Zwom.	D.	Gezwommen.
	ZWYG.		ZWYGEN.		
T.	Ik Zwyge.	V.	Ik Zweeg.	D.	Gezweegen.
	ZYG.		ZYGEN.		
T.	Ik Zyge.	V.	Ik Zeeg.	D.	Gezeegen.

Het XXIX. Kapittel.

IN de bovenstaende reeks van Onregelmatige woorden, waer van zommige in den Verleedenen Tyt ook eene Regelmatige buiging hebben, zyn uitgelaeten die Werkwoorden, die van deeze door de Samenzetting met een voorgaend Scheidbaer Voorzetsel, afgeleidt worden, om dat zy op de zelve wyze, als deeze, geboogen worden.

Van deeze zullen wy echter deezen nootwendigenregel stellen, opdat zich niemant in hunne Tytvoeginge vergisse:

De Werkwoorden, door een Scheidbaer Voorzetsel gedubbelt, moeten in den Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt zoo der Aentoonende, als Gebiedende Wyze gedeelt worden, en het Voorzetsel achter aen gestelt; op deeze wyze, *Spreek aen, Ga voor, Sta op, Schryf uit, Steek in, Loop na, Draeg om, Stryk door; Ik Spreeke aen, Ik Gae voor, Ik Stae op, Ik Schryve uit, Ik Steeke in, Ik Loope na, Ik Draege om, Ik Stryke door; Ik Sprak aen, Ik Ging voor, Ik Stond op, Ik Schreef uit, Ik Stak in, Ik Liep na, Ik Droeg om, Ik Streek door.*

In de Aenvoegende en Eindigende Wyzen volgen zy echter die Werkwoorden, die een der Onscheidbaere Voorzetselen, *BE, GE, ONT, VER*, als *Begin, Geniet, Ontfang, Vergeet*, voor zich hebben.

Dus zegt men, *Dat Ik Aenspreeke, Voorgae, Opstae, Uitschryve, Insteeke, Naloope, Omdraege, Doorstryke*; en *Aenspreeken, Voorgaen, Opstaen, Uitschryven, Insteeken, Nalooopen, Omdraegen, Doorstryken.*

En in de Aentoonende Wyze volgen zy insgelyks deezen voet, wanneer deeze Bywoorden, *Zoo, Indien, Als, Wanneer*, of ook de Betreklyke Voornaemwoorden *Die* en *Dat* den Werkwoorden in de rede voorgezet worden.

Dus zegt men, *Zoo ik Aenspreeke, Indien gy Voorgaet, hy Opstaet, Als wy Uitschryven, Wanneer gy Insteekt, zy Nalooopen, de Man, die straks Voorging, het Kint, Dat heden gezont Opstont.*

Dit wordt in allen gevolgt van die Werkwoorden, die in hunne Samenzettinge gekoppelt worden door

Af, Toe, Mede, Hene, Wech, Weder, waer van de twee eerste achter de Scheidbaere Voorzetsels *Van* en *Tot* veelszins, en de andere buiten de Samenzetting niet of zelden gebruikt worden.

Dus zegt men in alle de Wyzen, *Wyk af, Schiet Toe, Loop Mede, Ga Hene, Ryd Wech, Keer Weder; Ik Wyke Af, Schiete Toe, Loope Mede, Gy Gaet Hene, Wy Ryden Wech, Zy Keeren Weder; Als Ik Afwyke, Toeschiete, Medeloope, Indien gy Henegaet, Wanneer wy Wechryden, Zoo zy Wederkeeren; Dat ik Medeloope, Gy Henegaet, Hy Wechryde, Wy Wederkeeren*; en eindelyk, *Afwyken, Toeschieten, Medeloope, Henegaen, Wechryden, Wederkeeren*.

Veele Werkwoorden, die met de Voorzetselen *Onder* en *Over* gekoppelt worden, blyven, schoondeeze Voorzetsels Scheidbaer zyn in alle hunne Wyzen onverdeelt; als *Onderdrukken, Ondergraeven, Onderhouden, sustentare, Onderhuuren, Onderkopen, Onderrechten, Onderwyzen*, en andere; *Overheerschen, Overhooren, Overlaeden, Overleeven, Overloopen, Overmeesteren, Overyyden*, en meer diergelyke; die zoo wel, als andere, die Scheidbaer zyn, door het gebruik genoegzaam geleert worden.

De Eindigende Wyzen neemen in alle Werkwoorden, *Bedryvende, Lydende, Onzydige*, het wordeken *Te* tot zich, wanneer eene zaak te doen is.

Dus zegt men, *Het is tyt te bidden, Elk heeft zich te wachten, Men behoort vrolyk te zyn, Ik begeere gehoort te worden, De misdadigen staen veroordeelt te worden*.

De Eindigende Wyzen der Werkwoorden kunnen in het Nederduitsch, tot een merklyk sieraet der taele, den aert en betekenis van Zelfstandige Naemwoorden

aenneemen. En zy zyn dan (gelyk ook alrede voorhene gezien is) van het Onzydige Geslachte; blyvende onveranderlyk, uitgezondert, dat zy in den Tweeden Naemval de S met of zonder het Geslachtwoort *Des* aenneemen.

Dus zegt men, *Het opgaen, het ondergaen, het steeken der zonne; wanneer het zaeiens en maeiens tyt is; na veel loopens en draevens; het ryzen en daelen der gestarrenten; schuuren, tot berstens toe overlaeden; eetens en drinkens genoeg; des oorloogens is geen einde.*

Het XXX. Kapittel.

Eindelyk staet ons van het *Onpersoonlyk Werkwoort*, gelyk men het noemt, naer voorgaende belofte, hier ter plaetse te spreken.

Het *Onpersoonlyk Werkwoort* wordt gemeenlyk beschreeven, als een *Werkwoort*, dat een *Bedryf* of *Lyden* met den *Tyt* uitdrukkende, echter de gewoonlyke Persoonen, *Ik, Gy, Hy, Zy*, voor zich niet gedooft, maer in hunne plaetse de Voorledekens *Het* en *Men*, en alleen in het Eenvouwige *Getal*, ontfangt.

Doch echter schynt 'er geen *Onpersoonlyk Werkwoort* te zyn; dewyl de vervulling eener uitlaetinge, en de uitlegging der Voorledekens goet kan maeken, dat ieder van die *Werkwoorden*, die men *Onpersoonlyk* noemt, een *Persoonlyk Werkwoort* is; hoewel somtyts ten aenzien der twee Eerste Persoonen gebreklyk.

Het berout, het lust, het verdriet, het spyt, het jammert, het moeit, het betaemt, het past, het voegt, het gevalt, het behaegt, het mishaeft, het deert, het smart, het is leet, en diergelyke, zyn niet anders te

zeggen, dan *Het werk, bedryf, woort, verhael*, die de gedaente van Persoonen om hunne werkingen aenneemen, *berout, lust, verdriet, spyt, jammert, moeit, betaemt, past, voegt, gevalt, behaegt, deert, smart, is leet*. Dus ook, *Het gedenkt, het heugt, het dunkt, het schynt*.

Het vriest, dooit, regent, hagelt, bliksemt, weêrlicht, dondert, sneeut, mist, nevelt, wordt ook gezegt by uitlaeting, voor, *Het weder vriest, dooit, regent, hagelt, bliksemt, weêrlicht, dondert, sneeut, mist, nevelt*. Want op de vraegen, *Wat maekt, wat doet het weder? wat weder is het?* wordt geantwoordt, *Het*, naemelyk *weder, vriest, dooit, &c.* Ten waere, dat men zeggen wilde, dat de lucht, de woonplaets der oirzaeken van de verscheidenheit des waders, het uitgespannen ruim, dat boven en rontom ons is, en waer in de wolken dryven, enkelyk door *Het*, gelyk by de Latynen door *Hoc*, worde uitgedrukt.

Het wordt geloofd, gedaen, gelaeten, geloochent, toegestemt, is mede eene spreekwyze, door uitlaeting gevormt, voor, *Het woort, verhael, werk, bedryf wordt geloofd, gedaen, gelaeten, geloochent, toegestemt*.

Men zegt is niet anders, dan, *Alle man zegt, iemant*, dat is, *ieder man, zegt*; gelyk noch de Hoogduitschen zonder het geslachtwoort *DE* schryven en spreken, *Man zegt*, en de Franschen, van outs al de Duitsche Spreekwyze volgende, *On dit*, voor *Homme dit*.

Alle de Persoonlyke Werkwoorden, de Onpersoonlyke Betekenis aen zich neemende, wanneer zy *Men* voor zich ontfangen, worden ook in de Tytvoegingen door de verscheidene Tyden met deezen derden Persoone verandert en geboogen; als

Men Hoort,	Men Koomt,
Men Hoorde,	Men Quam,
Men Heeft Gehoort,	Men Is Gekoomen,
Men Had Gehoort,	Men Was Gekoomen,
Men Zal Hooren.	Men Zal Koomen.

En dus ook, wanneer zy *Het* of *Het Wordt* voorzich ontfangen; als

Het Jammert,	Het Voegt,
Het Jammerde,	Het Voegde,
Het Heeft Gejammert,	Het Heeft Gevoegt,
Het Had Gejammert,	Het Had Gevoegt,
Het Zal Jammeren.	Het Zal Voegen.

Het Wordt Gelooft,	Het Wordt Geloochent,
Het Werd Gelooft,	Het Werd Geloochent,
Het Is Gelooft,	Het Is Geloochent.
Het Was Gelooft,	Het Was Geloochent.
Het Zal Gelooft Worden.	Het Zal Geloochent Worden.

De Nederduitschen maeken ook Onpersoonlyke Werkwoorden, gelyk men ze noemt, van Zelfstandige Naemwoorden, als in dit spreekwoord van een ondeugend bedryf, *Het galgt beter, als het burgemeestert; en, Het ruitert, het schippert al wat aen den man is.*

Alle deeze *Onpersoonlyke Werkwoorden*, die ook door alle de andere Wyzen der Tytvoeginge en de verscheidene Tyden geboogen worden, ontfangen

deeze buiging en verandering alleen in het *Eenvouwige Getal*, en zyn ten opzichte van het Meervouwige gebreklyk; gelyk ook in het gewoonlyke Wortelwoort, het Werkwoort der *Gebiedende Wyze*.

Dus zegt men alomme in de *Aenvoegende Wyze* en haere byzondere Tyden, *Dat Het Berouwe, Luste, Verdriete, Als Het Zoude Berouwen, Lusten, Verdrieten*, of *Dat Het Beroude, Luste, Verdrootte, Dat Het Hebbe Berout, Gelust, Verdrooten, Dat Het Berout, Gelust, Verdrooten Hadde, Als het Zoude Berout, Gelust, Verdrooten Hebben, Als het Zal Berout, Gelust, Verdrooten Hebben*.

De *Eindigende Wyze* met haere drie Tyden luiden in deeze Werkwoorden, gelyk in de Persoonlyke, dus, *Berouwen, Lusten, Verdrieten, Berout, Gelust, Verdrooten Hebben, Zullen Berouwen, Lusten, Verdrieten*.

De *Deelwoorden* zyn eindelyk ook deeze, *Berouwende, Lustende, Verdrietende, Hebbende Berout, Gelust, Verdrooten, Zullende Berouwen, Lusten, Verdrieten*.

Het XXXI. Kapittel.

DE *Deelwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn *Veranderlyke* Woorden, die, van de Werkwoorden gesprooten, wel eenen *Tyt* uitdrukken, maer echter de eigenschap en *Buiging* der Naemwoorden volgen; en daerom *Deelwoorden* of *Deelneemende Woorden* geheeten worden, omdat zy iets van het Werkwoort, en iets ook van het Naemwoort deelachtigh zyn.

Want wanneer men zegt, *Roepende, Hoorende*, verneemt men eenen *Naem*, iemant naemelyk, die roept of hoort; maer ook met eenen, dat hy in den *Tegenwoordigen Tyt* roepe of hoore; gelyk men insgelyks in *Geroepen, Gehoort* eenen *Verleedenen Tyt* bespeurt.

De Deelwoorden worden van de Werkwoorden afgeleidt, en zyn tweërlei, *Werkende* en *Lydende*.

In deeze is drieërlei Tyt aen te merken, de *Tegenwoordige, Verleeden, en Toekomstige*.

De *Werkende Deelwoorden* van den *Tegenwoordigen Tyt* worden gemaekt van den derden Persoone des *Meervouwigen Getals* van den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* door het aenhechten van *DE*; als in *Hoorende, Roepende, Staende, Zittende*, afgeleidt van *Hooren, Roepen, Staen, Zitten*.

Deeze Deelwoorden worden onder andere woorden by de zes Persoonen der Werkwoorden gevoegt. Dus zegt men, *Ik vertrekke groetende, Gy spreekt dreigende, Hy vlucht schreeuwende, Wy slaepen snorkende, Gy drinkt plengende, Zy leunen staende*.

Gelykerwys in deeze spreekwyzen een dubbel bedryf of een bedryf met zekere gebaerden of houdinge des lichaems krachtigh uitgedrukt wordt, zoo zyn deeze uitdrukkingen, die niet meer, dan eene eenige of enkele daet te kennen geeven, *Ik ben spreekende, Gy zyt hoorende, Hy is zwygende, Wie is begeerende?* voor, *Ik spreek, Gy hoort, Hy zwijgt, Wie begeert?* geheel laf en walgelyk, en strydigh met de deftigheit en beknopteit onzer taele.

Deeze Deelwoorden blyven dus in beide Getallen des Werkwoorts onveranderlyk; maer wanneer zy

den aert van Byvoeglyke Naemwoorden aenneemen, en voor de Zelfstandige in de Samenvoeginge gestelt worden, worden zy, als andere Byvoeglyke Naemwoorden, naer de Geslachtwoorden *EEN* en *DE* gespelt en verandert.

Daerom zegt men, dewyl geen Byvoeglyk Naemwoort in het Manlyke en Onzydige Geslachtwoort in eene *E* uitgaet, met het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een* op deeze wyze, *Een Hoorend Man, Eene Hoorende Vrou, Een Hoorend Kint*;

En met het Bepaelende Geslachtwoort *De* dus, *De Hoorende Man, De Hoorende Vrou, Het Hoorende Kint*.

Beter zal dit echter in twee voorgestelde Voorbeelden blyken, die met beide Geslachtwoorden in beide Getallen naer de drie Geslachten dus geboogen worden. Dus luidt het Eenvouwige Getal in

Het Manlyke Geslacht,

N.	Een Hoorend Man,
T.	Eens Hoorenden Mans,
G.	Eenen Hoorenden Man,
A.	Eenen Hoorenden Man,
R.	O Hoorende Man,
N.	Van Eenen Hoorenden Man.

Het Vroulyke Geslacht,

N.	Eene Hoorende Vrou,
T.	Eener Hoorende Vrouwe,
G.	Eene Hoorende Vrouwe,
A.	Eene Hoorende Vrou,
R.	O Hoorende Vrou,
N.	Van Eene Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

N.	Een Hoorend Kint,
T.	Eens Hoorenden Kints,
G.	Een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden Kinde,
A.	Een Hoorend Kint,
R.	O Hoorend Kint,
N.	Van een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden Kinde.

Het Manlyke Geslacht,

N.	De Hoorende Man,
T.	Des Hoorenden Mans,
G.	Den Hoorenden Man,
A.	Den Hoorenden Man,
R.	O Hoorende Man,
N.	Van den Hoorenden Man.

Het Vroulyke Geslacht,

N.	De Hoorende Vrou,
T.	Der Hoorende Vrouwe,
G.	De Hoorende Vrouwe,
A.	De Hoorende Vrou,
R.	O Hoorende Vrou,
N.	Van de Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

N.	Het Hoorende Kint,
T.	Des Hoorenden Kints,
G.	Het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinde,
A.	Het Hoorende Kint,
R.	O Hoorende Kint,
N.	Van het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinde.

In het Meervouwige Getal is het Deelwoort in alle Geslachten en alle Naemvallen *Hoorende*, dat onveranderlyk blyft.

De *Lydende Deelwoorden* van den Tegenwoordigen Tyt worden insgelyks afgeleidt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze; gelyk zoo *Wordende Gehoort, Gemint, Geleezen* &c. afkoomt van *Worden Gehoort, Gemint, Geleezen, &c.*

Deeze zyn in hunnen uitgang in beide Getallen Onveranderlyk; gelyk men dus zegt, *Ik, Gy, Hy, Wy, Gy lieden, Zy Wordende Gehoort, Gemint, Geleezen.*

De Lydende Deelwoorden van den Verleedenen Tyt hebben tweërleien uitgang, in *T* en *EN*, naer dat zy beide van aert zyn.

Die tot de Regelmatige of Gelykvloeiende Tytvoeging behooren, en zonder veranderinge der Merkklinkeren geboogen worden, eindigen, uitgezondert eenige weinige, alle in *T*. Die in het tegendeel van de Onregelmatige of Ongelykvloeiende Tytvoeginge zyn, en in hunne buiginge de Merkklinkletters veranderen gaen, als uit de voorheen gegeevene Voorbeelden blykt, eenige weinige ook uitgezondert, in *EN* uit.

Dus heeft men *Gehoort, Geleert, Gelieft, Gemint*, en andere ter eene, en *Geleezen, Gezongen, Gevangen, Gewonnen*, en diergelyke ter andere zyde.

Men ziet hier uit, dat zy gevormt worden door het Lettergreepigh Byvoegsel *GE* voor zich aen te neemen; als *Gehoort, Geleezen*; uitgezondert in de Werkwoorden, die met *BE, HER, ONT* en *VER*, Onscheidbaere Voorzetselen beginnen; waerom men zegt, *Bestoolen, Hertimmert, Onthoof, Verlooren*.

Die met *MIS* aenvangen, worden ook ten meesten deele zonder *GE* gevormt; als, *Misbruikt, Misdaen, Misdraegen, Misduidt, Mishandelt, Misleidt, Mismaekt, Mispreezen, Miszeft, &c.*

Andere, waer in *MIS* een Scheidbaer Voorzetsel schynt, waerom men ook in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze zegt, *Ik Gae Mis, Ik Grype Mis, Ik Hoore Mis, Ik Rekene Mis, Ik Taste Mis, Ik Telle Mis*, neemen achter *MIS* somtyts het Voorzetsel *GE* aen; doch zoo, dat *Mis* als op zich

zelf schyne te staen; als in *Mis gegaen, gegreepen, gehoord, gerekent, getast, getelt.*

Deeze zelve Werkwoorden, *Wederkeerende* gemaekt door het voortzetten der Voornaemwoorden *My, U, Zich*, vormen het Lydende Deelwoort zonder *GE*, als *Misgaen, Misgreepen, Misrekent, Mistast, Mistelt*, van *Zich Misgaen, zich Misgrypen, Misrekenen, Mistasten, Mistellen* afgeleidt.

De Lydende Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Gelykvloeiende Tytvoeginge afkomkomstigh zyn, en in *T* eindigen, worden afgeleidt van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, dat het Onscheidbaer Voorzetsel *GE* voor zich ontfangt; als in *Gehoort, Gemint, Gedraeit, Gepacht, Gepakt, Geklopt*, van *Hoort, Mint, Draeit, Pacht, Pakt, Klopt*.

Zulke Deelwoorden, die, met *BE, HER, MIS, OM, ONT, VER* beginnende, met *T* eindigen, zyn te gelyk Werkwoorden van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, en Deelwoorden van den Verleedenen Tyt zonder het Lettergreepigh Voorzetsel *GE*. Want men zegt in beide betekenissen, *Bemint, Herbout, Misduidt, Omtuint, Ontkent, Verhaelt*.

Van den zelve aert zyn de Deelwoorden, die wel met *GE* beginnen, maer evenwel afgeleidt worden van Wortelwoorden, die ook *GE* voor zich hebben; als *Gebruikt, Gelooft*, creditus, a, um; *Gerieft*, afkomstigh van *Gebruik, Geloof, crede, Gerief*, en in het Meervouwige Getal *Gebruikt, Gelooft, credite, Gerieft*.

De Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Ongelykvloeiende Tytvoeginge afkomstigh zyn, en in *EN* eindigen, worden op tweërlei wyze gevormt.

Die in de Tytvoeginge de Merkklinkletters van het Wortelwoort in zich behouden, als *Geleezen, Gevangen, Gedraegen, Gekoomen, Gestaen, Gezien*, van *Lees, Vang, Draeg, Koom, Sta, Zie* afkomstigh, worden gevormt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze, die *GE* voor zich aanneemt; gelyk dus van *Leezen, Vangen, Draegen, Koomen, Gestaen, Gezien, Geleezen, Gevangen, Gedraegen, Gekoomen* gemaekt wordt, en van *Eeten* met aanneeming eener *G* welluidendheids halve *Gegeeten*.

Die in het tegendeel van Merkklinkletteren veranderen, worden afgeleidt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Onvolmaekten Verleedenen Tyts der Aentoonende Wyze, wiens Klinkletter zy behouden; als van *Leeden, Preezen, Sprongen, Dwongen, Sponnen, Wonnen, Vlooden, Zooden, Zoogen, Zoopen, Geleeden, Gepreezen, Gesprongen, Gedwongen, Gesponnen, Gewonnen, Gevlooden, Gezooden, Gezoogen, Gezoopen*.

Zommige Deelwoorden, de Merkklinkers veranderende, worden afgeleidt van den Derden Persoone des Meervouwigen Getals in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze; als van *Breeken, Spreeken, Steelen, Neemen, Scheeren, Zweeren, Gebrooken, Gesprooken, Gestoolen, Genoomen, Geschooren, Gezwooren*; in welke alle de Lange Merkklinker *EE* in eenen anderen van den zelve aert en lengte *OO* verandert wordt; en van *Doen, Gedaen*; daer

de Tweeklank *OE* in den Langen Klinker *AE* wordt verwisselt. *Gebooren*, een Lydend Deelwoort, dat niet de moeder, die *Gebaert* heeft, maer haere vrucht toegeschreeven wordt, wordt ook van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts, dat is, van *Baeren* door de verandering der Lange Klinkletter *AE* in *OO* afgeleidt.

Geschaepen, Gebeden, Geleegen, Gezeeten schynen afgeleidt te worden van *Schiepen, Baeden, Laegen, Zaeten*, woorden van den Onvolmaekten Verleedenen Tyt, met veranderinge van den Tweeklank *IE* in *AE*, en van de Lange Klinkletter *AE* in eene diergelyke *EE*.

Geslaegen wordt, onzes oordeels, gevormt niet van *Sloegen*, een woort van den Verleedenen Tyt, maer van het verouderde *Slaegen* in den Tegenwoordigen Tyt; waer voor de Hoogduitschen noch hun *Schlagen* gebruiken.

Gebraght, Gedacht, Gehadt, Gekocht, Gewrocht, Gezocht, alle Lydende Deelwoorden, die tot de Ongelykvloeiende Tytvoeging behooren, en in *T* uitgaen, worden afgeleidt van *Braght, Dacht, Hadt, Kocht, Wrocht, Zocht*, woorden van den Tweeden Persoone in het Eenvouwige Getal des Verleedenen Tyts in de Aentoonende Wyze. En van *Genoot*, diergelyk een woort, kooft *Genooten*, een Lydend Deelwoort in *EN* uitgaende, doch het Lettergreepigh Byvoegsel *GE* niet meer hier, dan in andere Wyzen en Tyden der Tytvoeginge, die ook met *GE* beginnen, aenneemende.

Deeze Deelwoorden van den eenen en anderen uitgang zyn in beide hunne uitgangen Onveranderlyk, wanneer zy, achter de Zelfstandige Werkwoorden

Zyn of Worden gevoegt, van de Lydende Werkwoorden een gedeelte worden; als *Ik Ben of Worde Gehoort, Gy Zyt of Wordt Gesproken, Het Boek Is of Wordt Gelezen, Wy Zyn of Worden Gehoont, Gy Drie Zyt of Wordt Verwonnen, Zy Zyn of Worden alle Gedwongen*.

Zy blyven ook *Onveranderlyk*, wanneer zy met Werkwoorden gevoegt worden, die eene *Gestaltenis* uitdrukken, als *Staen, Liggen, Zitten*; gelyk, *Het lant staet verwart, de zaeken staen verwart, de zee ligt vlak gestreeken, de landeryen liggen alomme verspreidt, Ik zitte benaeut, Wy zaeten alle geboogen*.

Maer wanneer zy den aert van Byvoeglyke Naemwoorden aenneemen, worden zy, gelyk die, naer hunne Getallen en Geslachten geboogen, voor zich de Geslachtwoorden *EEN* en *DE* ontvangende; als, *Een Gehuwt Man, Eene Gehuwde Jongvrou, Een Gehuwt Wyf, De Gevangen Veltheer, De Gevange Maegt, Het Gevangen Wilt*. Doch in het Onzydige Geslachte wordt achter het Geslachtwoord *HET* tot den uitgang in *T* de *E* wel aengenoomen; als *Het Verwoeste Lant, Het Gesloopte Schip* en met veranderinge der *T* in *D*, *Het Gezaeide Koren, Het Gemaeide Gras, Het Beminde Kint*.

Het geen ook in het Manlyke Geslachte gevolgt wordt achter de Voornaemwoorden van Bezittinge *Myn, Uw, Zyn, Ons, Hun, Haer*; als *Myn Geliefde Zoon, Uw Geleerde Meester, Zyn Geperste Mantel, Haer Gewenschte Man, Onze Gezegende Verlosser, Hun Gemeste Stier*.

Deeze Deelwoorden, zoo wel *Werkende*, als *Lydende*, worden door de voorzetting van andere, het

zy *Zelfstandige* of *Byvoeglyke Naemwoorden*, het zy *Bywoorden* of *Voorzetselen*, tot dubbele gemaekt; als *Weldraegende*, *Heilbaerende*, *Langleevende*, *Hoogdraevende*, *Hoogvliegende*, *Welgebout*, *Welgeleegen*, *Welgeleert*, *Walgemaekt*, *Welspreekende*, *Uitneemende*, *Uitverkooren*, en diergelyke. En zommige van deeze zyn ook, als voorhene gezien is, gelyk de *Byvoeglyke Naemwoorden* de *Vergrootinge* onderworpen.

De *Lydende Deelwoorden* van den *Verleedenen Tyt*, het zy van *Stamwoorden*, het zy van *Samengezette Werkwoorden* afkomstigh, ontfangen voor zich het ontkennde wordeken *On*, en veranderen dan tot nieuwe *Woorden* van eene schoone en krachtige beduidenisse by de *Nederduitschen*, die 'er eene groote meenigte van hebben.

Waer van deeze slechts tot voorbeelden dienen, *Onbedacht*, *Onbedreeven*, *Onbegraven*, *Onbeschadigt*, *Onbeschaemt*, *Onbesmet*, *Onbewoont*, *Onbezorgt*, *Ongebaent*, *Ongebonden*, *Ongedaen*, *Ongehoort*, *Ongekleedt*, *Ongeloogen*, *Ongemoeit*, *Ongemerkt*, *Ongenoodt*, *Ongepynt*, *Ongeraekt*, *Ongerept*, *Ongerust*, *Ongeschikt*, *Ongeschooren*, *Ongesnoeit*, *Ongestraft*, *Ongetroost*, *Ongetrouwt*, *Ongetwyfelt*, *Ongewapent*, *Ongeweigert*, *Ongezien*, *Onverdient*, *Onverhoort*, *Onvermaert*, *Onversaegt*, *Onvertoogen*, *Onverwacht*, *Onverweeten*.

De *Deelwoorden* van den *Toekoomenden Tyt* worden afgeleidt van den *Derden Persoone* in het *Meervouwige Getal* des *Toekoomenden Tyts* in de *Aentoonende Wyze* door het byvoegen van *DE*; gelyk in het *Bedryvende Werkwoord* van *Zullen Roepen*, *Zullen Slaen*, *Zullen Minnen* gemaekt wordt *Zullende Roepen*, *Zullende Slaen*, *Zullende Minnen*;

en in het Lydende van *Zullen Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden* insgelyks *Zullende Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden*.

Men schynt ook by de Nederduitschen een Lydend Deelwoort van den Toekoomenden Tyt te hebben, dat van het Eindigende Werkwoort door het onscheidbaer voorzetten of invoegen van het wordeken *TE* gemaekt, en als een Byvoeglyk Naemwoort geboogen wordt; als, *De klank der uittespreekene lettergreep, het hoofd des afteleezenen plakkaets, in het uittegeeven boek, van den tepryzen koning, de tebevechtene vyanden, de aftehoorene getuigen, voor, de lettergreep, het plakkaet, het boek, de koning, de vyanden, de getuigen, die uittespreeken, afteleezen, uittegeeven, te pryzen, tebevechten, aftehooren zyn.*

Het XXXII. Kapittel.

NA de *Veranderlyke* Woorden, nu afgehandelt, volgen de *Onveranderlyke*.

Deeze zyn *Bywoorden, Voegwoorden, Voorzetsels* en *Tusschenwerpingen*.

Een *Bywoort* is een *Onveranderlyk Woort*, dat, by *Naem- of Werk- of Deelwoorden* in eene rede gevoegt, voor zich zelf geen *Werk, Bedryf, Lyden, Naem* of *Persoon* betekent, maer zich eigentlyk en enkelyk schikt om de toevallige omstandigheden en hoedaenigheden der dingen uit te drukken; en het draegt den naem van een *Bywoort*, omdat het by eene rede gevoegt wordt, om haere byzondere omstandigheid te betekenen, en haere betekenis te volmaeken en te ontvouwen.

Het is *Onveranderlyk*, als gezegt is, uitgezondert

somtyts in de *Trappen der Vergelykinge*; gelyk beneden gezien zal worden.

In de Bywoorden zyn aen te merken hunne *Betekenis*, *Gedaente*, en *Gestalte*: in zommige ook de *Vergrooting*.

De *Betekenis* der Bywoorden is verscheiden; want zommige betekenen eene *Hoegrootheid*, andere eene *Plaets*, *Tyt*, *Orde*, *Getal*, *Hoedaenigheid*, en zoo voort.

De Bywoorden der *Hoegrootheid* zyn, die op de vrage, *Hoe veel?* antwoorden; als *Weinigh*, *Luttel*, *Veel*, *Matighlyk*, *Al té*, *Alteveel*, *Zeerveel*, *Genoeg*, *Overveel*, *Overvloediglyk*.

De Bywoorden der *Plaetse* onderscheiden zich in vier soorten, *In eene Plaetse*, *Tot eene Plaets*, *Van eene Plaetse*, *Door eene Plaets*.

In eene *Plaetse*, als, *Waer*, *hier*, *daer*, *gins*, *ginder*, *ergens*, *nergens*, *elders*, *naby*, *verre*, *binnen*, *buiten*, *boven*, *beneden*, *voor*, *achter*, *alom*, *overal*, *te huis*, *te water*, *te lande*, *te velde*, *te hove*, in horto, *ten hove*, in curia, *ter zee*.

Tot eene *Plaets*, als *Werwaert* voor *waerwaert*, quo? *herwaert* voor *hierwaert*; *derwaert* voor *daerwaert*, *ginswaert*, *voorwaert*, *achterwaert*, *opwaert*, *nederwaert*, *hemelwaert*, *veldewaert*, *landewaert*, *strandewaert*, *zeewaert*, *mywaert*, *uwaert*, *onswaert*; *waer naertoe*, *nergens naertoe*, *hier naer toe*, *daer naer toe*, *gins naer toe*, *ergens naer toe*, *elders naer toe*, *naer buiten*, *naer binnen*, *naer boven*, *naer beneden*, *dit hene*, *dat hene*, *gins hene*, *hier hene*, *daer hene*, *waer hene*, *recht toe*, *recht aen*.

Van eene *Plaetse*; als, *Van waer*, *van hier*, *van*

daer, van gins, van ginder, van boven, van onder, van beneden, van vooren, van achter, van ergens, van elders, van verre, van naby, van alom, van overal.

Door eene Plaets; als, Waer door, hier door, daer door, gins door, ginder door.

De Bywoorden zyn, die eenen Tegenwoordigen, eenen Verleedenen, eenen Toekomenden, eenen Onbepaelden Tyt uitdrukken

Van den Tegenwoordigen Tyt zyn, waer door men op de vrage, Wanneer? antwoordt, Hedensdaegs, heden, nu.

Van den Verleedenen Tyt zyn, Gisteren, eergisteren, onlangs, voorhene, zoo even, voormaels, voortyts, te voore, nooit, eertyts, al overlang.

Van den Toekomenden Tyt zyn, Morgen, overmorgen, straks, flus, terstont, daetlyk, nimmer, nimmermeer, eerstdaegs.

Van den Onbepaelden Tyt zyn, Toen, tunc, somtyts, altyt, somwylen, ondertusschen, bywylen, middelerwyle, onderwylen, vast, daegelyks, vroeg, spade, bytyts, laet, 's morgens, 's uchtens, 's avonts, 's daegs, 's nachts, 's middaegs, des zomers, des winters, by avont, by dagh, by nacht, als, toen, wanneer, quum, steeds, staeg, doorgaens.

De Bywoorden van Orde zyn, Daer na, hier na, voortaan, namaels, naderhant, eindelyk, ten eersten, ten tweeden, ten derden, ten lesten, ten langen lesten.

De Bywoorden van het Getal zyn, Eens, eenmael, tweemaal, driemaal, viermaal, tienmaal, hondertmaal &c. driewerf, hondertwerf, veelmaal, meermaal, dikmaal, dikwyls, zelden.

De Bywoorden der Hoedaenigheid zyn, Wel, quaelyk, euvel, slim, hupsch, heuschelyk, wyslyk, prysse-

lyk, lichtelyk, zwaerlyk, zaliglyk, rampzaliglyk, gevaerlyk, redelyk, tamelyk, eerlyk, rykelyk, armelyk, soberlyk, langzaam, snellyk, haestelyk, ras, traeg, geschiktelyk, stip, plat, rontuit.

De Bywoorden van *Bevestiginge* zyn, *Ja, waerlyk, zeker, voorwaer, inderdaet, immers, trouwen, ongetwyfelt.*

De Bywoorden der *Loocheninge* zyn, *Neen, niet, gansch niet, geenszins, in geenen deele.* De Bywoorden van *Aenwyzinge* zyn, *Zie, zie hier, zie daer, naemelyk, te weeten.*

De Bywoorden van *Aenporringe* zyn, *Wel aen, lustigh, wakker, voort, sa.*

De Bywoorden van *Verzameling*e zyn, *Te gelyk, teffens, tevens, te gader, te zamen, gezamentlyk.*

De Bywoorden der *Afzonderinge* zyn, *Byzonderlyk, inzonderheit, alleen, alleenlyk, slechts.*

De Bywoorden der *Gelykenisse* zyn, *Als, ut, gelyk, gelykerwys, als of, gelyk of, insgelyks, desgelyks, byna als, bykans als, vraegswyze, schimpswyze, spotswyze, kruiswyze, stukswyze, &c.*

De Bywoorden van *Twyfeling*e zyn, *Moogelyk, misschien, hachelyk, veellicht &c.*

De Bywoorden van *Verkiezinge* zyn, *Eer, meer, liever, veeleer, veelmeer, veelliever, (die doorgaens met dan, dat het Latynsche quam uitdrukt, beantwoordt worden) voornaemelyk, vooral.*

De Bywoorden van *Vergrootinge* zyn, *Zeer, gansch, ganschelyk, gansch en gaer, geheel en al, geheellyk, geweldigh, alleszins, teenemael, veelszins.*

De Bywoorden van *Ondervraeginge* zyn, *Of, hoe, wanneer, waerom, op wat wyze.*

De Bywoorden van *Toegeevinge* zyn, *Genoomen, gestelt, het zy zoo, het waere zoo*.

De Bywoorden van *Verminderinge* zyn, *Naulyks, schier, bezwaerlyk*.

Zommige deezer Bywoorden zyn ten aenzien hunner Gedaente, hoewel de allerminste, *Zelfspruitelingen*; als, *Ja, neen, hier, daer, gins, wel, nu, straks, flus, zelden, morgen, gisteren, onder, voor, achter*.

Andere in het tegendeel worden van eenen anderen oirsprong, als van Byvoeglyke en Zelfstandige Naemwoorden, afgeleidt.

Van Byvoeglyke Naemwoorden worden afgeleidt *Lichtelyk, zwaerlyk, heuschelyk, byzonderlyk, alleenlyk, ganschelyk, geheellyk, vroomelyk, snellyk, openlyk*, daer de *T* welluidenshalve voor *LYK* gezet wordt, en andere.

Van Zelfstandige Naemwoorden zyn gesprooten *Daegelyks, daetlyk, eindelyk, haestelyk, naemelyk, glimpelyk*, van *Dagh, daet, einde, haest, naem, glimp*.

Eenige, hoewel ook in *LYK* uitgaende, zyn Byvoeglyke Naemwoorden, die naer de wyze der Grieken van de Nederduitschen voor Bywoorden gebruikt worden; als, *Moogelyk, hartelyk, wyslyk, smartelyk, prysselyk, gevaerlyk, redelyk, taemelyk, eerlyk, rykelyk, armelyk, heimelyk*.

Andere deezer Bywoorden zyn Deelwoorden; als *Genoomen, gestelt*.

Zommige zyn niet anders, dan Werkwoorden; als, *Zie, zie hier, zie daer, te weeten, het zy zoo, het waere zoo*.

Andere zyn Byvoeglyke en Zelfstandige Naem-

woorden, aen een gelascht; als *Geenszins, veelszins, alleszins, gelykerwys*, die, gelyk *'s morgens, 's middaegs, 's avonts, 's daegs, 's nachts*, niet anders schynen te zyn, dan Tweede Naemvallen in de Buigingen van Zelfstandige Naemwoorden, het zy enkele, het zy met hunne Byvoeglyke overeenkoomende.

Vraegswyze, schimpswyze, &c. zyn ook Zelfstandige Naemwoorden, hier dus by uitlaeting gebruikt voor, *Op, naer, volgens eene vraegswyze, schimpswyze &c.*

Onder deeze Bywoorden zyn ook, die enkele samenzettingen van Voorzetselen zyn; als, *Van boven, van onder, van vooren, van achter*; of van Voorzetselen met Naemwoorden; als, *By dagh, by nacht, by avont*; of eindelyk van Voorzetselen met Bywoorden; als, *Waer door, hier door, daer door, ginsdoor*.

Zommige deezer Bywoorden worden gedubbelt door Naemwoorden; als *Eertyts*; of door Bywoorden; als *Eergisteren*; of door Voorzetsels; als *Overmorgen, opwaert, nederwaert*, en andere.

Ook zyn 'er onder deeze Bywoorden, die, als de Byvoeglyke Naemwoorden, waer van zy afgeleidt worden, de *Vergrootinge* door de Trappen der Vergelykinge onderworpen zyn; als, *Wel, beter, best, veel, meer, meest, min, minder, minst, wyslyk, wyslyker, wyslykst, armelyk, armelyker, armelykst*.

Dit volgen *Na, nader*, (daer de *D* welluidendheits halve aengenoomen wordt) *naest, verre, verder, verst*.

Allermeest geschiedt dit van die Bywoorden, die, van Byvoeglyke Naemwoorden afkomstigh, doch

hunnen uitgang *LYK* om de zoetvloeiendheit der taele veelszins nalaetende, niet zoo zeer Bywoorden zyn, als wel Byvoeglyke Naemwoorden in hun Onzydigh Geslachte; hoedaenige in de volgende spreekwyzen voorkoomen, *Rechtvaerdigh oordeelen, Verstandigh spreken, Klaer zien, Helder klinken, Openbaer dreigen, Kostel kleeden, Naerstigh luisteren, Dapper vechten, Ras loopen, Langzaem kruipen.*

Het XXXIII. Kapittel.

DE *Voegwoorden* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, gelyk zy daer van den naem draegen, de Woorden en Gedeelten eener rede door hun gebruik samenvoegen.

In deeze zyn hunne *Betekenis* en *Orde* gade te slaen.

Ten aenzien der *Betekenis* zyn de Voegwoorden zeer verscheiden, en worden in eenige byzondere soorten gedeelt; als in *Samenbindende, Verhaelende, Redeschiftende, Toegeevende, Wederstreevende, Besluitende, Redeneerende, Voorwaardelyke, Oirzaekelyke.*

De *Samenbindende* Voegwoorden zyn, die in een zinslot (*periodus*) de Spreekwyzen of deelen der rede zoo samenvoegen en binden, dat de zin volkoomen, geheel en recht zy; als, *En, ook, daerenboven, noch, nocte, mede.*

De *Verhaelende* Voegwoorden zyn, die na het gedeelte eener rede, ons in het vervolg het verhael eener zaeke geeven; als, *Dat, hoe.*

De *Toegeevende* Voegwoorden zyn, die in eene

rede iet toegeeven, waer tegens het volgende gedeelte der rede strydigh is; als, *Al, wel, hoewel, alhoewel, schoon, alschoon, of, ofschoon, het zy, het zy dat.*

De *Wederstreevende* Voegwoorden zyn, die eene tegenstreevende aen eene voorgaende toegegeeve rede onderwerpen; als, *Nochtans, niettemin, echter, evenwel, maer, doch, toch.*

De *Besluitende* Voegwoorden zyn, die de gedeelten der rede aen eene sluitrede hechten, en van een voorgaend of volgend zinslot de oirzaak geeven; als, *Want, omdat, dewyl, mits, naerdien, nademael, aengezien.*

De *Redeneerende* Voegwoorden zyn, die eene in de rede ontdekte oirzaak door hunne voeging op eene betaemelyke wyze aendringen; als, *Dan, daerom, waerom, weshalve, derhalve, dierhalve.*

De *Voorwaerdelyke* Voegwoorden zyn, die een zinslot of gedeelte eener rede met eenige voorwaerde bepaelen; als, *Indien, zoo, byaldien, byzooverre, ten zy, ten waere, is't dat.*

De *Oirzaekelyke* Voegwoorden zyn, die het oogmerk of de eindoirzaak eener zaeke in de rede beschryven; als, *Dat, opdat, ten einde dat.*

Ten aenzien der *Orde* zyn de Voegwoorden drieërlei, *Voorgaende, Navolgende, en Onverschillige.*

Voorgaende zyn de Voegwoorden, die voor eene rede en haer gedeelte gezet worden; als, *Want, waerom, en, noch, maer, indien, byaldien, byzooverre, is 't dat, zoo, ten zy, ten waere, al, hoewel, schoon, weshalve, dewyl, omdat, naerdien, ver-*

mits, nademael, aengezien, dat, opdat, ten einde dat.

Navolgende zyn de Voegwoorden, die het begin eener rede volgen; als, *Dan, doch, mede.*

Onverschillige Voegwoorden zyn, die voor en achter den aenvang eener rede gestelt kunnen worden; als, *Ook, daarom, derhalve, dieshalve, nochtans, echter, evenwel, niettemin, wel.*

Het XXXIV. Kapittel.

DE *Voorzetsels* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, voor of ook somtyts achter Naemwoorden gestelt, die in hunne Naemvallen beheerschen, en eene Oirzaak, Plaets, Tyt, Samenvoeging of Ontbeering betekenen.

Deeze zyn daerom in verscheide soorten gedeelt; als in *Tydelyke, Sint, sedert, omtrent, voor, na; Oirzaeklyke, Om, volgens, naer, uit; Ontbeerende, Behalve, zonder; Samenvoegende, met;* en *Plaetselyke*, als alle de andere, die In, Tot, Door, en Van eene Plaetse zyn.

Alle worden zy in dit getal begreepen, *Aen, in, om, op, uit, by, door, met, na, naer, sint, tot, voor, van, langs, boven, binnen, buiten, omtrent, onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zonder, sedert, achter, rontom, voorby, behalve, benevens.*

Van deeze zyn zommige *Enkel*, zommige *Samengezet*.

De *Enkele* zyn, *Aen, in, om, op, uit, by, door, langs, met, na, naer, sint, tot, van, voor, omtrent,*

onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zonder, sedert, achter.

De *Samengezette* zyn, *Rontom, Voorby, Behalve*, uit de *Onscheidbaere* woordekens *Be* en *Halve* bestaende, *Benevens*, en ook, onzes oordeels, *Boven, Binnen, Buiten*, als uit het *onscheidbaere Be* en het *Hoogduitsche Oben*, en *In* en *Uit* samengesmolten.

Toe en *Af*, die, gelyk de andere *Voorzetsels*, in de *Samenzettinge* van zommige *Werkwoorden* worden gebruikt, volgen nu en dan, gelyk ook het *Voorzetsel Aen*, als *Nazetsel*, de *Voorzetsels Tot* en *Van* met hunne beheerschte *Naemvallen*, als, *Tot deezen tyt toe, Van die uure af, Van moeders lichaeme aen*: waer voor ook gezegt wordt door *byeenvoeging* der twee *Voor-* en *Nazetselen Af* en *Aen, Van die uure af aen*.

Deeze *Voorzetsels* worden gemeenlyk van de *Letterkundigen Los* en *Scheidbaer* geheeten, ter oirzaeke, dat zy, of zommige uit hun getal, in de *Samenzettinge* voor *Naem-* of *Werkwoorden* gestelt om een nieu *Naem-* of *Werkwoort* te maeken, gescheiden kunnen worden en op zich zelfs bestaen.

Hier tegens worden andere gestelt, die, om dat zy eigentlyk geene *Voorzetsels* zyn, noch byzondere *Woorden* of *Gedeelten* der rede, maer eerste leden van *Woorden, Vast* of *Onscheidbaer* genoemd worden.

Deeze zyn *Be, Ge, Her* of *Er, On, Ont, Ant, Ver, Wan*.

Alle deeze, als nooit op zich zelfs staende, worden buiten de *Samenzetting* van *Naem-* of *Werk-*

woorden, welker eerste leden zy zyn, nooit gevonden, en betekenen, van de andere Woorden afgescheiden, ten meesten deele niet ter werelt.

Her evenwel wordt in verscheide gelegenheden op zich zelf gebruikt en achter van outs en mede na achter gestelt; als in, Wat van outs her tot pracht en prael diende; Zie, hoe Nisus, al snorrende, daer achter her zit; Gy zult ook achter bloode woutezels her zitten.

Het XXXV. Kapittel.

DE *Tusschenwerpingen* zyn Onbuigzaeme Wooren, die, eigentlyk de rede niet te hulpe koomende, eenen vollen zin door zich zelfs uitmaeken; en worden dus genoemt, om dat zy, tusschen en in eene rede geworpen, tot de uitdrukking der hartstoghten van den spreekenden dienen.

Deeze worden tot verscheidene hoofden gebracht; als tot de *Verwondering, O, ho, jemi, jemini.*

Tot het *Smeeken* behooren *Ai, ai lieve, toch.*

Tot het *Wenschen, Och, ochof.*

Tot het *Dreigement* gebruikt men, *Wee.*

In de *Droefheit, Och, oei, helaes, eilasi, och arm.*

In de *Blydschap, Eia, heia, hei sa.*

In het *Bespotten, Jou.*

Tot het *Lachen* behooren *Ha ha ha.*

Tot het *Versmaeden, Fy, foei, ba.*

Tot het *Roepen, Hem.*

Tot het *Gehuil, Hou hu he.*

Tot het *Gebot van Stilzwygen, St, sus.*

Het XXXVI. Kapittel.

DE *Woortvoeging* is het tweede deel der *Spraekkunst*, dat de *Woorden* leert geschiktelyk samenstellen, om eene rede te maeken.

In de samenstelling eener geschikte rede moet in acht genoomen worden, dat de *Woorden* staen in haere natuurlyke *Overeenkomste*, in haere rechtmatige *Beheerschinge*, en eindelyk in haere behooryke *Plaetse*; die te gelyk in de beschouwinge der *Overeenkomste* en *Beheerschinge* staet aangewezen te worden.

De *Overeenkomst*, die 'er voorvalt tusschen de *Woorden*, is tweevouwich; naemelyk van *Woorden*, die het *Getal* onderworpen zyn; en van *Woorden*, die geen *Getal* hebben.

De *Overeenkomst* der *Woorden*, die een *Getal* onderworpen zyn, betreft hun *Geslacht*, *Getal* en *Naemval*; en wordt aangemerkt tusschen de *Geslachtwoorden* en hunne *Naemwoorden*, tusschen *Naemwoorden* en *Naemwoorden*, en tusschen *Naemwoorden* en *Werkwoorden*.

En dus is deeze *Overeenkomst* vierderlei; van een *Geslachtwoord* met zyn *Naemwoord*, van een *Zelfstandigh Naemwoord* met een *Zelfstandigh Naemwoord*, van een *Zelfstandigh* met een *Byvoeglyk Naemwoord*, en eindelyk van een *Zelfstandigh Naemwoord* met een *Werkwoord*.

Tot de eerste *Overeenkomst* behooren de volgende regels:

1. Het Geslachtwoord, zoo wel het Bepaelende, *De, Het*, als het Nietbepaelende, *Een, Eene, Een*, kooft altyt met zyn Naemwoord over een in Getal, Geslachte, en Naemval; en wordt voor zyn Naemwoord altyt, als onscheidbaer, gezet, wanneer het maer een Gemeen Naemwoord is; als *Een Man, Des Mans, Der Mannen, Eene Vrou, Eener Vrouwe, Het Kint, Den Kinderen*.

2. Als Twee Zelfstandige Naemwoorden samenkommen, waer van het Tweede een Amtsnaem of Eernaem is, wordt het Geslachtwoord maer eens, en alleen voor het Eerste gezet; als in, *De Heer Burgemeester; De Vrou Schoutin; De Heeren Schepenen; De Broeders Predikanten*; en niet, *De Heer de Burgemeester; De Vrou de Schoutin; De Heeren de Schepenen; De Broeders de Predikanten*; noch ook, *Heer de Burgemeester; Vrou de Schoutin; Heeren de Schepenen; Broeders de Predikanten*; gelyk zommigende gewoonte hebben, die, eenen Burgemeester aensprekende, daer de Roeper of vyfde Naemval geen Geslachtwoord voor zich ontfangen kan, echter dus aenvangen, *Myn Heer de Burgemeester*; in de plaetse van, *Heer Burgemeester*, of enkelyk en zonder meldinge van het amt dus, *Myn Heer*.

3. Wanneer etlyke Zelfstandige Naemwoorden by elkandere door Samenbindende Voegwoorden geschikt worden, worden de Geslachtwoorden niet herhaelt, indien de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *De honger en kommer is groot; de haet en nyt is geweldigh; de trou, liefde, en gerechtigheit zyn geweeken*: maer zyn de Naemwoorden van verscheidene Geslachten, zoo moeten de Geslachtwoorden herhaelt, en voor de Naemwoorden gestelt worden; als in, *De Kerk en het Raethuis, de gemeente en*

het volk treuren; de Tol, de Munte, en het Halsgerecht zyn merken eener onbepaalde Oppermaght.

Het geschiedt echter dikwyls, dat nadrukshalve, en om eenige personen of zaaken met onderscheit te noemen, de Geslachtwoorden herhaelt worden, schoon de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *Zoude ik het amt, het goet, het hoofd in de waegschaele zetten? Een eenige wenk, een lonk, een lach onzer meesteressen verrukt ons.*

In het tegendeel worden de Geslachtwoorden dikwyls verzwegen, wanneer van veele samengevoegde Zelfstandige Naemwoorden in eene rede de zelve zaak getuigt wordt; als in, *Wie huis of broeders of zusters of vader of moeder of wyf of kinders of akkers om mynent wille verlaeten heeft.*

4. De Geslachtwoorden *Het* en *Een* worden ook voor de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze gezet, maer die dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verandert zyn; als in, *Het zeggen recht niet uit; het doen moet alles werken; het schreien was hem nader, dan het lachen; het gaet op een loopen; wat een bulderen en tieren werd 'er gehoord! Ik sloeg aen 't quynen; in het steeken der zonne.*

5. De en *Eene*, *Het* en *Een*, Geslachtwoorden van het Vroulyke en Onzydige Geslachte, welker Noemer en Klaeger elkanderen gelyk zyn, moeten, om alle donkerheit te verhoeden, in eene zelve rede by de beide Zelfstandige Naemwoorden, die 'er in voorkoomen, niet licht gezet worden; als in, *Straks schold de vrou de maegt; sloeg het wyf het kint; greep een dier eene vrou;* in welke uitdrukkingen onzeker is, wien het bedryf toe-

geschreeven worde: maer de twyfeling moet door het veranderen van het Bedryvend in het Lydend Werkwoort wechgenoomen worden; als dus, *Straks werd de maegt van de vrouwe gescholden; werd het kint van het wyf geslaegen; werd eene vrou van een dier gegreepen.*

Doch alle deeze Regels van het herhaelen en uitlaeten der Geslachtwoorden, boven gegeven, moeten niet zoo algemeen en onwrikbaer gerekent worden, dat men 'er niet van zoude moogen afwyken; dewyl oude en nieuwe schryvers van *Dagh en nacht, Morgen en avont, Man en Vrou, Wyf en kint, Lyf en ziel, Hemel en aerde, Vleesch en geest, Gelooven en aenschouwen* zonder Geslachtwoorden spreken, en elk gewaegt van *Laken koopen, linnen reeden, garen spinnen, suiker strooien, wyn drinken, bloet eeten, hooi maeken, haver zaeien, gras maeien*, en diergelyke.

Het XXXVII. Kapittel.

VAn de Overeenkomste van een Zelfstandigh Naemwoort met een Zelfstandigh Naemwoort is deeze Regel,

Twee Zelfstandige Naemwoorden van eene en de zelve zaeke of van eenen zelven persoone, of welker eene het andere verklaert, koomen buiten de Beheersching over een in den zelven Naemval, als, *Godt de Vader, de Heer Jesus, de Engel Gabriël, de stat Deventer, myn broeder Geeraert*, en zonder Geslachtwoorden, *Koning David, Prins Willem, Keizer Karel, Schipper Roemer, meester Jakob*, of ook, met verzettinge der Naemwoorden, *Jochem bakker, Jan brouwer, Klaes vischer, Hein molenaer.*

En is hier aen te merken, dat het eene deezer twee Zelfstandige Naemwoorden altyt een Eigen naem is. Want, *Een man een burgemeester; Eene vrou eene hoer*; daer twee Nietbepaelende Geslachtwoorden voorkoomen, wordt van de Nederlanderen nooit gezegt; dan met eene Uitlaetinge van *Die Is* of *Was*; en met de tuschenkomste eener zinsneede.

Ook is aen te merken, dat men somtyts omtrent Landen, Steden, Dorpen eene uitheemsche samenschikking gebruikt door het byvoegen van het Voorzetsel *van*; als in, *Het Koningryk van Polen; Het Graefschap van Hollant; Het Sticht van Munster; De Stat van Amsterdam; Het Dorp van Scheveningen*; hoewel het, onzes oordeels, beter is, de natuurlyke Overeenkomst te behouden.

Maer deeze samengevoegde en in den Naemval overeenkoomende Zelfstandige Naemwoorden behoeven niet over een te koomen in Getal, noch in Geslachte; want men zegt, *De ringelduiven, uw tytverdryf; de ossen, myn rykdom; de boeken, onze uitspanning; Veltgodinnen, myn vermaak; het kint, de blydschap zyner moeder*.

Van de Overeenkomste tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort zyn deeze Regels,

1. Een Zelfstandigh en een Byvoeglyk Naemwoort, dat het Geslachtwoort van zyn Zelfstandige scheidt, in eene rede samengevoegt, koomen over een in Geslachte, Getal en Naemval; *Een Wys Man, Eene Jonge Vrou, Een Goet Woort vindt eene goede stede*.

In welke voorbeelden het Byvoeglyke gestelt wordt voor het Zelfstandige Naemwoort, omdat, dit Grontwoort natuurlyker wyze lest moet staen, en tot de leste uitspraak en als tot een slot des verstants gespaert worden.

Uit welken hoofde men niet zeggen magh, hoewel de woeste onweetendheit van oude tyden zoo somtyts gesproken heeft, *Een Man Wys; Eene Vrou Jonge; Een Woort Goet; Eene stede goede.*

Hier boven gezegt hebbende, dat het Byvoeglyke Naemwoort in de Overeenkomste met het Zelfstandige het Geslachtwoort van het Zelfstandige scheidt, zonderen wy echter de Byvoeglyke Naemwoorden *Zulk, Zoodaenigh, Hoedaenigh* en *Al* uit; die het Geslachtwoort nooit voor zich ontfangen; als, *Zulk een zin, Zulke eene gave; Zoodaenigh een geweld; Hoedaenige eene vryaedje; Alle de werelt; Al het goet; Alle de inwooners.*

Dit geschiedt ook, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden de Bywoorden *Hoe, Zoo, Te* en *Al te*, by de Latynen *Quam* en *Tam* en *Nimis*, voor zich ontfangen; als in, *Hoe langzaam een vier, Zoo groote eene liefde; Te schandelyk een bedryf; Al te stoute eene tael.*

Evenwel wordt het Byvoeglyke achter het Zelfstandige Naemwoort met zyn Geslachtwoort gestelt, wanneer het noch een ander tot zyn gezelschap heeft; als in, *Een helt, kloek en onversaegt; Eene jongvrou, schoon en kuisch; Een kint, vrolyk en speelziek.*

Maer dan zyn de Byvoeglyke Naemwoorden met het Zelfstandige niet overeenkomstigh in het Geslachte; noch ook in het Getal; dewyl men zegt, *De dochters, stil en gehoorzaam; de burgers, ryk en prachtigh; de steden, ruim en volkryk.* Maer dus en hierom schynen deeze uitdrukkingen, die door eene zinsneede van elkandere gescheiden worden, tot de Uitlaeting te behooren, en op deeze wyze te kunnen

worden vervult, *Een helt, die kloek en onversaegt is, of was; Eene jongvrou, die schoon en kuisch is; De dochters, die stil en gehoorzaam waeren.*

2. Twee of meer Byvoeglyke Naemwoorden, door een Voegwoord vereent, of by Uitlaeting gescheiden, waer voor het Geslachtwoord hene gaet, of ook uitgelaeten wordt, koomen met het Zelfstandige in Geslachte, Getal en Naemval over een; als, *De naemhaftige en rustige Hollander; Met donkere en norsse winkbraeuwen; Doorluchtige en hoogwyze staetheeren; Zulke welgeboude en nieuwe aengewonne landen; Eene heilige en Gode welbehaeglyke offerande; De weledele, hooghachtbaere, gestrenghe heer; Een eerwaardigh, godtvruchtigh, hooghgeleert leeraer.* Dewyl de Deelwoorden, zoo Bedryvende en Onzydige van den Tegenwoordigen, als Lydende van den Verleedenen Tyt, tot de Byvoeglyke Naemwoorden kunnen gebraght worden, heeft de Overeenkomst, die 'er is tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoord, ook plaets tusschen een Zelfstandigh Naemwoord en Deelwoord; als in, *De lachende boer; de ryzende zon; een zuigend kint; de gewyde heiligdommen; gesterkte vestingen; met gestaefden eede.*

En omtrent deezen regel van Overeenkomste vallen doorgaens de zelve Uitzonderingen, die omtrent de Overeenkomst tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoord plaets hebben.

Uit deezen hoofde wordt in de Woortvoeginge het Deelwoord, enkel staende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige in den Tegenwoordigen Tyt, nooit achter het Zelfstandigh Naemwoord gestelt; dan alleen het Bedryvende, wanneer een Werk of Daet, eenen of meer

personen eigen, daer door verstaen wordt; als in, *De boeren zeggen al lachende de waerheit; De zon brak ryzende door de wolken; De starren gaen flaeuwende onder.*

Anders zegt men, zoo met twee Bedryvende of Onzydige, als met twee Lydende Deelwoorden, *De zweetende en zwoegende huisman; Het groeiend en bloeiend boomgewas; het behantveste en gewettigde tooneelrecht; de geboude en gemeste akkers;* of om de Uitlaeting by omkeering, *De huisman, zweetende en zwoegende; het boomgewas, groeiend en bloeiend; het tooneelrecht, behantvest en gewettigt; de akkers, gebout en gemest.* Wanneer het Deelwoord onverandert blyft; gelyk voorhene in de Byvoeglyke Naemwoorden aengemerkt is.

Van de Overeenkomste tusschen een Voornaemwoord en Zelfstandigh Naemwoord is deeze Regel,

Het Voornaemwoord moet met zyn Zelfstandigh Naemwoord alleszins in Geslachte, Getal en Naemval over een koomen, en altyt voor het Naemwoord henegaen; als in, *Ik Aernout; Die man; Deeze vrou; Myn vader; Uwe moeder; Onze kinders; Zynenakoomelingen; Hun bedryf; Haer ongeluk.*

Uit welken hoofde het ongeoorlooft is te zeggen, *Vader onze, Naem uw, Broot ons,* en diergelyke; die, by Grieken en Latynen plaets hebbende, en van de Franschen, hoewel quaelyk nu en dan gevolgt, van de Nederduitschen met recht verworpen worden.

Van den bovenstaenden Regel worden uitgezondert de Betreklyke Voornaemwoorden, *Die, Dat, Wie, Welke, Welk;* die alle wel met het voorgaende Zelfstandige Naemwoord over een koomen in het Geslachte en Getal, maer niet nootzaakelyk in den Naemval, indien het volgende Werkwoord eenen anderen

Naemval vereischt; als in, *De Man, die gisteren noch leefde; de vrou, die heden verlost is; het kint, dat nu gebooren is;* daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal en Naemval is; *De koning, wiens doot beklaegt wordt; de heining, wiens bloessem de byen uitzuigen; een vorst, dien de gemeene zaek ten harte ging; een helt, dien elk waerdeerde; geesten, wien de vertaeling dienen kan; kinders, welker ouders in de helle zyn; de starren, welker luister niet gedooft wordt;* daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal, maer niet in Naemval voorkomt.

Ook wordt hier van het Vraegende Voornaemwoort *Wat* uitgezondert, dat, schoon Onzydigh van Geslachte en Eenvouwich van Getal, nochtans voor Zelfstandige Naemwoorden van beide andere Geslachten en van het Meervouwige Getal pleegt gevoegt te worden; als in, *Van wat Godt spreekt gy? Door wat wysheit is dit verrecht? Wat bewysdommen zyn hier van?*

Dit wordt gevolgt, wanneer *Wat* ook als een Betreklyk Voornaemwoort gebruikt wordt; als in, *Ik weete niet, van wat afkomste hy zy, wat rykdommen hy bezitte.*

De Bezittende Voornaemwoorden, *Myn, Uw*, van eenen of veelen gebruikt, *Zyn, Haer*, dat eene of ook meer uit het Vroulyke Geslachte eigen is, gelyk *Hun* veelen uit het Manlyke, en de Aenwyzende van het Onzydige Geslachte, *Dit, Dat*, koomen met de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze, maer dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verandert, over een in Geslachte en Getal en Naemval; als in, *Al myn bidden en smeeken helpt niet; uw tieren en*

raezen is vergeefs; zyn slaeven en woelen is geduurigh; haer schrobben en schuuren is zonder einde; hun tegenwoelen is ydel; verbie dit menschespillen; myns weetens is dit nooit gezegt; dit behoorde myns bedunkens te geschieden.

Het XXXVIII. Kapittel.

VAn de Overeenkomste tusschen de Naemwoorden en Werkwoorden, waer toe wy nu overgaen, zyn deeze Regels,

1. Alle Persoonlyke en Bepaelde Werkwoorden hebben voor zich den Noemer van een Zelfstandigh Naemwoord of van een Voornaemwoord in den zelve Persoone en het zelve Getal; het zy het Merkteken des Werkwoorts, *Ik, Gy, Hy, Zy, Het, Wy, Gy, Zy* in beide Getallen, het zy een ander; nevens de Voorledkens *Men* en *Het*, by Uitlaeting gebruikt; als in, *Een Godt help ons; het vee verquikt zich; de landeryen quynen; ik meende, gy zingt, en wy hooren; wie roept my? wat koomt u over? dees keert u den nek toe; deeze tokkelt hem; dit behaegt my; dat verveelt ons; men verhaelt; het vriest.*

En nooit wordt de Noemer achter het Werkwoord gezet, indien de Woortvoeging natuurlyk zal zyn. Waerom het eene onnatuurlyke schikking is, als men zegt, *Geheiligt worde uw naem; kome uw koningryk, voor, Uw naem worde geheiligt; uw koningryk kome.*

In de plaetse des Noemers van een Zelfstandigh Naemwoord wordt ook het Onbepaelde Werkwoord in deeze Overeenkomste gezet; als in, *Borgen maekt zorgen, voor, De borging maekt zorg; het zingen heeft geen aert; voor, Het gezang.*

Maer deeze Regel lydt de volgende Uitzonderingen,

1. Wann'er eene rede Vraegswyze voorgesteld wordt, volgt de Noemer, die in eene Bevestigende rede het Werkwoord voorgaet, het Werkwoord zelf; als in, *Holp Godt ons? oorloogen de koningen? treuren de onderzaeten? quynen de landeryen? viel het my niet lichter? verhaelt men? vriest het?*

2. Wanneer een enkele Beheerschte Naemval voor het Beheerschende Werkwoord of zyn Helpwoord henegaet, wordt het Persoonlyke Werkwoord van den Noemer gevolgt; het zy in eene Bevestigende, het zy in eene Vraegende rede; als in, *Fillis beminne ik boven al; het juk kost ik niet afschudden; dat benyde ik u niet; wat zoude ik doen? wat gaet gy aen? welken Godt zal het volk aenroepen? wat verhaelt men al? wien deert het?*

Gaen 'er twee Beheerschte Naemvallen voor, welker eene een Betreklyk Voornaemwoord is, van een Zelfstandigh beheerscht, of een enkel Betreklyk Voornaemwoord, of met een Zelfstandigh overeenkoomende, dan blyft de Woortvoeging geregelt; als in, *Wiens gedichten elk in den mont had; wat hy van hem ontfing; wat persoon of gewaet hy aentrekt; het welk men liever wou zwygen; welken arbeit het past te volvoeren.*

3. Wanneer de rede eene voorwaerde begrypt, met uitlaetinge van *Zoo, Indien*, en diergelyke Voegwoorden, volgt de anders voorgaende Noemer het Persoonlyke Werkwoord; als in, *Bedroog myn schyn my nooit; verwerve ik myne bede; hadden myne zinnen niet averrechtsch gestaen; magh het u beuren;*

had men my gelooft; had het gedondert; voor, Zoo myn schyn my nooit bedroog; indien ik myne bede verwerve; zoo myne zinnen niet averrechtsch gestaen hadden; indien het u beuren magh; zoo men my gelooft had; indien het gedondert had.

4. Achter de Vraegende Bywoorden, *Hoe, Waer, Wanneer, Waerom, Of*, en achter elk enkel Bywoort, (uitgezondert de Bywoorden des Onbepaelden Tyts, *Toen, Als, Wanneer*, die alle het Latynsche *Quum* vertaelen, en de Bywoorden der Gelykenisse, *Gelyk, Gelykerwys*,) gaet het Persoonlyke Werkwoort den Noemer voor; als in, *Hoe kan de minne zich maetigen? Waer leidt de gang? Wanneer zal schaemte en onomgekochte trou iemant zyns gelyk vinden? Waerom drinken wy niet onder den masthoutenboom? Of achten gelieven al hunne droomen waer? Zoo (sic) geleek ik wulpen by volwassene honden; Hier vond ik eerst dien jongeling; Nu verquikt zich het vee; Morgen zal ik hem meer appels stuuren; Dan zullen de korenaeren het velt vergulden; Zie daer staen vier altaeren; Eerst zal ik u deeze scherleipyp schenken; Daer begosten dikke eiken hunne toppen te schudden; Toen begost zich de gront te zetten; Daerna zong hy van het maegdeke; Overal leggen de appels onder de boomen; Dikwyls zagh ik Meris in eenen wolf veranderen; Ten leste quamen de ossedryvers; Naeulyks kan ik het gelooven; Ondertusschen zal ik wilde zwynen jaegen; Terstont zal u de nacht overvallen; Dan biggelen my de traenen langs de wangen; Vergeefs zult gy uwe perruik kemmen; Alree tuiten myne ooren; Menigmael hebbe ik met u heele dagen lang doorgebroght; Altyt valt het loof van de essche boomen niet; Somtyts wekt Apollo zyne zanggodin;*

Nimmermeer weet de mensch te voore, waer hy zich voor hoeden moet; Onlangs kon ik de meisjes paeien; Moogelyk schuilt myn nimfje daer; Misschien luistert men naer u; Straks bliksemde het.

5. Achter de Voegwoorden *Al, Ook, Echter, Evenwel, Niettemin, Nochtans, Dies, Daerom, Derhalve* wordt het Persoonlyke Werkwoord van den Noemer gevolgt; als in, *Al stond het aen uw oordeel; Ook ben ik zoo leelyk niet; Echter blyft de zwaerigheid; Evenwel willen wy u wederom looven; Nochtans zoude de ziel niet wederkeeren; Dies hieven zy beiden hun gedicht aen; Daerom is myne bede; Derhalve is het uw plicht; Nochtans lust het ons te zingen.*

6. Achter de Wenschende Tusschenwerping *Och* gaet het Persoonlyke Werkwoord voor den Noemer hene; als in, *Och! lustte het u met my op het lant te wonen; Och! hadde ik noch zoo lang te leeven; Och! had Adam nooit in den appel gebeeten.*

7. Wanneer een Beheerschend Voorzetsel met zynen Beheerschten Naemval voorgaet, volgt achter het Persoonlyke Werkwoord de Noemer; als in, *Om rust bidt de Trax; In mynen huize blinkt ivoor noch vergulden gewelfsel; Om 't jaer sneeft 'er een boksken; Voor u stort hy lange gebeden; By my kunt gy wyn koopen; Op den zelve dag heeft u de Fortuin den prys wedergegeeven; Naer u luisteren de Nyl, de Ister, de Tigris, de Oceaen vol gedochten; Onder Cezars beleit zal de burgertwist de rust niet stooren; Tusschen u en my is zoo groot een haet; Na deezen is het blyspel opgekoomen; Behalve dit spaere ik noch twee geitjes; Uit uwe wiege zullen lieflyke bloemen opluiken.*

8. Wanneer eene rede of een zinslot, eene voor-

waerde van tyt of gevolg of een verhael van eenigh bedryf begrypende, voorgaet, wordt het Persoonlyke Werkwoord van den Noemer gevolgt; als in, *Zoo lang Galatea in 't harte lagh, was 'er geene hoop; Zoo ras gy uwe ziel verzworeen hebt, blinkt gy veel schooner; Indien gy uwe huisgoden paeit, zoo zal uw wynstok den zuidewint niet gevoelen; Zoo ik gevilt worde, dat magh ik u danken; Terwyl ik uwe voetstappen naspoore, zingen de springkhaenen my na; Wanneer de wint zich verheffen wil, zult gy starren zien verschieten; Naerdien zommige overleeden zyn, most men zich behelpen; Terwyl ik zat, begon het te regenen.*

Doch deeze leste Uitzondering heeft alleen plaets, wanneer het Persoonlyke Werkwoord van de Aentoonende Wyze is: in woorden van de Aenvoegende Wyze heeft van den Vondel eertys den gemeenen Regel gevolgt; als in, *Indien wy van bosschen zingen, het opzicht over boschaedje passe ook den burgemeester.*

II. Persoonlyke en Bepaelde Werkwoorden, die eene *Benoeming, Gestaltenis* of *Zelfstandigheit* uitdrukken, kunnen, in de Aentoonende Wyze gestelt, voor en achter zich den Noemer van den zelve Persoone en het zelve Getal te gelyk gedoogen.

En eerst, ten aenzien van Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Ik heete Antoni; Alexander is koning; Cicero wordt burgemeester; ik blyve uw diener.*

Naderhant, ten aenzien van Byvoeglyke Naemwoorden, en van Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker wyze genoomen; als in, *Niemant danst nuchteren; Silenus lagh uitgestrekt; de hemel is betrokken; hy blyft stantvastigh; Dido quam rustigh aengestreeken;* of by omkeering, wanneer de persoon, die

in de voorgaende voorbeelden voor het Werkwoord gestelt is, het Werkwoord volgt; als in, *Berooit loope ik naer het leger; onbeschaemt verliet ik de huisgoden; gelukkig is hy.*

Echter is tusschen de beide Noemers somtyts verschil in het Getal; wanneer het tusschen beiden staende Werkwoord zich altyt schikt naer het Zelfstandige Naemwoord, waer van iet gezegt wordt.

En dit geschiedt allereerst, wanneer beide de Noemers van Zelfstandige Naemwoorden zyn; als in, *De ossen zyn myn rykdom; de boeken blyven ons vermaek; de krygsknechten zyn eene plaeg der boeren; de geleerden worden eene ergernis der onverstandigen.*

Naderhandt geschiedt dit ook, wanneer de leste Noemer Byvoeglyk of ook een Lydend Deelwoord van den Verleedenen Tyt is; als in, *De kudden zyn ongelukkig; de lantlieden worden arm; de landeryen leggen woest; de oorloogen blyven geduurigh; de boomgaerden stonden van loof geplondert; de lyken laegen op het velt ontkleedt.* Want in deeze woortvoeginge blyven de Byvoeglyke Naemwoorden Onveranderlyk, en in hunne Stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aenneemen; als ook al voorhene gezien is.

Achter de Bywoorden van den Onbepaalden Tyt en Gelykenisse en de Voegwoorden van Voorwaerde gaen beide de Noemers, die de Persoonlyke en Bepaalde Werkwoorden anderszins ten wederzyde besluiten, voor hen hene; als in, *Wanneer Aertshertog Josef Keizer wordt; Toen de Prins Stedehouder was; Als ik gezont zal blyven; Zoo de bontgenooten overwinners zyn; Indien de vyanden wreveligh blyven; Gelyk de slagorde onbeweeglyk stont; Gelyk de Bataviërs helden zyn.*

In eene Aenvoegende Rede gaen insgelyks beide deeze Noemers voor het Persoonlyke en Bepaelde Werkwoort; als in, *Zeg, dat hy stantvastigh blyve; Ik verneeme, dat hy onbuigzaam zy; Men ziet, hoe de bergen uitgestrekt leggen; Opdat myne redekaveling vierkant stae.*

Het XXXIX. Kapittel.

GElyk de voorgaende Overeenkomst de Woorden betreft, die een Getal onderworpen zyn, zoo is 'er ook eene Overeenkomst van Woorden, waer in geen Getal plaets heeft, dat is, van *Bywoorden* en van *Voegwoorden* met *Werkwoorden* en *Naemwoorden*.

Van der Bywoorden Overeenkomste kunnen de volgende Regels worden gegeven:

1. De Bywoorden, die de Werkwoorden in een enkel zinslot vergezelschappen, worden in hunne Overeenkomste achter de Bepaelde Werkwoorden, met Voornaemwoorden of Zelfstandige Naemwoorden overeenkoomende, geplaatst; als in, *Ik treede langzaam; gy loopt ras; hy vloekt schriklyk, wy liegen nooit; zy hooren naeulyks; de starren schynen helder; de vesten ryzen hoog; Dafnis zat by geval.*

Doch, wanneer het Vraegende of Verwonderende Bywoort *Wat* de Natuurlyke Overeenkomst der Naem- en Werkwoorden omgekeert heeft, worden de Bywoorden achter de Naemwoorden geplaatst; als in, *Wat schynen de starren helder! wat ryzen de vesten hoog! wat buldert de wint geweldigh!*

Dit wordt insgelyks verandert, wanneer een der Voegwoorden, *Hoewel, Schoon, Naerdien, Dewyl, Indien, Zoo,* en diergelyke de enkele rede voorgaet;

want dan wordt het Bywoord tusschen de overeenkoomende Naem- en Werkwoorden gestelt; als in, *Hoewel ik langzaam treede; Schoon gy ras loopt; Naerdien hy schriklyk vloekt; Dewyl wy nooit liegen; Indien zy naeulyks kunnen; Zoo de starren helder schynen.*

Achter de Bywoorden van den Onbepaelden Tyt, *Als, Toen, Wanneer, Nadat, Zoolang, Terwyl, Daer*, heeft de zelve Woortvoeging plaets; als in, *Als ik gevaerlyk krank lagh; Toen gy my troulyk bystondt; Wanneer zy dikwyls vraegden; Nadat zy spade aenquaemen; Zoo langh hy voorspoedigh regeerde; Terwyl Hontwolf vreeselyk baste; Daer die heuvels allengs afloopen.*

Wanneer de rede vraegswyze door *Hoe* wordt voorgesteld, gaen de Bywoorden, de Naem- en Werkwoorden, in Overeenkomste staende, doch nu omgekeert, voor; als in, *Hoe vinnigh steekt de zon! hoelieflyk zingt de nachtegael! hoe luide ruischen de boomen!* In welke gelegenheit beide deeze Bywoorden, als aen een gelascht, schynen.

Het Bywoord, in eene rede gestelt, die met een Betreklyk Voornaemwoord begint, gaet voor het Werkwoord hene; als in, *Die eeuwighlyk heerscht; die nergens vry ben; die te voore over landen en lieden regeerde; dat zoo verre van alle de werelt aflegt; die tweemaal 's daegs gemolken wordt; die deerlyk om hals geraekte.*

In de Onbepaalde of Eindigende Wyze der Werkwoorden, het zy Bedryvende en Onzydige, of ook Lydende, wordt het Bywoord tot de Overeenkomst voor het Werkwoord gestelt; als in, *Wel leven; snellyk beweegen; eerlyk handelen; quaelyk hooren; jammerlyk weenen; hoog vliegen; laeg daelen; deerlyk omkoomen; gansch vergaen; heimelyk vermoort worden; 's avonts begraeven worden.*

3. In de Overeenkomste der Zelfstandige met Byvoeglyke Naemwoorden, of met Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker Wyze genoomen, wordt het Bywoort voor het Byvoeglyke gezet, het zy in deeze woortvoeginge een Geslachtwoort of Voorwoort het Byvoeglyke Naemwoort of Deelwoort voorgae, of uitgelaeten worde; als in, *Een zeer grys man; eene gansch oude vrou; eene wel geschikte rede; de schier onnavolgbaere styl; uwe net besneede pen; onlangs gevalle sneeu; versch ontlooke bloemen.*

4. Het Bywoort wordt ook in de woortvoeginge voor allerlei Deelwoorden, het zy van Bedryvende, het zy van Lydende of ook Onzydige Werkwoorden gezet; als in, *Een schat, van outs begraeven; Dido, aldus gewaerschuwt; Orion, schielyk opsteekende; de storm, te geweldigh aenwassende; onvoorziens verschynende; wel gediend met Achates; zwaerlyk zuchtende; duiven, schielyk neêrgevallen; langduurigh in ballingschap omzwervende; ik, zoo schandelyk uitgestreeken; wy, zoo deerlyk verdrukt.*

5. Het Bywoort *Genoeg*, in eene Bevestigende of ook Loochenende rede by een Byvoeglyk Naemwoort gestelt, neemt zyne plaets altyt achter dit Naemwoort; als in, *Eene stiefmoeder, die boos genoeg is; ik ben niet wys genoeg; een overout verleider, verwaent genoeg.*

De Voegwoorden, die van het voegen den naem draegen, hechten in de Overeenkomste allerlei Woorden met huns gelyken aen een, om alle de deelen eener rede te vereenigen.

Hier toe dienen deeze Regels:

I. De Samenbindende Voegwoorden, *En, Noch,*

Nochte, en de Redeschiftende, *Of, Ofte*, worden gestelt tusschen de Bywoorden in eenen Toestemmenden of ook Ontkennenden zin. Dus zegt men, *Hier en daer, Heden of morgen, Nu en dan, Gisteren of eergisteren*; en wederom, *Min noch meer, Vroeg noch laet*; in welke leste loochenende spreekwyzen zommigen eene uitlaeting van *Niet* of *Noch* voor de eerste Bywoorden *Min* en *Vroeg* erkennen.

II. De Voegwoorden *En* en *Oflaeten* zich ook plaetsen tusschen twee Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen, achter het leste alleen geplaetst; als in, *Voor en na den val, Met of zonder hulpe*.

III. De Voegwoorden *En* en *Noch* binden Zelfstandige Naemwoorden, Eigene en Gemeene, in hunne Naemvallen te zamen.

En dit geschiedt in de Gemeene Naemwoorden met byvoeging hunner Geslachtwoorden; als in, *Het gezagh en de kroon des ryks te verzekeren; in den buik en het ingewant beslooten; Thaddeus ontvout den afval der Engelen, en de straf, daer op gevolgt; den leeu en den draek*.

Somtyts geschiedt het dus, dat in het eene deel der rede het Geslachtwoort des Naemwoorts uitgedrukt en in het andere verzweegen worde; het zy de Naemwoorden van het zelve Geslachte zyn; als in, *Den bliksem en donder nabootsende; de hovaerdy en nydigheit; het misbruik der schepselen en elementen*: het zy dat zy van twee verscheidene Geslachten zyn; als in, *Tot afbreuk van d'eere en naeme des Allerhoogsten; in de lommer van eene spelonke en priëel; Noë, het voorbeelt van godtvruchtigheit en boetgezant; naer den staet en gesteltenis der persoonaedje*.

In de Overeenkomste der Eigene Naemen door de Voegwoorden worden by de Naemwoorden geene Geslachtwoorden toegelaeten; als in, *Lucifer en Michaël, Homeer en Euripides, Jakobs en Rachels zoon, geen zoon van Polybus nochte Merope*: voor welk leste woort eene uitlaeting is des Voorzetsels *Van*.

Voor Gemeene Naemwoorden, door Voegwoorden aen elkander gehecht, worden ook dikwyls ter wederzyde de Geslachtwoorden uitgelaeten; als in, *Met glimp en schyn; bier en wyn; water en broot; visch noch vleesch; rook en smook; vlammen en aerdbeevingen; hemel en aerde; wint en weder; lant en zee; huis en hof; in heerlykheit en hoogmoet; brant van tweedraght en oorloge; gezant en geheimenistolk*. In welke voorbeelden zommige voorkoomen, waer in Naemwoorden van twee verscheidene Geslachten door het Voegwoort aen elkander gekoppelt worden. Maer dit is ook alreede aengemerkt by de Overeenkomst der Geslachtwoorden met hunne Zelfstandige Naemwoorden.

Gelyk ondertusschen de zelve Naemvallen door deeze Voegwoorden aen elkandere gehecht worden, zoo geschiedt dit niet nootzaekelyk in de zelve Getallen; dewyl door de Voegwoorden het Eenvouwige en Meervouwige Getal met hunne Geslachtwoorden te zamen gehecht worden; als in, *Het tooneel en de persoonaedjen zyn zoodaenigh; de Paradysslang en de zwynskudden; Sint Jan beeldt de geheimenissen en den stryt in den hemel uit*.

Evenwel heeft de uitlaeting der Geslachtwoorden in deeze schakeling der Naemwoorden door de Voegwoorden ten deele of in het geheel plaets; als in,

Maghtigh de oog en aendacht des kenners te bekooren; de zoonen verlieten den wandel van Seth en offeranden en altaeren; door de opgezette sluizen des hemels en geduurigen slagregen; daer de Geslachtwoorden in het eene deel der rede worden uitgelaeten; en ook in, Een bedienaer van instellingen en afgodendienst; scholieren en opluikende jongkheit worden geoeffent; door spitsvondigheden en hoogdraevenden tooneelstyl geraekt; schoon 'er uitspraek nochte zeden nochte spreuken ontbeeren; in welke leste voorbeelden de Geslachtwoorden ter wederzyde ontbreeken.

IV. Byvoeglyke Naemwoorden, het zy in hunne Overeenkomste by de Zelfstandige gevoegt, het zy op zich zelfs staende, of als Zelfstandige gerekent, worden door de Voegwoorden *En, Noch, Of, Maer, Doch*, aen elkander gehecht, of ook van elkander gescheiden.

En dit geschiedt in het eerste dus, dat voor het eerste Byvoeglyke Naemwoord het Geslachtwoord henegae, gelyk het voor het tweede verzwegen wordt; als in, *De eendragtige en eerwaardigste aeloutheit; het derde en leste bewys; de naeryver der hoogmoedige en nydige geesten; de inbeelding der waenwyze of averechtsche wysheit; een niet schoon, maer welspreekend redenaer; eene goelyke, doch onkuische jongkvrou*: hoewel ook het Geslachtwoord voor het eene en andere Byvoeglyke somtyts uitgelaeten wordt; als in, *Oude en jonge historiën; quaetwillige en goede Engelen; openbaere en schaemteloze misbruiken; het nut van stichtelyke en vermaeklyke spelen; stomme of spraekeloze dieren; vaerdige, doch onbezuisde geesten.*

Wanneer ten tweeden de Byvoeglyke Naemwoorden op zich zelfs staen, worden zy zonder Geslachtwoord, als eigentlyk tot het Zelfstandige behoor-

ende, door de Voegwoorden te zamen gehecht; als in, *Die Gode aengenaem en waert was; het was noodigh en loflyk; ongekust en ongerept; aenvalliger en kuisch; Jeffa staet tusschen vroom en onvroom; hy sprak goet noch quaet.*

Byvoeglyke Naemwoorden, als Zelfstandige gerekent en geboogen, worden door de Voegwoorden, doorgaens zonder eenigh Geslachtwoort, aen elkander gehecht; als in, *Aen naekten en gekleeden; goeden en quaeden worden gemengt; die heiligh en onheiligh onder een mengen; tot stichting van inheemschen en uitheemschen.*

V. De Voegwoorden *En, Noch, Nochte, Of, Maer, Doch*, welker zommige den zin en betekenis vereenen en versterken, en andere die beide met eenige tegenstreevinge schiften en scheiden, hechten de Werkwoorden en hunne Byzondere Wyzen en Tyden aen elkander; als in deeze voorbeelden, waer in de Werkwoorden zonder Helpwoorden zyn, *De Geesten wapenen en verweeren zich; het bootsvolk haelt de zeilen in, en wendt de voorstevens naer strant toe; men behoort niet te ziften, noch te regelen; het vee proefde niet eenen druppel nats, nochte zette zynen mont aen het gras; die de ondeugden niet streelde, maer geesselde; Damon bekende het, doch dorst ze niet leveren.*

Wanneer de Werkwoorden, met hunne Helpwoorden gesterkt, door deeze Voegwoorden aen een gehecht worden, wordt het eene Helpwoort, het zy van het voorgaende, het zy van het volgende Werkwoort, in de Overeenkomste naer den eisch der spreekwyze uitgelaeten.

In de Eindigende of Onbepaelde Wyze wordt het Helpwoort van het eerste Werkwoort uitgelaeten; als in, *Gevloekt en gelastert worden; gezongen en ge-*

sprongen hebben; en, door byvoeging van het Woordeken TE, Gekoomen en gegaen te zyn.

In de Aentoonende Wyze, waer in het Helpwoort zyn Werkwoort, dat het begin der rede maekt, pleegt voor te gaen, gaet ook het eerste Helpwoort het eerste der gekoppelde Werkwoorden voor, en wordt voor het tweede uitgelaeten; als in, *De hemelsche Waerheit werd belaegt en geplaeft; het licht was benevelt en verduistert; de kruisgezanten hebben gepredikt en geschreeven; Herkules werden kerken en altaeren gebout en toegewydt.*

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt van de redenen, die van de Vraegende Bywoorden *Hoe, Waer, Waerom, Wanneer, Of*, als mede van de Bywoorden der Gelykenisse, *Alzoo, Zoo, Aldus, Dus*, en van de Redeneerende Voegwoorden, *Hierom, Daerom, Derhalve, Dieshalve* en *Want* aenvangen; als in, *Hoe worde ik geschokt en geslingert? Waer is de man overvallen en vermoort? Waerom worden wy gelastert en beloogen? Wanneer zyn de helden besprongen en gesneuveld? Of wordt hy gewellekoomt en ingehaelt? Aldus werd dit kint Hageroos geheeten en Grooten Vreeryk overgelevert; Alzoo worden deugtzame mannen van de gemeente bemint en geëert; Zoo ben ik gehavent en getaistert; Dus was het in den Raet beraemt en beslooten; Hierom zyn de tyden gehouden en verplicht; Daerom wordt dit bedryf gepreezen en vereeuwigt; Derhalve zyn braeve veltheeren in het heir bemint en gezien; Dieshalve worden de kunsten geoeffent en gehanthaeft; Want dit treurspel wordt gewraekt en afgekeurt.*

Deeze Woortvoeging wordt omgekeert, en het

Helpwoord der gekoppelde Werkwoorden by heteerste uitgelaeten en achter het tweede gevoegt, wanneer de rede met een Betreklyk Voornaemwoord begint, of met de By- en Voegwoorden, *Gelyk, Gelykerwys, Hoewel, Schoon, Dat, Hoe* (verklaerder wyze genoomen) *Indien, Zoo, Dewyl, Omdat, Naerdien, Als, Wanneer, Toen*, Bywoorden van den Tyt, die het Latynsche *Quum* vertaelen; als in, *Die in hunne heerlykheit bestraft en gedreigt worden; Welke kennis onder het tapytwerk gebloemt en overschaduwtd wordt; Waer over (over welke zaek) hy achterhaelt en ontdekt werd; Waer mede (met welken geest) zyn hoofd gebalsemt en overgooten was; Waer uit (uit welken hemel) verstooten en ter eeuwige duisternisse verdoemt werd; Wat bedorvene tyden daer op gevolgt en gestraft zyn; Gelyk dit in meer kunsten vereischt en gepreezen wordt; Gelykerwys het ons niet geweigert, maer toegestaen wordt; Hoewel het huwelyk geslooten en aengegaen is; Schoon hy van minne ontsteeken en betovert is; Dat de kinderen door den Doop afgewasschen en in het licht van Godts ryk overgevoert worden; Hoe Saul en de zynen omgekoomen en gestraft zyn; Indien het my geoorlooft en toegelaeten is; Zoo wy achterhaelt en beklapt worden; Dewyl de gestarrenten afgetekent en by de profeeten gedacht worden; Omdat wy geweigert en tegengesproken hebben; Naerdien wy berooft en geplondert zyn; Als de wegh ter deugt gezocht en bewandelt wordt; Wanneer vroomen beproeft en geloutert worden; Toen de koning gezalft en gekroont werd.*

VI. Zommige deezer Voegwoorden, die Voorgaende zyn, eischen tot hunne Overeenkomste met

de Werkwoorden, een Werkwoord van de Aentoonende Wyze; zommige van de Aenvoegende Wyze; zommige van de beide Wyzen.

Het Werkwoord der Aentoonende Wyze volgt de Besluitende Voegwoorden, *Want, Omdat, Dewyl, Vermits, Nademael, Naerdien, Aengezien, Alzoo*; als blykt in, *Want de melk droogt op van hitte; Omdat zy boven hem staen; Dewyl wy wel op malkander passen; Vermits het vonnis uitgesprooken is; Nademael de vlooten uitgelopen zyn; Naerdien al het lant in rep en roer is; Aengezien deeze dieren zinnebeelden verstrekken; Alzoo hy haer des schoffeerders handen ontweldigde.*

De Samenbindende Voegwoorden, *Nochte, Daerenboven, de Wederstreevende, Maer, Doch*, en de Redeneerende, *Waerom, Weshalve* eischen in de tweede plaetse en in het bloote verhael eener tegenwoordige of verleede zaeke tot hunne Overeenkomste het zelve Werkwoord der Aentoonende Wyze; als in, *Nochte de Goden ontzagen zich niet; Daerenboven bloeiden de wildernissen; Maer men zal u een beelt van louter gout gieten; Doch ik laete dit niet aen my leunen; Waerom bergen en heuvels zich verheffen; Weshalve bosschen en beemden lustigh en vrolyk zyn.*

De Toegeevende Voegwoorden *Schoon, Hoewel, Of*, en de Voorwaerdelyke *Indien, Zoo, Zooverre, Is 't dat*, koomen eindelyk ook overeen met het Werkwoord der Aentoonende Wyze; als in, *Schoon gy myne moeder zyt; Hoewel ik myne vryheit traeg verworf; Wat schaedt het toch, of Amyntas bruin is? Indien wy van boschen zingen; Zoo het op gaven aenkoomt; Zoo verre hy dit gehengt, Is 't dat wy niet naekt, maer bekleedt gevonden worden.*

De *Oirzaeklyke* Voegwoorden, *Dat*, *Opdat*, *Zoo dat*, *Zulks dat*, alle het Latynsche *Ut* en *Adeo ut* beantwoordende, en de *Redeschiftende Of*, in twyffeling gebruikt, eischen tot hunne Overeenkomste een Werkwoord der Aenvoegende Wyze; als in, *Tityr magh zingen; Dat 'er het bosch naer luistere; de boomsnoeier zal u toezingen, Dat het klinke; zeg dan, Dat Amyntas tegens my zinge; bekranst uwen poëet met veil, Dat Kodrus hart van spyt berste; Opdat zyne tong den dichter niet hindere; Opdat het steeken der zomerzonne de klai kooke; Opdat de halm niet bezwyke; Zoo dat 'er geen gras door hene wasse; Zulks, dat zy min werks van Samos maekte; hy wist zich Zulks te quyten, dat hy gebezigt wierd; die in bedenken neemt, Of u de regeering der stede stae te aenvaerden.*

De *Wederstreevende* Voegwoorden, die Onverschilligh zyn, dat is, die voor of achter het Werkwoord van een zinslot kunnen plaets hebben, *Niettemin*, *Nochtans*, *Echter*, *Evenwel*, met het *Toegeevende Wel*, en de *Redeneerende Hierom*, *Daerom*, *Derhalve*, *Dieshalve*, *Dies*, en het Samenbindende *Ook*, buiten de koppeling aangemerkt, hebben in hunne Overeenkomste een Werkwoord der Aentoonende Wyze; als in, *Niettemin liet ik myn werk dryven; Nochtans quam ik nooit met de hant vol gelts t'huis; Evenwel zullen de tortels niet ophouden van korren; Wel is waer; hy wist Wel, hoe haetlyk de gelykenis was; Hierom blinkt zy met recht in Godts klaerheit; ik geeve my Daerom de eere; Derhalve is myne bede; het is Dieshalve niet te verwonderen; Dies zal het niet ondienstigh zyn; het strekte Ook Homeer tot geene kleene eere; Ook ben ik zoo leelyk niet.*

In eene Aengevoegde rede, en die tot eene voorgaende betreklyk is, voornaemelyk wanneer getwyffelt of beraetslaegt of ook toegegeeven wordt, dienen zich de Voegwoorden *Hierom, Daerom, Derhalve, Dieshalve, Dies*, gelyk het Toegeevende *Al*, tot de Overeenkomste van een Werkwoord der Aenvoegende Wyze in den Verleedenen Onvolmaekten Tyt; als in de voorbeelden by doorluchtige schryvers te zien is.

De *Verhaelende* Voegwoorden *Dat* en *Hoe* eischen, gelyk ook *Dat* en *Zoo*, wenschender of betuigender Wyze en achter een woort van vreeze gebruikt, tot hunne Overeenkomste het Werkwoord der Aenvoegende Wyze; als in, *My dunkt niet, Dat ik by Varus en Cinna te pas koome; hy zong, Hoe de wereltkloot in zynen vorm gegooten wierd; Hoe Faëtons zusters met eene bittere schorsse overtrokken wierden; Dat hy, die u bemint, zich ook met u verblyde; Dat de Syrische roos op zyne doorne hage bloeie; Galatea wou wel, Dat ik haer eerst zaege; zoo lang hy ducht, Dat zy my boven hem stelle; och, Dat het scherpe ys uwe teere voetjes niet snyde; zal ik noch beleeven, Dat my gebeure uwen naem uit te breiden; ik moet u bitterder schynen, dan Sardinisch kruit, Zoo my dees dagh niet langer, dan een geheel jaer valle.*

De *Toegeevende* Voegwoorden, *Het zy, Het zy dat*, en de *Voorwaerdelyke Ten zy, Ten waere*, vorderen tot hunne Overeenkomst de Werkwoorden der Aentoonende en Aenvoegende Wyze; als in, *Het zy daer een staend of loopend water omtrent is; Het zy dat die gloet 's aerdryks aders verharde en toeschroeie; Ten zy hy den Vader dat ziet doen; Ten zy uwe gerechtigheit overvloediger zy; Ten waere my te zingen stond.*

Ondertusschen vallen by de hedensdaegsche schryvers de Overeenkomsten tusschen de Voeg- en Werkwoorden wel anders, als wy ze boven gestelt hebben; maer wy hebben in deeze Woortvoeginge den schryfstyl van Vondel, als den naeukeurigsten, liefst willen volgen; hoewel hy zich zelve noch niet alomme gelyk is.

Het XL. Kapittel.

NA de Overeenkomste, daer albereets van gesproken is, volgt de *Beheersching*, waer door het eene Woort het andere in eenen zekeren uitgang van veranderinge beheerscht.

Deeze Beheersching is drievouwich; van een *Zelfstandigh Naemwoort*; van een *Bedryvend Werkwoort*, waer toe ook het *Deelwoort* van ons gebraght wordt; en van een *Voorzetsel*.

Van de Beheerschinge des Zelfstandigen Naemwoorts is de eenige volgende Regel:

Een Zelfstandigh Naemwoort, met zyn Geslachtwoort gepaert, beheerscht den Teeler van diergelyk een Naemwoort, ook zyn Geslachtwoort volgende, van het andere verscheiden; als in, *De dagh des Heeren; de welvaart des lants; de eendraght der burgeren; de zenuwe des oorlogs; de schaduwe der deugt; het orakel der waerheit; de beginsels der natuure*.

Maer voor het Geslachtwoort des beheerschten Naemwoorts wordt in deeze beheerschinge de Teeler der *Bezittende Voornaemwoorden Myn, Uw (Tuus en Vester) Zyn, Ons, Hun, Haer*, als mede der *Aenwyzende, Die, Dees, De zelve*, in beide Getallen op de zelve wyze, als het Geslachtwoort, dik-

wyls gebruikt; als in, *De zegen myner kudde; de dagh uwer geboorte; de eeuwigheit zyner heerschappye; de grenzen onzes vaderlants; de bant hunner vriendschap; de broosheit haerer natuure; de nederlaeg dier benden; de gront deezer geschiedenis; de werkendes zelven dichters.*

Eigene Zelfstandige Naemwoorden worden dus ook in den Teeler beheerscht van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden, die in deeze gelegenheit hunne Geslachtwoorden verliezen of verwerpen; als in, *Adams misdaet; Kains broedermoort; Noachs Arke; Davids harp; Salomons gebet; Ciceroos brieven; Cezars gedenkschriften.*

Waer in aen te merken is, dat de Teeler van het Beheerschte Naemwoord het Beheerschende voorgae, die door omschryving met het Voorzetzel *Van* dus verandert wordt, nadat het Beheerschende zyn Geslachtwoord weder aengenoomen heeft; *De misdaet van Adam; de broedermoort van Kain; de Arke van Noach; de harp van David; het gebet van Salomon; de brieven van Cicero; de gedenkschriften van Cezar;* en niet, *De misdaet van den Adam of des Adams, de broedermoort van den Kain of des Kains, &c.* omdat (gelyk ook al voorhene gezien is) de Eigene Naemwoorden, de Persoonen, die ze draegen, ten vollen uitdrukkende, geene Geslachtwoorden toelaeten.

Ook is aen te merken, dat deeze Beheersching voornaemelyk plaets hebbe omtrent Eigene Persoonlyke Naemwoorden; terwyl Naemwoorden, die Landen en Steden uitdrukken, van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden doorgaens beheerscht worden door de omschryving van het Voorzetsel *Van*.

Waerom men zegt, *De boght van Vrankryk; het hof van Hollant; het wapen van Overysse; het Stathuis van Amsterdam; de beurs van Londen; de burg van Leiden; het kasteel van Antwerpen*; en niet zoo voeglyk, ten waere in de Dichtkunst, die zich somtyts te veel veroorlooft, *Vrankryks boght; Hollants hof; Overyssels wapen; Amsterdams Stathuis; Londens beurs; Leidens burg; Antwerpens kasteel*.

Deezen voet houdt men ook in *Godts huis, Godts volk, Godts woort*, en diergelyke; niet zeggende, *Het huis Godts; het volk Godts; het woort Godts*; hoewel de Drost Hooft *den troon Jupyns* kan goet keuren, als men gehoor of aenzien maeken wil; gelyk hy ook spreekt van *de zienlyke hant Goods* in de Opdraght zyner Nederlantsche Historiën. *Een of De Man Gods* schynt hier van uitgezondert, omdat *Godts man* van onze ooren gewraekt wordt. Hoewel men in ons Overysse van iemant, die onnozel en naeulyks by zyne zinnen is, gemeenlyk zegt, dat hy *een arm Godts wicht zy*.

Iemant en Niemant, die geen Geslachtwoort toelaeten, *Elk en Ieder*, waer voor het Bepaelende *De* geene plaets heeft, Zelfstandiger Wyze genoomen, worden op den bovengemelden voet beheerscht; als in *Iemants gemoet; Niemants vrient; Elks genoegen; Ieders zinlykheit*.

Dus maekt men ook de Woortvoeging, met uitlaetinge van het Geslachtwoort ten wederzyde, in *Arents oogen; reigers veders; wolfs klauwen; boks voeten; harts horens; schaeps vachten; verkens borstels; kalfs vellen*; die anders gemeenlyk aen een gelascht worden.

Dit wordt insgelyks nu en dan gevolgt, wanneer

Gemeene Zelfstandige Naemwoorden den Teeler van andere beheerschende, dien voor zich laeten henegaen; als in, *Des mans achtbaerheit; des lants welvaeren; des menschen zinlykheit; des schoffeerders handen; des vyants achterlaegen*; die alle van het Manlyke of Onzydige Geslachte in het Eenvouwige Getal zyn.

Want wanner de Teeler van het Vroulyke Geslachte en Eenvouwige Getal is, kan men deeze Woortvoeging niet houden; omdat men niet zeggen kan, *Der deugt schaduwe, der stat rykdom, uwer majesteit dienaer*; maer, *De schaduwe der deugt; de rykdom der stat; de dienaer uwer majesteit*; of (gelyk ook al voorhene getoont is) *de deugts schaduwe; de stats rykdom; uwe majesteits dienaer*; dat Vondel gebruikt in de Opdragt van Lucifer.

De tweede Naemvallen in het Meervouwige Getal *Zommiger, Veeler, Geener, Aller, Hun Aller, Zulker*, en diergelyke, met het Betreklyk Voornaemwoort *Welker*, de plaets van het Geslachtwoort *Der* vervullende, en voor Zelfstandige Naemwoorden gevoegt, of op zich zelfs staende, hebben met deeze de vryheit, om het Beheerschende Naemwoort voor te gaen; als in, *Zommiger ketteren dwaeling; Veeler handen arbeit; Geener menschen geheugenis; Aller dagen avont; Hun aller nederigheid; Zulker dingen oogmerk, Welker spreuken geloofwaerdigheid*.

Wanneer ondertusschen in deeze Beheerschinge twee Teelers van byzondere Zelfstandige Naemwoorden elkanderen volgen, gelyk in dit woort van Vondel, *Dat groote licht der geleertheit en vroomigheid*

onzer eeuw, eischt het somtyts de voegelyke welluidendheit, en opdat men den quaeden klank, dien het herhaelen der Geslachtwoorden baert, vermyde, dat de eerste door het Voorzetsel *Van* omschreeven worde; als in, *Een voedsel van de afgoderye des Heidendoms; voorstanders van het gebruik der tooneelspelen; het overtreden van het gebot des Allerhoogsten.*

Somwylen moet echter niet de Eerste, maer de Tweede Teeler door *Van* omschreeven worden; wanneer naemelyk deeze een Eigen Naemwoort is, of een Gemeen Naemwoort, dat in den Teeler de merkletter *S* bezwaerlyk ontfangt; als in, *Het boek der geboorte van Jesus Christus; het begin der Openbaeringe van Joannes; de invloed der genade van den Heiligen Geest; de hitte der driften van het vleesch.*

Ook geschiedt het noch beknopter en voeglyker op deeze wyze, wanneer de Eerste Teeler, zonder zyn Geslachtwoort door het Voorzetsel *Van* omschreeven, na het Voorzetsel den Tweeden, maer van het Manlyke en Onzydige Geslachte in het Eenvouwige, en van alle in het Meervouwige Getal, voor zich ontfangt; als in, *Eene haetster van eens anders geluk; eene verquikking van 's levens moeielykheden; de zekerheit van der geesten afval; een voorbeeld van der vrouwen aert; de smart van der kinderen krankheit.*

Voornaemwoorden, die, de plaets der Geslachtwoorden in het Eenvouwige Getal waerneemende, tot de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden behooren, blyven in deeze Beheersching, wanneer zy voor de Beheerschende henegaen, onverandert, als

of zy met de Zelfstandige een woort uitmaeken; als in, *Zyn wyfs zuster; zyne moeders voorzoon; in uw vaders plaetse; myn ooms dochter; uwe grootmoeders nakoomelingen; onze nichts bruidegom; hun broeders huisvrouw; die mans inborst; dat diers aert.*

Dit heeft ook plaets in de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden, die met andere Eigene anders in Getal en Naemval over een koomen. Dus zegt men, *Koning Ninus tyt; Keizer Karels wetten; Prins Willems geboorte; Bisschop Davids lantbrief; Vrouw Jakobaes priëel; schutter Alkons lof* in Vondels Virgilius.

Waer op aen te merken is, dat in deeze Woortvoeginge de Geslachtwoorden, zoo van het Beheerschende, als Beheerschte Naemwoort, uitgelaeten worden.

Verzaemelende Naemwoorden en Naemwoorden van *Mate* en *Tyt* bestieren ook andere Zelfstandige Naemwoorden in den Teeler, doch met uitlaetinge der Geslachtwoorden in beide Getallen; als in, *Een stoet jongkheeren en jofferen; twaelf legioenen engelen; een hoop dringeren en dommekrachten; een vaendel voetknechten; een bende ruiteren; een stapel boeken; eene kudde schaepen; dubbele ryen riemen; eene vloot scheepen; duizenden onnozelen; eene zee waters; een plas bloets; een stuk weegs; geen duimboorts; een voet gronts; eene roede dyks; hondert ploegen lants; weinige bunderen houts; eene ton boter; een vat wyns; een zak korens; zes schepels rogge; twee mudden tarwe; een last erreten; drie jaeren tyts; twee maenden uitstels; twee reizen speelens; negen daegen vierens; vyf uurengaens.*

Alle Byvoeglyke Naemwoorden van Menigte; als, *Weinigh, Luttel*, (waer voor Vondel ook *Een Weinigh, Een Luttel* gebruikt) *Min, Veel, Meer*, in het Eenvouwige Getal en in den Gront- en Middeltrap der Vergelykinge gestelt, en *Wat*, het Latynsche *Aliquid* uitdrukkende, volgen deeze beheersching, wanneer zy in het Onzydige Geslachte gebruikt worden, nalaetende de Geslachtwoorden, zoo van het Beheerschte, als Beheerschende Naemwoort; als in, *Weinigh wyns; Luttel pannendaks; Min gevaers; Veel lants; Veel wierooks; Meer zoetigheits; Meer zwaerigheits; Wat schyns; Wat geluits*.

Doch gelyk in deeze Woortvoeginge de Beheerschte Teeler het Beheerschende Naemwoort volgt, zoo eischt *Genoegh* deezen Teeler, het zy in het Eenvouwige, het zy in het Meervouwige Getal, voor zich; als in, *Moets genoegh; Goets genoegh; Gelts genoegh; Lants genoegh; Volks genoegh; Ziels genoegh*; en, *Hy heeft goederen, schulden, boeken, kinderen genoegh*.

De twee Voornaemwoorden *let* en *Wat*, en het tegengestelde *Niet* beheerschen ook den Teeler van Byvoeglyke Naemwoorden in het Eenvouwige Getal; als in, *let uitwendighs; let gruwzaems; let zeldzaems; Wat nieus; Wat treffelyks; Niet gewichtighs; Niet schandelyks noch lofwaardighs*.

Dus zegt men ook gemeenlyk, *Van Adams Wege; Van vaders of moeders Zyde; Om Godts Wil; Om der vaderen wil; Om uwer kinderen wil; In Godts Naeme; Uit onzer aller naeme*; voor, *Van den Wege van Adam; Van de Zyde van vader of moeder; Om den Wil van Godt; Om den wil der vaderen; Om den wil*

van uwe kinderen; In den Naeme van Godt; Uit den naeme van ons allen. Hoofft zegt echter in zyne historiën, *Van Wege 's Konings van Spanje; Van wege der Engelsche Koninginne; Van wege haerer afkomste, geboorte en opvoedinge.* En met recht; om dat de overvloed van zoo veele Naemwoorden in een enkel zinslot geene andere woortvoeging gevoeglyk toelaet.

Het XLI. Kapittel.

NA de Beheersching der Zelfstandige Naemwoorden, nu beschout, gaen wy over tot die van de *Bedryvende Werkwoorden* en *Deelwoorden*, aen de Werkwoorden verwant.

Hier van zyn deeze volgende Regels:

1. Ieder Bedryvend Werkwoord, Bepaelt of Onbepaelt, beheerscht nootzaakelyk den Aenklaeger of vierden Naemval van een Zelfstandigh Naemwoord, dat het voorwerp des bedryfs is; als, *Ik vreeze den Heer; gy eert den koning; hy beschermt het vaderlant; den veltslagh winnen; den vyant vervolgen; het velt ruimen; den verraeder straffen.*

Dit heeft ook plaets in de Wederkeerende en zommige zoo genoemde Onzydige Werkwoorden; als in, *De zanggoddin schaemde zich; onze Thalye gewaerdigde zich; de moeder Jokaste verdoet zich zelve; wy verwonderden ons zelfs; zynen gang gaen; zynen eigenen doot sterven; wy wandelden onzen wegh.*

Hier in is aen te merken, dat het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklaeger voorgaet in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt, zoo

der Aentoonende, als der Aenvoegende of Wenschende of Toelaetende Wyze; maer bloot en zonder eenigh voorgaend Bywoort of Voegwoort gestelt; als in, *Ik haete den onweetenden hoop; gy beschryft het burgerlyk oproer; wy openden de wynkruik; hy ontdekke de geheimenissen; hadde ik myne voorige jeugt; hoorden en zaegen wy noch den koning.*

In den Verleedenen, Meerdanverleedenen en Toekoomenden Tyt der Aentoonende Wyze wordt de Beheerschte Aenklaeger achter het Helpwoort en voor het Beheerschende Werkwoort gestelt; als in, *Ik hebbe den koning gezien; zy hadden de poorten geopent; wy zullen den verraeder straffen;* en ook vraegswyze, *Zal ik myne arme hut weder zien? zal de soldaet zulke landen bezitten?*

Dit geschiedt ook in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt der Wenschende of Aenvoegende Wyze, met de Helpwoorden *Moogen, Moeten, Zullen* bekleedt; als in, *Och magh ik den dichter hooren! Mogte ik myne vryheit verwerven! Zoo moeten die broeders elkanderen beminnen; Wy zouden den vyant vervolgen.*

Ondertusschen wordt de Beheerschte vierde Naemval of Aenklaeger in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt, zoo der Aentoonende, als der Aenvoegende Wyze, voor het Beheerschende Werkwoort gestelt, wanneer de rede met eenige Bywoorden van *Tyt, Gelykenisse, Plaetse, en Twyfeling*, als ook met de *Voorwaardige* en *Besluitende* Voegwoorden, *Terwyl, Wanneer, Toen* (quum) *Eer, Eerdan, Gelyk, Zooras, Zoolang, Daer* (ubi) *Misschien of, Zoo, Indien, Want*, by van den

Vondel, *Het zy, Dewyl, Vermits* en diergelyke begint, of ook met een Betreklyk Voornaemwoort; of wanneer de Beheerschte Aenklaeger een Betreklyk Voornaemwoort by zich heeft, of eindelyk zulk een Voornaemwoort zelf is; als in, *Terwyl ik uwe voetstappen naspoore; Wanneer hy zyne kudden lokte; Toen gy Dafnis boog en pylen in stukken braekt; Eer wy het velt met yzer doorsnyden; Eerdan de brak eene lucht van Diana wech hebbe; Gelyk druiven den wyngert versieren; Zooras gy uwe ziel verzworen hebt; Zoolang Fillis den hazelaer bemint; Daer drie hondert runders uwe hagen snoeien; Misschien of wy ergens het spoor van den stier vonden; Zoo gy my dikwyls begroet; Indien de insteller des kamps dit bestemme; Indien eene kuische huisvrouw huis en kinders gade slae; Want Leda, de moeder, haer deeze kostelykheden schonk; Want men Duinryks bloet zocht te vernielen; Het zy wy ons nederzetten; Dewyl gy uwen liefelyken reuk onder een mengt; Vermits de gryzert hen dikwyls te leur stelde; Voetstappen, Die den gierigaert aenporren; Die ons het onvolwrochte liet zong; Eene star, Die gewas en vruchten zegent; Hy verhaelde, Wat gerecht, Wat banket Filomele hem opdischte; Nu zal ik beginnen te zingen, Welke eene ervarenheit men onder de byen vindt; Dies wouden ze zingen Het geen zy kosten; Deuntjes, Die ik korteling u stilzwygens ontnam.*

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt in eene Wenschende of ook Aengevoegde rede, die in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt met een der Wenschende Bywoorden of Tusschenwerpselen, of ook met een *Dat* en *Hoe* (der Latynen *Ut* en *Qui* beantwoordende) en een Betreklyk Voornaemwoort

begint; als in, *O Pollio, Dat hy, die u beminne, zich ook met u verblyde! Och, Dat het scherpe ys uwe teere voetjes niet snyde! Och of gy Italië eenen langduurigen vrede beschaffe! Och of gy uw stomp lemmer op een nieu aenbeelt smeede! Zoolang hy ducht, Dat zy my boven hem stelle; Galatea wou wel, Dat ik haer eerst zaeg; Zie eens, Hoe kommerlyk ik myne geiten voortdryve; Zie, Hoe de Nymfen u korven vol leliën vereeren; Het nootlot houdt my in bedenken, Of Jupiter dit ook bestemme; Ik verwonderde my, voor Wien (cui) gy uwe appels op den boom spaerde; Ai bezie eens, voor Wien (queis) wy onze akkers bezaeiden.*

De Beheerschte vierde Naemval of Aenklaeger wordt ook gestelt voor het Beheerschende Werkwoord en zyn Helpwoord in den Tweeden Onvolmaekten en Meerdanvolmaekten Tyt der Aenvoegende Wyze, wanneer de rede met een *Dat, Opdat, Als, Zoo, Indien, Zoodra, Zoolang* en diergelyke Voeg- en Bywoorden aanvangt; als in, *Dat ik uwen naem zoude uitbreiden; Opdat gy alle rampen beter verduuren zoudt; Als wy dien heiligen dagh zouden vieren; Zoo wy de zege zouden bevechten; Indien zy den brief zouden geopent hebben; Zoodra zy deeze tyding zouden gehoord hebben; Zoolang zy dit huis zouden bewoonen.*

In de Eindigende Wyze laet het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklaeger altyt in eene enkele rede voor zich hene gaen; als in, *Godt vreezen; den Koning eeren; de broederschap beminnen; zynen zoon tuchtigen; het verraet straffen; het juk der slavernye afschudden.*

In eene andere rede, die van een Werkwoord,

een ander Werkwoord in de Eindigende Wyze beheerschende, gelyk dit wederom zynen Aenklaeger, begint, gaet dit leste zynen vierden Naemval natuurlyker wyze voor in deeze spreuken, *Men vindt 'er, die al hun werk maeken met vaerzen te verheffen de stat der ongerepte Pallas, en den olyf, boven alle andere boomen te achten; Zoo beval Kanidia met tovervier te verbranden wilde vygeboomen, uit den kerkhove gerukt, en dootsche cipressen, en eiers van eenen beslymden vorsch; Men behoeft niet alleen te verziere gesteltenissen en gedaenten van personen en plaetsen, maer ook andere omstandigheden.*

Maer gelyk deeze Woortvoeging, hoewel natuurlyk, gemeenlyk alleen plaets heeft, wanneer het Onbepaelde Werkwoord meer, dan eenen Aenklaeger beheerscht, zoo is die gebruiklyker, waer in de Beheerschte Naemval het Beheerschende Werkwoord der Eindigende Wyze voorgaet; als in, *Wy willen u wederom en uwen Dafnis tot aen den hemel verheffen; ik hoore klippen en boomgaerden wedergalmen op dit gezang; hy, die wint en weder verduuren kan.*

2. Deelwoorden, dus geheeten, om de deelgenootschap in de betekenis der Werkwoorden, en daerom in de Tytvoegingen achter deeze te vinden, beheerschen ook, zoo zy van eene Bedryvende betekenis zyn, den Aenklaeger van hun Werkwoord; als in, *Oktavië, hoorende deeze woorden van haeren zoone; zy beiden, kennende hunne naektheit, vlochten vygebladers; de opperste wysheit, kennende de bedorvenheit der menschen.* In welke voorbeelden het Beheerschende Deelwoord van den Beheerschten Aenklaeger natuurlyker wyze gevolgt wordt; gelyk in

de volgende de Beheerschte Naemval voor het Deelwoort gezet wordt; *Elizabeth, het gastrecht schendende; eene staertstar, de lantzaeten dreigende; Apollo, zyne kudden zoekende.*

Dit geschiedt ondertusschen omtrent de Deelwoorden van den Tegenwoordigen Tyt. Want die van den Verleedenen en Toekomstenden Tyt zyn, welker eerste uit het Helpwoort *Hebbende* en een Lydend Deelwoort van den Verleedenen Tyt gemaekt wordt, en het tweede uit het Helpwoort *Zullende* en een Bedryvend Werkwoort in de Eindigende Wyze, zetten (dat hier aen te merken is) in deeze beheerschingen den Beheerschten Aenklaeger voor het Lydende Deelwoort en het Eindigende Werkwoort ter eenre en andere zyde; als in, *Hebbende den burg ingenoomen; hebbende zynen vader begraeven; Zullende het vonnis uitspreken; zullende de vesten ruimen.*

3. Eenige Werkwoorden, als van *Genegenheit, Begeerte, Voorneemen, Overleg, Besluit, Raet, Uitvoeringe, Begin, Voortgang, Nalaetinge, Geboden, Verboden*, als ook van de *Zinnen, Gemoetsdriften* en *Hartstoghten*, en eindelyk meer diergelyke, of daer naer zweemende, beheerschen andere, het zy Bedryvende, het zy Lydende, het zy Onzydige Werkwoorden, in de Eindigende Wyze, met aenneeminge van het woordeken *TE*; hoedaenige zyn *Aenmeetten, Aenporren, Aenvangen, Baeten, Beginnen, Behinderen, Behoeven, Behooren, Belasten, Beletten, Believen, Belooven, Besluiten, Bestaen, Besteeden, Bestemmen, Betaemen, Beveelen, Beuren, Denken, Dreigen, Dwingen, Eischen, Gebeuren, Ge-*

bieden, Geeven, Getroosten, Gewaerdigen, Gewennen, Haeten, Hebben voor Gerechtight zyn, Hoeven, Hoopen, Inbeelden, Inwilligen, Koomen, Leeren voor Onderweezen worden, Lusten, Meenen, Nalaeten, Onderwinden, Ontzien, Ophouden, Opzetten, Passen, Perssen, Ploegen, Poogen, Porren, Prikkelen, Raeden, Roemen, Sammelen, Schaemen, Schikken, Schroomen, Schuwen, Schynen, Staeken, Staen, Stoffen, Trachten, Toeleggen, Verbieden, Vergeeten, Verlangen, Verleeren, Vermaeken, Vermaenen, Vermeeten, Vermoogen, Verstooten, Verzoeken, Verzuimen, Uitgeeven, Voorhebben, Voorneemen, Vreezen, Wachten, Waenen, Wanhoopen, Weeten, Weigeren, Wenschen, Yzen, Zien voor Poogen, Zoeken, Zweeren, met hunne voorbeelden by van den Vondel, dien wy allerliefst volgen, te vinden.

Alle deeze Werkwoorden beheerschen zomwylen de Werkwoorden der Eindigende Wyze, het zy Lydende, het zy Onzydige, zonder dat 'er de vierde Naemval, of ook een ander, als de Noemer, of dien de Wederkeerende Werkwoorden vorderen, voor hene gae. En dit geschiedt, wanneer de werkingen der beide Werkwoorden eenen zelve persooone eigen zyn: als in, *Veel min durven wy ons Aenmeeten te zitten; Een bok, die vergeefs Aenvangt geil en stoots te worden; aldus Begost de zon der Latynsche poëzyë te ryzen; dies Besloot hy met den Keizer weder te keeren; wiens vaerzen niet Betaemden gezongen te worden; de Zuidewint Dreigt uit zynen hoek te blaezen; die zich Getroosten voor de vryheit te sterven; Gewen alrede naer onze kerkbeloften te luisteren; een gemoet, met het tegenwoordige vernoegt, Haet voor het*

overige te zorgen; o Koningin, gy Hebt slechts te gebieden; Zoo hoeft gy voor geenen regen te duchten; maer de Grieken Koomen ook te sneuvelen; om te Leeren op geene winden te passen; die niet Nalaeten overal door te schynen; wanneer wy Ophouden zullen te verlangen; nu hy vastelyk had Opgezet te vertrekken; waerom Sammelen wy in het schip te treden; zoo dat de zanggodin zich Schaemde bezien te worden; gelyk Justyn en Klemens niet Schroomen aen te tekenen; hy Schuwt te gemeen te spreken; hoe de wagenaers in de ruimte Schynen hene te zweeven; van wien gy logenachtigh Stoff gesprooten te zyn; dan Trachte ik niet tot ellendige gebeden te loopen; gelyk eene jonge tochtige koe Vergeet weder te keeren; het zal u misschien Vermaeken, hier aen namaels te gedenken; wanneer de avont Vermaent uit velt en weide te scheiden; die zich Vermat aen Godts zyde te zitten; zy gaf Uit aen dien helt verlooft en getrouwt te zyn; hy nam Voor naer Grieken en Asië te vertrekken; wiens oude Vreest in het eenenveertigste jaer te treden; het Wenscht inheer Huigens handen te vallen.

Zomwylen beheerschen deeze Werkwoorden andere in de Eindigende Wyze en Bedryvende betekenis, maer zoo, dat doorgaens de beheerschte Aenklaeger, tot wien de werking van het Eindigende Werkwoord overgaet, daer voor hene gae; als in, *Die den gierigaert Aenporren het zeegevaer te waegen; wat Baet het zoo veele zwaerwichtige galeien toe te rusten; geene koude zal my Behinderen de wildernissen te bezetten; men Behoeft dan geen lant te eggen; gy hadt my ook op den zelve uitgang Behooren te noodigen; aen wie Belast was huis en hof te verlaeten; de wint*

Belet ze het aes t'huis te brengen; het Beliefde den Vader den akkerbou in te stellen; welke gedachtenis de werelt Beloofde te overleeven; indien men zynen geest Bestond te prangen; gy Besteedt marmere te zaegen; of Jupiter Bestemme die volken onder een te mengen; de avont Beval den herderen hunne schaepen te tellen; dat zy Dorsten denken Maro neffens Homeers zyde te stellen; zy Dwingt ons zeker getal onzer reisgenootenachter te laeten, de koning Eischt hun geheel antwoord te hooren; dat my Gebeure uwen naem uit te breiden; dewyl Korvyn Gebiedt ouden wyn te tappen; het nootlot heeft my Gegeeven de gemeente te versmaeden; Thalye Gewaerdigde zich den toon na te speelen; die altyt Hoopt u eens alleen te vinden; wie Jupiter Inwilligde eene nieuwe stadt te stichten; Thestylis Meende my die af te prachen; wy Onderwinden ons niet treffelyke zaeken te verhaelen; zoo gy u niet ontziet magere gronden te mesten; ik hebbe Opgezet liever in boschen kommer te lyden; Pas de aerde lang te voore te kooken; tot dat de overwinner eenen van beiden Persse den rug te bieden; gelyk men by de stat genoegzaam Rome Plagh te verstaen; het welk de zielen der jongelingen Poogt te verschalken; dat veele gezonde herssens menigte van ongerymde dingen ons Rieden te schuwen; die zich Roemt aller vrouwen dartelheit te overtreffen: dat zy Schikken prys en eere in te leggen; Staek deftige zaeken met lichte wyzen te verkleenen; die Toelegge den eeuwigen lof des braeven Cezars in de starren te zetten; dat Augustus Maroos vaerzen Verbood te verbranden; dat zy Verlangen allen Nederlanderen den vredezing toe te zingen; de deugt verleert het volk tittels te gebruiken; deeze Vermeet zich alle herssens van minne te geneezen;

Vermogt Orfeus den geest zyner gemaelinne te haelen; ik Verstoute my ook by den donker geluit te slaen; ik Verzocht hunne meening te verstaen; verzuim ook niet honden aen te vokken; de Skythen hebben Voor het velt te ruimen; maen en starren mosten zich Wachten de zon uit te daegen; dingen, waer van hy Wanhoopt die sierlyk te kunnen uitbeelden; Waent gy de nachtgeheimenis te beschimpen; Proteus Weet zich in dit hol op te sluiten; een volk, dat wakker den boog Weet te handelen; ik Weigere geenszins u gezelschap te houden; met recht Yze ik het hoofd in de lucht te steeken; gy zult deezen met strikken Zien te vangen; hoe menigwerf Zoekt hy zyne sluikery te verbergen; die te zamen Zwoeren den hemel te verdelgen.

Maer, gelyk de Werkwoorden der Eindigende Wyze voor Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte gebruikt worden, zoo beheerscht het Bepaelde Werkwoord het Onbepaelde en Eindigende na het vooraengenoomene *TE*, gelyk eenen vierden Naemval, wiens Geslachtwoord *HET* in *TE* verandert is, of by uitlaeting der Voorzetselen *Aen, Tot, Om, Met, Van* en andere gebruikt wordt.

Dus verklaert men de spreekwyzen, waer in het Beheerschte Eindigende Werkwoord zonder voorgaenden Aenklaeger voorkomt; als in, *Wy Vermeeten ons niet te zitten; aldus Begost de zon te ryzen; de Zuidewint Dreigt te blaezen; die zich Getroosten te sterven; eene jonge tochtige koe Vergeet weder te keeren; alle van betekenis, als of 'er stond, Wy Vermeeten ons het zitten niet; aldus Begost de zon het ryzen; de Zuidewint Dreigt het blaezen; die zich het sterven*

Getroosten; eene jonge tochtige koe Vergeet het wederkeeren.

Eveneens verklaert men ook de spreekwyzen, waer in voor het dus bekleede Eindigende Werkwoord een Beheerschte Aenklaeger henegaet, die in de verklaeringe tot eenen Teeler gemaekt wordt, en van het Eindigende Werkwoord, als van een Zelfstandigh Naemwoord, beheerscht; als in, *Gy Besteedt marmor te zaegen; dewyl Korvyn gebiedt ouden wyn te tappen; de deugt verleert tittels te gebruiken; staek Godentael te spreken; verzuim niet honden aen te vokken; wy onderwinden ons niet zaeken te verhaelen; zoo gy u niet ontziet magere gronden te mesten; aen wie belast was huis en hof te verlaeten; dat is, Gy besteedt het zaegen van marmor; dewyl Korvyn het tappen van ouden wyn gebiedt; de deugt verbiedt het gebruiken van tittelen; staek het spreken van Godentaele; verzuim het aenvokken van honden niet; wy onderwinden ons het verhaelen van zaeken niet; zoo gy u het mesten van magere gronden niet ontziet; aen wie het verlaeten van huis en hof belast was.*

Ondertusschen wordt ook gemeenlyk van de Letterkundigen geoordeelt, dat de uitlaeting der bovengenoemde Voorzetselen, *Aen, Tot, Om, Met, en Van*, in deeze en diergelyke spreekwyzen plaets hebbe; als in, *Het veege offerlam quam menighmael te sneuvelen*, dat is, *Tot het sneuvelen; de stier koomt neder te storten*, dat is, *Aen of Tot het nederstorten; de hovenier ontziet zich niet de scheuten*, dat is, *Om de scheuten, in de aerde te zetten; wanneer wy ophouden zullen te verlangen*, dat is, *Van het verlangen, naer zoo waert een hoofd; hy verheugt zich druiven*, dat is, *Met druiven, te plukken; daer het*

water bezigh is te dobberen, dat is, Met te dobberen.

Andere Werkwoorden, ten deele Bedryvende, ten deele Onzydige, of als Onzydige gehouden, en veelszins by de Werkwoorden, gelyk bastaerthelpwoorden, gebruikelijk, als *Kunnen, Moogen voor Vryheit hebben, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen voor Verairzaeken*, met noch eenige andere van *Gestaltenisse en Bedryf*; als, *Blyven, Gaen, Koomen, Loopen, Staen, Heeten, Hooren, Leeren voor Onderwyzen, Vinden, Zien*, beheerschen insgelyks de Werkwoorden in de Eindigende Wyze, maer zonder aenneeminge van het wordeken *TE*; als in, *Dat Apollo zelf naeulyks de straelen verbergen Kan; die u hier in koele schaduwe Moogt verquikken; Wou de Nyt Virgilius over de hekel haelen; wat Moet 'er gespilt worden en verlooren gaen; die zinneloze Durft donder en bliksem nakuischen; uw oprechte man laet het zyne doove ooren hooren; dat zy hem de pynlykheit Helpen verzachten; de Lagische wyn Doet de voeten struikelen; gelyk ook in, Zy Blyft u aen de vingers hangen; waerom Gaen wy hier niet nederzitten; hy Quam slechts dit onbesleepen gezang strooien; wolven Liepen by nacht door groote steden huilen; laet dan het Kapitoel vry Staen blinken; Propertius had alle schryvers Heeten ruimen; het geen ik u by maneschyn Hoorde zingen; tot dat myne dwersse fortuin my myn pak Leere draegen; twee jongers Vonden Silenus leggen slaepen; die veele van onze starren nimmer Zagen opgaen.*

Maer zommige van deeze en diergelyke voorbeelden (dat hier aen te merken is) zyn van geene

minder of flaeuwer Betekenisse, als de uitdrukkingen medebrengen, het zy beide de Werkwoorden, het Beheerschende en het Beheerschte, als onscheidbaer aen elkander verknocht, van eenen zelve persoone of zaeke gebruikt worden; als in, *Gy kunt met bidden iet verwerven; gy moogt deezen nacht by my in het groen rusten; waerom wil ik veinzen, of mynen moet langer inhouden zonder uit te vaeren? wy moeten onze lieve akkers verlaeten; ik zou niet een schaep tegens u durven opzetten;* het zy ook van meer; als in, *Achilles liet my vry te rugge naer myn hof gaen; bedrieglyke vrienden bezwyken om het juk te helpen draegen; gy doet my myne droefheit vernieuwen; men heette ons op eenen sprong verhuizen; wy hoorden de joffers luidruchtigh zingen; Dafnis leerde tigers voor den wagen spannen; wy vonden den stier in de weiden dwaelen; ik zelf zagh Pyrrhus woeden en moorden.*

Wanneer Bepaelde Werkwoorden, die, als Onpersoonlyke, met het Onzydige Geslachtwoort *Het* bekleedt zyn, de Beheerschende zyn, worden de Beheerschte Eindigende met of zonder hunnen voorgaenden Aenklaeger door het Voegwoort *Dat* ook bequaemelyk verklaert; het geen dan met zyne Persoonlyke Voornaemwoorden de Aentoonende Wyze vordert; als in, *Het lust my met eenen boge pylon te schieten; het liefde den Vader niet, den akkerbou lichter in te stellen; het zy u lust met eene schelle keele te zingen; wat baet het zoo veele galeien toe te rusten? nadat het den Goden liefde het ryk van Asië uit te rooien; waer voor dus gezegt wordt, Het lust my, dat ik met eenen booge pylon schiete; het liefde den Vader niet, dat hy den akkerbou lichter*

instelde; het zy u lust, dat gy met eene schelle keele zingt; wat baet het, dat men zoo veele galeien toerust? nadat den Goden liefde, dat zy het ryk van Asië uitrooiden.

Dus verklaert men ook eenige Spreekwyzen, waer in het Beheerschende Werkwoord een Smeekend of ook een Gebiedend Werkwoord is; terwyl het Eindigende Beheerschte Werkwoord, dat gebeden of ook gebooden wordt, tot voorwerpen, die buiten ons zyn, overgaet; als in, *Gun ons de gerampeneerde vloot op strant te haelen; pas het zwaerlyvige en getemde paert met vette rogge te voederen; pas vee te winnen en aen te teelen*; waer voor anders gezegt wordt, *Gun ons, dat wy de gerampeneerde vloot op strant haelen; pas, dat gy het zwaerlyvige en getemde paert met vette rogge voedert; pas, dat gy vee wint en aenteelt*. Hoewel hier het Voegwoord *Dat*, het Latynsche *Ut* beantwoordende met een Werkwoord der Aenvoegende Wyze in Overeenkomste staet; als blykt, om dat Vondels Virgilius ook zegt, *Pas, dat uw vee jaerlyks aenteele*.

De Spreekwyzen, waer in de Beheerschte Eindigende Werkwoorden van *Benoeming*, *Gestaltenisse*, of *Zelfstandigheit* zyn, worden ook gevoeglyk door *Dat* verklaert en uitgebreidt; als in, *Het welk gy u inbeeldt dicht hier by te leggen; zy gaf uit aen dien helt verlooft en getrouwt te zyn; naerdien men zeit hier de deur des onderaerdschen konings te weezen; ik wensche eer door eene ydele vrees bedroogen te weezen; wanneer de schelm zich veinst bloode te zyn; ik schoone maegt wensche der tigeren spyze te worden; ik zal geroemt worden de eerste te weezen*. Waer voor anders

gezegt wordt, *Dat hier dicht by legt; dat zy verlooft en getrouwt was; dat hier de deur is; dat ik bedroogen ben; dat hy bloode is; dat ik der tigers spyze worde; dat ik de eerste ben.*

Andere zyn wederom, hoewel in den eersten opslagh ryke en overvloeiende spreekwyzen, van eene eenvoudiger betekenis; als in, *Gy moogt wel Gaen even de runders aen; het gedierte doolde hier en daer; het verveelt lang op de ydelheden te kyken.* Waer by men voegen magh, waer het *Willen* levenen redenlooze dingen wordt toegeschreeven; als in, *Hier Wil het koren, daer de druif liever wassen; wyngert Wil gaerne ingeleit zyn; in de plaetse van; Hier wast het koren, daer de druif liever; wyngert is gaerne ingeleit.*

Wanneer eindelyk in deeze Beheersching *Blyven* het Beheerschende Werkwoord is, geeft de Spreekwyze, daer uit gevormt, eene duurzaemheit van bedryf of lyden te kennen; en meest, wanneer de Beheerschte Eindigende Werkwoorden twee zyn, welker een de lichaems gestalte uitdrukt; als in, *Hoe het vier aen het lemmet hangen Bleef; eenen zwarm, die aen eenen boom dicht by een Blyft hangen; een jongeling, die spade in den nacht Bleef zitten speelen; de dienaers Bleeven leggen slaepen.*

4. De Deelwoorden van eene Bedryvende Betekenis en Tegenwoordigen Tyt volgen ook naer hunnen aert deeze Beheersching, en beheerschen een

Eindigend Werkwoord, met of zonder voorgaenden vierden Naemval, en met of zonder het wordeken *TE*, in de bovengemelde betekenisse opgenoomen; als in, *Ziende door geen bedrogh te ontslippen; groothartiger zoekende te sterven; behinderende dien arbeit te volstippen; zoekende zyne bedrukte liefde te sussen; het menschelyk geslacht, alles durvende bestaen; de koopman, geenen kommer kunnende lyden; de waerzeggerin, haere profesy niet kunnende uitbrengen; willende der groote Goden maght schenden.*

Het XLII. Kapittel.

NA de Beschouwing der Beheerschinge, zoo van de Zelfstandige Naemwoorden, als van de Werkwoorden en de daer aen vermaegschapte Deelwoorden, alle Woorden van Getal, staet ons voor het leste over te stappen tot de Beheersching der *Voorzetselen*, Woorden, die met andere geen Getal onderworpen zyn.

De Beheersching der Voorzetselen is drieërlei; eenige beheerschen den Neemer of zesden Naemval; andere den Aenklaeger; en zommige weder beide Naemvallen.

De Neemer wordt Beheerscht van deeze navolgende, *Met, Van, Uit, Zonder*; als in, *Met eenen Persiaenschen booge; Met geene have; Met den zwaerde; Met eenige belhamelen; Met haere vederen; Met haere wapenen; Van veltheere Joab; Van geene mindere waerdye; Van den paerde; Van de eerste ontsluiteren; Van zyne dochteren; Van de kinderen; Uit den befaemden stamme; Uit de renbaene; Uit den zaede; Uit de oude burgeren; Uit alle boekkameren; Uit duistere*

kloosteren; Zonder den Zoone; Zonder myne toestemminge; Zonder eenigen voordeele; Zonder de vaderen; Zonder letteren; Zonder zekere voortekenen. In welke voorbeelden alle drie Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden voorkomen.

Deeze volgende beheerschen den Aenklaeger; Achter, Aen, Behalve, Beneden, Beneffens, Binnen, Boven, Buiten, By, Door, Langs, Na, Naer, Neffens of Nevens, Om, Omtrent, Onder, Op, Over, Rontom, Sedert, Sint, Tegens of Tegen, Tusschen, Volgens, Voorby; als in, Achter haeren rug; Aen deeze gebroeders; Behalve haere dochters; Beneden zyne waerdy; Beneffens dit inzicht; Binnen de vesting; Boven zyne voorouders; Buiten de legerplaets; By de keurmeesters; Door weelige akkers; Langs steile heuvels; Na eenen dagh; Naer zyne kroon; Nevens den hertogh; Om deeze pleitzaek; Omtrent graezige oevers; Onder de hazelaers; Op de groene schors; Over hunne lendens; Rontom de schouders; Sedert de schepping; Sint de eerste beginsels; Tegens de verbontschenders; Tegen de aenstaende eeu; Tusschen de broeders; Volgens Apollodoors getuigenis; Voorby de schutters.

De Voorzetzels In en Voor beheerschen naer gelegenheit nu den Aenklaeger, dan den Neemer. In eischt den Neemer, wanneer het de rust in eeneplaetse te kennen geeft; den Aenklaeger, wanneer het de beweeging en komste tot eene plaets en zaek, of ook tot eenen staet uitdrukt. Dus zegt men, Hy zit In de Vergaderinge der Staeten; hy is In de Vergadering toegelaeten of getreeden; men viel In bekooring; allen volken kromp het hart In den lyve; eene Noorsche bui vat recht In het zeil; Klymene ziet Cyknus In eene

zwaen veranderen; de wacht treedt In hunne plaets. Voor eischt den Aenklaeger, wanneer de eerderheit van tyt of voorgang in eene plaetse daer door wordt uitgedrukt; anderszins altyt den Neemer. Dus zegt men, Abel storf Voor beide zyne ouders, en wert Voor hen ten grave gedraegen; en ter andere zyde, De tweede Adam storf Voor de aertsouderen en hunne uitverkoorne kinderen; David vluchtte Voor zynen zoone; Josef verwerft de vryheit Voor zynen vader en broederen en allen den Hebreën; de Filistynsche vorsten dwongen den gevangen Voor hun te speelen; de poorten Voor de Ismaëlleren openzetten; Voor de behoudenisse der stede hun leven opzetten.

Achter het Voorzetsel *Tot*, dikwyls gepaert met het Nazetsel *Toe* (als namaels gezien zal worden) wordt voor dit leste gezet de tweede Naemval der Eindigende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige, Werkwoorden, voor Zelfstandige Naemwoorden genoomen, maer zonder zyn Geslachtwoort; als in, *Tot berstens Toe; Tot raezens Toe; Tot stervens Toe; Tot biddens Toe*. Maer in plaetse van hier uit te besluiten, dat dit Voorzetsel eenen tweeden Naemval zoude beheerschen, moet hier eene uitlaeting van het Zelfstandige Naemwoort *Maete, Noot* of iet diergelyks, deezen Teeler beheerschende, aengemerkt worden; omdat men van iemand, dien de traenen bykans ten oogen uitschieten, gewoon is te zeggen, *Hy is of was Tot schreiens Maete*; en van twee, nu gereedt, om hantgemeen te worden, *zy waren Tot slaens Mate aen elkanderen*; en van eenen anderen, die op zyn dootbed legt, *Hy is in stervens Noot*.

Zommige deezer Voorzetselen volgen ook somtyts in de Woortvoeginge den Naemval, dien zy anders

voorgaende beheerschen; als, *Door, In, Langs, Over, Tegen, Uit, Voorby*. Dus vindt men deeze voorbeelden; *De kryg raest al de werelt Door; het gansche jaer Door; de gansche stat Door; toen trad Eneas de poort In; het schip loopt den mont van de haven In; de booswicht vlucht de spelonk In; vaer het strant Langs; opdat de jongeling dat Langs afstyg; den waterkant van Pachyn Langs te vaeren; zy zwemmen de vlieten Over; wanneer uwe vloot de zee Over geraekt is; Cerberus bast al dit gewest Over; als de Goden u Tegen zyn; dat zal de huisgoden, die u Tegen zyn, vermorwen; wy vaeren de haven Uit; Polytes vliedt kamer In, kamer Uit; Terwyl ik huis In, huis Uit liep; Prokuleius zal eeu In, eeu Uit leeven; Kloanthus geraekt den vorsten snel Voorby; nochtans is hy den anderen met een deel van zyn schip Voorby.*

Aen volgt ook van achter, wanneer *Herwaert, Derwaert, Stêwaert, Strandewaert*, dat is, *Hier naer toe, daer naer toe, naer de stat toe, naer het strant toe*, en diergelyke voorgaen; als in, *Wat ongeval dryft u Herwaert Aen? Derwaert Aen was het gemunt; de jongelingen gaen Stêwaert Aen; de buien jaegen de bruizende baren Strandewaert Aen*; ten zy men oordeele, dat *Aen*, het eerste lit van een samengezet Werkwoord naer den eisch der Woortvoeginge, gelyk andere Scheidbaere Voorzetsels, in het leste der rede geplaetst worde.

Wanneer de Voorzetsels *Achter, Boven, Onder, Voor*, zonder eenen Beheerschten Naemval, of liever als Bywoorden van Plaetse in eene rede gestelt worden, heeft ook hier het Voorzetsel *Aen* met eene uitlaetinge des Beheerschten Naemvals dikwyls zyne plaets; als in,

Ida, overaengenaem in het oog der Trojaensche ballingen, staet Achter Aen; met den gulden Apollo, die heerlyk Achter Aen straelt; voor, Achter Aen het schip; indien zy Mars uitzonderden, en Boven Aen zetten; wy zitten ter vergaderinge Onder Aen; den veltheer volgde eene vaene ruiteren Voor Aen. Men vindt ook deeze spreekwyzen, Van den beginne Aen; Met den tabbert Aen; Tegens de bruissende baren Aen.

Halve, dat Om of ter oirzaeke betekent, volgt ook het Beheerschte Zelfstandige Naemwoort; maer (dat geenen Voorzetselen eigen is) in het Tweede Geval des Eenvouwigen Getals; als in, Ouderdoms Halve; lofs Halve; ampts Halve; geloofs Halve; vredes Halve; vrientschaps Halve; nuts Halve. Mynenthalve, Uwenthalve, Zynenthalve, Haerenthalve, Onzenthalve wordt ook alomme gevonden; waer in Persoonlyke Voornaemwoorden, gelyk in, Weshalve, Deshalve, Derhalve, nu in Voegwoorden verandert, Betreklyke en Aenwyzende, gespeurt worden.

Wanneer Waer vraegswyze, of ook, gelyk Hier, Daer en 'Er, by verkorting dus geschreeven, in eene rede voorkomt met eene betrekkinge op Persoonen, Zaeken, Werken, in het voorgaende gemeldt, worden de Voorzetsels, die anders hunne Beheerschte Naemvallen voorgaen, achter deeze woorden gestelt; als in, Daer zit wat anders Achter; voor, Achter dat gevaert of geschenk; de haven schuilt 'er Achter; voor, Achter de steenklippen; waer Aen twalef mans genoegh te torssen zouden vinden; voor, Aen welken steen; hier namaels Aen te gedenken; voor, Aen deeze droefheit; men heeft 'ersnoeimes of eggen Aen te bezigen; voor, Aen de olyf-

boomen; een noch feller, dan Hydra, heeft hier Binnen haer vertrek; voor, Binnen dit poortael; laet my betyen, en houdt 'er u Buiten; voor, Buiten het kampen; waer By de Goden zich ontzien te zweeren; voor, By welk moerasch; Eneas voegt 'er dit noch By; voor, By deeze bede; waer Door eerst de yzere eeu zal ondergaen; voor, Door welke geboorte; de geteerde denneboom stuift 'er Door; voor, Door den stroom; waer In heeft zich myne Eneas, waer In hebben zich myne Trojaenen zoo zeer tegens u kunnen vergrypen? dat is, In wat zaeke? In wat bedryf? waer In gy uw vermaek schept; voor, In welke wapenen; Godt zal ons ook hier In eene blyde uitkomst verleenen; voor, In deeze zwaerigheden; daer zoet water en zitplaatsen In gevonden worden; voor, In welke klippen; hy duwde daer het lemmer In; voor, In den hals des genabiddenden; delf 'er dorstigh zant of vuile schelpen In; voor, In het slijb of In het lant; waer Langs ik ook uit de laegte opstyg; voor, Langs welke baen; luistert nu hier Na; voor, Na deeze rede; dat 'er het bosch Naer luistere; voor, Naer het zingen; waer Naer gy verlangde; voor, Naer welke zegestaetsi; uwe boosheit zal 'er Om lyden; voor, Om uw bedryf; waer Onder zy bestulpt leggen; voor, Onder welken, naemelyk, Etna; de dampen zullen 'er Onder speelen; voor, Onder het zant of schelpen; om den schouburg daer Op te zetten; voor, Op dien gront; daer Op zy quaet vermoeden hadden; voor, Op welke schenkaedje; Alcimedon sneed 'er eenen wyngaert Op; voor, Op de kroezen; leg het bruidsbedde, myn bederf, daer boven Op; voor, boven Op den houtstapel; indien het ooft hier Op wel beslae; dat is,

Op dit bloeien; waer Op de vaerzen der Sibyllen belasten; voor, Op welk feest; wy zyn niet maghtigh hier tegens Op te geraeken; voor, tegens deezen wint Op; zy zetten 'Er eenen kroes vernen wyn Op; voor, Op het wiltbraet; nochte wil ik my daer Over verblyden; voor, Over hunne ellenden; waer Over wy ons noch meer ontstelden; voor, Over welke zaek; Dido heeft 'Er gebiet Over; voor, Over het volk; de bulderaers hier Over gestoort; voor, Over dit tuchtigen; het slot, recht daer Tegens Over gebout; voor, Tegens Over den heuvel; ontelbaere volken en lieden vloogen hier Rontom; voor, Rontom dit bosch; op dat ze, daer Rontom vaerende, zoude weeten; voor, Rontom dien merkpael; daer de Flegeton snel Rontom stroomt; voor, Rontom welke vesten; de zwarte Kokyt loopt en vloeit 'er Rontom; voor, Rontom de boschaedjen; waer Tegens de baeren aenslaen; voor, Tegens welk strant; wat zet gy hier Tegen? voor, Tegens deeze koe; daer uwe wateren Van afvlieten; voor, Van welke rotsen; om zich op reis daer Van te dienen; voor, Van dien schat; waer Van het aerdryk zwanger gaet; voor, Van welk ongedierte; indien gy 'er noch weezen Van hebt; voor, Van uwe ouderen; zy haelen 'er het gewei Uit; voor, Uit het wiltbraet; hier Uit wordt de wiltzang gebooren; voor, Uit deezen geest; Daer nooit Uit geschonken is; voor, Uit welke kruike; waer Uit menschen, zoo hart als steenen, sprooten; voor, Uit welke steenen; zy plantten naere cypressen hier Voor; dat is, Voor het bruine loof; de wyngaert vlecht 'er schaduwen Voor; dat is, Voor het hol.

Dit wordt gevolgt van drie andere Woorden, *Af, Mede, Toe*, wel geene Voorzetselen, maer in de

plaetse der Voorzetselen, *Van, Met, Tot* op de averechtsche stede, dat is, achter de Woorden *Waer, Hier, Daer*, en het verkorte 'Ergebruiklyk; als in, *Daer de vrouwen den mont vol Af zullen hebben; voor, van welke oorloogen; zonder zyn oogen Daer eens Af te slaen; voor, van die schilderye; Waer heeft de jeugt de handen Af gehouden? voor, van wat zaeke? Hier heeft Iulus gevoelen Af; voor, Van Pallas verslaen; men weidt 'Er de klaver Af; voor, van de wildernissen; de akkerman draeit 'Erspaeken Af; voor, van het pynhout en de kederen en kypressen; een ander is 'Er niet Af te krygen; voor, van zyn gelt en schat; Waer Mede gy te vergeefs ingenoomen zyt; voor, met welken haet; ik trooste vast my zelve Hier Mede; voor, Met dit voorneemen; Daer de Grieken verraet Mede voor hadden; voor, Met welke schenkaedje; wy vaeren 'Er evenwel Mede voort; voor, Met het werk; die Daer eenen halven dagh Mede kunnen doorbrengen; voor, Met den wyn; Thestylis zal 'Er nogh Mede deurgaen; voor, Met de geitjes; Waer brengt tweedragt de schamele burgers Toe? dat is, Tot wat staet? Waer Toe staen wy dan langer hier? voor, Tot wat einde? Tot wat oogmerk? Zyt gy Hier Toe beroepen? voor, Tot het plukken; Zoo my gelegenheit Daer Toe voorquam; voor, Tot het wreeken; het ryk, Waer Toe het nootlot haer roept; voor, Tot welk, naemelyk, ryk.*

Het zelve *Toe* volgt ook in onze daegelyksche spreekwyzen de Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen, het zy een, het zy meer, by elkander geplaetst, van achter; als in, *Tot het einde Toe; tot de voeten Toe; tot den midwinter Toe; tot het gevest Toe; en, tot Aen den hemel Toe; tot Aen het altaer Toe; tot Aen de starren*

Toe; tot In het merg van het gebeente Toe; tot Op den bodem Toe; Naer het strant, het lant, de kerk, de poort, het graf, de stat, het gebergte, den vergeetelviet, het orakel, eene oude boschaedje Toe; Naer de vlieten, de scheepen, de starren, de vesten, de schimmen, onze voorouders Toe.

Dit geschiedt ook, wanneer *Ten* en *Ter* voor *Tot den* en *Tot het* en *Tot de* in de rede voorkomt; als in, *Dafnis Ten hemel Toe vermaert; Ten wortel Toe uitgerukt, Ten einde Toe vervolgen; Ter doot Toe krank; Ter helle Toe vernedert.*

Afvolgt, als ook eenigszins voorhene gezien is, op de zelve wyze het Voorzetsel *Van* met zynen Beheerschten Naemval; als in, *Boven van Iulus kruin Af; van dien tyt Af; van den beginne des ryks Af; van Tullus burgemeesterschap Af.*

Hene, anders nooit gebruiklyk, dan in de samenstellinge der Werkwoorden *Henegaen* voor *Wechgaen*, en *Henebrengen* voor *Wechbrengen* en *Doorbrenge*, en diergelyke, volgt ook zommige Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen van achter; als in, *Hoe dikwyls zagh men vierkloten, over de akkers Hene branden!zommige wassen langs boghtige vlieten hene; wy zagen ze helder, over het dak van het huis Hene, nederdaelen; verheugt, dat zy midden door hunne vyanden Hene geraekt zyn; evenwel vliegt hy snel over het water Hene; men heeft zich door den vyant Hene den wegh gebaent.*

Somtyts beheerschen twee Voorzetsels, waer van eenige dan den aert van Bywoorden van Plaetse aenneemen, achter elkander gezet, eenen eenigen Naemval; als in, *Ik klimme Boven op het dak; boven op het gebergte; boven in de lucht; boven van de golven; boven op de kruin der kaepe; zommige hangen boven op de golven; Onder op den*

gront; onder in den helm; onder van den struik; onder uit de graven; Tot aen zynen drempel; tot aen de vesten; tot in den boezem; tot in het merg van het gebeente; tot in de starren; tot op den gront; tot op het borstbeen; tot boven de bloote kniën; Binnen in het hof; binnen uit de kapelle; Van voor den boeg; van over zee; van over den grondeloozen plas; Voor aen de poort; voor in het poortael zelf; voor op den drempel; Tegens over Thracië geleegen; recht tegens over de zon; recht tegens over het schuimende strant; recht tegens over den os; en met verzettinge van het Voorzetzel Over achter aen, recht tegens hen Over.

Met welke leste woortvoeginge ook deeze spreekwyzen over een stemmen, *Tusschen de steenklippen Door; tusschen de gezwolle beenen door; tusschengroene boschen door; tusschen de ooren In; tusschenhelm en harnas in; tusschen de garreelen in; Onder den triomfboog Door; Van den gront Op; Tegens stroom op.*

Gelykerwys de Werkwoorden der Eindigende Wyze den aert van Zelfstandige Naemwoorden in het Onzydige Geslachte aenneemen, als voorhene meermaelen gezien is, zoo worden zy ook, gelyk die Naemwoorden, van de Voorzetselen beheerscht; als in, *Hy valt Aen het breeken der poorte; de menschen sloegen Aen het quynen; Boven zyn vermoogen; dat het yzer Buiten zyn weeten bleef steeken; Door het gestadigh rammeien; Door het knikken van zyn hoofd; de broeder ondersteutte zynen broeder In het vallen; In het krieken van den dagh; Met het straffen van eene vrouwe; Met het vallen van den avont; Na het verbranden onzes vaderlants; Na het ombrengen van Gorgon; Naer het goetdenken van het volk; aldus*

zagen zy Naer een goet henekoomen; al het bootsvolk geeft eenen kreet Om dit haperen; toen zagh zy den wyn, Onder het uitgieten, veranderen; Onder het verlasteren des moorts en hunne hitte; Onder het danssen aen de maegden de hant te geeven; het ging Op een moorden en dootsmyten; toen het Op een scheiden ging; Over haer langwyligh zieltoogen; Over het invoeren der Teukren in Latium; om Tegens het uitvallen van de stat te waeken; om Tegens het aenzien der outhheit aen te gaen; het water schuimde en ruischte Van het roeien; onkundigh Van zyn wedervaeren; Voor het steeken der zonne; de aerde kooft Zonder ploegen tot zich zelve; Eneas past zonder lang sammelen, Sukro te raeken.

De zelve Voorzetsels beheerschen ook de Eindigende Werkwoorden, met hun vooraengenoomen *TE* bekleedt, en voor Zelfstandige Naemwoorden gebruikt, het zy dat 'er eenige Naemwoorden voor hene, of niet voor henegaen; als in, *Zonder te weeten; zonder te draelen; zonder naer myne gelegenheit te vraegen; zonder zynen aert te verslimmen; zonder myne geitkens te beschadigen; Om wilt te vangen en vogels te bedriegen; om geenen geringer meester te volgen; In vader en vorst genoemt te worden; in honigh voort te brengen; Met eene hant vol zants onder den hoop te worpen; met eene stat te stichten; met haer van kant te helpen; met elkanderen om den hals te vatten; met u zoo wreet te mishandelen; Van alles te omvademen; van den lieven Askaen herwaert te brengen; van den kryg ten einde te brengen; van een luttel tyts te spillen; van deeze werelt te verlaeten; Tot paerden aen te vokken.* In welke woortvoeginge aen te merken is, dat, wanneer deeze dus bekleede Werkwoorden

als Zelfstandige Naemwoorden worden verklaert, de voorhenegaende Aenklaegers in Teelers verandert worden; als in, *Zonder het verslimmen van zynen aert; Om het vangen van wilt en bedriegen van vogelen; Met het stichten eener stat; Van het verlaeten deezer werelt; Tot het aenvokken van paerden.*

Eer wy van de Voorzetselen en hunne Beheerschinge geheel afscheiden, oordeelen wy noch deeze Aenmerking te moeten stellen.

In de plaetse der Voorzetselen *Aen, By, Naer, Op, Tot*, alle den vierden Naemval in de drie Geslachten beheerschende, worden in het Manlyke en Onzydige Geslachte en in beide Getallen *Ten*, gelyk in het Vroulyke *Ter*, met Zelfstandige Naemwoorden van den derden of zesten Naemval, want die is by de Nederduitschen, als by de Grieken, de zelve, gestelt.

Dus vindt men ten aenzien der twee eerstgenoemde Geslachten, alleen by Vondel; *Ten Adem, ten Aenschyn, ten Aeze, ten langen Arbeit, ten Avont; ten Bankette, ten Bedde, ten Bederve, ten Berg, ten Bosch, ten Bruitschat, ten Buik, ten Buit; ten Dage, ten Dake, ten Dale, ten Deel, ten Dienst, ten Doele; ten Einde, ten Erfgenaem; ten Golven, ten Grave; ten Hemel, ten Hove, ten Huize, ten Huwelyk; ten Korf; ten Laste, ten Leger, ten Loon; ten Man, ten Medegezelle, ten Monde, ten Muil; ten Nadeele, ten Neuze, ten Neusgaten; ten Offer, ten Oogen, ten Oorlogh, ten Opzicht, ten Overvloet, ten Outer; ten Reie, ten Ribben, ten Roem, ten Ryke; ten Schimp, ten Schoonzoone, ten Schoorsteenen, ten Spele, ten Spiegel, ten Stoele, ten Storm, ten Stryde; ten Toon,*

ten Tooneele, ten Troost; ten Tyde; ten Vaderlande, ten Val, ten Veltheere, ten Veltslagh, ten Viere; ten Wagen, ten Wederwille, ten Wege, ten Wortel; ten Zoone, ten Zwaerde.

Van Zelfstandige Naemwoorden, het wordeken *Ter* in de plaetse der bovengenoemde Voorzetselen voor zich hebbende in beide Getallen van het Vroulyke Geslachte vindt men by den zelveu dichter deeze voorbeelden; *Ter Aerde; ter Bede, ter Borst; ter Deugt, ter Doot; ter Eere; ter Galeie, ter Gedachtenisse; ter Hant, ter Harte, ter Heerschappye, ter Helle; ter Jaght; ter Kamer, ter Keele, ter Kerke; ter Liefde, ter Loop; ter Maelyt, ter Maent, ter Minne; ter Noot; ter Oirzaeke, ter Ooren; ter Plaetse, ter Poorte; ter Schande, ter Schoole, ter Stat, ter Stede, ter Straffe; ter Tafel, ter Tale, ter Tinne, ter Tyt; ter Veltheerschappye, ter Vierschaere, ter Uitvaert, ter Vlucht, ter Uure; ter Wederzyde, ter Weide, ter Werelt; ter Zaeke, ter Zielen, ter Zyde.*

Voor beide wordekens *Ten* en *Ter* wordt ook dikwyls *Te* in deeze Woortvoeginge gebruikt; als in, *Te Baet, te Berg, te Berste, te Beurt; te Gront; te Hoop, te Hulpe; te Kooi; te Lyve; te Moede; te Paerde, te Pronk; te Raede, te Roer; te Schande, te Spyt, te Stal; te Venster, te Vondeling, te Vrient, te Vyant; te Wed, te Weide, te Werk.* Waer by noch andere zouden kunnen gevoegt worden, indien zy niet eensdeels Bywoorden, en andersdeels gedeelten van Werkwoorden waren; als, *Te Gemoet; te Huis; te Keer; te Lande, te Leur; te Onrecht, te Ontyde; te Passe, te Pryk; te Recht, te Ruggen; te*

Scheepe; te Velde, te Voet, te Voorschyn, te Vrede; te Wagen, te Water, te Weege; t' Zeil, t' Zoek.

Gelyk de Tusschenwerpingen onder de Spraekdeelen de Voorzetsels volgen, moet na deeze van haer gesproken worden, en alleen dit gezegt, dat zy, als alleen uit de byzondere gemoetsdriften tusschen de redenen ingeworpen, eigentlyk geene Naemvallen beheerschen; hoewel zommige uit haer van haere Naemvallen niet misdeelt zyn. Het roepende *Hou* eischt, gelyk *O*, in *O Godt*, tot zich den Roeper; als in, *Hou Melibeus*. *Och* spreekt van zich zelven in den eersten Naemval; als in, *Och! ik ellendigh mensch!* tot eenen anderen in den vyfden; als in, *Och zinnelooze, voor wien vlucht gy? Wee my*, en *Foei my* wordt 'er gezegt, zoo het schynt in den derden Naemval; hoewel in Vondels Horatius ook *Wee myns*, schoon, myns oordeels, quaelyk, gevonden wordt. Van andere weeten wy niet te zeggen.

Het XLIII. Kapittel.

BY deeze Beheerschingen pleegen de Letterkunsteners noch eene Beheersching, waer door eenige Byvoeglyke Naemwoorden den Tweeden Naemval van een Zelfstandigh Naemwoort vereischen, te stellen. Doch deeze is uitheemschen volken ontleent, en uit de Bybelvertaelingen tot ons tegens den eigenen aert der Nederduitsche taele overgebracht, en moet en kan ook daerom door eene vervulling der Uitlaetinge, die 'er in gespeurt wordt, bequamelyk uitgelegt worden.

Dus vergezelschappen zich de Byvoeglyke Naemwoorden van den Boventrap der Vergelykinge niet

juist gaerne met den Teeler der Zelfstandige Naemwoorden van een Meervouwich Getal: als in, *Salomon was de wyste aller koningen*; en, *Moses de zachtmoedigste der menschen*. Want hier is, onzes oordeels, eene Uitlaeting van een Beheerschend Zelfstandigh Naemwoort, dus te vervullen, *Salomon was de wyste koning aller koningen*; *Moses de zachtmoedigste mensch der menschen*; of ook van een Voorzetsel met zynen Naemval, dus, *Salomon was de wyste in den rang aller koningen*, *Moses de zachtmoedigste in het getal der menschen*.

Dus moeten ook de gebreklyke spreekwyzen vervult worden, die, met het Vraegende Voornaemwoort *Wie* en met de Byvoeglyke en andere Verdeelende Naemwoorden, *Een, Geen, Iemant, Niemant, de Eerste, Vierde, Vyfde, &c.* beginnende, nevens zich den Tweeden Naemval des Meervouwigen Getals vorderen; als, *Wie der Farizeeuwen heeft ooit in hem geloofd? Geen der krygsknechten heeft dit bedreeven; Een der gaudieven is betrapt; Iemant der ouden heeft gezegt; Niemant der menschen is ten allen tyde wys; de Vyfde der Roomsche koningen*. Want voor deeze wordt in eenen vollen zin gezegt, *Wie uit het gezelschap der Farizeeuwen? Geen uit het lichaem der krygsknechten; Een uit het rot der gaudieven; Iemant uit de menigte der ouden; Niemant uit al den hoop der menschen; de Vyfde in de rye der Roomsche koningen*.

Zoo kan men ook oordeelen, wat te houden zy van deezen Regel, by zommige Letterkunstenaers verzonnen, of van uitheemschen overgenoomen, dat naemelyk alle Byvoeglyke Naemwoorden van *Over-*

vloet, Gebrek, Bezittinge, Ontbeeringe, Gedachtenisse, Vergeetenheit, Beschuldiging en *Ontschuldiging, Waerdigheit en Onwaerdigheit* den Teeler of tweeden Naemval in het Een- of Meervouwige Getal vereischen; volgens deezen schryvende, *Ryk van goederen, dives opum; des levens Zat, zyns verstants Maghtigh; geens dings Behoefligh; Gedachtigh des verbonts; geens dings Bewust; des lydens Vergeeten; des levens Berooft; des doodts Schuldigh; Onschuldigh des bloets; Waerdigh des eeuwigen levens; myns Onwaerdigh.*

Want de eerste deezer spreekwyzen, *Ryk van goederen*, dient hier geenszins ten bewyze; alzoo *goederen* hier geen Naemwoort van den tweeden, maer van den zesten Naemval is; en zy komt over een met deeze uitdrukkingen, *Goet van goude; Zwaer van gewichte; Arm van geeste*. De andere zyn ten meesten deele den uitheemschen ontleent; waer voor wy in goet Nederduitsch zouden zeggen, *Zat van leeven; geen ding Behoevende; aen het verbont Gedachtigh; het lyden Vergeetende; van het leeven Berooft; de doot Schuldigh; Onschuldigh aen het bloet; het eeuwige leeven Waerdigh; my Onwaerdigh*. Van welke spreekwyzen zommige in de Beheerschinge met haere Werkwoorden, waer van zy afgeleidt zyn, overeenkoomen; dewyl men zegt, *Ik Behoeve geen ding; ik Vergeete het lyden; ik Gedenke aen het verbont; hy Berooft eenen anderen van het leeven; wy zyn Schuldigh de doot te draegen; ik ben Onschuldigh aen het vergieten des bloets.*

Dus vinden wy ook deeze twee regels onnoodigh, hoewel van voorgaende Letterkundigen gestelt;

naemelyk, De *Byvoeglyke* Naemwoorden, die eene *Gelegenheit*, *Nuttigheid*, *Vrientschap*, *Eigendom*, *Gelykheit* of iet diergelyks, of ook het tegendeel betekenen, begeeren tot zich den derden Naemval of Geever; En, Alle *Werkwoorden*, die eene *Geeving* of *Ontneeming* betekenen, vorderen tot zich of beheerschen nevens den vierden Naemval, die de Zaek uitdrukt, ook den derden, die den Persoon te kennen geeft, wien iet gegeven of ontnoomen wordt. En wy zetten uit deezen hoofde, als oordeelende, dat de derde Naemval eigentlyk noch van het Byvoeglyke Naemwoort, noch van het Werkwoort eenigszins beheerscht wordt, deezen eenigen volgenden regel:

De Geever of derde Naemval wordt eigentlyk niet beheerscht, maer wordt by elk zinslot, nu samengesteld en op zich zelf staende, naer eisch gevoegt, slaende op dien Persoon of Zaek, die eenigh *Voordeel* of *Nadeel*, *Gemak* of *Ongemak*, *Haet* of *Gunst*, *Gelykheit* of *Ongelykheit* van eenen anderen ontfangt, of ook schynt te ontfangen.

En eerst in spreekwyzen, waer in een Zelfstandigh Naemwoort, of in des Naemwoorts stede een Voornaemwoort met een Zelfstandigh of even krachtigh Werkwoort en volgend Byvoeglyk Naemwoort, in Overeenkomste van Persoone en Getal staet; in welke een eenige derde Naemval, of ook met dien een tweede, door de woordekens *Ten* en *Ter* en *Te* kenbaer, voorkoomt; als in, *Niets valt den menschen te Lastigh*; *het leeven valt nuchteren keelen Zuur*; *het welk uwen onschuldigen nakoomelingen Nadeeligh zal weezen*; *de koopman, die den Goden zelfs Lieftalligh is*; *de Zuidewint, die den lichaemen Schadelyk is*; *het is*

den Goden, nochte my Aengenaem; om meer dingen valle ik den Goden niet Moeielyk; de negende dagh is den vluchtelingen Gunstigh, den dieven Ongunstigh; wat zullen wy doen, wien het leeven Verdrietigh valt? een hont, wiens kracht den herderen Dienstigh is; wat gy den Neronen Schuldigh zyt; dat het den Grieken Onmoogelyk viel; die last wil my niet Zwaer vallen; Trojaen en Tyrier zullen ons even Lief zyn; om der Goden wil, wien de waerheit Bekent is; de oirzaak van zulk eenen brant is hem Onbekent; mynen reisbroederen werd het bloet Kout van schrik; deeze pypen waren te voore den ouden Hesiodus Eigen; het koperen borstharnas is eene blaeuwe wolke Gelyk; en met eenen dubbelen Geever, Hier bloeit de wynberg, die u ter eere van lekkere druiven Zwanger is.

Voor welken derden Naemval ten aenzien van het Byvoeglyke *Gelyk* (dat wy hier moeten aentekenen) geen tweede gestelt wordt; hoewel zommige Letterkundigen het gevoelen. Want daer *Myns Gelyk, uws Gelyk, zyns Gelyk, haers Gelyk, huns Gelyk, noch schip, noch schips Gelyk* gevonden wordt, betekent *Gelyk*, Zelfstandiger wyze genoomen, eene Gelykenis, die, van de Latynen *Instar* genoemt, gelyk een Zelfstandigh Naemwoort, andere Zelfstandige Naemwoorden, en de Voornaemwoorden *Ik, Gy, Hy* in den tweeden Naemval beheerscht.

En naderhant in spreekwyzen, waer in de Werkwoorden, het zy Persoonlyke, het zy zoo genoemde Onpersoonlyke, met of zonder den vierden Naemval, dien zy anders gemeenlyk beheerschen, van eenen derden Naemval, eens of tweemaal voorkoomende, vergezelschapt gaen: waer van ten aenzien der Persoonlyke zonder of ook met den vierden

Naemval deeze voorbeelden by van den Vondel te vinden zyn; *O Zanggodinnen, gy zult uwen Gallus dit liet Aenpryzen; wanneer de zon den afgesloofden ossen het juk Afnam; laet ons dien wegh, die ons het geluk Baende, inslaen; vraegt ge, wat myn arbeit den uwen Baeten zal? de Goden Beloonen u dat naer uwe verdiensten; uwe eige afkomste, wie gy den hemel Beloofde; opdat haer vet dien akker zyne weeligheit niet Beneeme; Bakchus Benydt den heuvelen de schaduw; ik Bergde zynen makkeren hun leeven; het jaer Beschafft hem overvloed van appelen; Bescheeren anders de nootlotspinsters hun deeze vesten; het gaet hem wel, dien Godt zoo veel Bestelt, dat hy genoegh heeft; die allereerst de brosse kiel de felle zee Betroude; Beveel de rest den Goden; hoewel hy hun niet meer hulps zoude kunnen Bewyzen; de vyanden koomen ons het hoofd Bieden; wy Boorden hem uit den kop zyn eenigh oog; om den aankoomenden treurdichteren te Dienen; al het geen Eurus den Hesperischen golven Dreigt; o Zanggodin, Erinner my de oirzaeken; Geef den Roomschen volke goet, kinders en allerlei heerlykheit; de minnegodt Gehoorzaemt den beveele zyner moeder; dat zou den Frygiaenen tot eenen zwaeren val Gedyen; de Goden Gunnen den vroomen wat beters; wat Haelt ge den Dardanischen volke al neêrlaeg op den hals! ik weigere geenszins u gezelschap te Houden; dat allen volken het hart in den lyve Kromp; de wilgen Leveren ons teenen; omdat de aerde de ranken niet even veel voedsel kan Mededeelen; menigh herder Muilbandde hun den bek; dat de Goden u het leeven niet Misgunnen; die beezigh is met den rechtvaerdigen Goden te offeren; schoon hy zich de voor-*

waarden van een verbont hebbe Onderworpen; hier na zult gy my dit Ontgelden; sedert Laomedon den Goden hunnen loon Onthield; kon ik zynen vader dat banket niet Opdischen? toen de haven u het ledige hof Opende; Kassandre Openbaerde ons het ongeval; men zal u een schoon marmere beelt Oprechten; het welk de Goden liever den vyanden laeten Overkoomen; nadat Hektor Troje den Grieken Overgelevert had; ik zal u queeappels Plukken; wanneer hun het hart in den lyve Popelt; hoe veel nats Bakchus ons Schonk; Kassandre Spelde my zoodaenige ongevallen; Steek het den bek in den halfter; Stel uwe geilheit en ontucht eens mate; Jupiter Stopt hem zyne ooren; morgen zal ik hem meer appels Stuuren; het goede hart, dat zy u Toedraegt; dees zal honger en pest den Persiaenen en Britten Toedryven; nu wordt ons een nieuwe afkomst Toegezonden; gelyk de Centaurus den grootsten voesterkinde Toezong; uwe eeu Verleent onzen akkeren overvloedige vruchten; gy Verschafft den stieren eene koelte; zoo ras de vader hun den teugel Vierde; laet Rome den overwonnen Meden wetten Voorschryven; dan zal uwe godtvruchtigheid u het leeven niet Wedergeeven; ik zal het u al myn leeven dank Weeten; Jupyn Weigert u den Dikteeschen bodem; zoo moet ik u eene eenige zaek Zeggen; de Goden Zenden den vyant die plaeg over den hals; de zon zal u de markt Zetten; wanneer eene drooge koorts den schaepen tot in het merg van het gebeente Zit.

In welke voorbeelden aen te merken is, dat, wanneer en waer beide Naemvallen, de derde en vierde, by een zelve Werkwoord voorkoomen, de derde doorgaens en gemeenlyk, schoon niet altyt en

overal, voor den vierden, als den Beheerschten, en den gront der zaeke, gestelt wordt.

Van de Onpersoonlyke Werkwoorden, of die zoo genoemd worden, het zy eene hartstogt uitdrukkende, als, *Lusten, Berouwen, Verdrieten, Spyten*, het zy eenen plicht, als *Betaemen, Voegen, Passen*, het zy een oordeel, of andere kracht der ziele, als *Heugen, Dunken, Schynen*, het zy een voorval, als *Geschieden, Gebeuren, Wedervaeren*, het zy een gebrek, als *Missen, Ontbreeken, Mangelen*, met den derden Naemval gepaert, vindt men ook doorgaens de voorbeelden by de schryvers; als in, *Alzoo Lust het my ter zielen te vaeren; de schaepen staen rontom hem; en het Rouwt hun niet; zommigen zoude het Spyten den verdienden prys te derven; zoo het den Goden Beliefde my langer in het leeven te spaeren; u Voegt het best zynen zin te ondertasten; het magh weinigen Heugen; indien den godtvruchtigen Eneas dat recht Dunke; Sinon, wien het Gelukte, stookt 'er den brant onder; opdat de volens niet uitwyzen, dat het den vader aen voeder Mangele.*

Van Werkwoorden, die met of zonder eenen Beheerschten vierden Naemval, met twee derde Naemvallen gaen, welker eene het wordeken *Ten* of *Ter* of *Te* voor zich heeft, zyn deeze Voorbeelden; *Die den wilden vogelen en honden ten Aeze Toegeëigent was; dat lot Viel hem te Beurt; laet de koeien haere uiers den kalveren ten Beste Geeven; opdat zy deeze stoovingen den winden ten Buit Geeve; opdat wy jaerlyksche offeranden hem te Dank in zyne kerken moogen Opdraegen; daer zal u weelde, een koningryk en koninglyke dochter ten Deel Vallen; u ten Dienst Vange*

ik den akkerbou aen; de eekelaer, die Jupyn ter Eere Opgroeit; weshalve Eneas den dienst zynen vader ter Gedachtenisse Hervatte; maer Acestes Koomt hun te Gemoet loopen; tovergift, dat zy my ten Gevalle in Pontus Las; indien gy den winden niet ten Guichelspeeie wilt Strecken; myne godtvruchtigheid en zanggodin Gaen den Goden ter Harte; die hun met geweer te Hulpe Koomt; Leg my dit niet te Last; den veltheere Koomt eene tyding ter Ooren; Eneas Keelt, o Proserpyne, u ten Pryze, eene gegelte koe; de Raezernyen Geeven zommigen den barssen kryg ten Schouspeeie over; wat Koomt hun nu arbeit en gediensdigheit te Stade? Indien de Trojaenen uwe Godtheit ten Wederwille naer Italië Trokken.

Gelykerwys de Bedryvende Deelwoorden (als boven aangemerkt is) het zy van den Tegenwoordigen, het zy van den Verleedenen en ook Toekomenden Tyt de Werkwoorden, waer van zy afgeleidt zyn, volgen in de Beheerschinge van den vierden Naemval der Zelfstandige Naemwoorden, en van de Onbepaelde en Eindigende Werkwoorden, zoo behouden ook de Deelwoorden, het zy Bedryvende, het zy Lydende, het zy van den Tegenwoordigen, het zy van den verleedenen Tyt, den aert van hunne oirsprongkelyke Werkwoorden hier in, dat zy eenen enkelen of ook dubbelen derden Naemval by zich tot gezelschap kunnen gedoogen; als in, *Het ongelyk, ons met den degen Aengedaen; geheimenissen der zaeken, onzen Geslachte Beschooren; een eenige geest, den leden Ingestort; Laetende akkers, eigene huizen, en de kerken den wilden zwynen en grypende wolven; myne gemaelin Kreüse, my door*

den doot Ontrukt; standaerden en wapens, zonder bloetstorting den krygslieden Ontweldigt; Dido van Fenicië, de toekomende minnesmette Overgegeeven; het stae my vry den eet, den Grieken Gezwooren, te breeken; en, met eenen dubbelen Geever, Het gevaert, ons ten bederve Gebout; opdat onder de brantofferande, den Goden ter eere Ontsteeken, u geene heillooze gedaente bejegene; groote tempels, Jupyn ter eere Gesticht; zommigen staen verbaest om de gifte, hun ten bederve, de kuische Minerve Toegewydt.

Het XLIV. Kapittel.

Tot hier toe gehandelt hebbende van de geschikte Woortvoeginge en samenstellinge der rede naer eenige noodige en voorhene vastgestelde regels, moeten wy eindelyk ook van de Onregelmatige, en die door eenige Uitlaeting veroirzaekt wordt, spreken.

Hier van zyn deeze regels:

1. Wanneer een Zelfstandigh Naemwoort tot de Overeenkomst twee verscheidene Byvoeglyke by zich ontfangt, maer in de verdeeling eener rede, wordt het eens, en wel ter leste plaetse, uitgelaeten; als in, *Een moedigh paert wordt door de schaduw der roede bestiert, een vadzigh laet zich door geene spooren noopen; de goede geesten zyn Godts troonwachters en afgezanten, de quaede zyne gerechtsboden en scherprechters; naerdien de grove aerde Ceres, alle fyne Bakchus diene.* Hoewel deeze natuurlyke stelling wordt verandert, wanneer men zegt, *Pikus droeg den wichelstok van Quirynd in de rechte, den kleenen geboogen*

schilt in de slinke hant; vader Janus stichtte de eene, Saturnus de andere stat; zoo geleek ik groote by kleene zaeken; hou het juk uit licht linden, en het hantvatsel uit beuken hout.

2. Wanneer twee of meer Zelfstandige Naemwoorden, het zy Eigene, het zy Gemeene, van het Eenvouwige Getal, ter Overeenkomste met een Persoonlyk Bepaelt Werkwoord gepaert gaen, wordt het Werkwoord in het Meervouwige Getal gestelt; als in, *Chromis en Mnasylyus vonden Silenus leggen slaepen; Meris en Menalkas waeren al lang om hals; de Thracische Orfeus, nochte Linus zouden my met geene lofzangen verdooven; de berg Parnas, nochte Pindus, nochte Aganippe, de Aonische bron, hielden u niet beezigh; vee en herder quynen van eene zelve minne; vlas, haver, en mankop verdroogen den akker; gestadige arbeit, noot, en nypende armoede redden zich overal door.*

Gelykerwys in deeze woortvoeginge alle de Zelfstandige Naemwoorden van den eersten Naemval zyn, zoo is het geoorlooft nevens twee Noemers ook den zesten Naemval met zyn Voorzetsel *Met* te voegen; als in, *De bittere armoede, en het vaderlyke erf, met eene beknopte wooninge teelden deezen man.*

Hier in is ook aen te merken, indien deeze Noemers zyn de eigene Merktekens der Werkwoorden, met hunne Persoonen overeenkoomende, als *Ik, Gy, Hy*, of een ander uitgedrukte derde Persoon, dat in die gelegenheit het Werkwoord van het Meervouwige Getal met den waardigsten Persoone overeenkoomt; gelyk *Ik*, de eerste Persoon, waardiger is,

dan de tweede, *Gy*, en deeze insgelyks waerdiger, dan de derde, *Hy*, of een ander uitgedrukte. Uit welken hoofde men recht zegt, *Dewyl Wy, beide even konstigh, Gy meester op de fluit, Ik in het zingen, wel op elkander passen; Gy en Hy zult door eenen valschen schyn bedroogen worden; Ik en myn buurman Wy moeten och arm! vertrekken; Gy en uw zoon zult dapper eere inleggen.*

3. Wanneer een Zelfstandigh Naemwoort en een Persoonlyk Bepaelt Werkwoort, samen in Overeenkomste staende, in het begin eener rede eene zaak in het geheel verhaelen, behoeft noch het Naemwoort, noch het Werkwoort in de byzondere volgende deelen herhaelt te worden; als in, *Zie daer staen vier altaeren, twee voor u, en twee voor Febus; in het wapen van Gelderlant zyn twee leeuwen, de een gekroont, de ander ongekroont; myn vader en stiefmoeder tellen beide, de een de schaepen, de andere de bokken; Korydon en Thyrsis hadden hun vee by een gedreeven, Thyrsis zyne schaepen, Korydon zyne geitjes.*

4. Een Bedryvend Bepaelt Werkwoort, het zy eenen vierden Naemval beheerschende, het zy een enderden tot zyn gezelschap voerende, of ook van een Voorzetsel met zynen beheerschten Naemval gevolgt, of eindelyk in de beheerschinge met een Onbepaelt Eindigend Werkwoort staende, wordt in het eene gedeelte eener rede uitgelaeten, en by het andere gevoegt; gelyk het op beide past; als in, *Korydon zong dit, Thyrsis dat op zyne beurt; de populier behaegt Herkules boven al, de wynstok Bakchus; het vee verlaet de stallen, de boer den haert; och, dat ik zyn gelt, of hy myn hart had; de stal verschrikt voor*

den wolf, de oegst voor regen; het gewas verlangt naer regen, de gespeende bok naer haegappels; het juk der slavernye kost ik niet afschudden, nocht elders zulke genadige Goden vinden.

Deeze Uitlaeting (dat hier aen te merken is) geschiedt ondertuschen niet alleen ten aenzien van een enkel Bepaelt Persoonlyk Werkwoord, maer ook ten opzichte van diergelyk een Werkwoord, in zyne beheerschinge staende, en met de beheerschte Naem- of Werk- of Bywoorden genoomen; als in, *De esscheboom spant de kroon in het bosch, de pynboom in den tuin; de tyt gaet met alle dingen stryken, ook met onze gedachtenisse; wy moogen een deel van hier naer Libye trekken, een deel in het Noorden; gelyk de taeie wilgeboom voor den blonden olyf, zoo verre moet, myns oordeels, Amyntas voor u wyken; uw dicht bekoomt ons zoo wel, gelyk de slaep in 't gras het afgeslaefde hart.*

Het XLV. Kapittel.

TOt de Onregelmatige woortvoeging moeten ook gebraght worden alle die enkele uitdrukkingen en spreekwyzen, waer in eene ontwyfelbaere Uitlaeting gespeurt wordt, en die wy hier by een zullen stuwen; het zy deeze omtrent de *Geslachtwoorden*, het zy omtrent de *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy omtrent de *Voornaemwoorden* en wyders omtrent eenige andere Woorden, die de Spraekdeelen by de Nederlanders uitmaeken, plaets hebbe.

Schoon voorhene eenigszins van de Uitlaetingeder Geslachtwoorden gesproken is, wanneer van

deezzer Overeenkomste met de Zelfstandige Naemwoorden gehandelt wierd, en getoont, dat die in twee gekoppelde Zelfstandige Naemwoorden, welker een, het zy voorgaend, het zy volgend, een Eigen menschelyke naem is, ter wederzyde doorgaens voorvalt, en voor de enkele Naemwoorden van *Kleetstoffen*, *Aerdgewassen*, *Eet-* en *Drinkwaeren*, en diergelyke niet zelden, nochtans zullen wy hier ook noch eenige voorbeelden deezzer Uitlaetinge aentekenen.

Het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een* wordt uitgelaeten voor zyn Zelfstandigh Naemwoort, achter een Voorzetsel in het Eenvouwige Getal voorkoomende; als in, *Met vryen toom; uit yver; van spyt; met byster onweder; en slagregen; uit steenrots; met vier; van versaegtheit en ootmoedigheid; naer staet; door ziekte; van kinde; in slagorde; in brant; binnen zonneshyn; uit steenachtige aerde; voor, Met eenen vryen toom; uit eenen yver; van eenen spyt; met een byster onweder en eenen slagregen; uit eene steenrotse; met een vier; van eene versaegtheit en eene ootmoedigheid; naer eenen staet; door eene ziekte; van eenen kinde; in eene slagorde; in eenen brant; binnen eenen zonneshyn; uit eene steenachtige aerde;* hoewel zommige van deeze en deezergelyke spreekwyzen tot de Uitlaeting van het Bepaelende Geslachtwoort ook schynen te behooren; vooral, wanneer zommige Zelfstandige Naemwoorden van het Eenvouwige Getal zyn, in de plaetse, dat zy in het Meervouwige zouden gestelt worden; als in, *Het opzicht over boschaedje passe ook den burgemeester; het lust my Ismarus met wyngert te beplanten; zoo is de aerde dienstigh voor weide en vrolyken wyngert; dies wordt hy van winterbui nochte regenvlaeg*

nedergesmakt; zy werden in uitgehouden puimsteen en vermolsemde boomen gevonden; dat is, over de boschaedjen; met wyngaerden; voor de weiden en vrolyke wyngaerden; van winterbuien nocte regenvlaegen; in uitgehoolde puimsteenen.

De Drost Hooft gebruikt ook in zyne schriften eene Uitlaeting van het Nietbepaelende Geslachtwoord *Een*, maer die, onzes oordeels hart is, en niet te volgen; naemelyk achter eene voorgaende beschryving van eenen Persoone of Zaeke; die vervult kan worden door *Die Is* of *Was*; als in, *Onder de zelve Joan van Bourbon, Prins van den bloede; Maria Stuart van Schotlant, Vorstin, voor wie de zon haers geluk vroeg opging; dit antwoord, smaekende naer de Hollantsche rondigheid (voor, naer de rondigheid van Holland) geweest, daer Oranje zyne woonstede in, en Egmont zyn' oirsprong uit had; dat hy uit het derde geslacht der Fransoise Koningen zynen oirsprong had: afkomst, die haers gelyk onder de zon niet weet: voor, Eenen Prins; eene Vorstin; een geweest; eene afkomst. of, Die een Prins, eene Vorstin was; dat een geweest, eene afkomst was.*

Hoewel de eerste Uitlaeting niet zoo hart geoordeelt, en daerom daegelyks gebruikt wordt, wanneer achter de beschryving van eenen Persoone terstont die van zyne byzondere waardigheid en bedieninge volgt, gelyk in de tytelen en opdragten en opschriften van brieven alomme de gewoonte is; het zy dan het Nietbepaelende Geslachtwoord *Een*, het zy het Bepaelende *De* uitgelaeten worde; als in, *Josef de eerste, Keizer van Rome; Luidewyk de veertiende, Koning van Vrankryk; Maria Stuart, Koningin van*

Schotlant; Pieter Korneliszoon Hooft, Drost van Muiden; Abraham Heidanus, Professor te Leiden; Joannes Vollenhove, Leeraer in 's Gravenhage; Michiel de Ruiter, Amirael van Hollant en Westvrieslant; Nikolaes Tulp, Burgemeester der Stat Amsterdam; Louys de Geer, Koopman; Henrik Laurens-zoon, Boekverkooper, Fransois Hooglant, Makelaer; en diergelyke.

En deeze zelve schryver, ter korthheit byster geneegen, bemint noch daerenboven de Uitlaeting der Geslachtwoorden *Een* en *De* voor een Byvoeglyk en Zelfstandigh Naemwoort van het Eenvouwige Getal, met elkander in Overeenkomste staende; als in, *Dat 'er niet zoo onbestendigh is, als geleende moogendheit; hoe zekere waterleiding gehecht was aen de vesten; als aen de historië nooit ander voordeel vast geweest waere; al is zy verkreegen door langduurige oeffening.* Waer voor anderen vol uit en naer den regel schryven, *Eene of de geleende moogendheit; eene zekere waterleiding; een ander voordeel; eene of de langduurige oeffening.*

Het Bepaelende Geslachtwoort *De* en *Het* wordt ook uitgelaeten voor zyn Zelfstandigh Naemwoort, dat achter een Voorzetsel in het Eenvouwige Getal gezet wordt; als in, *In slaep; op stal; om hals; onder zweep; aen zee; langs strant; met wasch; voor wint; naer regen; van hitte; onder sneeu; by maneschyn; buiten spoor; onder lant; voor boschloof; in top; boven maete; naer huis; uit Trojaenschen bloede; naer stat toe; voor, In den slaep; op den stal; om den hals; onder de zweep; aen de zee; langs het strant; met het wasch; voor den wint; naer den regen; van*

de hitte; onder den sneeu; by den maneschyn; buiten het spoor; onder het lant; voor het boschloof; in den top; boven de maete; naer het huis; uit den Trojaenschen bloede; naer de stat toe.

Wanneer echter het Voorzetsel *Zonder*, dat uit kracht zyner betekenis alles van zich keert of weert, een enkel Zelfstandigh Naemwoort of Bedryvend en Onzydigh Werkwoort voorgaet, wordt deeze Uitlaeting niet zoo zeer door een van beide Geslachtwoorden, als wel door het Byvoeglyke Naemwoort *Eenigh (Ullus)* gevult; als in, *Zonder gelt; zonder moet; zonder hoope, zonder omzien; zonder ophouden; zonder wortel; zonder stroo; zonder moeite; zonder hengst; zonder voortekenen; zonder uitstel.*

Gelykerwys het niet noodigh is eene Uitlaeting van het Bepaelende Geslachtwoort te stellen, wanneer Zelfstandige Naemwoorden, met hunne Byvoeglyke, na of zonder een Voorzetsel overeenkomstigh, in het Meervouwige Getal zonder dit gevonden worden, als in, *Met laege tamarinden; met volle uieren; naer taeie wilgeblaên; voor groote leeuwen; rype appels; nieuwe kastanien; woeste bergen; zachte fioolen; zoo moet het voor eene Uitlaetinge des Bepaelenden Geslachtwoorts, onzes oordeels, gehouden worden, wanneer een Byvoeglyk en Zelfstandigh Eigen, of Gemeen, Naemwoort, in Overeenkomste staende, zonder of achter een Voorzetsel, in het Eenvouwige Getal voorkoomen; als in, *Kunstige Alcimedon sneed 'er eenen taeien wyngert op; kleene Mykon offert u dien zwynskop; Korydonwas op schoonen Alexis verslingert; tusschen barre steen-**

rots en slymigh moerasch; nu verquikt zich het vee in koele schaduwe; lustte het u eene kudde bokken in groene maluwe te dryven.

Siciliaensche tym, Sardinisch kruit, Ariusische wyn, Armeniaensche tigers, en meer diergelyke woortvoegingen, waer in het Byvoeglyke Naemwoort van eenen byzonderen lantaert ontleent is, schynen ook het Bepaelende Geslachtwoort De en Het uit te laeten, om dat men elders De Siciliaensche bergen; De Syriscche en De Assyrische roos; De Psythische druif; Den Lagischen wyn; De Libyaensche leeuwen; De Siciliaensche baren; De Parthenische wildernissen vol uit geschreeven vindt.

Van de overige Uitlaetingen der Geslachtwoorden, die overal voorkoomen, en van elk onder hetleezen der goede schryveren aengemerkt kunnen worden, afscheidende, gaen wy over tot de andere.

Zelfstandige Naemwoorden worden uitgelaeten achter hunne overeenstemmende Byvoeglyke Naemwoorden, achter eenige Voornaemwoorden, en achter andere Zelfstandige Naemwoorden, die van de uitgelaetene beheerscht worden, en eindelyk achter Voorzetsels.

Achter de Byvoeglyke Naemwoorden worden de overeenkomstige Zelfstandige uitgelaeten in, *Die werken blyven ten halven steeken; wacht op een beter; des zomers onder het groen; oneven brengt geluk mée; niet langer uwe eige; de populier behaegt Herkules boven al; dat ik ze voor het leste aenroepe; daer de dagh op zyn langste zy; het uiterste van onzen bodem; eene aerde, die zich in het groen kleedt; het groen durft*

zich in den zonneschyn betrouwen; ziet gy het schaep op de heide het groen kaeuwen; de helt antwoordde haer in het kort aldus; hy haelt het uit het diepste van zyne borst; eene mot quam by donker snoepen; de moeder op een nieu ontstelt; ik wil u in het breede ontvouwen; die het heilige paert met scherp schon; hy haelde het eeuwige vier uit het binnenste des tempels; ik geraeke op het opperste van het dak; tot in het binnenste van het hof; de scheepen waren bykans op droog gezet; laet ons dan het beste volgen; zy hadden het uiterste van het renperk in het oog; tot in het diepste van het hart; in het uiterste van uw overlyden; nu is men tot het uiterste getreeden; op myn uiterste leggende; die in het duister by nacht ontydige dingen spelt; door het zelve ingenoomen; in de plaetse van, Ten halven weege; op een beter lot; onder het groene loof; oneven getal; uwe eige huisvrouw; boven al het geboomte; voor het leste mael; op zyne langste maete; het uiterste gewest; in het groene gewaet; het groene gewas; het groene kruit; in het kort antwoord; uit het diepste deel; by donker weder; op een nieu voorval; in het breede verhael; met scherp geweer; uit het binnenste heiligdom; op het opperste gedeelte; in het binnenste vertrek; op droog zant; het beste oordeel; het uiterste einde; in het diepste hol; in het uiterste oogenblik; tot het uiterste bedryf; op myn uiterste sterven; in het duister weder; het zelve open hol.

Achter de Voornaemwoorden geschiedt ook de Uitlaeting van de Zelfstandige Naemwoorden in, *Wiens vee is dit? een vreemdeling zeit, dit 's myn; o kloeke huislieden, dit 's uw werk; dit zal uw werk zyn; het is Egons kudde; nu zal ik beginnen te zingen; wat de landen weeligh en vet maeke; het was*

toen lente; wat wy voor deezen overbrogchten; voor deezen was het ongeoorlooft; hoe het in mynen raet geschooren legt; dat de bedrieger het my betaelt zoude zetten; ik geeve het gaerne gewonnen; Dido had het byster drok met vraegen; indien het wil regenen; het buldert en stormt geweldigh; gy most dat een' rechtschaepenen man zoo niet toeduwen; in de plaetse van, Wiens vee is dit vee? dit 's myn eigendom; dit werk is uw werk; dit werk zal uw werk zyn; het vee is Egons kudde; wat middel of werk de landen vet maeke; het saizoen was toen lente; wat onheil wy overbragchten; voor deezen tyt was het ongeoorlooft; hoe het nootlot geschooren legt; dat de bedrieger het dreigement betaelt zoude zetten; ik geeve het gevecht gewonnen; had het werk byster drok; indien het weder wil; het onweder buldert en stormt; dat woort.

Het Voornaemwoort *Het*, voorkoomende in de Aengevoegde spreekwyzen, *Dat het klinke; dat het daverre; dat het ruische; dat het kraeke; dat het schuime; dat het stuive;* en diergelyke, moet in de Uitlaetinge gevult worden met dat Zelfstandige Naemwoort of Werkwoort, Zelfstandiger wyze genoomen, waer aen in het voorgaende lit der rede deeze werking wordt toegeschreeven.

Na de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden, of Eindigende Werkwoorden, voor Zelfstandige Naemwoorden gebruikt, geschiedt eindelyk ook de Uitlaeting der Beheerschende in, *Hy is naer Dianaesgegaen; zy zyn tot*(*tot* voor *te*, gelyk elders *te* voor *tot*, uit kracht van het Hoogduitsche *zu*, door *toe* en *te* en *tot* by de Nederduitschen uitgedrukt) *Damons wel onthaelt; de Raetskeur is hier op Sint Peters, te Zwolle op Sint Pauwels; Kornelis Bakker Gerbrants is overleeden; hy woont*

by der Broêren; men verhuist op Aller Heiligen; wy zyn des Heeren; hy is des Raets; zy gingen huns weegs; de schuuren zyn tot berstens toe overlaeden; op Kassandre tot raezens toe verslingert; nu tot stervens toe krank; in de plaetse van, Naer Dianaes tempel; tot Damons huis; op Sint Peters dagh, op Sint Pauwels dagh; Gerbrants zoon; by der Broêrenkerk; op Aller Heiligen vierdagh; des Heeren eigendom; des Raets lit; huns weegs pat; tot berstens maete; tot raezens gevaer; tot stervens noot.

Achter de Voorzetsels, die hunnen Naemval beheerschen, geschiedt ook de Uitlaeting der Beheerschte Zefstandige Naemwoorden; als in, *Wy zullen noch wel Binnen geraeken; de nabuurige steden schieten het harnas Aen; Zonder dat wy willen; Zonder naer my te verneemen; Tegens dat iemand zyne byen moght verliezen; wanneer hy Onder leit; hoe ze 'er met de zweep Achter geeven; maer Eneas neemt voor met de zonne Op te zyn; elk is graeg om Buiten te gaen; zy schroomden met den Zuidewint Uit te loopen; zy houwen de binten Onder by den oppersten zolder in stukken; die het hoofd Onder haelt; zy lieten de schaelen Rontom gaen; om Uit te geraeken; de Slaepgodt kreeg hem heel Onder; Eneas rukte hier den degen Uit; maer de veerman neemt nu den eenen, dan den anderen In; het staet ons niet vry leevende lichaemen Over te voeren; hy zette den helt in het slib en vlotgras Op; die hier noch zyne wapens Aen heeft; wie had u zoo Onder? wanneer het paert den gewapenden voetknecht Binnen holp; o wie gy zyt, tree Op; Porsenne beval den uitgedreeven Tarquyn wederom In te haelen; de goutgeele baert begost Uit te breeken; om hun morgen Op te koomen; het vier begint hier en daer Uit te gaen;*

derwaert Op leit de wegh; de dagh kooft Op; Voor dat de nacht de starren te voorschyn brenge; de klaere maen quam Op; om te zien, wiens leven Boven dryve; en, wanneer de zelve Voorzetsels door het Bywoort Weder herhaelt worden; als in, Gelyk of zy hem Door en Weder Door wou zien; de zuster brengt zoodaenige jammerklagten Over en Weder Over; hy schermt Om en Weder Om met den schitterenden degen. Waer voor by vervulling gezet wordt; Binnen de stat; Aen het lyf; Zonder het oogmerk; Zonder de moeite van; Tegens den tyt; Onder de voeten; Achter het lyf; Op de beenen; Buiten de poort; Uit de haven; Onder het dak; Onder de baren; Rontom de tafel; Uit den doolhof; heel Onder zyne maght, Uit de scheede; In den boot; Over het water; Op den oever; Aen het lyf; Onder de knie; Binnen de vesten; Op het lant; In de stat; Uit het vel; Op den hals; Uit de kolen; Op de hoogte; Op de aerde; Voor den tyt; Op de kimmen; Boven het water; Door en Weder Door het lichaem; Over en Weder Over den wegh; Om en Weder Om zich.

Ondertusschen worden achter de Voorzetsels, by zich hebbende de Helpwoorden *Zyn* en *Hebben*, in de plaetse der Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden die Deelwoorden uitgelaeten, die met elk Voorzetsel een Samengezet Woort uitmaeken; als in, *Wanneer het jaer Om Is; wanneer het donker weder aen den hemel Over Is; eer de stille maen noch Op Was; toen myn schrik Over Was; toen de eerste slaep Over Was; na dat het vier Uit Is; met recht willen alle oorlogen Uit Hebben; toen de nacht Over, en de slaep Uit Was; maer ik Ben Uit, om u een leger toe*

te stieren. Waer voor ten vollen gezegt wordt, Wanneer het jaer Omgelopen Is; wanneer het donker weder aen den hemel Overgedreeven Is; eer de stille maen noch Opgereezen Was; toen myn schrik Overgegaen Was; toen de eerste slaep Overgebracht Was; nadat het vier Uitgegaen Is; met recht willen alle oorlogen Uitgedient Hebben; toen de nacht Overgebracht, en de slaep Uitgeslaepen Was; maer ik Ben Uitgetoogen, naemelyk, met myne gedachten, om u een leger toe te stieren; alzo Geloopen, Gedreeven, Gereezen, Gegaen, Gebracht, Gedient, Geslaepen, Getoogen de uitgelaetene Deelwoorden zyn, of schynen te zyn.

De Persoonlyke Voornaemwoorden, *Ik, Gy, Hy, Wy, Zy*, zyn, in de Overeenkomste met hunne Bepaalde Werkwoorden staende, en als van hun onscheidbaer, in hunne beide Getallen eigentlyk geene Uitlaetinge onderworpen. Waerom het eene ongeregelde schryfwyze is, hoewel by kooplieden en anderen, ook geleerden, veelszins gebruiklyk, *Hebbe*, voor, *Ik Hebbe uwen brief gisteren ontfangen; bekenne*, voor, *Ik bekenne deugdelyk schuldigh te zyn; wanneer*, voor, *wanneer Gy nader tyding zult bekoomen; zoo dra*, voor, *zoo dra Hy weder te lande gekoomen is; al wat*, voor, *al wat Wy of Zy gehoord en gezien hebben.*

In redenen echter, korte of lange, die door Voegwoorden aen een gehecht zyn, worden deeze Persoonlyke Voornaemwoorden, die in het eerste deel voorkomen, in het leste uitgelaeten; als in, *Ik hebbe altyt versche melk, en zinge, gelyk Amfion, aen zee; dat benyde Ik u niet, maer verwondere my eer; Gy ontfermt u niet, en zult my om hals brengen; hebt*

Gy het hem met zingen afgewonnen? of uw leeven wel eene pyp gestelt? Hy leit op eene zachte maibloem, en erkaeut vast het ingezwolgen gras; zoo lang Hy Neëre vrydt, en ducht, dat zy my boven hem stelle; Wy verlaeten onze lieve akkers, en trekken van hier naer Libyë; Zy brengen den nacht met tuischen over, en spoelen met bier en appeldrank de zwarigheid van het harte.

Hy wordt uitgelaeten in deeze woorden, Laet het zeggen, wie slechts koome; laet het vry winnen, wien gy het gunt; wien de ouders nooit toelachten, dien achten Natuurgodt en Bedgodin hunne tafel en bedde onwaerdigh.

In *Van Zelf*, dat, met het Latynsche *Sponte* overeenkoomende, niet alleen van redelyke en leevende, maer ook van reden- en leevenlooze dingen gebruikt wordt, is alomme eene Uitlaeting van het Voornaemwoort *Zich*, wanneer het van eenen Derden gebruikt wordt, omdat men in den Eersten en Tweeden Persoone *Van My*, *Ons* en *U Zelfen* in beide Getallen spreekt; *De aerde broght van zelf alle dingen voort; al wat van zelf in 't wilt opwast; zy koomen van zelf te kooi.*

De Werkwoorden zyn ook eene Uitlaetinge onderworpen, zoo wel de Bepaelde, als de Onbepaelde of Eindigende.

Het Bepaelde Werkwoort wordt uitgelaeten voor dit woort, *Te gelyk aen de riemen; Wech met al dit werk; O gy Latynsche vrouwen, rustigh op; Een ieder in 't gelit;* te vervullen door deeze Gebiedende Woorden, *Valt, Pakt u, Ryst;* of door dit Werkwoort der Toelaetende en anders Aenvoegende Wyze; *Treede, of zette zich,* gelyk tot vervulling van het volgende, *De*

bedrukten aen het schreien; De heeren aen het mompelen; het Werkwoord Geraeken of Vallen achter de Noemers, de bedrukten, de heeren in de Aentoonende Wyze noodigh vereischt wordt; en achter, De reden waerom, deeze of diergelyke Aengevoegde spreekwyzen, Het gezegt worde, het gevoelt worde.

Het Werkwoord der Eindigende Wyze van den Tegenwoordigen Tyt, wordt uitgelaeten, in, *Zy kunnen met den vollen uier quaelyk over den drempel; Ifitus en Pelias, die, overmits de een out, de ander van Ulysses gewondt was, niet voort kosten, naemelyk Koomen of Geraeken: gelyk de Helpwoorden Hebben, Zyn en Worden, in, Het is verlooren gekreeten; het isverlooren gevochten, als u de Goden tegen zyn; beide te vervullen, door, Te Hebben; zeker, ik kenne my zulke eene eere niet waerdigh; naemelyk, Te Zyn; alle jaer dient de gront omgespit; naemelyk, Te Worden.*

Het Voegwoord *En* wordt uitgelaeten, in, *Zoo geleek ik wulpen by volwassene honden, bokken by de moeders, groote by kleene zaeken; knaepen gaet heen; weidt uwe ossen, spant uwe stieren voor den ploeg; deeze pynboomen, deeze boomgaerden, deeze bronnen riepen al om Tityr; wat gerecht, wat banket Filomele hem opdischte; en diergelyke spreekwyzen, die overal geleezen en dagelyks gehoord worden; waer in de Uitlaeting des Voegwoorts door de tuschenkoomende zinsneede (comma) gemerkt wordt.*

Het Voorzetsel *Aen* wordt uitgelaeten, in, *De beste naest Febus; Myrtetelg, die naest den lauwer geëert wordt; omdat men spreekt van Landen, naest aen Italië, naest aen onze kusten gelegen; Door met*

het Geslachtwoord *Den*, in, *Ik hebbe winter en zomer altyt versche melk*; *Op* in dit woord, *Hou uwe rust den vyfden dagh*; en *Over*, achter den Beheerschten Naemval gestelt, in, *Om eenen eeuwigen nacht te rusten*; en *Over het nootlot* of *Over het ongeval*, in, *Ontferm u des vaders en des zoons*; *ontfermt u des Arkadischen konings*; dewyl *Zich over iemant ontfermen*, de gemeene en dagelyksche tael is.

De Uitlaeting, die in de byzondere Spraekdeelen voorvalt, op goede gronden en redenen, zoo wy meenen, gevult hebbende, zullen wy anderen overlaeten (want het is ons onmoogelyk van alles reden te geeven) te onderzoeken, waerom men zegge, *Myns oordeels*; *onzes bedunkens*; *gezonts lyfs*; *behoudens lyfs*; *hangends hoofts*; *bloots hoofts*; *heels hoofts*; *ruims schoots*; *eens gangs*; *eens loefs*; *eens klaps*; *goets moets*; (die Hooft even krachtigh houdt met de losse Neemeren, *Ablativi absoluti* der Latynen) als mede, waerom men *Binnen boorts*; *binnen scheuts*; *binnen 's monts*; *binnen 's huis*; *buiten 's huis*; *buiten 's weegs*; *buiten 's lants*; *bezyde 's weegs*; *voor 's hants*; *by tyts*; *van outs*; *van jongs op*; *van nieus*; *van overouts her*; en meer diergelyke uitdrukkingen, met of zonder de afgekorte *S* alomme geschreeven vinde.

Het XLVI. Kapittel.

WY zouden nu kunnen rekenen onze Spraekkunst voltooit te hebben, door ons onderwys in de Woortvoeginge, hoe met waerneeminge der Schikkinge en Plaetse de byzondere Spraekdeelen door of zonder Uitlaetinge recht en sierlyk gesproken en geschreeven worden: maer het is ook noodigh te overweegen, door wat middel de welgeschreevene en welgeschikte woorden recht geleezen en wel verstaen kunnen worden; zonder dat men te vreezen hebbe, dat in eene geheele rede door misverstant in de uitspraeke zal gescheiden worden, het geen tot elkander behoort, en wederom samengevoegt, dat nootzaakelyk hier en gins gescheiden moet worden. Dit middel noemen wy met andere Letterkundigen de *Schriftscheiding*.

Deeze *Schriftscheiding*, wel geen deel der Spraekkunst, maer evenwel haer in het recht schryven te hulpe koomende, gebruikt hier toe zekere *Merken* of *Zin-* en *Schryftekens*; eertyts gevonden en ingevoert, om de samengeschikte woorden recht te onderscheiden, hunne verdeelingen wel te byzonderen, en de gansche rede, gelyk by leden, te schikken; opdat de leezers en toehoorders te bequaemer zyn, om een welgeordent geschrift, dat anders niet of zwaerlyk zoude verstaen worden, zekerder, verstandiger en vaster te leezen en aen te hooren-

Deeze *Merken*, die, op hunne rechte plaetsen gestelt, den leezeren tot rustplaetzen dienen, om by eenen veranderden zin, hoe gering en kleen, ter

rede inschietende, met de gedachten eenigszins stil te staen, zyn in getal vier, en merken de kortste, eene langer, de middelste, en de eindelyke ademhaeling in het leezen en verhaelen der geschriften.

Het eerste *Merk*, dat het teken der allerkortste ademhaeling is, wordt van ons eene *Sneede* of *Zinsneede* geheeten, en in twee gedaenten getekent; in de drukken met Romeinsche of Latynsche letteren dus , en krom; in de Hoog- en Nederduitsche drukken dus / en schuins. Waerom ook dit Merk den naem van eene *Streek* of *Streep* draegt.

Dit wordt gebruikt tusschen *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy *Eigene*, het zy *Gemeene*, wanneer het Voegwoord *En*, dat ze anders aen elkandere hecht, achter hen by Uitlaeting verzwegen wordt. Waer van deeze voorbeelden ter wederzyde zyn; *Om nu Xenofon, Strabo, Atheneus en anderen over te slaen; Hy zoekt zyne sluikery, konstroovery, en gestoole vonden door herstelling van zaeken, wisseling van naemen en woorden, of anderszins te verbergen.*

Ook wordt de *Sneede* gebruikt tusschen byzondere *Byvoeglyke Naemwoorden*, waer achter ook het Voegwoord *En* uitgelaeten wordt; als in, *Den achtbaeren, hooghgeleerden, wyzen, en bescheidenen heere; en, Laet wy lieden, wyzer, stemmiger, en ingetoogen, stichtige oeffeningen hanteeren.*

En in het gemeen wordt de *Zinsneede* gebruikt achter alle andere *Spraekdeelen*, wanneer achter die het Voegwoord *En* wordt verzwegen, gelyk achter de *Werkwoorden*; als in, *O Lucifer, die vroeg opgingt; die de volken quetste, in uwe harten spraekt;*

en, *In het welschikken, tekenen, en schilderen der beelden*; achter de *Deelwoorden*; als in, *De Schepping, in Achilles schilt geschildert, het Paradys, door Alcinous hof afgebeeldt, en Lucifers val, door Ate betekent*; achter de *Bywoorden*; als in, *Dat overal, dat altyt, en van allen geloofd wordt*; en achter de *Voorzetsels*; als in, *Voor, achter, bezyden, en rontom het leger*.

Waer by koomt, dat de *Sneede* in het gemeen tot onderscheiding der Woorden zeer dikwyls en veelmaels gebruikt wordt; wanneer naemelyk de Rede noch onvolkoomen is, en de Woorden evenwel eene scheidbaere Afzondering vorderen tot beter verstant voor den leezer, en geschikter deeling der woorden; als in, *Indien de schilder een menschenhoofd op een paerts hals woude zetten, en met veelerlei vederen schakeren, en van allerhande leden te zamen voegen; zulks dat het bovenlyf eene schoone vrou geleek, en het onderste in eenen mismakten visch eindigde, zoudt ge, o vrienden, dit ziende, u van lachen kunnen onthouden?*

Het tweede *Merk*, het teken eener langer ademhaelinge, wordt, als uit een *Stip* en *Sneede* samengesteld, van ons eene *Stipsneede* genoemd, en dus gemaekt, zoo wel in Hoog- en Nederduitsche, als Roomsche of Latynsche letterdrukken; en het heeft zyne plaets in de Rede, daer de zin, die wel niet geheel onvolkoomen is, eene langere rust, als door de *Sneede* geschieden magh, in het leezen of verhaelen vordert; als in, *Mopsus, dewyl wy, beide even konstig, gy meester op de fluit, ik in het zingen, wel op malkander passen; waerom gaen wy hier niet*

nederzitten, onder deeze olmen en hazelaers, door een geplant? en wederom, Gelyk de taeie willegeboom voor den blonden olyf; gelyk de laege lavenderbloem voor den rooden roozelaer moet wyken; zoo verre moet, myns oordeels, Amyntas voor u wyken.

Het derde *Merk*, het teken der Middelste ademhaelinge, wordt van ons een *Tweelingstip* geheeten, en, als uit twee Stippen, boven elkander getekent, bestaende, dus uitgedrukt: en het heeft zyn gebruik en plaets, waer en wanneer de rede wel eenigszins volkoomen is, maer evenwel tot haere eindelyke volkoomenheit of meerder versterking en verklaering noch iets kan of moet eischen; als in de Tegenstellingen; in het aenbrengen der Voorbeelden tot de Regels; in Redengeevingen, en diergelyke; als in, *Bakchus benyde den heuvelen de schaduw der wynranken: maer koomt onze Fyllis eens weder, zoo zullen alle boschen bloeien;* en, *Eerst zal ik u deeze brosse scherleipyp schenken, die ons leerde: Korydon was op den schoonen Alexis verslingert: die zelve pyp leerde ons: wiens vee is dit? behoort het Melibeus toe?* en ook, *De wolf beloert geen schaep, nochte men spant geene netten om harten te vangen: d' oprechte Dafnis is met vrede gediend.*

Het vierde *Merk*, het teken der eindelyke ademhaelinge, noemen wy een *Stip* of *Tittel*, en stellen dit achter het slot eener Spreukrede in deeze gedaente . En eene Spreukrede is eene rede, die ten vollen gesloten is, en in eenen adem of met tusschenpoozingen uitgesproken, ook een *Zinslot* genoemd word. Waer achter eene nieuwe rede niet alleen

met eene hoofletter in het schryven aenvangt, maer ook met eene herscheppinge der stemme geleezen wordt. Hier van is dit voorbeeld: *O Krisp Sallust, vyant van staeten, het zilver, van gierigaerts in de aerde begraeven, is zonder glans, ten zy het blinke door een maetigh gebruik. Prokuleius, vermaert door het toonen van zyn vaderlyk harte, over zyne broeders, zal eeu in eeu uit leeven. De Faem zal hem, na zynen doot, op onbezweeke vleugels omvoeren. Indien gy uwe geltzucht temt, zoo zult gy wyder heerschen, als of gy Lybië en het veergeleegen Spanje aen een hechtte, en beide de Peenen onder een hoofd brogt.*

Na deeze vier *Merken* der Schriftscheidinge moeten ook in het schryven eenige andere *Tekens* waergenoomen en gebruikt worden, en de woorden, waer achter zy gestelt worden, met eenen veranderden toon uitgesproken.

Onder deeze is het eerste een *Vraegteken*, dat achter eene *Vraeg* of *Vraegende Rede* gestelt wordt, en van deeze gedaente is ? als in, *Zeg my, Dametas, wiens vee is dit? behoort het Melibeus toe?* en, *Wat zullen Heerschappen niet aenrechten, naerdien dieven dit durven bestaen?* en, *Behoorde hy, die den zangstryt verloor, my niet de geit te leveren?*

En omtrent dit *Vraegteken* is aen te merken, dat het de rede nadruklyker en krachtiger maekt, dan eene slechte en eenvoudige stelling. Dus vindt men meer nadruks in, *Viel het my niet lichter, Amarils bitsheit en ongenade en haere hoovaerdy en spyt te verdraegen? Gy schalk, zagh ik u niet Damons bok heimelyk wechsleepen, terwyl Hontwolf zoo vreesselyk baste?* als in, *Het viel my lichter, Amarils bitsheit*

te verdraegen; ik zagh u Damons bok wechsleepen.

Hier na volgt een teken, dat achter de rechtsdraetsche uitboezemingen van *Klagte*, *Vreugde* en *Verwonderinge*, als ook achter de Tusschenwerpingen *Och*, *Och arm*, en *Helaes* gestelt wordt, en daerom een *Klagt-* of *Vreugde-* of *Verwonderingsteken* genoemd kan worden, en van deeze gedaente is! En men vindt dit in, *Hoe menigmael sprak my Galatea zoo minnelyk toe! o winden, luistert hier van den Goden iet in; Och! hoe mager is myn stier in zulke eene vette weide! Och! rampzalige maegt, wat dolheit ging u over? Mantua, dat helaes! het verdrukke Kremone al te na legt; Och! hoe zacht wil myn gebeente rusten, zoo uwe fluit namaels myne vryaedjen verhaele! Gy wreede gaet helaes! verre van uw vaderlant den Ryn bezoeken.*

De *Tusschenstelling*, Parenthesis by Grieken en Latynen, waer door in eene rede eenige woorden, als eene tusschenrede, gevoegt worden, niet alleen zonder haer nadeel, maer ook somtyts tot haere naekter verklaering, wordt ter wederzyde der tusschengestelde woorden met twee halve maentjes en dus () getekent; als in, *My gedenkt (hadden myne zinnen niet averechts gestaen) dat de eiken ons dikwyls deeze rampen spelden; de Zanggodinnen vereeren u (aenvaerd ze toch) deeze pypen, te voore den ouden Hesiodus van Askra eigen; Ik zagh u (toen gy noch een kleen meiske waert) bloozende appels plukken.*

En dit teken heeft alleen plaets, wanneer de nieuwe zin in het midden eener rede geslooten wordt; die anders aen het einde der zelve haere plaets kan

hebben. Want het is even veel, te zeggen, *Ik zal deeze jonge koe tegens u opzetten, die tweemaal 's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, opdat gy ze niet te kleen acht; Ik zal een paer beuke kroezen daer tegens zetten, die gy zelf bekennen moet meer waardigh te weezen; of met eene tusschenstellinge, Ik zal deeze jonge koe (opdat gy ze niet te kleen acht) die tweemaal 's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, tegens u opzetten; Ik zal een paer beuke kroezen (die gy zelf bekennen moet meer waardigh te weezen) daer tegens zetten.*

Evenwel schynt de *Tusschenstelling* de rede heviger en krachtiger te maeken; als in deeze uitdrukkingen, *Moeten wy dit beleeven? dat een vreemdeling (wie hoedde zich hier voor?) in onze armoedtje vallende, zeit: gy oude huisluiden, vertrekt; Wy, zoo deerlyk verdrukt, brengen hem (de plaeg haele den soldaet) deeze bokken; O al te gelukkige huislieden (kenden zy slechts hun geluk) die buiten oorlogskrakkeel, in den schoot het voedsel ontfangen; Zoo scheurden zy (de Goden gunnen den vroomen wat beters) met bitse tanden hunne eigene leden in stukken.*

Het XLVII. Kapittel.

BEhalve de bovengemelde Merken der Schriftscheidinge, en andere, die de uitspraak bestieren, gebruiken de Nederduitschen tot het schryven en vormen van hunne woorden, gelyk ook andere volken en taelen, van outs her eenige Vryheden; waer door zommige letters, tot een woort niet bekoorende, den worde worden toegevoegt, en

wederom andere, die 'er toe behooren, den woorde afgenoomen, en eindelyk letters met letteren verwisselt en omgekeert. Van welke wy, hoewel zy meest de Dicht- of Rymkunst raeken, ook hier ter plaetse, en voor het leste spreken zullen.

Deeze zyn de *Voorzetting*, *Inzetting*, *Nazetting*, *Voorafkorting*, *Uitbyting*, *Afkapping*, *Omzetting*, *Wisseling*, en *Samentrekking*. Waer by wy de *Afwending* met haer teken voegen.

De *Voorzetting* is, waer door eene lettergreep in het begin en voor aen een woort gezet wordt; als in, *Gebroeders*, *gezusters*, *gehoorzaem*, *gevolgzaam*; voor *Broeders*, *zusters*, *hoorzaem*, *volgzaam*, van het Wortelwerkwoord afkomstigh, als *buigzaam*, *voedzaam*, *groeizaem*, *volgzaam*, en diergelyke.

De *Inzetting* is, wanneer om een vaers of ook welluidendheids halve eene letter of lettergreep in het midden van een woort gezet wordt; als in, *Vergodet*, *kallefskruit*, *gestarrenten*, *harrenassen*, *ommezwaei*, *inneprent*, *errenst*, *arrebeit*, *vuiligheit*, *getrouwigheit*, voor, *Vergoodt*, *kalfskruit*, *gestarnten*, *harnassen*, *omzwaei*, *inprent*, *ernst*, *arbeit*, *vuilheit*, *getrouheit*.

De *Nazetting* is, als aen het einde eens woorts eene letter of lettergreep, die 'er niet toebehoort, gevoegt wordt; als in, *De Eere*, honor, *leere*, doctrina, *vlamme*, *stemme*, Zelfstandige Naemwoorden van den eersten Naemval, *omme*, *alomme*, *rontomme*, voor, *de Eer*, *leer*, *vlam*, *stem*, *om*, *alom*, *rontom*.

De *Voorafkorting* is, als eene lettergreep voor een woort wechgenoomen en verworpen wordt; als in,

Haegen, by den Drost Hooft in zyne Gedichten, *doogen*, *lukken*, *waeren*, en by van den Vondel *schakeerde*; voor, *Behaegen*, *gedoogen*, *gelukken*, *bewaeren*, *geschakeerde*.

De *Uitbyting* is, wanneer eene letter of lettergreep uit het midden van een woort uitgeworpen; als in, *Boogaerden*, *rieboorden*, *tyloozen*, *elboogen*, *welboore mannen*, *eerbre vrouwen*, *kindren*, *wandelen*, *erfnis*, voor, *Boomgaerden*, *rietboorden*, *tydeloozen*, *elleboogen*, *welgeboore mannen*, *eerbaere vrouwen*, *kinderen*, *wandelen*, *erffenis*. Dus zegt men in eigene naemen *Flips*, *Dirk*, voor, *Filips*, *Dieryk*, en andere.

De *Afkapping* is, waer door eene lettergreep of letter van het einde eens woorts afgesneeden en verworpen wordt; als in, *Het is juist hondert jaer*, *negen duizent man*, *zes of zeven mael*, *onze zus*, *hy zei*, *zy lei*, *ik wou*, *ik kon*, *gena*, *spa*, *ste*, *bie*, *moe*, *roe*, *dik*, *nau*, voor, *Hondert jaeren*, *negen duizent mannen*, *zes of zeven maelen*, *onze zuster*, *hy zeide*, *zy leide*, *ik woude*, *ik konde*, *genade*, *spade*, *stede*, *biede*, *moede*, *roede*, *dikwyls*, *naulyks*.

De *Omzetting* is, waer door eene letter van haere rechte plaetse in eene andere wordt overgebracht; als in, *Bron* voor *born*, *heemlen* voor *hemelen*, *eedle* voor *edele*, *aedlaer* voor *adelaer*, *eenre* voor *eener*, *te Amstelredam* voor *te Amstelerdam*, *te Zaenredam* voor *te Zaenerdam*. In welke beide leste Eigene Naemwoorden het schryven en spellen dus valt, om dat zy uit twee byzondere Naemwoorden te zamengezet zyn.

De *Wisseling* is, wanneer eene letter en voornaem-

melyk eene klinkletter of een tweeklank, welluidendheits of ryms of ook uitspraeks halve, in andere, die 'er aen verwant zyn, worden verwisselt; als in, *Vlak* voor *vlek*, *kammen* pectere, voor *kemmen*, *gewente* voor *gewoonte*, *vleisch* voor *vleesch*, *heur* voor *haer*, *deur*, per, voor *door*, *leugen* voor *logen*, *meugen* voor *moogen*, *luiden* voor *lieden*, *ruiken* voor *rieken*, *pluiken* voor *plukken*, *oegst* voor *oogst*, *koegel* voor *kogel*, *lengde* voor *lengte*, *breede* voor *breette*, *vinnen* voor *vinden*, *schennen* voor *schenden*.

De *Samentrekking* is, als twee lettergreepen door uitlaeting van een of meer letteren tot eene gemaekt, en met dit teken ^ gemerkt worden; als in *Blaên* voor *bladen*, *raên*, *rotae*, voor *raden*, *aêm* voor *adem*, *bronaêr* voor *bronader*, *vreê* voor *vrede*, *veêl* voor *vedel*, *steên* voor *steden*, *treên* voor *treeden*; *weêrga* voor *wederga*; *weêrgalm* voor *wedergalm*; *teêr* voor *teder*; *Biên* voor *bieden*, *geschiên* voor *geschieden*, *vliên* voor *vlieden*; *Goên* voor *goeden*, *bloên* voor *bloeden*; *vermoên* voor *vermoeden*, *glôên* voor *gloeien*; *broêr* voor *broeder*; *Boôm* voor *bodem*; *Goôn* voor *goden*, *zoôn* voor *zoden*, *cespites*, *geboôn* voor *geboden*.

De *Afwending* is niet anders, dan eene afsnyding der voorste letteren in de woorden *Des*, *Het*, *Ik*, *Is*, *Daer*; waer voor met het teken der Afwendinge, boven aen de overgebleeve letters gestelt, dus geschreeven wordt, 'S, 'T, en by van den Vondel 'Et achter het Voorzetsel *Na*, en voor een Eindigend Werkwoord, Zelfstandiger wyze gebruikt, 'K, 'Er (dat geen zwak bewys is voor de oude uitspraeke met *ae* in de plaetse van *aa*) en

by van den Vondel ook enkelyk 'R, in 's Vorsten eere, 's lants gewoonte, 's nagebuurs kudde; en in de Bywoorden van den Tyt, 's Morgens vroeg, tweemaal 's daegs, hier is het 's winters schier altyt zomer; dat 's al wat ik hebbe, dit 's myn, dat 's genoeg; van 't Latyn oordeelen, in 't zant leggende, het hof waegt van 't geschrei; na' et onderhouden der wet, na' et intreên, na 'et planten; 'k verzwyg myn henevaert, 'k misdank my dan dit leen, 'k hoor levenwekker met een morgenkoelte opkoomen; wat moet 'er gespilt worden; dat 'er nocte Griek nocte Latyn gevonden wert; de muis bout 'er haere schuuren; Aristoteles twyfelde zelf niet, dat ze 'r geweest waren, uit ondervindinge van het gene 'r in stak; en der klinkletter E in De, Te, en Ze, Illam, Illas, (gelyk zommigen willen) en in Ze voor Zy in den eersten Naemval van beide Getallen by van den Vondel gebruikt, en in den aenvang van een vaers, voor eene volgende klinkletter, wanneer de Afwending achter de overgebleeve letters dus getekent wordt, D', T', Z', in, D' Allerbeste en d' eenige Poëet, d' Eridaen, der stroomen koning, d' afgront ziet uwe voogdy niet te gemoet; welker gedachtenis de werelt beloofde t' overleeven, haeren glans breeder t' ontvouwen, of u de regeering stae t' aenvaerden; zich t' Atelle wat verquikkende; den uitgeleerden Grieken t' Athene bekent, dees; na balling, t' Argos gekoomen; men heeft z' ondervraegt; wie hadden z' onderdrukt? niemant heeft z' overweldigt; z' is onbegrypelyk; z' ontsteekt die vlam in Godts gezicht, z' ontmoeten ons alree.

Maer gelyk de Afwending der klinkletter E in

Te plaets heeft voor eene volgende klinkletter, zoo wordt zy ook gevonden voor de medeklinkers *H* en *Z*, doch vooral in de Bywoorden van Plaetse en Tyt *t' huis* en *t' hans*, en voor *Zamen* en *zoek*; als in, *Ik quam nooit met de hant vol gelts t' huis; de koopman, t' hans geenen kommer kunnende lyden; wy luistren t' zamen toe; ik zal my niet t' zoek maeken; dewyl men mede t' zyner tyt leest.*

Door de Afwending wordt ook de leste lettergreep afgesneeden in den derden, vierden, en zesden Naemval des Nietbepaelenden Geslachtwoorts *Een* in het Manlyke Geslachte, als mede in den zelve derden, vierden, en zesden Naemval van het Eenvouwige Getal, en in de derde Naemvallen van beide Getallen des Byvoeglyken Naemwoorts *Geen*, en der Bezittende Voornaemwoorden *Myn, Uw, Zyn, Haer, Hun*, in het zelve Manlyke Geslachte; wanneer voor *Eenen, Geenen, Mynen, Uwen, Zynen, Haeren, Hunnen* gestelt wordt *Een, Geen', Myn', Uw', Zyn', Haer', Hunn'*; dit leste behoudende de *N*, waer mede de leste lettergreep begint; als blykt in, *Gy most dat een' rechtschaepenen man zoo niet toeduwen, terwyl een eenigh oordeel maer een' eenigen strael uitschiet, men zou hem voor een' lauwer aenzien; het past geen'vreemdelling, gy luistert naer geen' raet, de mensch gevoelt geen' stryt; een onweêr barnt 'er in myn' geest, ik zwoer myn' Schepper af, uw lust ontvonkt myn'geest; wy koomen uw' bruiloftsdisch bekleeden, wat gy wilt uw' dienaer toebetrouwen, het schepsel, dat in uw' wil zich zelf versmilte; dat hy zyn' voet niet*

stoote, als pylon van zyn' boog, den Engelen, zyn' broederen gelyk; de Wysheit wou haer' wil bezegelen, de zon in haer' loop, een Godtheit geeft haer' glans; in hunn' byzondren last, in hunn' zwier, aen Godt, hunn' toeverlaet.

Wy zeggen ten lesten, dat ook de Afwending plaets hebbe achter de Bedryvende Werkwoorden van den eersten en derden Persoone in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze, wordende de *E* voor eenen volgenden Medeklinker uitgelaeten; als in, *Eer die een' Geest bekoor'*, voor *bekoore*; *een ander draei' gestarnte*, voor *draeie*; *men draeg' hem op de hant*, voor *draege*; *is 't nootlot, dat ik vall'*, voor *eere en staet berooft*, voor *valle*; *een ieder kenn' zyn vaen*, voor *kenne*; *eer 't oproer ons verrass'*, voor *verrasse*; *ten zy de Godtheit dit belett'*, voor *belette*.

Deezen zelve voet volgen ook de Zelfstandige Naemwoorden van het Vrouwelyke en Onzydige Geslachte, die, in den eersten en andere Naemvallen in *E* uitgaende, in de geboogene Naemvallen voor de Medeklinkers gestelt worden; want dan wordt de *E* afgesneeden, om voor de Afwendinge plaets te maeken; als in, *Hy walgt van hemelsch mann'*; *dan zwelt de boezem der landouw' van kruit*.

Onze reis dan ten einde, lust het ons de zeilen te stryken, den steven naer lant te wenden, en de haven in te loopen met dit woort, dat, den Latynschen door den Nederduitschen Lierdichter ontleent, dit werk sluiten zal:

*Leef lang; vaer wel: of, slaet gy beter gelt, als dit,
Zoo deel het rustigh meê: zoo niet, bestem myn wit.*

U I T.

Zwaerste drukfeilen, dus te verbeteren.

BLad 26. reg. 16. <i>toe, uit, en af.</i>	staet	Lees <i>uit, met toe en af,</i>
Bl. 36. reg. 22. <i>E en V</i>		<i>E en U</i>
Bl. 48. reg. 2. hunne Reg. 9. <i>Naeister, Lengte, Liefde.</i>		haere <i>Naeister, Bodin, Liefde, Lengte.</i>
Bl. 56. reg. 8. letteren		letters
Bl. 60. reg. 19. <i>Vogels, Arent ... als</i>		<i>Vogels, als, Arent ...</i>
Bl. 62. reg. 28. TE, NE en WE		TE, VE en WE
Bl. 64. reg. 19. <i>Euangeli, Levi</i> Reg. 27. drieklank EEU		<i>Euangeli. Levi</i> drieklank AEU, EEU en IEU.
Bl. 72. reg. 8. <i>doren, horen, loren</i> Reg. 12. <i>ruin, kruin, tuin</i>		<i>doren, horen, toren.</i> <i>ruin, tuin.</i>
Bl. 84. reg. 31. in E en S eindigt		in E en S en SCH eindigt
Bl. 85. reg. 1. en 2. <i>van den glans; die,</i>		<i>van den glans; van het vleesch; die</i>
Bl. 88. reg. 20. en 21. <i>de Vaderen, de Zoonen</i>		<i>den Vaderen, den Zoonen.</i>
Bl. 90. reg. 16. <i>'s Heerenbroer</i>		<i>'s Heerenbroek.</i>

Bl. 90. reg. 26. <i>Lost</i> Reg. 31. in SKH uitgaen	Lees <i>Lust</i> in SCH uitgaen.
Bl. 91. reg. 5. <i>Koers</i> Reg. 8. <i>Sarmes</i>	<i>Kans</i> <i>Sarnus</i>
Bl. 102. reg. 26. en 30. <i>Spiegels, Spiegelen</i>	<i>Tafels, Tafelen</i>
Bl. 117. reg. 8. en 9. der Anderen, van de Anderen	des Anderen, van den Anderen.
Bl. 118. reg. 29. <i>Ouderling.</i>	<i>Onderling</i>
Bl. 119. reg. 22. Verklaeringe	Verkleeninge
Bl. 120. reg. 28. <i>Voorwoorden</i> afspruiten	<i>Voorwoorden</i> of <i>Voorzetselen</i> afspruiten.
Bl. 121. reg. 4. <i>Zeldzaam, huidigh, van</i> Reg. 5. uitgesproken. Reg. 7. Voorwoorden hunnen <i>Voorigh, nederigh, overigh</i> Reg. 9. <i>voor, neder, over.</i>	<i>Zeldzaam, huidigh,</i> <i>nederigh, van</i> uitgesproken, en <i>neder.</i> Voorwoorden of Voorzetselen hunnen <i>Voorigh, overigh</i> <i>voor, over.</i>
Blz. 128. reg. 15. G. dier	G. dien.
Bl. 131. reg. 7. Vraegende, Betreklyke.	Vraegende, Betreklyk.

Bl. 142. reg. 2. <i>werd, Ik wordt, word.</i> Reg. 8. <i>Gy, Hy, Het.</i>	Lees <i>word, Ik worde, Ik werd.</i> <i>Gy, Hy, Zy, Het.</i>
Bl. 148. reg. 16. E. Ik werde.	E. Ik werd.
Bl. 158. en 159. doorgaens. Kunt, Kunnen, Kon, Kont, Konnen,	Kont, Konnen, Konde, Kondt, Konden
Bl. 161. reg. 2. Ik kon	Ik konde
Bl. 181. reg. 27. <i>A, Ae, Oe.</i>	<i>A, Ie, Oe.</i>
Bl. 195. reg. 10. <i>Schreeven</i> , niet	<i>Schreeven, Sneeven</i> , niet
Bl. 213, reg. 12. AGTIG, AERDTS	AGTIG, AERDIG.
Bl. 247. reg. 6. de Bywoorden zyn	de Bywoorden des <i>Tyts</i> zyn
Bl. 253. reg. 27. <i>Roepen, Hem.</i>	<i>Roepen, Hem, hou.</i>

Ten slot aan den lezer.

Verschoon de feilen hier getekent,
 Wat Naauwer dan gewoon berekent,
 Als die meer op de spelling zien
 Dan op het wezen zelf der zaaken;
 Door niemant reukeloos te wraaken,
 Dan die voor 't licht der reden vliên.
 Zoek hier dan raat voor taalgebreken,
 Nu MOONEN u leert Neêrduitsch spreken.

F. HALMA.